عزت ملی در پرتو ولایت

از منظر آیات و روایات

بسم الله الرحمن الرحیم

عزت ملی در پرتو تولید ملی از منظر آیات و روایات

نویسنده:

علی اکبر تقی زاده

ناشر چاپی:

انتشارات آستان قدس رضوی - به نشر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ۵

عزت ملی در پرتو تولید ملی از منظر آیات و روایات ۱۱

مشخصات کتاب ۱۱

اشاره ۱۲

فهرست ۱۶

مقدمه ۲۴

بخش اول: توجه به جایگاه و اهمیت تولید ملی ۳۰

اشاره ۳۰

فصل اول: وظیفه و سیره ۳۲

اشاره ۳۲

۱. تولید؛ وظیفه ای الهی ۳۳

۲. بر دوش زمین سوار شوید! ۳۵

۳. خطر کوتاهی در تولید ۳۶

۴. تولید؛ سیره ی انبیا و ائمه اطهارعلیهم السلام ۳۷

۵. سیره ی حضرت علی علیه السلام در تولید ۳۸

۶. لازمه ی وطن دوستی ۳۹

فصل دوم: تولید و تحقق شعارهای انقلاب ۴۱

اشاره ۴۱

۷. یک: استقلال ۴۲

۸. دو: آزادی ۴۴

۹. سه: اسلام خواهی ۴۵

فصل سوم: تولید ملی؛ پایه ی امنیت ملی ۴۹

اشاره ۴۹

۱۰. یک: امنیت شغلی ۵۰

۱۱. دو: الف) امنیت غذایی ۵۲
اشاره ۵۲
ب) امنیت در تأمین مواد غذایی ۵۵
۱۲. سه: امنیت دارویی ۵۶
۱۳. چهار: امنیت نظامی ۵۸
۱۴. پنج: امنیت در تأمین انرژی هسته ای ۶۰
۱۵. بهترین کالای مصرفی ۶۲
بخش دوم: رابطه ی تولید ملی و ایجاد اشتغال پایدار ۶۵
اشاره ۶۵
۱۶. تکیه بر دست رنج خود در تأمین معیشت ۶۶
۱۷. سربار دیگران نبودن ۶۷
۱۸. تأمین معیشت خانواده ۷۰
۱۹. کسب درآمد از راه حلال ۷۳
۲۰. اشتغال؛ مانع فساد ۷۶
بخش سوم: وظایف و نقش دولت ۷۸
اشاره ۷۸
۲۱. لزوم حمایت از تولید ملی ۷۹
۲۳. لزوم نظارت بر تجار و صنعت گران ۸۱
۲۴. نظارت بر قیمت ها و کنترل آن ۸۳
۲۵. جلوگیری از انحصارگرایی اقتصادی ۸۷
۲۲. لزوم نظارت مستمر بر فعالیت های اقتصادی ۹۱
۲۶. نظارت ویژه بر فعالیت اقتصادی اقلیت ها ۹۳
۲۷. مدیریت بحران های اقتصادی ۹۳
۲۸. نظارت بر واردات ۹۸
۲۹. وارد کردن کالاهای واسطه ای ۹۹
۳۰. ایجاد روحیه ی خود کنترلی در بازاریان ۱۰۱

۳۱. برخورد قضایی با مفسدین اقتصادی ---------- ۱۰۳

۳۳. برخورد قضایی با محتکرین ---------- ۱۰۶

بخش چهارم: وظایف و نقش صاحبان ثروت و سرمایه ---------- ۱۰۸

اشاره ---------- ۱۰۸

فصل اول: اهمیت سرمایه گذاری ---------- ۱۱۰

اشاره ---------- ۱۱۰

۳۴. ادای حق محرومان با سرمایه گذاری اقتصادی ---------- ۱۱۱

۳۵. پیشگام بودن اولیای خدا در سرمایه گذاری اقتصادی ---------- ۱۱۲

۳۶. لزوم سرمایه گذاری اقتصادی ---------- ۱۱۳

۳۷. سه نوع هزینه ---------- ۱۱۴

۳۸. سرمایه گذاری اقتصادی برای فرداهای دنیا ---------- ۱۱۶

۳۹. سرمایه گذاری اقتصادی؛ ذخیره ای برای آخرت ---------- ۱۱۷

۴۰. سرمایه گذاری اقتصادی؛ از مصادیق انفاق در راه خدا ---------- ۱۲۰

۴۱. عبادت بودن سرمایه گذاری اقتصادی ---------- ۱۲۱

۴۲. سرمایه گذاری اقتصادی؛ از مصادیق شکر نعمت ---------- ۱۲۳

فصل دوم: بایسته های نظام تولید و عرضه ---------- ۱۲۶

الف: اهداف تولید ---------- ۱۲۷

۴۳. جلب خشنودی خدا ---------- ۱۲۷

۴۴. آبادانی آخرت ---------- ۱۲۹

ب: بایسته های فرایند تولید ---------- ۱۳۰

۴۵. شروع کار با راز و نیاز با خدا ---------- ۱۳۰

۴۶. تولید کالاهای مورد نیاز جامعه ---------- ۱۳۲

۴۷. رعایت کیفیت در تولید ---------- ۱۳۳

۴۸. رعایت کیفیت؛ خواسته ی رهبران دینی ---------- ۱۳۵

۴۹. نقش رعایت کیفیت در احساس رضایت از زندگی ---------- ۱۳۶

۵۰. فواید تولید کالای با کیفیت ---------- ۱۳۸

۵۱. زیبایی ظاهری ---------- ۱۴۰
۵۲. کمک به گسترش ارزش ها ---------- ۱۴۲
۵۳. خودداری از کمک به هنجار شکنان ---------- ۱۴۵
۵۴. تولید بر پایه ی علم و تخصص ---------- ۱۴۷
۵۵. به کارگیری نیروی کار متخصص ---------- ۱۴۹
۵۶. رعایت حق کارگر ---------- ۱۵۲
۵۷. عمل به تعهدات در برابر نیروی کار ---------- ۱۵۳
۵۸. عمل به تعهدات در برابر ارباب رجوع ---------- ۱۵۴
فصل سوم: بایسته های نظام عرضه ی کالا ---------- ۱۵۵
اشاره ---------- ۱۵۵
۵۹. اهمیت عرضه ی کالا ---------- ۱۵۶
۶۰. تبلیغ و معرفی کالا ---------- ۱۵۷
۶۱. دفترچه راهنمای استفاده از کالا ---------- ۱۵۸
۶۲. حذف واسطه های غیرضروری ---------- ۱۵۹
۶۳. قیمت گذاری بر مبنای سود عادلانه ---------- ۱۶۰
۶۴. پرهیز از بالابردن قیمت ها به صورت ساختگی ---------- ۱۶۱
۶۵. حرمت سودهای ناعادلانه ---------- ۱۶۳
بخش پنجم: نقش و وظایف کارگر ---------- ۱۶۷
اشاره ---------- ۱۶۷
۶۶. توجه به ارزش کارگری ---------- ۱۶۸
۶۷. مانند مجاهد راه خدا ---------- ۱۶۹
۶۸. وجدانِ کاری کارگران ---------- ۱۷۱
۶۹. نمودهای عملیِ وجدانِ کاری ---------- ۱۷۳
۷۰. رعایت مقررات و وظایف ---------- ۱۷۴
بخش ششم: نقش و وظیفه ی مردم در تولید ملی ---------- ۱۸۰
اشاره ---------- ۱۸۰

فصل اول: لزوم خرید کالای ایرانی ---- ۱۸۲
اشاره ---- ۱۸۲
۷۱. خرید کالای ایرانی؛ مصداق جهاد اقتصادی ---- ۱۸۳
۷۲. تعصب نسبت به خرید کالای ایرانی؛ تعصبی پسندیده ---- ۱۸۴
۷۳. خرید مستقیم از تولیدکننده ---- ۱۸۴
فصل دوم: پرهیز از خرید کالای غیر مسلمان ---- ۱۸۶
۷۴. پرهیز از داد و ستد اقتصادی با فرومایگان ---- ۱۸۷
۷۵. پرهیز از داد و ستد با انسان های آلوده ---- ۱۸۸
۷۶. تحریم خرید کالای دشمنان؛ تحریم در مقابل تحریم ---- ۱۹۳
۷۷. برائت عملی از دشمنان خدا ---- ۱۹۴
۷۸. مقاومت و خویشتن داری ---- ۱۹۶
۷۹. قطع رابطه ی اقتصادی با مستکبران ---- ۱۹۹
۸۰ . تحریم اقتصادی صهیونیسم ---- ۲۰۱
۸۱. تحریم اقتصادی سعودی های وهابی ---- ۲۰۳
۸۲. آنتن ماهواره ---- ۲۰۷
۸۴. تشبّه به دشمن ---- ۲۱۲
۸۳. نماد فرهنگی دشمنان و گروه های انحرافی ---- ۲۱۴
۸۵. کروات و پاپیون ---- ۲۱۶
۸۶. مُد پرستی ---- ۲۱۷
۸۷. تیرهای شیطان ---- ۲۲۰
۸۸. خطر جابه جایی ---- ۲۲۳
۸۹. باربی و تهاجم فرهنگی ---- ۲۲۴
۹۰. کالاهای قاچاق ---- ۲۲۶
فصل سوم: گذشتگان و تولید ملی ---- ۲۳۰
۹۱. نقش علما و مسئولین در حمایت از تولید ملی ---- ۲۳۱
یک: علما و تولید ملی ---- ۲۳۱

دو: مسئولان و تولید ملی ---------- ۲۳۵
سه: نمایندگان مجلس و تولیدملی ---------- ۲۳۸
چهار: خیانت سلسله ی پهلوی به تولیدملی ---------- ۲۴۱
حُسن ختام ---------- ۲۴۵
یادی از گذشته، نگاهی به آینده ---------- ۲۴۶
یک: ما می توانیم! ---------- ۲۴۷
دو: از شاگردی تا استادی ---------- ۲۴۷
سه: جایگاه اول در سطح منطقه ---------- ۲۴۹
چهار: باش تا صبح دولتت بدمد! ---------- ۲۵۰
کتابنامه ---------- ۲۵۴
درباره مرکز ---------- ۲۶۸

عزت ملی در پرتو تولید ملی از منظر آیات و روایات

مشخصات کتاب

سرشناسه : تقی زاده، علی اکبر، ۱۳۵۱ -

عنوان و نام پدیدآور : عزت ملی در پرتو تولید ملی از منظر آیات و روایات/ علی اکبر تقی زاده؛ تهیه و تدوین اداره امور فرهنگی آستان قدس رضوی؛ [به سفارش] آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی.

مشخصات نشر : مشهد: آستان قدس رضوی، شرکت به نشر، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری : ۱۹۷ ص.

فروست : به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)؛ ۲۱۴۶.

شابک : ۲۰۰۰۰۰ ریال ۹۷۸-۹۶۴-۰۲-۲۶۵۱-۳ :

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

یادداشت : کتاب حاضر قبلا تحت عنوان "تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی" توسط انتشارات قدس رضوی در سال ۱۳۹۱ منتشر شده است.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۹۳ - ۱۹۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر : تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی.

موضوع : خامنه ای، سید علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - -- دیدگاه درباره اقتصاد

موضوع : Khamene'i, Sayyed علیه السلامli -- Views on economics

موضوع : اسلام و اقتصاد

موضوع : Islam -- Economic asعلیه السلامects

موضوع : اسلام و کار و کارگری

موضوع : Labor -- Religious asعلیه السلامects -- Islam

موضوع : خودکفایی -- جنبه های مذهبی -- اسلام

موضوع : علیه السلامutarchy -- Religious asعلیه السلامects -- Islam

موضوع : خودکفایی

موضوع : علیه السلامutarchy

موضوع : رشد اقتصادی -- ایران

موضوع : Economic develoعلیه السلامment -- Iran

موضوع : ایران -- سیاست اقتصادی

موضوع : Iran -- Economic علیه السلامolicy

شناسه افزوده : آستان قدس رضوی. اداره امور فرهنگی

شناسه افزوده : آستان قدس رضوی. معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

شناسه افزوده : شرکت به نشر(انتشارات آستان قدس رضوی)

شناسه افزوده : Behnashr Com علیه السلام(stan Quds Razavi Publicationsعلیه السلام)any

رده بندی کنگره : BP۲۳۰/۲/ت۷۴ت۹ ۱۳۹۶

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۴۸۳۳

شماره کتابشناسی ملی : ۴۶۸۲۶۶۴

ص:۱

اشاره

فهرست

مقدمه / ۹

بخش اول:توجه به جا گاه و اهمت تول د ملی / ۱۳ ی ی ی

فصل اول: وظیفه و سیره / ۱۵۱. تولید؛ وظیفهای الهی / ۱۶

۲. بر دوش زمین سوار شو د! / ۱۷ ی

۳. خطر وتاهی در تولید / ۱۸ ك

۴. تولید؛ سیرهی انبیا و ائمه اطهار ۱۹ /

۵. سیرهی حضرت علی در تولید / ۲۰

۶. لازمهی وطندوستی / ۲۱

فصل دوم: تولید و تحقق شعارهای انقلاب / ۲۳

۷. ك: استقلال / ۲۴ ی

۸. دو: آزادی / ۲۶

۹. سه: اسلامخواهی / ۲۷

فصل سوم: تولید ملی؛ پایهی امنیت ملی / ۳۱

۱۰ . ی : امنیت شغلی / ۳۲ ك

۱۱ . دو: الف(امنیت غذا ی / ۳۴ ی

ب(امن ت در تأم ن مواد غذایی / ۳۶ ی ی

۱۲ . سه: امنیت دارو ی / ۳۷ ی

۱۳ . چهار: امنیت نظامی / ۳۸

۱۴ . پنج: امنیت در تأمین انرژی هستهای / ۴۰

۱۵ . بهتر ن الای مصرفی / ۴۲ ك ی

بخش دوم: رابطهی تول د ملی و ا جاد اشتغال پا دار / ۴۵ ی ی ی

۱۶ . تکیه بر دسترنج خود در تأمین معیشت / ۴۶

۱۷ . سربار د گران نبودن / ۴۷ ی

۱۸ . تأمین معیشت خانواده / ۴۹

۱۹ . سب درآمد از راه حلال / ۵۱ ك

۲۰ . اشتغال؛ مانع فساد / ۵۳

بخش سوم: وظاف و نقش دولت / ۵۵ ی

۲۱ . لزوم حمات از تولید ملی / ۵۶ ی

ص:۵

۲۲ . لزوم نظارت مستمر بر فعالیتهای اقتصادی / ۵۸

۲۳ . لزوم نظارت بر تجار و صنعتگران / ۶۰

۲۴ . نظارت بر قیمتها و نترل آن / ۶۱ ك

۲۵ . جلوگیری از انحصارگرایی اقتصادی / ۶۳

۲۶ . نظارت ویژه بر فعالیت اقتصادی اقلیتها / ۶۵

۲۷ . مد رت بحرانهای اقتصادی / ۶۵ ی ی

۲۸ . نظارت بر واردات / ۶۸

۲۹ . وارد ردن الاهای واسطهای / ۶۹ ك ك

۳۰ . ا جاد روحیهی خود نترلی در بازار ان / ۷۱ ك ی ی

۳۱ . برخورد قضایی با مفسد ن اقتصادی / ۷۳ ی

۳۳ . برخورد قضایی با محت رین / ۷۵ ك

بخش چهارم:وظاف و نقش صاحبان ثروت و سرما ه / ۷۷ ی ی

فصل اول: اهمیت سرمایهگذاری / ۷۹

۳۴ . ادای حق محرومان با سرما هگذاری اقتصادی / ۸۰ ی

۳۵ . پیشگامبودن اولیای خدا در سرما هگذاری اقتصادی / ۸۱ ی

۳۶ . لزوم سرما هگذاری اقتصادی / ۸۲ ی

۳۷ . سه نوع هز نه / ۸۳ ی

۳۸ . سرما هگذاری اقتصادی برای فرداهای دنیا / ۸۴ ی

۳۹ . سرما هگذاری اقتصادی؛ ذخیرهای برای آخرت / ۸۵ ی

۴۰ . سرما هگذاری اقتصادی؛ از مصاد ق انفاق در راه خدا / ۸۷ ی ی

۴۱ . عبادتبودن سرما هگذاری اقتصادی / ۸۸ ی

۴۲ . سرما هگذاری اقتصادی؛ از مصاد ق شکر نعمت / ۸۹ ی ی

فصل دوم: با ستههای نظام تول د و عرضه / ۹۱ ی ی

الف: اهداف تولید / ۹۲

۴۳ . جلب خشنودی خدا / ۹۲

۴۴ . آبادانی آخرت / ۹۳

ب: با ستههای فرا ند تولید / ۹۴ ی ی

۴۵ . شروع ار با راز و نیاز با خدا / ۹۴ ك

۴۶ . تولید الاهای موردنیاز جامعه / ۹۶ ك

۴۷ . رعات یفیت در تولید / ۹۷ ك ی

۴۸ . رعات یفیت؛ خواستهی رهبران د نی / ۹۸ ك ی ی

ص:۶

. نقش رعات یفیت در احساس رضات از زندگی / ۹۹ ك ی ی

۵۰ . فوا د تولید الای با یفیت / ۱۰۰ ك ك ی

۵۱ . ز با ی ظاهری / ۱۰۱ ی ی

۵۲ . کم به گسترش ارزش ها / ۱۰۲ ك

۵۳ . خودداری از کم به هنجارش نان / ۱۰۴ ك ك

۵۴ . تولید بر پا هی علم و تخصص / ۱۰۵ ی

۵۵ . ب ه ارگیری نیروی ار متخصص / ۱۰۶ ك ك ك

۵۶ . رعات حق ارگر / ۱۰۸ ك ی

۵۷ . عمل به تعهدات در برابر نیروی ار / ۱۰۹ ك

۵۸ . عمل به تعهدات در برابر ارباب رجوع / ۱۱۰

فصل سوم: با ستههای نظام عرضهی الا / ۱۱۱ ك ی

۵۹ . اهمیت عرضهی الا / ۱۱۲ ك

۶۰ . تبلیغ و معرفی الا / ۱۱۳ ك

۶۱ . دفترچه راهنمای استفاده از الا / ۱۱۴ ك

۶۲ . حذف واسطههای غیرضروری / ۱۱۵

۶۳ . قیمت گذاری بر مبنای سود عادلانه / ۱۱۶

۶۴ . پرهیز از بالابردن قیمتها به صورت ساختگی / ۱۱۷

۶۵ . حرمت سودهای ناعادلانه / ۱۱۸

بخش پنجم: نقش و وظاف ارگر / ۱۲۱ ك ی

۶۶ . توجه به ارزش ارگری / ۱۲۲ ك

۶۷ . مانند مجاهد راه خدا / ۱۲۳

۶۸ . وجدانِ اری ارگران / ۱۲۴ ك ك

۶۹ . نمودهای عملیِ وجدانِ اری / ۱۲۶ ك

۷۰ . رعات مقررات و وظاف / ۱۲۷ ی ی

بخش ششم: نقش و وظ فهی مردم در تول د ملی / ۱۳۱ ی ی

فصل اول: لزوم خر د الای ا رانی / ۱۳۳ ك ی ی

۷۱ . خر د الای ا رانی؛ مصداق جهاد اقتصادی / ۱۳۴ ك ی ی

۷۲ . تعصب نسبت به خر د الای ا رانی؛ تعصبی پسند ده / ۱۳۵ ك ی ی ی

۷۳ . خر د مستقیم از تولید ننده / ۱۳۵ ك ی

فصل دوم: پرهیز از خرید کالای غیر مسلمان / ۱۳۷

۷۴ . پرهیز از داد و ستد اقتصادی با فروما گان / ۱۳۸ ی

. پرهیز از داد و ستد با انسانهای آلوده / ۱۳۹

۷۶ . تحر م خر د الای دشمنان؛ تحر م در مقابل تحر م / ۱۴۲ ک ی ی ی

۷۷ . برائت عملی از دشمنان خدا / ۱۴۳۷۸ . مقاومت و خو شتنداری / ۱۴۵ ی

۷۹ . قطع رابطهی اقتصادی با مستکبران / ۱۴۷

۸۰ . تحر م اقتصادی صهیونیسم / ۱۴۹ ی

۸۱ . تحر م اقتصادی سعودیهای وهابی / ۱۵۱ ی

حرمت خر د برخی از الاها / ۱۵۳ ک ی

۸۲ . آنتن ماهواره / ۱۵۴

۸۳ . نماد فرهنگی دشمنان و گروههای انحرافی / ۱۵۷

۸۴ . تشبّهٌ به دشمن / ۱۵۸

۸۵ . روات و پاپیون / ۱۶۰ ک

۸۶ . مُد پرستی / ۱۶۱

۸۷ . ت رهای ش طان / ۱۶۳ ی ی

۸۸ . خطر جابهجایی / ۱۶۵

۸۹ . باربی و تهاجم فرهنگی / ۱۶۶

۹۰ . الاهای قاچاق / ۱۶۸ ک

فصل سوم: گذشتگان و تول د ملی / ۱۷۱ ی

۹۱ . نقش علما و مسئولین در حمایت از تول د ملی / ۱۷۲ ی

ک: علما و تولید ملی / ۱۷۲ ی

دو: مسئولان و تولید ملی / ۱۷۵

سه: نمایندگان مجلس و تول دملی / ۱۷۷ ی

چهار: خ انت سلسلهی پهلوی به تول دملی / ۱۷۹ ی ی

حُسن ختام / ۱۸۳

یادی از گذشته، نگاهی به آینده / ۱۸۴

ی : ما میتوان م! / ۱۸۵ ك ی

دو: از شاگردی تا استادی / ۱۸۵

سه: جایگاه اول در سطح منطقه / ۱۸۷

چهار: باش تا صبح دولتت بدمد! / ۱علیه السلامعلیه السلام

کتابنامه /۱۹۱

ص:علیه السلام

مقدمه

انسان موجودی است سرتا پا نیاز؛ نیاز به خوراک، پوشاک، مسکن، دارو، وسایل حمل و نقل، علم و دانش و مانند آن. خداوند متعال هیچ کدام از نیازهای انسان را به صورت حاضر و آماده در اختیارش قرار نداده است، بلکه آنچه آدمی به آن نیاز دارد، به صورت خام آفریده و او را مکلف کرده است تا مواد خام موجود در طبیعت را با استفاده از علم و فن آوری، به کالای مصرفی برای پاسخ دادن به نیازهایش تبدیل کند. لذا "مال"در فرهنگ قرآن، به منزله ی ستون فقرات فرد و جامعه است که بدون آن انسان قدرت قیام و ایستادگی ندارد.(۱) بنابراین جامعه ی تهی دست و فقیر که اهل تولید نیست، مانند فردی است که ستون فقرات ندارد، لذا چنین جامعه ای قدرت قیام و ایستادگی برای حفظ دین خود در مقابل دشمنانش (هوای نفس، شیاطین، مستکبرین و زورگویان) را ندارد و چه بسا به کفر کشیده شود.(۲)

همین طور مال به منزله ی خون در بدن، مایه ی حیات فرد و جامعه است و مانند خون که باید در تمام بدن در گردش باشد، باید بین تمام افراد بشر در گردش باشد تا همه، طعم حیات را بچشند.(۳)

لذا جامعه ای که مال ندارد، حیات ندارد. بنابراین به حکم عقل و وحی، بر فرد و جامعه لازم است که در تهیه ی آنچه مایه ی قوام و حیات فرد و جامعه است، با تکیه بر کار و تلاش، برای تولید نیازمندی های مصرفی خود، جز به فضل الهی محتاج و نیازمند نباشند.

خصوصاً با توجه به خوی استثمارگری و منفعت طلبی که در بسیاری از انسان های دنیاطلب و مادی گرا وجود دارد، تمام سعی و تلاش مستکبران و استثمارگران، در طول تاریخ بر چپاول و یغماگری ثروت و منابع دیگران بوده و هست تا تمامی کشورها و انسان ها را با سوق دادن به سمت مصرف گرایی و دور نگه داشتن از چرخه ی تولید، وابسته ی به خود نگه دارند. بنابراین همان گونه که در روایات معصومین علیهم السلام از کار و تلاش تعبیر به عزت شده است(۴)، تنها راه دستیابی به عزت و قدرت در برابر دنیای استکبار و رسیدن به آزادی و استقلال، در گروِ تکیه بر تولید ملی و کار و تلاش است. بر مبنای این جهات و ده ها نکته ی دیگر است که مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی"، دهه ی چهارم انقلاب را دهه ی «پیشرفت و عدالت» نامیدند و چندین سال است که شعار سال را با محور مسائل اقتصادی نام گذاری می کنند:

سال ۱۳علیه السلام۷: نوآوری و شکوفایی.

۱-) سوره ی مبارکه ی نساء، آیه ی ۵

۲-) الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۲، ص ۳۰۷

۳-) سوره ی مبارکه ی حشر، آیه ی ۷

۴-) الوافی، ج ۱۷، ص ۱۲۳

سال ۱۳۸۸علیه السلام: اصلاح الگوی مصرف.

سال ۱۳۸۹: همت مضاعف، کار مضاعف.

سال ۱۳۹۰: جهاد اقتصادی.

سال ۱۳۹۱: تولید ملی؛ حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی.

نام گذاری امسال (۱۳۹۱) به سال «تولید ملی؛ حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی» توسط رهبر حکیم و دور اندیش جمهوری اسلامی ایران، ما را بر آن داشت تا گامی کوچک در راستای منویات معظم له برداشته و این موضوع را از زاویه ی نگاه آیات و روایات و سیره ی معصومین علیهم السلام در حد بضاعت اندک خود بررسی کنیم.

مخاطب مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در تحقق این شعار عبارتند از: دولت و همه ی مسئولان، سرمایه داران، کارگران و عموم مردم.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" فرمودند: «همه ی مسئولین کشور، همه ی دست اندرکاران عرصه ی اقتصادی و همه ی مردم عزیزمان را دعوت می کنم به این که امسال را سال رونق تولید داخلی قرار بدهند. بنابراین شعار امسال، " تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی" است. ما باید بتوانیم از کارِ کارگر ایرانی حمایت کنیم؛ از سرمایه ی سرمایه دار ایرانی حمایت کنیم؛ و این فقط با تقویت تولید ملی امکان پذیر خواهد شد. سهم دولت در این کار، پشتیبانی از تولیدات داخلیِ صنعتی و کشاورزی است. سهم سرمایه داران و کارگران، تقویت چرخه ی تولید و اتقان در کار تولید است، و سهم مردم که به نظر من از همه ی این ها مهم تر است؛ مصرف تولیدات داخلی است.

ما باید عادت کنیم، برای خودمان فرهنگ کنیم، برای خودمان یک فریضه بدانیم که هرکالایی که مشابه داخلی آن وجود دارد و تولید داخلی متوجه به آن است؛ آن کالا را از تولید داخلی مصرف کنیم و از مصرف تولیدات خارجی به جد پرهیز کنیم».(۱)

در کتاب حاضر این موضوع در شش بخش سامان یافته است:

در بخش اول، به بررسی اهمیت و جایگاه تولید ملی پرداخته و به این مباحث اشاره شده است:

تولید؛ وظیفه ای الهی، خطر کوتاهی در تولید ملی، سیره ی انبیا و ائمه اطهارعلیهم السلام، لازمه ی وطن دوستی،

مهم ترین راه تحقق بخشیدن به شعارهای انقلاب مانند شعار: «استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی»، راه رسیدن به امنیت اقتصادی، امنیت غذایی، امنیت دارویی، امنیت نظامی، امنیت در تأمین انرژی و بالاخره بهترین کالای مصرفی.

۱-) بهار در بهار ۹۱، ص ۸

در دومین بخش، رابطه ی بین تولید ملی و اشتغال مورد عنایت قرار گرفته است؛ با مباحثی چون:

لزوم تکیه بر دست رنج خود در تأمین معیشت، سربار دیگران نبودن، لزوم تأمین معیشت خانواده توسط مردان، لزوم کسب درآمد از راه حلال و در نهایت، نقش اشتغال در پیشگیری از به فساد کشیده شدن افراد جامعه. البته پر واضح است که لازمه ی تحقق هر یک از این محورها ایجاد فرصت شغلی به تعداد نیروی جویای کار و تنها راه ایجاد فرصت شغلی پایدار برای نیروی جویای کار نیز، تکیه بر تولید ملی است.

در بخش سوم، نقش و وظیفه ی دولت مردان در ارتباط با تولید ملی مورد کنکاش قرار گرفته است:

لزوم حمایت از تولید ملی، لزوم نظارت مستمر بر فعالیت های اقتصادی، لزوم نظارت بر فعالیت های اقتصادی تجار و صاحبان صنایع، نظارت بر قیمت ها و کنترل آن، نظارت بر واردات، جلوگیری از انحصارگرایی اقتصادی، نظارت ویژه بر فعالیت اقتصادی اقلیت ها، مدیریت

بحران های اقتصادی، نظارت بر واردات، ایجاد روحیه ی خود کنترلی در بازاریان و برخورد قضایی لازم و قاطعانه با مفسدین اقتصادی و محتکران گوشه ای از وظایف دولت در این زمینه است.

بخش چهارم به وظایف و نقش صاحبان ثروت و سرمایه اشاره دارد.

مباحث این بخش به سه فصل تقسیم می شود:

فصل اول: توجه به جایگاه و اهمیت سرمایه گذاری اقتصادی

در فصل مذکور به این مباحث پرداخته شده است: لزوم ادای حق محرومان با سرمایه گذاری اقتصادی، پیشگام بودن اولیای خدا در سرمایه گذاری اقتصادی، لزوم سرمایه گذاری اقتصادی، شیوه ی صحیح هزینه کردن دارایی ها، سرمایه گذاری اقتصادی برای فرداهای زندگی، سرمایه گذاری اقتصادی؛ ذخیره ای برای آخرت، سرمایه گذاری اقتصادی؛ از مصادیق انفاق در راه خدا، عبادت بودن سرمایه گذاری اقتصادی و سرمایه گذاری؛ از مصادیق شکر نعمت.

فصل دوم: بایسته های نظام تولید و عرضه را مورد بررسی قرار داده که خود، به سه قسم تقسیم می شود:

الف: اهداف تولید؛ تولید با هدف جلب خشنودی خداوند و تولید با هدف آبادانی آخرت، دو محور هدف گزاری فعالیت های اقتصادی را تشکیل می دهد.

ب: بایسته های فرآیند تولید که عبارتند از: شروع کار با راز و نیاز با خدا، تولید کالاهای مورد نیاز جامعه، رعایت کیفیت در تولید، رعایت کیفیت؛ خواسته ی رهبران الهی، نقش رعایت کیفیت در احساس رضایت از زندگی، فواید تولید کالای با کیفیت، توجه به زیبایی کالا، کمک به گسترش ارزش ها، خودداری از کمک به هنجارشکنان، تولید بر پایه ی علم و تخصص، به کارگیری نیروی کار متخصص، رعایت حق کارگر، عمل به تعهدات در برابر

نیروی کار و عمل به تعهدات در برابر ارباب رجوع.

فصل سوم: این فصل به بایسته های نظام عرضه می پردازد؛ شامل:

اهمیت عرضه ی کالا، تبلیغ و معرفی کالا، دفترچه راهنمای استفاده از کالا، حذف واسطه های غیر ضروری، قیمت گذاری بر مبنای سود عادلانه، پرهیز از تبانی در بالا بردن قیمت ها و حرمت سودهای ناعادلانه.

در بخش پنجم، نقش و وظایف کارگر در فرآیند تولید مورد بررسی قرار گرفته است که توجه به ارزش کارگری، مانند مجاهد راه خدا، لزومِ داشتنِ وجدان کاری در تولید کالای با کیفیت، نمودهای عملیِ وجدان کاری و رعایت مقررات و وظایف کاری، از عناوین این بخش است.

در بخش ششم یعنی واپسین بخش؛ به نقش و وظیفه ی مهم مصرف کننده ها و عامه ی مردم اشاره شده است که به یک معنی، بیشترین نقش را در حمایت از تولید ملی با خرید کالای ایرانی دارند؛ این بخش در سه فصل بررسی شده است:

فصل اول: لزوم خرید کالای ایرانی؛ در این فصل به عناوین زیر پرداخته شده است:

خرید کالای ایرانی؛ مصداق جهاد مالی، تعصب نسبت به خرید کالای ایرانی؛ تعصبی پسندیده و خرید مستقیم از تولیدکننده،

فصل دوم: پرهیز از خرید کالای غیر مسلمان؛ مباحث مطرح شده در این فصل عبارتند از:

پرهیز از داد و ستد اقتصادی با فرومایگان، پرهیز از داد و ستد با انسان های آلوده، تحریم در مقابل تحریم، برائت عملی از دشمنان خدا، مقاومت و خویشتن داری، قطع رابطه ی اقتصادی با مستکبران، تحریم اقتصادی صهیونیسم، تحریم اقتصادی سعودی های وهابی، حرمت خرید برخی از کالاها مانند: آنتن ماهواره و آنچه حاوی نماد فرهنگ غرب است، کروات و پاپیون، تشبّه به دشمن، مُدپرستی و مبارزه با کالای قاچاق.

فصل سوم: در این فصل، به بررسی نقش علما و مسئولین در حمایت از تولید ملی پرداخته و گوشه هایی از خیانت سلسله ی پهلوی به تولید ملی بیان شده است و در نهایت در عنوان«یادی از گذشته؛ نگاهی به آینده»؛ فرازهایی از فرمایشات رهبر کبیر انقلاب اسلامی "رضوان الله تعالی علیه" و مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" به بهانه ی حُسن ختام تقدیم گردیده است.

به امید روزی که با ظهور مهدی موعود؛ حضرت ولی عصر"ارواحنا له الفداه"، و در پرتو مدیریت دینی آن حضرت، تمامی بشریت، طعم معنویت، استقلال، آزادی و رفاه و آسایش را بچشد!

علی اکبر تقی زاده

ص:۱۲

بخش اول: توجه به جایگاه و اهمیت تولید ملی

اشاره

ص:۱۳

با توجه به نقشی که تولید، در تأمین نیازمندی های فردی و اجتماعی، حفظ دین، استقلال، آزادی، عزتمندی و پیشرفت و تعالی فرد و جامعه دارد، اهمیت موضوع تولید، خود به خود روشن می شود. خداوند متعال نیازمندی های انسان را به صورت مواد خام در طبیعت قرار داده است و تمام نظام هستی را مسخر انسان قرار داده و از آدمی خواسته تا با کار تولیدی بر روی آن، نیازهایش را بر طرف سازد و عزتمندانه زندگی کند. اولین کسانی که به این خواسته ی خداوند جامه ی عمل پوشاندند، پیامبران الهی و جانشینان آنان بودند که دامداری، کشاورزی، بافندگی و صنعت را پایه گذاری کردند. در این مجال بخشی از زوایای اهمیت تولید را بررسی می کنیم.

ص:۱۴

فصل اول: وظیفه و سیره

اشاره

ص:۱۵

۱. تولید؛ وظیفه ای الهی

«هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ؛

اوست که شما را از زمین ایجاد کرده و از شما خواسته است تا با تصرف در زمین، آن را قابل بهره برداری و آباد کنید؛ پس، از او آمرزش بخواهید و سپس به سویش باز گردید که پروردگار من نزدیک و اجابت کننده (دعایتان) است».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. تعبیر«اِستَعْمَرَكُمْ» و استعمار، در اصل به معنای واگذاری آبادی و سازندگی زمین به دیگران است؛ یعنی خدا وسایل سازندگی و آبادانی زمین را در اختیار انسان گذارده است و آباد کردن زمین را با استفاده از منابع موجود در آن از انسان درخواست کرده است.(۲)

۲. حضرت آیت الله جوادی آملی"حفظه الله تعالی" نیز در تفسیر این آیه فرموده اند: «این آیه از اصل اصیل و پر برکت و مظلوم استعمار سخن می گوید؛ استعمار در فرهنگ قرآن به معنای طلب جدّی و درخواست مؤکد عمران زمین، آبادکردن معادن، کوه ها، دریاها، صحراها، جنگل ها، ساحل ها و ... است. خداوند همه ی این امور را به طور "بکر" آفرید و فکر آبادکردن و بهره برداری از آن ها را به بشر داد و دستور استیفای عادلانه منافع آن را صادر کرد و از او خواسته است زمین را برای خود آباد کند و محتاج غیر خداوند متعال نباشد، آزاد و مستقل باشد؛ نه سلطه پذیر باشد و نه سلطه گر: (لاتَظلِمُونَ وَ لَاتُظلَمُون)».(۳)

۳. بر اساس این آیه ی شریفه، وظیفه ی ما این است که با انجام کار تولیدی بر روی منابع و معادن زمین، آن ها را تبدیل به فرآورده های مصرفی و قابل استفاده در بخش های کشاورزی، دامداری، صنعتی، نفت، پوشاک و... کنیم و نه این که مواد خام موجود در زمین را به کشورهای استعمارگر شرق و غرب واگذار کنیم و فرآورده های آن را چندین برابر قیمت بخریم؛ امری که خواست کشورهای صنعتی و استکباری است و از این راه به استثمار و چپاول کشورهای جهان سوم می پردازند و برای همیشه، آنان را وابسته و برده ی خود نگه می دارند.

مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی"،

در این زمینه می فرمایند: «اسلام ما را مأمور کرده است که از ثروت عظیم زمین به نفع بشر استفاده کنیم؛ «وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا» خداوند متعال این زمین را- که همه ی خیرات و منابع حیاتی برای بشر در دل آن گنجانده شده است- در اختیار انسان

۱-) سوره ی مبارکه ی هود، آیه ی ۶۱

۲-) تفسیر قرآن مهر، ج ۹، ص۲۵۶

۳-) اسلام و محیط زیست، ص ۲۵۴؛ تفسیر انسان به انسان، ص ۲۰۵

قرار داده و از او می خواهد که آن را آباد کند و منابع حیاتی را به نفع زندگی بشر از آن بیرون بکشد. زمین، منبع منابع فراوان برای ایجاد حیات طیبه ی انسانی است؛ ما می خواهیم این را برای کشور خود تأمین کنیم؛ ما می خواهیم به دستور اسلام عمل کنیم. آن جا که زمین آباد می شود، اگر با رعایت حدود و ضوابط الهی باشد، زندگی انسان هم آباد می شود.

ایران اسلامی می خواهد از این افسونِ باطل خودش را نجات دهد. داعیه ی ما این است که می خواهیم کشور و خاک و سرزمین ما به دست خود مردم و به سود آن ها اداره و استخراج شود و مورد استفاده قرار گیرد. کسانی که امروز با ایران اسلامی دشمنی و عناد می ورزند، این را نمی خواهند؛ مایل نیستند خانه و زمین و خاک این ملت در اختیار خود این ملت باشد؛ می خواهند بیایند بهره را ببرند و ملت را تحقیر کنند».(۱)

۲. بر دوش زمین سوار شوید!

«هُوَ الَّذِی جَعَلَ لَکُمُ الْأَرْضَ ذَلُولاً فَامْشُوا فِی مَناکِبِها وَ کُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَ إِلَیْهِ النُّشُورُ؛ اوست کسی که زمین را برای شما رام گردانید، پس در فراخنای آن رهسپار شوید و از روزی[خدا] بخورید و رستاخیز به سوی اوست».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. مقصود از "ذَلُول" و رام بودن زمین، حاصل خیزی و آمادگی آن برای انواع تصرفات و اکتشافات است.(۳) این تعبیر، جامع ترین تعبیری است که ممکن است درباره ی زمین بشود؛ چرا که این مرکب راهوار با حرکات متعدد و بسیار سریعی که دارد آن چنان آرام به نظر می رسد که گویی مطلقاً ساکن است، در عین حال اشاره ای است به این که تا گامی برندارید و تلاشی نکنید بهره ای از روزی های زمین نخواهید داشت! تعبیر به "رزق" نیز تعبیر بسیار جامعی است که تمام مواد غذایی زمین را اعم از حیوانی و گیاهی و معدنی شامل می شود.(۴)

۲. "مَنکَب" به معنای شانه است و شانه، بهترین عضو برای قرار گرفتن بار بر روی آن است. شانه ی زمین، یعنی قسمت هایی از زمین که بار رزق شما بر آن است.(۵) مانند استفاده از کوه ها که محل ذخیره ی آب و معادن هستند. و نیز سد سازی، کشاورزی، دامداری در

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۴، ص ۷۱

۲-) سوره ی مبارکه ی ملک، آیه ی ۱۵

۳-) دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۱۱۰

۴-) تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۳۳علیه السلام

۵-) تفسیر نور(۱۰جلدی)، ج ۱۰، ص ۱۵۳

مراتع، درختکاری در جنگل ها جهت تهیه ی چوب، استخراج معادن از کوه ها و تبدیل آن به فرآورده های مصرفی و صدها نمونه ی دیگر از مصادیق عمل به این آیه است.

۳."فَامْشُوا" به معنای بر دوش زمین سوار شوید! فعل امر است و به اتفاق علمای علم اصول، فعل امر، ظهور در وجوب دارد؛ بنابراین تلاش برای استفاده ی تولیدی از منابع و معادن زمینی و رسیدن به استقلال اقتصادی، واجب است و جامعه ای که در این زمینه کوتاهی کند، مسئول و مستحق مؤاخذه و عقاب الهی است.

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم نیز می فرمایند: « رزق خود را در لایه های پنهان زمین بجویید!»(۱) لایه های زمین یعنی؛ کشاورزی، باغداری، استخراج معادن و مانند آن، بنابراین، آیه ی شریفه و روایت پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم، دعوت کننده ی ما به کارهای تولیدی بر روی منابع طبیعی زمین است.

۳. خطر کوتاهی در تولید

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَعليه السلام: «مَنْ وَجَدَ مَاءً وَ تُرَاباً ثُمَّ افْتَقَرَ فَأَبْعَدَهُ اللهُ؛

امام علی می فرماید: ملتی که آب و زمین کشاورزی به اندازه ی کافی دارد- ولی آب ها را مهار و زمین را اصلاح نکند و از آن ها بهره برداری ننماید- و در اثر کم کاری یا بدکاری محتاج گردد؛ از رحمت حق دور باد!»(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. شخص و یا کشوری که بهره مند از امکانات، سرمایه و منابع طبیعی باشند، ولی با کوتاهی در استخراج و تولید آن نیازمند به غیر خود باشند؛ از رحمت خدا دور می گردد و شخص یا جامعه ای که از رحمت خداوند دور شود؛ محکوم به شکست و نابودی خواهد بود.

چنین گمان نشود که تنها امت های گذشته به جهت مخالفت با فرمان های الهی و انبیای خود از رحمت حق دور شدند؛ ... بلکه این خطر برای امت های دیگر نیز مطرح است. بنابراین اگر قرآن کریم، یا امامان معصوم علیهم السلام که انسان کامل و همسان با قرآن

هستند، فرمانی جهت اصلاح زندگی بشر و سلامت محیط زیست بیان کردند ولی جامعه به آن توجه نکند؛ موجب دوری از رحمت الهی خواهد بود.(۳)

ص:۱علیه السلام

۱-) حکمت نامه ی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم، ج ۱۳، ص ۴۰

۲-) قرب الاسناد، ص ۵۵ ؛مفاتیح الحیاه، ص ۵علیه السلام۰

۳-) اسلام و محیط زیست، ص ۳علیه السلام

۲. کشور ما به لطف الهی، سرشار از آب و هوا و زمین مناسب برای کشاورزی، دامداری و باغداری، در همه ی فصول سال می باشد. همین طور برخوردار از معادن و مواد اولیه ی طبیعی متنوع و فراوان است. با این امکانات و ظرفیت ها اگر در تأمین و تهیه ی نیازمندی های جامعه، محتاج بیگانگان باشیم؛ دوری از رحمت الهی(از قبیل عزت، استقلال سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و...)، ما را تهدید خواهد کرد.

۳. مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" می فرمایند: «تلاش و کوشش دولت و ملت باید این باشد که به جای خام فروشی مواد اولیه و معدنی که سبب وابستگی کشور به خارج برای تأمین نیازمندی ها و خرید فرآورده های آن به چندین برابر قیمت می شود؛ آن ها را پایه ی تولید ملی قرار دهند تا هم معضل اشتغال حل شود و هم با صادرات فرآورده های این مواد، برای کشور ارز آوری داشته باشیم و هم شوکت و عزت و استقلال خود را حفظ کنیم». همچنین ایشان در سال ۷۹ در نامه ای به سران قوای سه گانه مبنی بر ابلاغ سیاست های کلی نظام در بخش نفت و گاز فرمودند: «هشتم: جایگزینی صادرات فرآورده های نفت و گاز و پتروشیمی به جای صدور نفت خام و گاز طبیعی».(۱)

همین طور ایشان سرّ عقب ماندگی کشورهای جهان سوم را عدم استفاده ی بهینه از منابع خود می دانند و می فرمایند: «اگر شما ملاحظه می کنید جوامعی عقب افتاده و فقیر هستند و گاهی زمینی که روی آن زندگی می کنند، منبع ثروت های عظیم است، اما خودشان لخت و گرسنه اند؛ به خاطر این است که به این وظیفه عمل نشده است. در این عقب افتادگی، دو چیز نقش داشته است: یکی غفلت ها و تنبلی های خود آن ملت ها، و دیگر دخالت های موذی گرانه و سلطه جویانه ی قدرت های فرا ملیتی و بین المللی به صورت استعمار و انواع دخالت های فرهنگی، اقتصادی و غیره».(۲)

۴. تولید؛ سیره ی انبیا و ائمه اطهارعلیهم السلام

عَلِیِّ بْنِ أَبِی حَمْزَهَ عَنْ أَبِیهِ قَالَ: «رَأَیْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام یَعْمَلُ فِی أَرْضٍ لَهُ قَدِ اسْتَنْقَعَتْ قَدَمَاهُ فِی الْعَرَقِ فَقُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاکَ أَیْنَ الرِّجَالُ فَقَالَ یَا عَلِیُّ قَدْ عَمِلَ بِالْیَدِ مَنْ هُوَ خَیْرٌ مِنِّی فِی أَرْضِهِ وَ مِنْ أَبِی فَقُلْتُ لَهُ وَ مَنْ هُوَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم وَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ وَ آبَائِی علیهم السلام کُلُّهُمْ کَانُوا قَدْ عَمِلُوا بِأَیْدِیهِمْ وَ هُوَ مِنْ عَمَلِ النَّبِیِّینَ وَ الْمُرْسَلِینَ وَ الْأَوْصِیَاءِ وَ الصَّالِحِینَ؛

علی ابن حمزه به نقل از پدرش می گوید: امام کاظمعلیه السلام را دیدم که در زمین زراعی اش، کشاورزی

۱-) مکتوبات، سال ۱۳۷۹، ص ۱۰۷

۲-) بیانات، سال ۱۳علیه السلام۴، ص ۷۱

می کرد و پاهای حضرت، خیسِ عرق شده بود. به آن حضرت گفتم: کارگران کجایند؟ حضرت پاسخ داد: ای علی! کسانی که از من و پدرم بهتر بودند، با دست خود و در زمین خود، کار می کردند. پرسیدم آنان چه اشخاصی بودند؟ حضرت فرمود: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم و امیرالمؤمنین علیه السلام و همه ی پدرانم؛ همه ی آنان با دست خود به کارهای دستی می پرداختند و سیره ی تمام انبیا و رسولان و مردان صالح بوده است».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. انبیای الهی و اوصیای ایشان؛ اولین کسانی بودند که به دستور خداوند متعال جامه یِ عمل پوشیدند. لذا خود اشتغالی و رو آوردن به مشاغلی که امروزه ما آن را به نام مشاغل آزاد می شناسیم، سیره ی انبیا و اولیاعلیهم السلام بوده است. مبتکر و پایه گذار بسیاری از صنایع تولیدی، انبیا علیهم السلام بوده اند؛ کشتی سازی، زره بافی، آهنگری، دامداری، بافندگی، کشاورزی، خیاطی، نجاری، تجارت، حصیربافی، بنایی و... نمونه ای از کار انبیاعلیهم السلام برای امرار معاش بوده است.(۲) در سیره ی حضرت علی علیه السلام می خوانیم که ایشان می فرمایند: «مرا در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم می دیدی که از گرسنگی، سنگ بر شکم می بستم، در حالی که امروزه، صدقه ی مالم بالغ بر چهل هزار دینار است».(۳) آری؛ می توان مانند حضرت علی علیه السلام با کار و تلاشِ تولیدی، به حدی از رشد و شکوفایی اقتصادی رسید که علاوه بر تأمین نیازمندی های خود، به دیگران نیز کمک کرد.

۲. انبیا و ائمه اطهارعلیهم السلام، الگوی علمی و عملی انسان ها به ویژه مسلمانان هستند، لذا باید به پیروی از سیره و سنّت آنان، فرهنگ کار و تلاش به ویژه در کارهای تولیدی، به فرهنگی عمومی تبدیل شود و بیکاری، ننگ و عار تلقی گردد؛ همان گونه که در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم اگر به حضرت خبر می دادند که فلانی بیکار است، می فرمود: «از چشم من افتاد».(۴)

۵. سیره ی حضرت علی علیه السلام در تولید

قَالَ البَاقِرُعلیه السلام: «لَقِیَ رَجُلٌ أَمِیرَ الْمُؤْمِنِین علیه السلام وَ تَحْتَهُ وَسْقٌ مِنْ نَوًى فَقَالَ لَهُ مَا هَذَا یَا أَبَا الْحَسَنِ تَحْتَكَ فَقَالَ مِائَةُ أَلْفِ عَذْقٍ إِنْ شَاءَ اللهُ قَالَ فَغَرَسَهُ فَلَمْ یُغَادَرْ مِنْهُ نَوَاةٌ وَاحِدَةٌ؛

حضرت امام باقرعلیه السلام می فرماید: مردی امیر المؤمنین علیه السلام را در حالی ملاقات کرد که آن

۱-) الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۷۶

۲-) میزان الحکمه، ج ۱۱، ص ۲۴۳ و ماهنامه ی مبلغان، ش ۱۵۳، ص ۹

۳-) دانشنامه ی امام علی علیه السلام، ج۷، ص ۲۶۲

۴-) جامع الأخبار، ص ۱۳۹

حضـرت مقدار زیادی هسـته ی خرما با خودش حمل می کرد؛ آن شـخص با شـگفتی از حضـرت پرسـید: ای ابالحسن! این ها چیست که با خودت می بری؟ آن حضـرت فرمود: صـد هزار درختِ خرما؛ اگر خداوند بخواهد! آن مرد گفت: حضـرت تمام دانه ها را کِشت، بدون این که یکی از آن هسته ها را رها کند».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. امـام علی علیه السـلام برای زنـدگی شخصـی و خـانوادگی خـود نیـاز به تولیـد این همه درخت ندارنـد، این را می تـوان از زنـدگی قانعانه و صـدقات و موقوفات حضـرت فهمیـد. ولی برای این که خـدمت به خلق خدا، تلاش برای تولید بیشتر و ایجاد اشـتغال، خودکفایی جامعه و امنیت غـذایی را دوست دارد و در صـدد فرهنگ سازیِ فرهنگ کار و تلاش است، دست به این گونه فعالیت های تولیدی و اقتصادی می زند.

۲. در کشوری که به نـام کشور اهل بیت علیهم السـلام معروف است و اکثر جمعیت آن را نیروی جوان و جویای کار تشـکیل می دهـد، باید به تبعیت از اهل بیت علیه السـلام ، تلاش برای تولید بیشتر به همراه قناعت در مصـرف، به یک فرهنگ عمومی تبـدیل شود. انتظار مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" نیز از جوانان همین است. ایشان می فرمایند: «ما امروز به جوانی احتیاج داریم که بداند سـرنوشت خود او و سرنوشت جامعه ی او و سرنوشت خانواده ی بزرگ او، وابسته به کار و تلاش اوست؛ اهل تلاش باشد، اهل کار باشد، اهل جدیّت باشد، اهل پی گیری باشد، اهل تنبلی نباشد، اهل وادادگی و لااُبالی گری نباشد».(۲)

امـام راحـل"رضوان الله تعـالی علیه" نیز راه نجـات از استضـعاف را در گروِ کـار دانسـته و می فرماینـد: «ان شاء الله مردم ما که همیشه به استضعاف کشیده شده بودند، با تلاش و کوشش دارای همه چیز گردند!»(۳)

۶. لازمه ی وطن دوستی

قَالَ أَمِیرُ الْمُؤمِنِینَ علیه السلام : «عُمِّرَتِ الْبُلْدَانُ بِحُبِّ الْأَوْطَانِ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: شهرها با وطن دوستی آباد می شوند».(۴)

ص:۲۱

۱-) الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۷۵

۲-) بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۵۰

۳-) صحیفه ی امام، ج ۱۸، ص ۳۸۸

۴-) تحف العقول، النص، ص ۲۰۷

پیام ها و نکته ها

۱. مطلوب بودن وطن دوستی

اساساً انسان رابطه ی مادی و معنوی فراوانی با زادگاه خود دارد و تاریخ زندگی اش با آن پیوند ناگسستنی پیدا کرده است؛ همین پیوند، سبب علاقه ی او به وطن می شود و همین علاقه، انگیزه ی حفظ و دفاع و عمران و آبادی آن می گردد.

در حدیث دیگری از همان حضرت می خوانیم: « از نشانه های ارزش و شخصیت انسان آن است که نسبت به عمر از دست رفته-که در آن کوتاهی کرده است- اشک بریزد و نسبت به وطنش علاقه مند باشد».(۱) همین طور حدیث معروف «حُبُّ الوَطَنِ مِنَ الإیمَانِ؛ علاقه به وطن، از نشانه های ایمان است»(۲)، نیز در منابع مختلفی نقل شده است.

از مجموع آنچه گفته شد، می توان نتیجه گرفت که عشق و علاقه به زادگاه و وطن، هم ریشه هایی در قرآن مجید دارد و هم در روایات و هم در منطق عقل.(۳)

۲. کسی که حب به وطن داشته باشد، علاقه مند به رشد و پیشرفت و توسعه ی کشورش خواهد بود؛ و رشد و توسعه ی کشور نیز در گروِ کار و تلاش و تولید ملی است. بنابراین حب به وطن اقتضا می کند که تمام شهروندان ایرانی با هر مذهب و مسلکی که دارند، به هر شکلی که می توانند(سرمایه گذاری اقتصادی در ایران، خرید کالای ایرانی، انتقال علم و فن آوری از خارج به داخل و...) از تولید ملی حمایت کنند و به کاروان تعالی بخشان ایران ملحق شوند.

مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" می فرمایند: «یکی از با اولویت ترین کارها عبارت است از مسئله ی علم و فن آوری؛ این در کشور لازم است. ما در این زمینه ها یک عقب افتادگی مزمنِ تاریخیِ فاحشی داریم، که گناهش به گردن آن کسانی است که با سیاست خودشان، با رفتار خودشان، با طمع ورزی های خودشان، با سهل انگاری های خودشان؛ این بیماری مزمن را بر یک چنین ملت بزرگی تحمیل کردند. و ما حالا می خواهیم خودمان را از زیر این بار، از زیر این بختک سنگین خلاص کنیم. بنابراین من، شما، مسئولین ذی ربط، مسئولین بخش های مختلف کشور و هر انسان با شرف در این کشور که امکانی دارد، باید در این زمینه تلاش کند؛ هر کس به قدر خودش. همه مسئولند... همه باید تلاش کنیم، همه باید کار کنیم، همه باید بدویم تا بتوانیم این عقب افتادگیِ تاریخیِ تحمیل شده ی بر خودمان را جبران کنیم؛ این یک مسئله ی جدّی است».(۴)

۱-) مستدرک سفینهالبحار، ج ۱۰، ص ۳۷۵

۲-) همان

۳-) پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۲، ص ۲۲۲

۴-) بیانات، سال ۱۳۸۹ ، ص ۱۶۱

فصل دوم: تولید و تحقق شعارهای انقلاب

اشاره

ص:۲۳

انقلاب اسلامی ایران از آغاز مانند هر انقلابی همراه با شعارهایی بود که نشان دهنده ی اهداف و چشم انداز جمهوری اسلامی ایران و انقلابیون است؛ شعارهایی که به دلیل هماهنگی آن با فطرت انسان ها، نه تنها برای یک مسلمان بلکه برای همه ی آزاد اندیشان جهان اعم از مسلمان و غیر مسلمان، جذاب و بیدارکننده ی وجدان های خفته است و به همین دلیل مورد تبعیت بسیاری از ملت ها قرار گرفته و بیداری اسلامی و بیداری وجدان های خفته را در سراسر عالم به دنبال داشته است.

از مهم ترین وظایفی که بر دوش همه ی ما وجود دارد، حفظ این شعارها و تلاش برای تحقق بخشی آن در کنار انتقال به نسل های بعدی است.

مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" می فرمایند: «جمهوری اسلامیِ به معنای حقیقی- یعنی همان جمهوری اسلامی که امام "رضوان الله تعالی علیه" برای ما پایه گذاری کرد و به کشور ما هدیه داد- می تواند همین خصوصیات را تأمین کند؛ اقتدار بین المللی را، اقتدار سیاسی را، عزت را، رفاه دنیا و آبادی معنوی آخرت را؛ اما مراقب باشید یک نظام جمهوری اسلامی تقلبی نخواهند برای ما درست کنند؛ کاری که در ده سال گذشته هم بعضاً حرکاتی انجام گرفت، اما خدای متعال مهار کرد؛ مردم بیدار بودند، هشیار بودند، اجازه ندادند. می خواستند کارهایی بکنند، شعارهای امام را به موزه بسپرند؛ صریحاً می گفتند که این ها کهنه شده! نه، شعارهای انقلاب، کهنه شدنی نیست؛ همیشه تازه است، همیشه برای آحاد مردم جذاب است. شعاری که به نفع مستضعفین است، شعاری که به نفع عزت ملی است، شعاری که در آن مقاومت و ایستادگی است؛ این شعارها هیچ وقت کهنه نمی شود؛ برای هیچ ملتی کهنه نمی شود، برای نظام ما هم کهنه نخواهد شد».(۱)

تکیه بر تولید ملی یکی از مهم ترین ابزارهای تحقق بخش شعارهای انقلاب است که به بیان برخی از این شعارها بسنده می کنیم.

۷. یک: استقلال

«...لَن يَجْعَلَ اللهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلاً؛ ...

و خداوند هرگز بر زیانِ مؤمنان، برای کافران راه تسلطی قرار نداده است».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. یکی از شعارهای اصیل انقلاب اسلامی ایران، شعار استقلال خواهی و عدم وابستگی

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۸، ص ۱۵۳

۲-) سوره ی مبارکه ی نساء، آیه ی ۱۴۱

سیاسی، اقتصادی، علمی و فرهنگی بوده است. رهبر کبیر انقلاب اسلامی "رضوان الله تعالی علیه" می فرمایند: «- عرض می کنم که- همه جا تا برسد به پیرمردها، تمام مدارس ایران، جوان های ایران؛ در مدرسه، در دانشگاه، در هر جا، فریادشان این است که ما آزادی می خواهیم، ما استقلال می خواهیم، ما یک حکومتی که استقلال را از ما سلب کرده است؛ این را نمی خواهیم».(۱)

۲. سیاست تمامی کشورهای استکباری و استعماری، وابسته نگه داشتن کشورها در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی است. لذا سعی می کنند تا با انحصار علم و تولید در خود، و مصرفی نگه داشتن سایر کشورها، همواره آنان را وابسته به خود نگه دارند. این سیاست را در این سال های اخیر با فشار بر ایران برای کنار نهادن فن آوری انرژی هسته ای که در سال های نه چندان دورِ آینده، مهم ترین منبع تأمین انرژی خواهد بود، شاهدیم.

۳. این آیه تأکید دارد که مسلمین باید به گونه ای زندگی کنند که زمینه ی سلطه ی کفار و دولت های بیگانه و استعمارگر را بر مسلمین فراهم نکنند. این آیه با اطلاقی که دارد شامل استقلال نظامی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و... می شود. بنابراین «دولت اسلامی باید از هر کاری که راه نفوذ کافران و بیگانگان را برای سلطه بر مسلمانان هموار کند، خودداری کنند و یکی از راه های نفوذ آنان نیازمندی های اقتصادی است».(۲)

۴. لازمه ی رسیدن به

استقلال در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، تکیه بر تولید ملی است؛ و تکیه بر تولید ملی در گروِ حمایت دولت از چرخه ی تولید داخلی از یک سو، و ترجیح کالای ایرانی بر کالاهای مشابه خارجی از طرف مصرف کنندگان از سوی دیگر است. بنابراین بیایید همه دست به دست هم دهیم و هم قسم شویم که تا وقتی کالای ایرانی وجود دارد از خرید کالای خارجی خودداری کنیم. به ویژه در این زمان که دشمنان اسلام با یکدیگر هم قسم شده اند تا با تحریم اقتصادی و فشارهای بین المللی، ما را وادار به تسلیم کنند.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می فرمایند:«امروز مسئله ی اصلی کشور ما استقلال است. برادران و خواهران عزیز! انقلاب برای ما استقلال سیاسی را به بار آورد؛ این جرأت را به این ملت داد که در مقابل نظام غیر عادلانه ی سلطه در دنیا بایستد. اما اگر این ملت بخواهد این استقلال سیاسی را، این عرض اندام فرهنگی را در مقابل سلطه گران عالَم حفظ کند، باید پایه های اقتصادی خود را محکم کند؛ این، ریشه دواندن استقلال در کشور است؛ و این وابسته است به تولید، به کار، به شکوفایی کار، به نوآوری در بخش های مختلف کار؛ از مرکز تحقیقات و آزمایشگاه گرفته، تا توی محیط کارگاه ها، تا توی محیط مزرعه؛ در همه جا بایستی

۱-) صحیفه ی امام، ج ۵، ص ۱۱۰

۲-) دائره المعارف قرآن کریم، ج ۳، ص ۱۶۱

این نوآوری وجود داشته باشد. آن وقت است که دشمنان خون خوار و هتاکِ استقلال ملت ایران با ناکامی دهان های خودشان را خواهند بست و کناری خواهند نشست».(۱)

۵. عدم حمایت از تولیدات داخلی، واردات بی رویه ی کالا- (خصوصاً توسط شرکت ها و ادارات دولتی و وابسته به آن)، ترجیح کالای خارجی بر کالای داخلی در هنگام خرید توسط شرکت ها و ادارات دولتی و آحاد مردم و... می تواند زمینه ساز سلطه ی اقتصادی و سیاسی دشمنان بر جامعه ی اسلامی شود.

۸. دو: آزادی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ عليه السلام: « احْتَجْ إِلَى مَنْ شِئْتَ تَكُنْ أَسِيرَهُ وَ اسْتَغْنِ عَمَّنْ شِئْتَ تَكُنْ نَظِيرَهُ وَ أَفْضِلْ عَلَى مَنْ شِئْتَ تَكُنْ أَمِيرَهُ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: دست نیاز به سوی هر که خواهی دراز کن تا اسیر او شوی؛ و از هر که خواهی بی نیازی جوی تا همتای او گردی؛ و به هر که خواهی خوبی کن تا فرمانروای او باشی!»(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. نیازمندی به دیگران در تأمین نیازهای ضروری زندگی، سبب بردگی و وابستگی فرد و یا جامعه در مقابل صاحبان ثروت و قدرت می شود و بی نیازی از صاحبان ثروت و قدرت با خودکفایی در تولیدِ نیازمندی های زندگی، سبب همتایی و هم طرازی با قدرت ها می گردد، احسان و صادرات مازاد بر مصرف داخلی به دیگر کشورها نیز سبب نیازمندی دیگران به ما و فرمانروایی ما بر آن ها می شود. بنابراین اگر می خواهیم اقتصاد ما از وابستگی به قدرت های استکباری و استعماری رها و رهاتر شود و به مرحله ی صدور انقلاب به شکل وسیع تر و گسترده تر برسیم، باید به خودشکوفایی و صادرات کالا و علم و فن آوری دست یابیم.

۲. از شعارهای اصیل و اولیه ی انقلاب اسلامی ایران؛ شعار" استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی" بوده و هست. حضرت امام "رضوان الله تعالی علیه" در این باره می فرمایند: «سیاست دولت اسلامی؛ حفظ استقلال، آزادی ملت و دولت و کشور، و احترام متقابل بعد از استقلالِ تمام خواهد بود».(۳)

راه تحقق این شعارها تکیه بر تولید ملی و عدم وابستگی اقتصادی به بلوک شرق و غرب

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۷، ص ۸

۲-) میزان الحکمه، ج ۳، ص ۱۲۳

۳-) صحیفه ی امام، ج ۴، ص ۴۱۱

است. رهبر کبیر انقلاب "رضوان الله تعالی علیه" در این زمینه نیز می فرمایند: «اگر مملکت شما در اقتصاد نجات پیدا نکند، وابستگی اقتصادی داشته باشد؛ همه جور وابستگی ها دنبالش می آید. وابستگی سیاسی هم ما پیدا می کنیم. وابستگی نظامی هم پیدا می کنیم. برای این که وقتی ما چیزی نداشته باشیم که استفاده ازش بکنیم، دستمان را دراز کنیم طرف امریکا؛ او می تواند به ما تحمیل کند همه چیز را. ما وقتی می توانیم که زیر بار او نرویم که در این قضیه قدرتمند باشیم. یک وقت او تشر بزند می گوییم نه؛ ما احتیاجی نداریم. حالا هم به او می گوییم که ما احتیاج خودمان را سلب می کنیم؛ خودمان می رویم سراغ کار. خدا زمین به ما داده، آب هم به ما داده، زمین های زیاد، زمین های موات زیاد، ... باید همه دست به دست هم بدهند، و کار، کار الهی است؛ کاری است که عبادت است امروز. اطاعت امر خداست

امروز کشاورزی و باید این کشاورزی را تقویت کرد. هر کس هر جور می تواند باید تقویت بکند، به طوری که ان شاء الله ما از این گرفتاری خارج بشویم و از سایر گرفتاری ها هم امیدوارم که خارج بشویم!»(۱)

۹. سه: اسلام خواهی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ علیه السلام: « مَن كَانَ فِی يَدِهِ شَی ءٌ مِن رِزقِ اللهِ سُبحَانَهُ فَلیُصلِحهُ فَإِنَّكُم فِی زَمَانٍ إِذَا احتَاجَ المَرءُ فِيهِ إِلَی النَّاسِ كَان أَوَّلُ ما يَبذُلُهُ لَهُم دِينَه؛

امام علی علیه السلام می فرماید: هر کس در دستش چیزی از رزق خداوند وجود دارد، باید آن را درست مدیریت و نگهداری کند؛ زیرا شما در زمانی به سر می برید که اگر محتاج دیگران شوید اول چیزی که در قبال دریافت کالا و کمک از دیگران باید پرداخت کنید، دینتان است».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. ماهیت و هویت انقلاب، اسلام خواهی ملت به رهبری امام راحل "رضوان الله تعالی علیه" بود؛ آن پیر فرزانه در پاسخ به اسلام ستیزی ملی گرایان و منافقان می گوید: «ملت ایران رأی داده است به جمهوری اسلامی؛ هر چه زحمت داشته و توان داشته است در طبق اخلاص گذاشته است؛ گفته ما اسلام را می خواهیم؛ شما اگر با اسلام بد هستید، خُب تشریف ببرید اروپا و امریکا و هر جا دلتان می خواهد، آن جا زندگی کنید! یا همین جا زندگی کنید و اگر ملت را می خواهید، هی نگویید که ملت با من است، ملت با من است؛ "ملت با اسلام است"؛

۱-) صحیفه ی امام، ج ۱۱، ص ۴۲۷

۲-) شرح نهج البلاغه لابن أبی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۱۲

نه بـا من است و نه با شـما و نه با دیگری. من اگر یک کلمه ای بر خلاف اسـلام بگویم، همین ملت می ریزنـد و من را از بین می برند. ملت، اسـلام را می خواهد. ملت شخص نمی خواهد. شخص پرست نیست ملت. ملت می خواهد که قوانین اسلام در این مملکت پیاده بشود. ملت این همه زحمت کشـیده است که دین اسـلام را برقرار کند در یک مملکتی که صدها سال و در این اخیر، پنجاه سـال کوشـش شـد به این که اسـلام را کنـار بگذارنـد؛ کوشـش شـد به این که روحـانیت را کنار بگذارنـد و تضعیف کنند. ملت، روحانیت را به تبع اسلام می خواهد. اگر- خدای نخواسته- روحانی هم بر خلاف اسلام [عمل] بکند، آن هم یک ساواکی است. فرقی نمی کند؛ بدتر از ساواکی هم هست!

این معناها را از گوش هایشان بیرون کنند آقایان که این مردم دیگر از جمهوری اسـلامی کنار رفته اند. خیر، شـماها کنار رفته اید. شما خودتان را علاج کنید. مرض های باطنی تان را علاج کنید که ننویسند که این مملکت دیگر رفته از بین. این مملکت از بین نرفته؛ و این جمهوری اسـلامی هم سر جای خودش هست؛ و این مردم هم دنبال جمهوری اسـلامی هسـتند؛ و این مردم هم از مجلس؛ مادامی که مجلس بر طریقه ی اسـلام باشـد، و از دولت؛ مادامی که دولت بر طریقه ی اسـلام باشـد، و از رئیس جمهور؛ مادامی که رئیس جمهور در طریق اسـلام باشـد، طرفداری می کنند. هر کدامتان بلغزید، مردم دیگر از شـما طرفداری نمی کنند. برای این که

مردم اسـلام را می خواهنـد. امر دایر می شود بین من و پیغمبر اکرم صـلی الله علیه و آله وسـلم؛ کدام مسـلمان است که ترجیح بدهد من را؟ امر دایر می شود بین شـما و اسـلام؛ کدام مسلمان است که شما را بر اسلام ترجیح بدهد؟ این خیال ها را از کله هایتـان بیرون کنیـد کـه الاـن اگر وضـعی بشـود، مردم دیگر آن مردم نیسـتند. مردم اسـلام را می خواهنـد؛ تـا آخر هـم می خواهند».(۱)

۲. در این سـخن، امام علی علیه السـلام بین مدیریت منابع مالی- به گونه ای که اسـتقلال و خودکفایی در برابر بیگانگان را به دنبـال داشـته باشـد- و حفـظ دین، رابطه برقرار می کننـد و می فرماینـد راه حفـظ دین؛ حفظ بی نیازی از دشـمنان و بیگانگان است. منظور از دین، ابعـاد اجتماعی و سیاسـی دین (ماننـد: جهاد، امر به معروف و نهی از منکر، تولی و تبری، اسـتقلال طلبی، ظلم سـتیزی و ظلم ناپـذیری و مـدیریت دینی جـامعه) است و نه صـرفاً ابعـاد فردی دین که مزاحمت و خطری برای مسـتکبرین نـدارد. اگر ملتی از نظر اقتصـادی وابسـته به دشـمنان اسـلام باشـد، برای تأمین نیازمنـدی های خود، اول بایـد ابعاد اجتماعی و سیاسی دین و عزت و اقتدار خود را کنار نهد تا دشمنان حاضر به همکاری با او شوند.

مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" در این زمینه می فرماینـد: «یکی از مسائلی که در این مـذاکرات جهانی مطرح شد و آن را بعضی از اروپایی ها و دیگران گفتند، این بود که ما نه تنها

۱-) صحیفه ی امام، ج ۱۴، ص ۳۷۲

با انرژی اتمی صلح آمیز در ایران مخالفتی نداریم، بلکه خودمان برایشان نیروگاه می سازیم و خوراکش را هم می دهیم. از نظر ما این موضوع قابل قبول نیست؛ زیرا آن نیروگاهی که غربی ها بخواهند برای ما بسازند و سوختش را هم بدهند، به درد ایران نمی خورد؛ آن، به گروگان دادن ایران و ایرانی است! من یک وقت راجع به نفت گفتم اگر این نفتی که دست کشورهای این منطقه است، در دست اروپایی ها بود و بنا بود آن ها به شما مردم ایران و مردم سایر کشورهایی که امروز نفت تولید می کنند، بفروشند، برای هر استکانش جانِ شما را می گرفتند! حالا میلیون ها بشکه را به قیمت ثمن بَخس می خرند و پولی که بابت آن می دهند، مثل ندادن است. اگر غربی ها بخواهند سوختِ نیروگاه ما را بدهند، آن را به هزاران شرط می دهند: چرا فلان حرف را گفتید؟ نمی دهیم؛ چرا فلان حرف را نگفتید؟ نمی دهیم؛ جمهوری اسلامی زیر بار این حرف ها نمی رود».(۱)

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۲، ص ۱۴۶

فصل سوم: تولید ملی؛ پایه ی امنیت ملی

اشاره

ص:۳۱

یکی از آثار و فوایـد تولید ملی، امنیت بخشـی به جامعه است. نعمت امنیت، از مهم ترین نعمت هایی است که خداوند به یک جامعه ارزانی می کند. پیامبر گرامی اسـلام علیه السلام امنیت و سلامتی را دو نعمتی می دانند که مردم قدر آن را نمی دانند و نسبت به آن ناسپاسی می کنند.(۱) امنیت یعنی جامعه به حـدی از رشـد و شـکوفایی برسـد که از جانب بیگانگان هیـچ گونه فشـار و تهدیـد و تعرضـی را احسـاس نکنـد. همین طور فعالاـن اقتصـادی و آحاد مردم، نسـبت به وضـعیت شـغلی و آینـده ی اقتصادی خود و وضع بازار و تأمین مایحتاج خود، ترس و دلهره و اضـطراب نداشته باشند.امنیت ابعادی دارد که در این نوشتار به مواردی می پردازیم که با تولید ملی ارتباط بیشتری دارند.

۱۰. یک: امنیت شغلی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : رَفَاهِيَهُ الْعَيْشِ فِي الْأَمْنِ؛

امام علی علیه السلام می فرماید:« رفاه زندگی در داشتن امنیت است».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. از اهـداف مهم هر فرد در زنـدگی فردی و خانوادگی، ایجاد رفاه برای خود و خانواده است. در واقع زندگی از نظر داشـتن امکانات می تواند دارای سه سطح باشد:

یک: داشتن امکانات در حد ضروریات زندگی مانند: مسکن، مواد غذایی، پوشاک و وسایل خانه در حد ضرورت.

دو: برخورداری از رفاهیات زندگی، یعنی؛ علاوه بر داشـتن ضروریات زندگی برخوردار از امکاناتی باشد که نیازهای زندگی او را مناسب با وضع زمانه و در حد معقول پوشـش دهد مانند: مسـکن وسـیع، وسیله ی نقلیه ی مناسب و امکانات رفاهی نظیر: ماشین لباسشویی، جارو برقی، فریزر و...

سه: زیاده روی در تهیه ی امکانات و وسایل زندگی بر اساس مُدپرستی و تجمل گرایی و اشـرافی گری. به طور مثال صـرفاً به دلیل آمـدن مـد جدیـد به بازار هنوز وسـیله ای را که قابل اسـتفاده است، کنار بگذارد و مد جدید تهیه کند و یا فقط بر اساس این که سال جدید شده، بخواهد دکوراسیون زندگی اش را عوض کند.

۱-) الخصال، ج ۱، ص ۳۴

۲-) تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۴۷

از منظر دین مبین اسلام قسم اول و دوم پسندیده، ولی قسم سوم نکوهیده است و چون اسلام، رفاه زندگی را تحت عنوان "توسعه در رزق" برای همگان خواستار است، باید زمینه و بستر رسیدن به زندگی رفاهی و نه تجملاتی، برای همگان فراهم باشد؛ و این در صورتی ممکن خواهد بود که همگان از شغل مناسب و پایدار برخوردار بوده و امنیت شغلی و اقتصادی داشته باشند.

۲. امنیت اقتصادی در چند سطح قابل بررسی است:

یک: امنیت اقتصادی در سطح فردی: یعنی تمام آحاد جامعه با فراهم بودن زمینه ی اشتغال و برخورداری از شغل مناسب، احساس امنیت اقتصادی داشته باشند و نگران فرداهای زندگی نباشند.

دو: امنیت اقتصادی در سطح کلان جامعه: یعنی مناسبات اقتصادی و تجاری حاکم بر جامعه در مجرای صحیح و مناسبی قرار داشته باشد.

با توجه به سیاست کوچک سازی دولت، نمی توان امنیت اقتصادی و شغلی را برای تمامی افراد در شغل های مدیریتی و اداری دنبال کرد، لذا لازم است با گسترش صنایع تولیدی در سطح کشور، همراه با اقداماتی که به برخی اشاره می شود، زمینه ی اشتغال پایدار را برای تمامی افراد جامعه فراهم آورد تا رفاه و آسایش نسبی برای همگان حاصل آید و فاصله ی طبقاتی پدید نیاید و یا تشدید نشود.

برخی اقدامات لازم در این راستا عبارتند از: ایجاد تسهیلات مناسب و کارشناسی شده و ارائه ی آن به متقاضیان، فرهنگ سازی استفاده از کالای ایرانی توسط مردم و شرکت ها، آموزش های کاربردی به نوجوانان و جوانان که منتهی به مهارت آموزی در شغل های مناسب و موردنیاز جامعه می شود، ثبات سیاست های اقتصادی کشور، مبارزه با مفاسد اقتصادی مانند: رانت خواری، رشوه، پارتی بازی و اختلاس، جذب دانشجو در دانشگاه ها متناسب با نیاز جامعه، حمایت از بخش تولید، کنترل واردات و برنامه ریزی پایدار برای صادرات.

۳. مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" در این باره می فرمایند: «این خطاست اگر خیال کنیم اسلام با پیشرفت و توسعه و رفاه مادی جامعه، مخالف است؛ به هیچ وجه این طور نیست. جامعه ای که در آن، پیشرفت علمی و عملی، پیشرفت فن آوری و پیشرفت دنیاییِ مردم وجود داشته باشد؛ اسلام این را برای پیروان خود می پسندد. تشویق اسلام به علم و عمل و تلاش و فعالیت، از همین جهت است. سنت الهی بر این قرار گرفته است که هر ملتی تلاش و کار کند، بدون تردید نتیجه ی آن را خواهد دید. بنابراین اسلام، حیات مادی مردم را هم تأمین می کند؛ منتها غرق شدن در حیات مادی، فراموش کردن ارزش های معنوی، ایجاد شکاف بین طبقات جامعه و فاصله انداختن بین قشرهای مختلف مردم را نمی پسندد و نمی پذیرد؛ و این،

نظام اسلامی را ممتاز کرده است».(۱)

«اگر می خواهید کشور ایران آباد شود؛ رفاه و رونق اقتصادی، پیشرفت همه جانبه، عزت سیاسی، امنیت اجتماعی، امنیت شغلی، دانش و پیشرفت تحقیقات از یک طرف و معنویت از یک طرف؛ این کشور را روشن و نورانی کند، دو چیز را باید در نظر بگیرید؛ این دو چیز، وظیفه ی همه ی قشرها، مخصوصاً قشرهای آگاه است. کاسب، کشاورز، صنعتگر، کارگر، محصل، استاد، معمّم، فرهنگی و روحانیون محترم، این دو چیز را باید با هم در نظر بگیرند؛ یکی این که در سازندگی کشور، همه باید با هم شرکت کنند. دوم این که در سازندگی نَفْس خود کوشش کنند؛ "وَ تُوبُوا إِلَی اللهِ جَمِیعاً أَیُّهَا المُؤمِنُونَ لَعَلَّکُم تُفلِحُونَ"»(۲)

(سوره ی مبارکه ی نور، آیه ی ۳۱)

۱۱. دو: الف) امنیت غذایی

اشاره

قَالَ أَمِیرُ الْمُؤمِنِینَ علیه السلام: «شَرُّ الْبِلَادِ بَلَدٌ لَا أَمْنَ فِیهِ وَ لَا خِصْبَ؛

امام علیعلیه السلام می فرماید: بدترین شهرها شهری است که نه امنیت داشته باشد و نه در آن فراوانی و حاصل خیزی باشد».(۳)

پیام ها و نکته ها

۱. "خِصب" هم به معنای حاصل خیزی آمده و هم به معنای فراوانی.(۴)

یکی از شاخه های امنیت، امنیت غذایی است و امنیت غذایی جامعه در گرو فراوانی مواد غذایی است؛ و فراوانی مواد غذایی؛ اگر بخواهد تداوم داشته باشد و همیشگی باشد و نه مقطعی، در گروِ تکیه بر تولیدات داخلی است. تولید داخلی نیز در گروِ داشتن خاک حاصل خیز است.

۲. کشور ما به لطف الهی با برخورداری از خاک و آب مناسب، این ظرفیت را دارد که با استفاده ی بهینه از آب و زمین، حمایت های دولت از بخش کشاورزی، ذخیره سازی به موقع آب با گسترش صنعت سدسازی، اصلاح روش آبیاری و کشاورزی و جلوگیری از واردات بی رویه و آسیب زننده به تولیدات داخل، به قطب تولید در منطقه تبدیل شود.

یکی از مهم ترین انتقادهایی که حضرت امام"رضوان الله تعالی علیه" به شاه خائن داشتند،

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۴، ص ۶۸

۲-) بیانات، سال ۱۳۷۴، ص ۱۰۰

۳-) تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۴۷

۴-) فرهنگ معاصر عربی- فارسی، ص ۱۶۷

از بین بردن امنیت غذایی در سایه ی قانون اصلاحات ارضی و انقلاب سفید بود؛ ایشان با کمال تأسف و دردمندی می گویند: «شاه که در آغاز طرح- به اصطلاح- "انقلاب سفید" به دهقانان نوید می داد که در سایه ی اصلاحات ارضی، غله ی موردنیاز کشور در داخل تأمین می شود، اکنون به جای خجلت زدگی افتخار می کند که دو میلیون و نیم تُن گندم و چهارصد هزار تُن برنج در سال جاری وارد کرده است! در صورتی که مطلعین می دانند که یک استان ایران؛ مثل خراسان، قدرت تهیه ی گندم برای تمام کشور را داشت و این قدرت را "انقلاب سفید شاه" سلب کرد».(۱)

«گاهی وقت ها تأسف می خورم به این که، خوف این معنا دارم که اگر خدای نخواسته یک جنگی پیدا بشود ایران چند روز می تواند آذوقه داشته باشد؛ اگر این "کشتی های آذوقه بیاور" یک وقتی نخواهند آذوقه بدهند به ایران؟! آن هایی که کارشناسند می گویند که ایران سی و سه روز برای خودش می تواند ارزاق تهیه کند. چه ایرانی؟! ...خدا- ان شاء الله- لعنتشان کند! این ها این کار را کردند که زراعت را از دست مردم به کلی گرفت... شما ببینید مجلات را! این ها گاهی وقت ها خودشان خیلی با مبالغه، خیلی با مباهات[می گویند] که ما چقدر گندم وارد کردیم، چقدر جو وارد کردیم، چقدر مثلًا چه وارد کردیم؛ خوب بیچاره! [از] این که باید خجالت بکشید! شمایی که باید گندم صادر کنید، شمایی که یک آذربایجانتان بس بود برایتان و باقی اش را باید صادر کنید، حالا نشستید مباهات می کنید که ماییم که باید وارد کنیم! باید خجالت بکشید از این" اصلاحات ارضی تان" !»(۲)

۳. عموم مردم و همه ی مصرف کنندگان نیز می توانند با خرید تولیدات داخلی و ترجیح تولیدات داخلی بر تولیدات خارجیِ مشابه، نقش تعیین کننده و بی بدیلی در حمایت از کشاورزان، دامداران و تولید کنندگان داشته باشند.

۴. مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" می فرمایند: «سال گذشته که اعلام شد کشور به خودکفایی در گندم رسیده است، به نظر من حقیقتاً یک عید بزرگ برای این کشور بود. بنده از کشاورزان، از مدیران بخش کشاورزی، از جوانان عالِمی که در این کار کمک کردند؛ از اعماق دل متشکر شدم، مطمئناً ملت هم متشکر شد؛ این حادثه ی بزرگی بود. مردان و جوانانی همت کردند که این کار بشود، و شد. ما همان کشوری هستیم که در دوران طاغوت، پایه ی کشاورزی ما را متزلزل کردند، برای این که ما را وابسته کنند؛ برای این که بازار برای گندم خودشان و بقیه ی محصولات کشاورزی دیگران- بیگانگان- درست کنند. با این افزایش جمعیت- امروز کشورمان بیش از دو برابر اول انقلاب

۱-) صحیفه ی امام، ج ۳، ص ۷۳

۲-) صحیفه ی امام، ج ۳، ص ۲۵۱

جمعیت دارد- اگر بنا بود ما مثل آن روزِ آن ها از نظر گنـدم محتاج بیگانگان باشـیم، برای هر تُن گنـدمی که به ما می دادند، یک منّت سنگین، یک بار سنگینِ تحقیر بر روی دوش این ملت سوار می شد؛ هر وقت هم که مایل بودند، می توانستند این را قطع کنند؛ اما ملت ما در گندم به خودکفایی رسـید. عین همین قضیه باید در بقیه ی محصولات مهم و اساسی غذایی به وجود بیایـد؛ در برنـج، در روغن، در گوشت، در لبنیـات که نیازهای کشور است. بایـد کشور به دیگران اصـلاً محتاج نباشـد و مردم کشور بدانند که شـما قشر کشاورز و دامدار با غیرت خود، با ایمان خود، با همت خود، غذای آن ها را تأمین می کنید و مردم محتاج این نیستند که از دیگران درخواست کنند؛ هم پول بدهند، هم منّت بکشند، هم دائم تَه دلشان نگران باشد که اگر یک مشـکلی به خاطر یک مسأله ی سیاسـی و غیره پیش آوردنـد، چه کنیم؟ کشاورز ایرانی برای ملت ایران امنیت غـذایی را تأمین می کنـد؛ این، افتخـار بزرگی است؛ قـدر خودتان را بدانیـد! من این را عرض می کنم برای این که در سرتاسـر کشور، جوانان منـاطق کشـاورزی که گـاهی جـاذبه ی مشاغل دیگر آن ها را به خود جـذب می کنـد، بداننـد که ارزش و کرامت و تأثیر این شغل از اکثر مشاغل دیگر، در زندگی جمعیِ ملتشان بالاتر است و جای گسترش هم دارد.

امروز دیگر آن روزی امروز دیگر آن روزی نیست که یک کشاورز در طول سی، چهل سال همیشه روی یک قسمت از زمین کار کنـد و یک مشت گنـدم به دست بیاورد؛ نخیر، امروز فنون جدیـد، دانش های جدیـد، تجربه های جدید وارد میدان شده انـد. شـما می بینید که بازده متوسط چهار تُن گندم را یک انسانِ باهمت، به یازده، دوازده تُن در هکتار می رساند؛ همین کار در برنـج، در زیتون و در کُلزا هم شـده است. دیگر این طور نیست که منطقه، منطقه ی محـدودی باشـد. جوان ها وارد بشوند، آموزش های لازم را بگیرند؛ آن هایی که می توانند، تحصیلات لازم را در زمینه ی خاک، آب و مسائل گوناگون کشاورزی ببیننـد، بعـد، به جان این سـرزمین پُربرکت بیافتنـد و برکات الهی را از آن اسـتخراج کننـد؛ این کار ممکن است. دسـتگاه های دیگر هم البته باید کمک کنند». (۱)

ب) امنیت در تأمین مواد غذایی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ علیه السلام: «شَرُّ الْأَوْطَانِ مَا لَمْ يَأْمَنْ فِيهِ الْقُطَّان؛

امام علیعلیه السلام می فرماید: بدترین وطن ها آن است که شهروندان آن، امنیت نداشته باشند». (۲)

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۴، ص ۲۴۳

۲-) تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۴۷

پیام ها و نکته ها

۱. در دین مبین اسلام تأکید فراوانی بر کشاورزی، باغداری و دامداری شده است. رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم می فرمایند: «بر شماست که دامداری و کشاورزی کنید! چرا که آن دو، بامداد و شامگاه خیر رسانند؛ درآمد و رشد نیکویی دارند».(۱)

۲. اگر خودکفایی در تولید مواد غذایی و سوخت و صنعت و ... نباشد و کشور متکی به واردات باشد، کشورهای استکباری و استعماری، با هدف وابسته نگه داشتن و تاراج منابع و تحمیل سیاست های استعماری خود، با تحریم اقتصادی و قطع واردات، امنیت غذایی و اقتصادی کشور را به خطر می اندازند. لذا برای پیشگیری و مبارزه با تحریم اقتصادی دشمنان اسلام، باید همه ی ما دست به دست هم بدهیم و کشورمان را آباد کنیم.

۳.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" با تأکید بر اهمیت امنیت غذایی می فرمایند: « امروز کشور ما- که مورد سوءنیت و کینه ورزی قلدرهای دنیاست؛ علت این کینه ورزی هم این است که این کشور حاضر نیست زیر بار قلدری قلدرها برود- بیش از همیشه به امنیت غذایی احتیاج دارد؛ تا برای نانش، برای خوراک روزمره اش، برای روغنش، برای گوشتش محتاج کشورهای دیگر نباشد؛ محتاج کسانی که می توانند در مقابل این عطیه، شرف او را مطالبه کنند، نباشد؛ امنیت غذایی برای کشور ما خیلی مهم است».(۲)

۴. خوشبختانه بعد از انقلاب، روند رو به رشدی را در رسیدن به خودکفایی اقتصادی داشته ایم که باید این روند با شدت بیشتری تداوم یابد: مثلاً کل تولیدات محصولات کشاورزی در سال پنجاه و هفت، ۲۳۴۴۹ هزار تُن بوده است، در حالی که در سال هشتاد و شش، به ۱۰۱۵۶۲ هزار تُن رسیده است. تولید گندم در سال پنجاه و هفت، ۴۰۲۷ هزار تُن بوده است و در سال هشتاد و شش، به ۱۵۸۸۷ هزار تُن رسیده است. تولید دانه های روغنی نیز از ۲۶ هزار تُن به ۶۲۸ هزار تُن رسیده است؛ در همین بازه ی زمانی جمع تولیدات دامی از ۳۳۴۲ هزار تُن به ۱۱۳۳۵ هزار تُن رسیده؛ و جمع تولیدات شیلات و آبزیان از ۵۰ هزار تُن در سال پنجاه وشش به ۴۰۰ هزار تُن در سال هشتاد و شش رسیده است.(۳)

۱۲. سه: امنیت دارویی

«قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ علیه السلام: لَا نِعْمَةَ أَهْنَأُ مِنَ الْأَمْنِ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: هیچ نعمتی گواراتر از امنیت نیست».(۴)

۱-) مفاتیح الحیاه، ص ۶۰۳

۲-) بیانات، سال ۱۳۸۴، ص ۲۴۳

۳-) روایت انقلاب اسلامی ایران، ص ۱۰۷

۴-) تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۴۷

۱. همان گونه که اشاره شد امنیت ابعاد مختلفی دارد که امنیت دارویی از مهم ترین آن هاست، زیرا بازیابی سلامتی و نجات جان هزاران انسان، وابسته به آن است و این در شرایطی است که اگر کشور ما در این زمینه خودکفا نباشد و وابسته به خارج باشد، امنیت دارویی به خطر

می افتد؛ زیرا تجربه نشان داده که دنیای استکبار حاضر است برای تحمیل سیاست های استعماری خود، از راه قطع صادرات دارو، با جان هزاران نفر انسان بی گناه بازی کند. خودداری از تأمین سوخت رآکتور هسته ای تهران که داروهای بیماری های خاص را تولید می کند و تحریم صادرات داروهای مورد نیاز بیماران به ایران، نمونه ای از این اقدامات خصمانه و ضد بشری کشورهای به اصطلاح حامی و مدافع حقوق بشر است.

۲. تأکید بر تکمیل چرخه ی سوخت هسته ای که کاربردهای وسیع و متنوع علمی و کاربردی دارد، در راستای رسیدن به خودکفایی در امر تولید دارو و ده ها هدف صلح جویانه ی دیگر است؛ مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" می فرمایند: «علوم هسته ای طیف وسیعی از نیازهای پزشکی، انرژی و صنعتی را پوشش می دهد که هر یک، از اهمیت شایسته ای برخوردار است. به این دلیل می توان گفت که فن آوری هسته ای جایگاه برجسته ای را در حیات اقتصادی به خود اختصاص داده است و با گذر زمان و افزایش نیازهای صنعتی، پزشکی و انرژی به طور فزاینده ای اهمیت آن بیشتر خواهد شد و به همین میزان، تلاش برای دست یابی به انرژی هسته ای و بهره گیری از آن نیز افزایش می یابد. ملت های خاورمیانه که مانند دیگر ملت های جهان، تشنه ی صلح و امنیت و پیشرفت اند؛ حق دارند که با بهره گیری از این فن آوری، جایگاه اقتصادی و موقعیت برتر نسل های آتی خود را تضمین کنند. شاید یکی از اهداف غبارآلود کردن فضا در مورد برنامه های صلح آمیز هسته ای جمهوری اسلامی ایران، این است که مانع از توجه جدّی ملت های منطقه به این حق طبیعی و ارزشمند خود شوند».(۱)

۱۳. چهار: امنیت نظامی

« وَ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللهِ وَ عَدُوَّكُمْ وَ آخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لا تَعْلَمُونَهُمُ اللهُ يَعْلَمُهُمْ وَ ما تُنْفِقُوا مِنْ شَيْ ءٍ فى سَبيلِ اللهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَ أَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ؛

و هر چه در توان دارید از نیرو و اسب های آماده بسیج کنید، تا با این[تدارکات]، دشمن خدا و دشمن خودتان و [دشمنان] دیگری را جز ایشان-که شما نمی شناسیدشان و خدا آنان

۱-) مکتوبات، سال ۱۳۸۹، ص ۳

را می شناسد- بترسانید. و هر چیزی در راه خدا خرج کنید پاداشش به خود شما بازگردانیده می شود و بر شما ستم نخواهد رفت».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. واژه ی"قُوَّةٍ" به معنای قدرت و نیروست، اما این کلمه ی کوچک و پرمعنا شامل انواع وسایل جنگی و سلاح های مدرن هر عصر و تمام نیروها و امکانات مادی و معنوی می شود. جالب این است که این واژه، یک معنای سیال دارد که در طی زمان کهنه نمی شود و در هر عصری مصادیق نو می یابد و شامل سلاح های جدید می شود؛ این یکی از رمزهای جاودانگی دفاع اسلامی است.

۲. در تفسیر قرآن مهر آمده: «دشمنان حق و عدالت و استقلال و آزادی ملت ها بر اساس منطق و اصول انسانی عمل نمی کنند؛ بلکه در صورتی که ملت های مسلمان ضعیف باشند، هرگونه بتوانند، نظرهای خود را بر آنان تحمیل می کنند؛ از این روست که مسلمانان نیاز به یک نیروی نظامی قوی و بازدارنده دارند که دشمنان را به هراس اندازد. اگر مسلمانان به همین آیه ی قرآن عمل می کردند، امروز کشورهای اسلامی این گونه مورد تهاجم استکبار جهانی قرار نمی گرفت. (اکنون که این مطالب را می نویسم، کشورهای عراق و افغانستان توسط آمریکا و انگلیس اشغال شده و آمریکاییان، امروز-۲۹/ ۵/ ۱۳۸۳- در بغداد و نجف، حمام خون به راه انداخته اند؛ فاجعه ای که چشم ما را اشکبار و دل ما را خونبار کرده و اگر مسلمان از ناراحتی آن بمیرد جا دارد)».(۲)

۳. در صورتی این هدف برآورده می شود و دشمن می ترسد که کشور در امر تولید سلاح های مدرن و روز، و آموزش و آماده سازی نیروهای نظامی خودکفا باشد و وابسته به خارج نباشد؛ زیرا ارتشی که در آموزش نیروهای نظامی و تسلیحات نظامی خود وابسته به خارج باشد، هرگز بازدارنده نخواهد بود و نمی تواند در دل دشمن، ترس و وحشت ایجاد کند. چراکه؛

یک: هر زمانی که بخواهند می توانند کشور را تحریم کرده و از واردات تجهیزات نظامی جلوگیری کنند.

دو: هرگاه بخواهند، با ایجاد فضای رعب و وحشت بر منطقه و ایجاد فضای رقابت تسلیحاتی بین کشورهای منطقه، سلاح های خود را به چندین برابر به ما می فروشند.

سه: کشورهای استعماری و استکباری، هرگز حاضر نمی شوند سلاح های روز و مدرن خود را به کشورهای دیگر، خصوصاً به کشورهای مخالف خود بفروشند، بلکه همواره سلاح هایی

۱-) سوره ی مبارکه ی انفال، آیه ی ۶۰

۲-) تفسیر قرآن مهر، ج ۸، ص ۱۱۳

را به ما می فروشند که حداقل مربوط به یک نسل قبل است و تسلیحات روز خود را برای حفظ برتری نظامی، نزد خودشان نگه می دارند.

چهار: آنان هرگز فناوری و حتی گاهی نحوه ی استفاده از تسلیحات را به کشورهای دیگر صادر نمی کنند، لذا کشور وارد کننده، برای به کارگیری و تعمیر تسلیحات و آموزش نیروهای نظامی همواره به آنان نیازمند است.

پنج: هر زمانی که بخواهند به راحتیِ آب خوردن، به کشورهای وابسته به خود، حمله ی نظامی می کنند و در کوتاه ترین زمان، آن کشور را به اشغال خود در می آورند؛ زیرا کاملاً از مقدار و مکان تسلیحات آن کشور باخبرند و راه مقابله با آن را با توجه به برتری نظامی ای که همواره برای خود محفوظ می دارند، می دانند.

شش: با توجه به این نکات، ضرورت خودکفایی در تولید تسلیحات روز و مدرن و پیشرفته روشن می شود؛ در این صورت است که دشمن می ترسد و ارتش و نیروهای مسلح ما می توانند به یک قدرت بازدارنده تبدیل شوند، زیرا:

– هرگز، دشمن برآورد دقیقی از مکان و مقدار تسلیحات ما ندارد و همواره از قدرت نظامی و سلاح هایی که احتمال می دهد ما داشته ولی آن را رسانه ای نکرده باشیم، در هراس است.

– قدرت تحمیل سیاست های زورگویانه خود را ندارد.

– خطر تحریم تسلیحاتی، کشور ما را تهدید نمی کند.

۱۴. پنج: امنیت در تأمین انرژی هسته ای

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ علیه السلام : «الْإِسْلَامُ يَعْلُو وَ لَا يُعْلَى عَلَيْهِ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: اسلام از (همه ی ادیان) برتر می شود، ولی هیچ دین و نظامی بر اسلام برتر نمی شود».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. اسلام از نظر منطق و عقلانیت چون مبتنی بر وحی الهی و مبانی عقلی و فطری است، از نظر فکر و منطق، بر همه ی ایده ها و ادیان(اعم از ادیان بشری و یا ادیان الهی تحریف شده) برتری دارد. از نظر عملی و ظاهری نیز اگر مسلمانان به وظایف سیاسی، اقتصادی، نظامی و... عمل کنند، بر همه ی قدرت ها و در تمامی میادین اقتصادی و نظامی و علمی برتر خواهند بود؛ مثلاً قرآن کریم در جنگ های نظامی، بیست مؤمن صابر و مقاوم را بر دویست جنگجوی

۱-) وسائل الشیعه، ج ۲۶، ص ۱۴

دشمن غالب می داند؛[(۱)] ولی در موردی که مؤمنین گرفتار ضعف ایمان و اراده شوند و به دنیا و مظاهرش روی آورند؛ می گوید: الان صد نفر بر دویست نفر می توانید به اذن خداوند غالب شوید.[(۲)] این نشان می دهد که در اسلام قابلیت برتری بالقوه با رعایت وظایف دینی وجود دارد و ما باید این قابلیت ها را به فعلیت برسانیم.

۲. هر چند ظاهر این جمله، خبریه است و ظهور در معنای فوق دارد، ولی می تواند جمله ی خبریه به داعی انشاء باشد، در این صورت بر همه ی دولت مردان و بر عموم مسلمین به عنوان یک تکلیف الهی، واجب است که از هر اقدامی که زمینه ی سلطه ی کفار و دشمنان خدا را فراهم می کند، پرهیز کنند و از هر اقدامی که زمینه ی اقتدار نظام اسلامی را فراهم می کند، فروگذاری نکنند.

یکی از شاخه های امنیت، امنیت در داشتن انرژی هسته ای و چرخه ی سوخت هسته ای است؛ زیرا در آینده ی نه چندان دور و با اتمام ذخایر نفتی، مهم ترین منبع تأمین انرژی خواهد بود.

تأکید مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" مبنی بر لزوم خودکفایی در چرخه ی سوخت هسته ای، در همین راستا می باشد. ایشان می فرمایند: «خلاصه ی حرف دشمن این است که به ملت ایران می گوید شما فن آوری هسته ای را نداشته باشید! چرا؟ برای این که فن آوری هسته ای، شما را در عرصه های مختلف نیرومند می کند؛ شما این فن آوری را نداشته باشید تا ضعیف بمانید، تا بتوان راحت تر به شما زورگویی کرد! مردم باید توجه کنند که اعماق حرف دشمن چیست. مسأله این است؛ انرژی هسته ای و توانایی تولید سوخت هسته ای، در طول سال های نه چندان دورِ آینده، یک نیاز مبرم و قطعی برای ملت ایران است. اگر ملت ایران امروز برای کشور خود، فن آوری هسته ای را تحصیل نکند، چند سال بعد، آن روزی که این جوان ها وارد بازار کار و فعالیت می شوند، آن روزی که جمعیت ملت ایران میلیون ها نفر از حالا بیشتر است؛ آن روز، ملت در یکی از اساسی ترین نیازهای خود مجبور است دستش را به طرف بیگانگان و احیاناً دشمنان دراز کند. مثل این که امروز ما نفت نداشته باشیم؛ نفت یک منبع تمام شدنی و تجدیدناپذیر است، نفت تا ابد که باقی نمی ماند؛ اگر این طور که امروز مصرف می شود، مصرف شود، تا بیست سال، بیست و پنج سال دیگر نفت ملت ایران تمام خواهد شد. دنیا به جای نفت به سراغ انرژی های جایگزین رفته است که از همه مهم تر و

قابل اطمینان تر؛ انرژی هسته ای است. اگر کشور ما بیست سال دیگر انرژی هسته ای نداشته باشد، برای راه اندازی یک کارخانه، دستش به سمت کسانی دراز است که پیشرفت ملت ایران

۱-) سوره ی مبارکه ی انفال، آیه ی ۶۵

۲-) سوره ی مبارکه ی انفال، آیه ی ۶۶

را به هیچ قیمتی نمی پسندند؛ آبرو و عزت ملت را می گیرند تا یک مختصری از آنچه که در اختیار دارند، به این ملت بدهند.

اگر این نفتی که امروز در اختیـار مـاست، در اختیار اروپا و امریکا بود، ما برای هر بشـکه اش بایـد در مقابل آن ها سـجده می کردیم تا یک بشـکه نفت به ما بدهنـد؛ مگر می دادنـد؟! این ها می خواهند پانزده سال، بیست سال آینده ملت ایران برای نیاز صنعتـی و کشـاورزی خـود و برای جریـان حیـات در کشـور خود، محتـاج آن هـا باشـد؛ برود درِ خـانه ی آن هـا... اگر امروز مسئولین و دست انـدرکاران ما این را تأمین نکننـد؛ بیست سال بعـد همه ی مردم حق خواهند داشت این ها را لعنت کنند. آن روز هم نمی شود به دست آورد. وقتی یـک ملت احتیـاج به چیزی دارد؛ به او گران فروشـی می کننـد، به او نمی دهنـد، او را تحقیر می کننـد و بـه او بی اعتنـایی می کننـد. آن چیزی کـه امریکـا بـه مـا می گویـد، این است که شـما این فن آوری را که خودتـان هم به دست آورده ایـد، این را بگذاریـد کنـار، مـا به شـما سوخت هسـته ای می دهیم. یعنی چه؟ یعنی شـما نیروگـاه بسازیـد، بعـد برای سوخت این نیروگاه بیاییـد سـراغ ما تا ما با هر شـرایط و هر قیمتی که دلمان خواست، آن را به شـما بدهیم. مثل این می مانـد که امروز نفت در اختیار امریکا باشد، بخواهد به ما نفت بدهد. شـما فرض کنید اگر در این شـرایط، ما برای تولیـد انرژی در داخـل کشور احتیـاج به نفت یا گازوئیل داشتیم و می خواستیم آن را از آمریکایی ها بگیریم، با ما چه رفتاری می کردند؟! ملت ایران را چقدر تحقیر می کردند؟! این که می گویم انرژی هسته ای یا به تعبیر درست تر فن آوری هسته ای، چرخه ی سوخت و امکـان غنی سـازی هسـته ای حق مسـلم ملت مـاست؛ این به معنای این است که اگر این را امروز برای این ملت تأمین نکنیم، فردا این ملت دست گدایی به سوی دشمنان و مخالفین خودش دراز کند. ملت ما زیر بار این حرف نخواهد رفت».(۱)

۱۵. بهترین کالای مصرفی

قَالَ رَسُولُ اللّه صلی الله علیه و آله وسلم: «مَا أکَلَ أحَدٌ طَعَاماً قَطُّ خَیراً مِن أن یَأکُلَ مِن عَمَلِ یَدِهِ، وَ إنَّ نَبِیَّ الله دَاوودَ کَانَ یَأکُلُ مِن عَمَلِ یَدِهِ؛

پیامبر اکرم صـلی الله علیه و آله وسـلم می فرماید: هرگز کسی غذایی بهتر از دست رنج خود نخورده است. پیامبر خدا؛ داوود، از دست رنج خود امرار معاش می کرد».(۲)

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۵، ص ۸

۲-) میزان الحکمه، ج ۱۰، ص ۱۲۱

پیام ها و نکته ها

۱. بهترین غذا آن است که از دست رنج خود انسان باشد، لازمه اش آن است که همه ی افراد، برخوردار از شغل مناسب باشند تا بتوانند از دست رنج خود مانند انبیا امرار معاش کنند؛ و لازمه ی اشتغال همگان نیز، تکیه بر تولید ملی و خرید کالای ایرانی است.

۲. بهترین غذا برای افراد جامعه آن است که محصول دست رنج همان جامعه باشد، لازمه ی نیل به این هدف نیز، این است که جامعه در امر تولید -خصوصاً تولید مواد غذایی- خودکفا باشد. بهترین بودن شاید به این خاطر باشد که استفاده از مواد غذایی تولیدی کشور، سبب کمک به اشتغال فرزندان، برادران و دوستان خود ما، مانع خروج ارز از کشور و عدم وابستگی کشور به خارج می شود. با اصلاح فرایند چرخه ی تولید تا توزیع و مصرف، این امکان فراهم می گردد که محصولات، ارزان تر به دست مصرف کننده برسد.

۳. اگر خوردن، کنایه از مصرف باشد، می توان این سخن را به تمامی کالاهای مصرفی سرایت داد؛ بر این اساس، بهترین کالای مصرفی در تمامی سطوح مصرف، کالایی است که محصول دست رنج فرزندان همین مرز و بوم باشد.

بخش دوم: رابطه ی تولید ملی و ایجاد اشتغال پایدار

اشاره

ص:۴۵

یکی از مهم ترین شاخصه های دولت موفق، کاهش نرخ بیکاری و ایجاد اشتغال پایدار برای افراد جویای کار است. زیرا بسیاری از جرایم و مفاسد اقتصادی، اخلاقی و جنایی، ریشه در بیکاری دارد. همین طور افزایش سن ازدواج، از هم گسیخته شدن نظام خانواده، شیوع اعتیاد و... از آثار ویران گر بیکاری است. از طرفی در اسلام تأکید فراوانی بر کسب حلال و پرهیز از مال حرام شده است. با توجه به سیاست بسیاری از دولت ها مبنی بر کوچک کردن دولت، نمی توان و نباید برای همگان، شغل دولتی و اداری را انتظار کشید، لذا تحقق این هدف ارتباط بسیار نزدیکی با تولید ملی پیدا می کند. بنابراین اگر می خواهیم ازدواج جوانان ما به تأخیر نیافتد، اگر می خواهیم سرِ سفره ی همه ی هم وطنانمان غذای حلال نهاده شود، اگر می خواهیم هیچ مردی شب هنگام با دست خالی و شرمندگی به منزل بر نگردد، اگر می خواهیم جوانان ما به دام اعتیاد گرفتار نشوند، اگر می خواهیم فساد، سرقت، جنایت، اختلاف خانوادگی و... در جامعه ی اسلامی ما کم شود، باید همه ی آحاد جامعه (اعم از دولت مردان و عامه ی مردم) با یک تصمیم جمعی به حمایت از تولید ملی، نیروی کار ایرانی و سرمایه ی ایرانی برخیزند و همگان عزمشان را جمع کنند که تا کالای ایرانی وجود دارد، از کالای خارجی استفاده نکنند.

۱۶. تکیه بر دست رنج خود در تأمین معیشت

قَالَ أَمِیرُ الْمُؤمِنِینَ علیه السلام: «أَنِّی وَاللهِ لَا أَرزأُکُم مِن فَیئِکُم دِرهَماً مَا قَامَ عِذقٌ بِیَثرِب؛

امام علی علیه السلام می فرماید: به خدا قسم از بیت المال شما درهمی برای خود بر نخواهم گرفت تا آن گاه که یک درختِ خرما در مدینه داشته باشم».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. امیرمؤمنان؛ علی علیه السلام با این که رهبر مردم بود و مانند هر مسئول دیگری حق داشت به میزان لازم و مکفی از بیت المال حقوق دریافت کند، ولی این کار را نمی کرد و زندگی خود را از راه دست رنج خود، از راه کشاورزی و باغداری اداره می کرد؛ «نقل کرده اند که آن حضرت، هنگامی که از جهاد فراغت پیدا می کرد، به آموزش مردم و داوری کردن میان ایشان می پرداخت و چون از این تکلیف می آسود، در باغچه ای که داشت با دست خود، کار می کرد و در هنگام کار، ذکر می گفت».(۲)

۲. مسئولین مملکتی که تقریباً نیمی از عمر خود را به طور مستقیم و غیر مستقیم، در راه

۱-) الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۸، ص ۱۸۲

۲-) الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۳، ص ۳۲۳

خدمت به نظام اسلامی می گذرانند؛ حق دارند، به میزان متعارف و لازم، از بیت المال (متناسب با موقعیت شغلی خود)حقوق دریافت کنند؛ همان گونه که حضرت علی علیه السلام این حق را داشتند. مسلماً ما نمی توانیم مانند حضرت علی علیه السلام دریافت حقوقی خود از بیت المال را به صفر برسانیم و فقط متکی به

استفاده از دست رنج غیر اداری خود باشیم؛ ولی پیشنهاد می شود تا این عزیزان نیز از اوقات فراغت خود، برای انجام کارهای تولیدی-به ویژه تولید علم- در راستای مسئولیت و تخصصی که دارند استفاده کنند؛ این کار، هم سبب گسترش فرهنگ کار و تلاش می شود، هم فضای کاری و اداری را علمی می کند، هم سبب رشد و تعالی علمی کارمندان و مسئولین می گردد و هم اتکای آنان به بیت المال کمتر می گردد.

۳. سیره ی بسیاری از علمای ما نیز از گذشته همین بوده که تا جایی که امکان داشته با انجام کارهای علمی و حتی کشاورزی، از دست رنج خودشان استفاده کرده و سعی می کردند کمتر از وجوهات شرعی استفاده کنند- درحالی که استفاده از وجوهات، به مقدار نیاز و در حد متعارف اشکالی ندارد-. الان نیز مقدار وجوهاتی که به عنوان شهریه به طلاب و علما پرداخت می شود، پایین ترین حقوق در میان تمام اقشار جامعه است و بلکه فاصله ی چشم گیری حتی با حقوق کارگری دارد و طلبه ها و علما، همزمان با تحصیل، با انجام کارهای علمی- تبلیغی سعی می کنند متکی به دست رنج و زحمت خود باشند. لذا به تبع سیره ی سلف، باید سعی طلبه ها بر این باشد که با انجام کارهای علمی و تبلیغی و با تولید علم، بیش از آن که به استفاده از وجوهات متکی باشند، به استفاده از محصولِ دست رنجِ علمی و تبلیغی خود متکی باشند.

۴. حالا که سخن از کارهای تولیدی علما و مبلغین شد، خوب است همین جا به نقش و وظیفه ی علما در حمایت از تولید ملی اشاره کنیم.

یک: پشتیبانی تبلیغاتی از تولیدگران و تولیدات داخلی در بخش های کشاورزی، دامداری، صنایع تبدیلی و تولیدی.

دو: مصرف کالاهای داخلی و تشویق جامعه به مصرف تولیدات داخلی.

سه: هدایت تولیدگران در اتقان و افزایش کمیت و کیفیت فرآورده های گوناگون.

چهار: تأکید بر کار محوری به جای مدرک محوری در نظام ارزشیابی آموزشی و اقتصادی کشور.(۱)

۱۷. سربار دیگران نبودن

قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام :«قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم: مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَلْقَى كَلَّهُ عَلَى النَّاسِ؛

۱-) ماهنامه ی مبلغان، ش ۱۵۳، ص ۱۰

امام صادق علیه السلام می فرماید: رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: از رحمت خداوند دور است دور؛ آن کس که سربار دیگران باشد!»(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. بر هر مسلمان لازم است شغل مناسبی داشته باشد تا هم خودش سربار جامعه نباشد و در قبال خدماتی که از همنوعان خود دریافت می کند، خدمتی به آن ها ارائه کند و هم با تأمین زندگی خود از راه تلاش و کوشش، زندگی عزتمندانه ای داشته باشد و به خاطر ناتوانی در تأمین نیازمندی های خانواده، نزد آن ها احساس شرمندگی نکند.

۲. متکی بودن به دیگران در قالب تکدی گری و دست نیاز دراز کردن به سوی دیگران، همان گونه که در فرهنگ دینی ما ضد ارزش است، باید در سطح جامعه نیز به عنوان یک ضد ارزش و امری منفی درآید؛ به گونه ای که افراد، به ویژه افراد سالم و جوان، از این کار احساس شرم کنند و به راحتی به خود اجازه تکدی گری ندهند. حضرت امام"رضوان الله تعالی علیه" در پاسخ به این سوال که حکم تکدی و گدایی کردن در اسلام چیست؟ می فرمایند: «اگر همراه با دروغ و فریب نباشد، حرام نیست؛ اگر چه مکروه است.»(۲)

آیت الله مظاهری"حفظه الله تعالی" می فرمایند: «بیکاری از نظر اسلام بسیار ناپسند است و بر کسی که قدرت کار دارد؛ لازم است کار کند و حق برداشت از بیت المال را ندارد- حتی اسلام کسی را که قدرت کار دارد غنی و بی نیاز می داند- و در فقه مسلم است کسی که قادر به کار باشد، حقی بر مسلمین و در بیت المال ندارد و چون کسی است که ثروت بالفعل داشته باشد».(۳)

لازمه ی این کار، مبارزه با پدیده ی تکدی گری و جمع آوری متکدیان از سطح شهر از یک سو، و حمایت از اقشار آسیب دیده و آسیب پذیر مانند: افرادی که به دلیلی مانند معلولیت، سالمندی، از دست دادن نان آورِ زندگی، یتیمی، بیماری و... توان تولید و کار ندارند؛ توسط عامه ی مردم، نهادها و سازمان های حمایت کننده؛ چه در بخش دولتی و چه در بخش خصوصی از سوی دیگر است و از همه مهم تر لازم است زمینه برای ایجاد اشتغال افراد جامعه فراهم شود، تا احیاناً افرادی که توان کار و تلاش دارند، در اثر نیاز، ناچار به تکدی گری نشوند.

۳. برای تحقّق اهداف فوق باید دولت مردان بر اساس شرایط جغرافیایی و استعدادها و امکانات طبیعی، سرمایه را میان مردم در مناطق گوناگون توزیع کنند تا هر کسی به اندازه ی استعداد خویش در نوآوری و شکوفایی تولید بکوشد، تمام نیازهای جامعه تأمین گردد و کسی با صدقه زندگی نکند. البته فقر طبیعی

۱-) توسعه ی اقتصادی بر پایه ی قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۲۲۲؛ الکافی (ط - الإسلامیه)، ج ۴، ص ۱۲

۲-) استفتاءات امام خمینی«رضوان الله تعالی علیه»، ج ۲، ص ۴۵

۳-) مقایسه ای بین سیستم های اقتصادی، ج ۱، ص ۱۹۲

که دامنگیر سالمندان، بیماران، بی سرپرستان و خردسالان است ناگزیر بوده و باید از طریق مساعدت محترمانه برطرف گردد و در بیت المال اسلامی[هم] برای این گروه، سهم ویژه ای پیش بینی شده است.(۱)

۱۸. تأمین معیشت خانواده

قَال الصَّادِق علیه السلام: «مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ ضَیَّعَ مَنْ یَعُولُ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: از رحمت خداوند دور است دور؛ کسی که نان خورانِ خود را تأمین نکند و آنان را ضایع سازد».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. در نظام اسلامی، مردان مسئول تأمین معیشت خانواده هستند؛ لذا هر مردی باید از شغلی مناسب برخوردار باشد تا بتواند هزینه های زندگی خود و خانواده اش را تأمین کند.

حضرت امام "رضوان الله تعالی علیه" درباره ی مسئولیت اقتصادی مردان در قبال خانواده می فرمایند:

«نفقه، چیزی است که زن به طور متعارف برای گذران زندگی خود به آن نیاز دارد. بر این پایه، اموری که شامل نفقه ی واجب می شود و شوهر از نظر شرعی مکلف است برای همسرش فراهم کند، عبارتند از: خوراک، پوشاک، مسکن، اثاث خانه، خدمتکار؛ در صورتی که به داشتن آن عادت داشته باشد و دیگر امور ضروری و لازم از قبیل تهیه ی وسایل سرما و گرما، داروهایی که به طور متعارف کمتر کسی در

طول ماه و سال از آن ها بی نیاز باشد و مانند آن. تأمین دیگر نیازهای زن، غیر از آنچه ذکر شد؛ مانند دادن پول برای خرید کتاب، انفاق به فقیران و هدیه دادن، بر شوهر واجب نیست».(۳)

نیز می فرمایند: «زنی که از شوهر اطاعت می کند، اگر مطالبه ی خرجی کند و شوهر ندهد؛ می تواند جهت الزام شوهر به پرداخت نفقه، به حاکم شرع مراجعه نماید، اگر ممکن نباشد؛ به عدول مؤمنین مراجعه نماید، اگر آن هم ممکن نباشد؛ به فسّاق مؤمنین مراجعه نماید».(۴)

۲. چون مردان مسئول تأمین هزینه های زندگی هستند، لذا اگر جوانی شغل مناسبی نداشته باشد؛ یا تن به ازدواج نمی دهد و یا اگر تمایل به ازدواج داشته باشد دختر خانم ها و خانواده هایشان، به راحتی، با این ازدواج موافقت نمی کنند. لذا یکی از مهم ترین علل تأخیردر ازدواج و افزایش سن

۱-) تفسیر تسنیم، ج ۱۷، ص ۳۴۲

۲-) توسعه ی اقتصادی بر پایه ی قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۲۲۲؛ الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۴، ص ۱۲

۳-) احکام اقتصادی خانواده، ص ۴۰

۴-) توضیح المسائل امام خمینی«رضوان الله تعالی علیه»، ص ۵۰۷

ازدواج؛ بیکاری جوانان و یا نداشتن امنیت شغلی یعنی عدم وجود شغل پایدار و با ثبات است. پرداختن به تولید ملی و نهادینه کردن فرهنگ کار، تا حد زیادی این معضل بزرگ را حل خواهد کرد.

۳. چون در فرهنگ اسلامی، مردان مسئول تأمین معیشت خانواده هستند و زنان در هیچ مقطعی از زندگی خود، مسئولیتی در این جهت ندارند، لذا در امر اشتغال، اولویت اول باید با مردان باشد؛ مگر در مواردی که حضور زن به عنوان جنس زن، ضرورت داشته باشد. بنابراین اولویت اول دولت و صاحبان صنایع، برای ایجاد فرصت های شغلی باید متوجه مردان باشد و برنامه ریزی در این جهت، به گونه ای باشد که تا هنگامی که متقاضی جنس مرد برای اشتغال وجود دارد، فرصت های شغلی جز در مواردی که حضور زن ضرورت دارد، به زنان واگذار نشود. روشن است که دادن هر فرصت شغلی به زنان با وجود متقاضی جنس مرد، به معنای بیکار گذاشتن یک نفر نان آور خانواده، تأخیر در تشکیل خانواده، افزایش فساد به خاطر افزایش سن ازدواج، کم رنگ شدن انگیزه ی ازدواج در زنان شاغل و ده ها مشکل و بحران دیگر خواهد بود.

حضرت امام "رضوان الله تعالی علیه" مهم ترین شغل زن را پرورش و تربیت نسل آینده دانسته و می فرمایند:

«شغل تربیت فرزند، که این از همه ی شغل ها بالاتر است؛ یک فرزند خوب، شما اگر به جامعه تحویل بدهید، برای شما بهتر است از همه ی عالَم. اگر یک انسان شما تربیت کنید، برای شما به قدری شرافت دارد که من نمی توانم بیان کنم. پس شما یک شغلتان این است که بچه های خوب تربیت کنید. دامن مادرها دامنی است که "انسان" از آن باید درست بشود».(۱)

۴. بیاییم با خرید کالای ایرانی، اشتغال فرزندان و هم وطنان خود را تضمین کنیم، تولیدکنندگان را به امر تولید دلگرم کرده و مانعِ تأخیر در ازدواج و شرمنده شدن نان آوران در نزد خانواده هاشان شویم.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می فرمایند: «مناسبات اقتصادی و اجتماعی غلط یعنی چه؟ یعنی رواج قاچاق، رباخواری، مصرف گراییِ افراطی و گرایش به تفاخر در استفاده از مصنوعات خارجی در مقابل نمونه های داخلی آن؛ که معنایش این است که کارگر ایرانی را به نفع کارگر خارجی بیکار می کند. باید افتخار به استفاده ی از مصنوعات داخلی در مردم و مسئولان بیدار شود. در

درجه ی اول، خود مسئولان و دستگاه های دولتی و قوای سه گانه، و در درجه ی بعد، آحاد مردم به این نکته توجه کنند و اهمیت دهند».(۲)

«شما می روید یک جنسی را از بازار تهیه کنید- یک لباس، یا فرض بفرمایید یک وسیله ی خانه؛

۱-) صحیفه ی امام، ج ۸، ص ۹۰

۲-) بیانات، سال ۱۳۸۳، ص ۶۷

یک ظرف- نوع داخلی اش هست، نوع خارجی اش هم هست؛ یک مقداری به خاطر تبلیغات خارجی، یک مقدار به خاطر پُز دادن به این که این جنس خارجی است، یک مقدار به خاطر رسوبات فرهنگی قبلی؛ که جنس داخلی فایده ای ندارد و یک مقدار هم شاید به خاطر مرغوب تر بودن جنس خارجی- این مرغوب تر بودن هم ممکن است یکی از عوامل باشد، لیکن به هر حال تعیین کننده نیست- شما آن را انتخاب می کنید. یعنی چه کار می کنید: یک کارگر ایرانی را بیکار می کنید و یک کارگر غیر ایرانی را به کار وادار می کنید. خوب، مگر بیکاری، امروز مشکل عمده ی جامعه ی ما نیست. وقتی شما این طور کردید، بنده این طور کردم، آن برادر دیگر، آن خواهر دیگر، و یکی یکی از این روش پیروی کردیم، نتیجه چه می شود؟ نتیجه، ورشکستگی کارخانه ی داخلی، بیکاری کارگر داخلی و در نهایت باعث ناامیدی سرمایه گذار داخلی می شود. بیکاری هم که به دنبال خودش؛ اعتیاد، فساد و اختلافات خانوادگی می آورد و به دنبال آن، حوادث سیاسی و اجتماعی فراوان به وجود می آید».(۱)

۵. به کارگیری کارگر ایرانی توسط کارفرمایان و صاحبان شرکت ها، سبب می شود معضل بیکاری کمتر شود، همین طور باعث می شود کارگرهای خارجی به کشور ما سرازیر نشده و در ایران جا خوش نکنند.

از نظر قانونی نیز به کارگیری نیروی کار خارجی ممنوع است: به وزارت کار و امور اجتماعی اجازه داده می شود به منظور جلوگیری از حضور نیروی کار غیرمجاز خارجی در بازار کار کشور، بابت هر روز اشتغال غیرمجاز هر کارگر خارجی، کارفرمای مربوطه را معادل پنج برابر حداقل دستمزد روزانه جریمه نماید. درصورت تکرار تخلف، این جریمه دو برابر خواهد شد، درآمد حاصله به حساب درآمد عمومی کشور واریز می گردد.(۲)

۱۹. کسب درآمد از راه حلال

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم: «مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ حَلَالاً فُتِحَ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّهِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاء؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هر کس از دست رنج خود و از راه حلال بخورد- و زندگی اش را اداره کند- تمام درهای بهشت به روی او گشوده می شود تا از هر دری که بخواهد وارد بهشت شود».(۳)

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۵، ص ۱۶۷

۲-) مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، دوره ی ۷، ص ۶۸۳۱

۳-) جامع الأخبار، ص ۱۳۹

پیام ها و نکته ها

۱. تأکیـد اسـلام بر این است که هر شخصـی بایـد از دست رنـج خود، از راه حلال و قانونی اسـتفاده کند. قبولی اعمال صالح، تأثیر پذیری از نصیحت و موعظه ی دیگران، رسیدن به کمال، نورانیت قلب و... نیز وابسته به کسب حلال است.

این تأکید نشان دهنده ی این است که باید هر فردی در جامعه، برای اداره ی زندگی خود، برخوردار از شـغلی قانونی و حلال و مناسب باشـد. این هـدف، جز با گسترش تولید ملی حاصل نمی شود؛ و راه اندازی هر کارخانه و یا کارگاه تولید، مساوی با ایجاد ده ها و گاه صدها و هزارها فرصت شغلی مستقیم و غیر مستقیم است.

۲. اشـتغال، منحصـر به شـغل های دولتی و اداری نیست بلکه شـغل های آزادی که با دست انجام می گیرد نیز از شـریف ترین شغل ها به حساب می آیـد؛ مشاغلی ماننـد: کشاورزی، دامـداری، امور صـنعتی، تعمیرات و... . نباید جوانان ما برای خود شأن کاذبی به وجود آورند؛ شأن خود را از بسـیاری از شغل های با ارزش و موردنیاز جامعه مانند کشاورزی بالاتر بدانند، در نتیجه دایره ی اشـتغال را بر خود تنـگ کرده و خود را از برخی شـغل هـا محروم کننـد. آنچه بایـد برای یـک فرد، ننگ و عار باشـد بیکاری و سـربار دیگران بودن است و نه داشـتن فلان شـغلی که حلال و سالم است. حضـرت آیت الله جوادی آملی"حفظه الله تعالی" می فرمایند: «کارگر نباید از انجام هیچ کارِ مفیدی امتناع ورزد و شأن خود را فراتر از ارایه ی کار سودمند بداند؛ چنان که خصـیصه ی انبیا و اولیا: چنین بوده است. حضرت ادریس نبی علیه السلام لباس می دوخت و نوح پیامبرصلی الله علیه و آله وسـلم نجاری می کرد و ابراهیم خلیل و موسای کلیم علیه السـلام شَبان بودند و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم نیز مدتی را به شـبانی و زمـانی را به تجارت گذراندنـد و علیصـلی الله علیه و آله وسـلم قنات و نخلسـتان احـداث می کرد و... علی علیه السـلام درباره ی رسول خدا صـلی الله علیه و آله وسلم می فرماید:"پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم کفش و لباس خود را با دست خویش وصله می کرد". نیز درباره ی حضرت داوودعلیه السلام می فرماید: "خداوند به داوودعلیه السلام وحی فرستاد که تو بنده ی خوبی هستی؛ اگر از بیت المال ارتزاق نمی کردی و با دست خویش کار می کردی. داوود، چهل روز گریسـت و خداونـد، آهن را برای او نرم کرد و او نیز بـا آهن نرم شـده، زره می سـاخت و به هزار درهم می فروخت و این گونه از بیت المال بی نیاز شد».(۱)

۳.

بـا خریـد کالاهـای ایرانی در بخش های مختلف تولیـدی اعم از محصولات دامی و کشاورزی، تولیـدات صـنایع از قبیل لوازم خانه، البسه و پارچه، خودرو و لوازم خودرو و... می توانیم به گسترش ایجاد اشتغال از راه حلال کمک کنیم.

اگر می خواهیم اشتغال به قاچاق کالا، تولید و توزیع مواد مخدر، خودفروشی و حیثیت فروشی، خرید و فروش کالاهای حرام، زورگیری، سرقت و... ازجامعه رخت بر بندد؛ راه حل ریشه ای

۱-) انتظار بشر از دین، ص ۱۷۱

آن، برخورد پلیسی و قضایی نیست؛ راه حل اساسی آن، حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی و حمایت از تولید ملی با خرید کالای ایرانی است.

۲۰. اشتغال؛ مانع فساد

قَالَ الصَّادِقِ علیه السلام: «وَ جُعِلَ الْخُبْزُ مُتَعَذِّراً لَا يُنَالُ إِلَّا بِالْحِيلَهِ وَ الْحَرَكَهِ لِيَكُونَ لِلْإِنْسَانِ فِي ذَلِكَ شُغُلٌ يَكُفُّهُ عَمَّا يُخْرِجُهُ إِلَيْهِ الْفَرَاغُ مِنَ الْأَشَرِ وَ الْعَبَثِ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: نان را خداوند طوری قرار داده است که جز با رنج و مشقت و تلاش و حرکت (کاشت، داشت، برداشت و ذخیره سازی) به دست نمی آید؛ تا انسان به کسب حلال مشغول شود و به خاطر بیکاری و بطالت، در سرمستی و فساد غوطه ور نگردد».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. بسیاری از مفاسد اجتماعی مانند: اعتیاد، مفاسد اخلاقی، سرقت، و... ریشه در بیکاری و نداشتن شغل مناسب دارد. لذا لقمان حکیم به فرزندش می گوید: «من همه ی مرارت ها را تجربه کردم ولی تلخ تر از فقر چیزی نیافتم».(۲)

۲. برای این که انسان ملزم به کار کردن شود و از مفاسد بیکاری در امان بماند، خداوند مواد اولیه را در عالم خلقت قرار داده است تا بشر برای تأمین نیازمندی های خود ناچار به کار کردن بر روی این مواد و تبدیل آن ها به کالای قابل استفاده شود. طبیعی است که با تبدیل مواد اولیه به کالای قابل مصرف، صدها و گاه هزارها فرصت شغلی مستقیم و غیرمستقیم ایجاد می شود. مثلاً ـ نان یکی از نیازهای ماست؛ برای تهیه ی آن باید کشاورز گندم بکارد، شرکت های صنعتی وسایل و ابزار کشاورزی (وسایل کشت و داشت و برداشت و حمل و نقل) را تولید کنند، راننده ها آن را حمل کنند، سیلودار آن را نگهداری کند، کارخانه های آرد، گندم ها را آرد کنند، راننده ها آن را به نانوایی ها حمل کنند، نانوایی ها آن را پخت کنند، مصرف کننده ی نهایی نان را بخرد و در آخر هم ضایعات نان را بفروشند.

با توجه به نکته هایی که در بخش تولید و اهمیت آن بیان شد، لزوم ایجاد فرصت های شغلی، حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی و خرید کالای ایرانی روشن می شود؛ زیرا مفاسد بیکاری جز با این راهکارهای بنیادین حل نمی شود. آری؛ امروز تولید ملی راهکار درمان فقر عمومی و مفاسد اجتماعی، راهکار پاسداری از آسایش فرد و جامعه و ضامن استقلال و اقتدار نظام اسلامی است.(۳)

۱-) توحید المفضّل، ص ۸۷

۲-) دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۱۹۳

۳-) ماهنامه ی مبلغان، ش ۱۵۳، روحانیت و تولید ملی، ص ۷

بخش سوم: وظایف و نقش دولت

اشاره

ص:۵۵

تشکیل نظام اسلامی از ضروریات دین اسلام و مذهب تشیع است؛ چرا که بدون حکوت اسلامی، اجرای احکام اسلامی در امور سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، امنیتی، نظامی و حتی امور فردی و مذهبی مسلمانان معطل و مختل خواهد شد.(۱) لذا مهم ترین وظیفه ی دولت اسلامی اجرا و پیاده سازی احکام اجتماعی و سیاسی اسلام در تمام ابعاد نظامی، سیاسی، فرهنگی و از جمله سیاست های اقتصادی اسلام می باشد. در نظام اقتصادی اسلام، تأکید فراوانی بر تولید مواد غذایی، کشاورزی، باغبانی، دامداری، صنعتی، نظامی و... شده است، همین طور تأکید فراوانی بر فقرزدایی، توزیع ثروت بین تمام افراد جامعه و در یک کلام، عدالت اجتماعی و اقتصادی به موازات پیشرفت اقتصادی وجود دارد. تحقق این اهداف جز با نظارت، مدیریت و پشتیبانی دولت از فعالیت های اقتصادی و بانکی، حاصل نمی شود. بخشی از عناوین مرتبط با نقش دولت، در این نوشتار بررسی می شود.

حضرت آیت الله مکارم شیرازی"حفظه الله تعالی" درباره ی عرصه های حضور حکومت در اقتصاد می نویسند: «مراقبت بر امور اقتصادی همراه با اعمال قانون و برخورد با متخلفان، وضع مقررات لازم راجع به فعالیت های اقتصادی از قبیل: وضع مقررات ضد انحصاری، مقررات حفظ محیط زیست، مقررات بهداشت کار، مقررات رابطه ی کارگر و کارفرما، و مالک و مستأجر، مقررات مربوط به تنظیم بازار پولی، مقررات مربوط به ممنوعیت تولید و عرضه ی کالاهای مضر و هنجارشکن مانند: مواد مخدر، کالای مسروقه و مشروبات الکلی، ملزم کردن افراد بر رعایت قوانین؛ ممانعت از ورود برخی کالاها مانند: کالاهای لوکس و غیر ضرور که باعث خروج ارز و سرمایه های ملی از کشور می شود یا کالایی که به تولید ملی آسیب می رساند و یا موجب سلطه ی بیگانگان می شود».(۲)

۲۱. لزوم حمایت از تولید ملی

کَتَبَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ علیه السلام لِلأَشتَر حِينَ وَلَّاهُ مِصرَ: «ثُمَّ اسْتَوْصِ بِالتُّجَّارِ وَ ذَوِی الصِّنَاعَاتِ وَ أَوْصِ بِهِمْ خَيْراً الْمُقِيمِ مِنْهُمْ وَ الْمُضْطَرِبِ بِمَالِهِ وَ الْمُتَرَفِّقِ بِبَدَنِهِ فَإِنَّهُمْ مَوَادُّ الْمَنَافِعِ وَ أَسْبَابُ الْمَرَافِقِ وَ جُلَّابُهَا مِنَ الْمَبَاعِدِ وَ الْمَطَارِحِ فِی بَرِّکَ وَ بَحْرِکَ وَ سَهْلِکَ وَ جَبَلِکَ وَ حَيْثُ لَا يَلْتَئِمُ النَّاسُ لِمَوَاضِعِهَا وَ لَا يَجْتَرِءُونَ عَلَيْهَا فَإِنَّهُمْ سِلْمٌ لَا تُخَافُ بَائِقَتُهُ وَ صُلْحٌ لَا تُخْشَى غَائِلَتُهُ وَ تَفَقَّدْ أُمُورَهُمْ بِحَضْرَتِکَ وَ فِی حَوَاشِی بِلَادِکَ؛

امام علی علیه السلام خطاب به مالک اشتر هنگامی که والی مصر بود، می نویسد: درباره ی بازرگانان و اهل صنعت سفارش نیک کن؛ خواه آنان که در شهرها مقیم باشند، یا آنان که میان این شهر و آن شهر با مال خود در آمد و شد هستند، که اینان مایه ی منافع و اسباب آسایش و آورنده ی

۱-) مفاتیح الحیاه، ص ۴۳۳

۲-) دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۲۸۳، با تلخیص

کالاها از جاهای دور، از دریا و خشکی و کوه و دشت هستند، و این همه چیزها را از جاهایی می آورند که مردمان را نیرو و جرأت رفتن به آن گونه جاها نیست. پس آنان، صلح و سِلمی هستند که بیمی از حیله و مکر و بدبختی در آن نمی رود و باید که به امور ایشان چه در حضور خودت و چه در اطراف کشورت رسیدگی شود».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. معلوم است که این گونه سخنان درباره ی بازرگانان و تاجران مسلمان متعهّد است که از ظلم، گران فروشی، احتکار و جمع مالِ بسیار پرهیز دارند و خود، به صورتی- بنا بر اصل مسلمانی- خدمت گزار جامعه و پشت و پناه محرومان و فرودستان و مستضعفان هستند و تن به کار می دهند و کار می کنند.(۲)

۲. "اِستَوصِ" به معنای خویشتن را به چیزی سفارش کردن یا سفارش های دیگران را درباره ی چیزی پذیرفتن است.(۳) بنابراین حضرت به مالک اشتر توصیه می کنند که خودت را سفارش کن که مراقب و حامی تجار و صاحبان صنایع تولیدی باشی، لذا باید دولت مردان خود را موظف به حمایت از این گروه بدانند و برنامه ریزی اقتصادی و قراردادهای اقتصادی با سایر کشورها و واگذاری تسهیلات، در راستای حمایت از تولید و تجارت باشد.

مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" در این زمینه می فرمایند: «ما احتیاج داریم که از سرمایه گذاری حمایت بشود؛ کارآفرینی بشود؛ تولید داخلی ترویج بشود؛ با قاچاق و فساد، مجدّانه مبارزه بشود؛ اشتغال به عنوان یک مبنای اصلی و یک هدف مهم دنبال بشود؛ ثبات و شفافیت و انسجام سیاست ها و مقررات اقتصادی انجام بشود- مقررات اقتصادی ای که امروز یک چیزی بگوییم، فردا عوضش بکنیم؛ فایده ای ندارد- مقررات اقتصادی و قوانین ما باید هم ثبات داشته باشند که مردم بتوانند روی آن برنامه ریزی کنند، هم باید منسجم باشد و با هم بخواند و شفاف باشد. بازاریابی جهانی، یکی از مهم ترین وظایف برای رونق اقتصادی کشور است که جزوِ کارهایی است که ما نکرده ایم و جزوِ کم کاری های ماست».(۴)

حضرت امام "رضوان الله تعالی علیه"می فرمایند: «بدانید که نژاد آریا و عرب، از نژاد اروپا و امریکا و شوروی

کم ندارد و اگر خودیِ خود را بیابد و یأس را از خود دور کند و چشمداشت به غیر خود نداشته باشد، در دراز مدت قدرت همه کار و ساختن همه چیز را دارد و آنچه انسان های شبیه به اینان به آن رسیده اند شما هم خواهید رسید؛ به شرط اتکال به

۱-) الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۲، ص ۷۴۶

۲-) همان

۳-) پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۱۱، ص ۴۹

۴-) بیانات، سال ۱۳۸۵، ص ۶۸

خداوند تعالی و اتکا به نفس و قطع وابستگی به دیگران و تحمل سختی ها برای رسیدن به زندگی شرافتمندانه و خارج شدن از تحت سلطه ی اجانب. و بر دولت ها و دست اندرکاران است؛ چه در نسل حاضر و چه در نسل های آینده که از متخصصین خود قدردانی کنند و آنان را با کمک های مادی و معنوی تشویق به کار نمایند و از ورود کالاهای مصرف ساز و خانه برانداز جلوگیری نمایند و به آنچه دارند، بسازند تا خود، همه چیز بسازند».(۱)

۳. چند راهکار پیشنهادی برای حمایت از فعالان اقتصادی

الف: تبلیغ کالاهای ساخت داخل و پرهیز از تبلیغ کالاهای خارجی در رسانه های عمومی مانند صدا و سیما، نشریات و...

ب: مبلغین، خطیبان، معلمان و همه ی کسانی که به نوعی تأثیر خطابی نسبت به دیگران دارند نیز باید مبلغ کالای ایرانی باشند.

ج: تشویق فعالان بخش تولیدی از طرف دولت نیز به نوعی حمایت از فعالان اقتصادی محسوب می شود؛ تجربه نشان داده که تشویق یک گروه، الهام بخش جامعه به سمت آن فعالیت است مثلاً وقتی از ورزشکاران تجلیل شود، هزاران نفر با مشاهده ی آن ها مشتاق فعالیت های ورزشی می شوند، بنابراین همان گونه که دولت در عرصه ی ورزش میلیاردها تومان هزینه می کند، برای تشویق فعالان اقتصادی (به ویژه تولید کنندگان و صادرکنندگان) نیز خوب است مقداری هزینه کند تا افراد مشتاق شوند سرمایه ها و ابتکاراتشان را در بخش تولید به کار گیرند.

د: جلوگیری از واردات کالاهایی که مشابه آن در کشور تولید می شود.

۲۳. لزوم نظارت بر تجار و صنعت گران

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ علیه السلام : «تَفَقَّدْ أُمُورَهُمْ بِحَضْرَتِکَ وَ فِی حَوَاشِي بِلَادِکَ وَ اعْلَمْ مَعَ ذَلِکَ أَنَّ فِی كَثِيرٍ مِنْهُمْ ضِيقاً فَاحِشاً وَ شُحّاً قَبِيحاً وَ احْتِكَاراً لِلْمَنَافِعِ وَ تَحَكُّماً فِی الْبِيَاعَاتِ وَ ذَلِکَ بَابُ مَضَرَّةٍ لِلْعَامَّهِ وَ عَيْبٌ عَلَى الْوُلَاهِ فَامْنَعْ مِنَ الِاحْتِكَارِ فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم مَنَعَ مِنْهُ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: مراقب امور بازاریان و کسانی که نبض اقتصادی جامعه در اختیارشان هست، باش! چه کسانی که در حضور تو هستند و چه کسانی که در دیگر شهرها مشغول فعالیت اقتصادی اند؛ و بدان که بسیاری از بازاریان، انسان هایی تنگ نظر و سخت گیر، حریص، بخیل و انحصار طلب هستند و به میل خود برای کالاهایی که در اختیار دارند قیمت تعیین می کنند. با این

اوصاف این گونه بازرگانان به ضرر و زیان عموم مردم هستند و وجودشان مایه ی ننگ حاکمان است. پس، از این که عده ای نبض بازار را در انحصار خود قرار دهند جلوگیری کن؛ همان گونه که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم چنین می کرد!»(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. امام علی علیه السلام به چهار نقطه ضعف مهم که می تواند دامنگیر تجار و صنعتگران شود؛ اشاره می کنند:

یک: تنگ نظری فاحش: اشاره به آن ها دارد که انحصارطلب هستند و تنها به منافع خود می اندیشند و حاضر نیستند دیگری در صنعت و تجارت پرورش پیدا کند(۳) و یا تنگ نظرند؛ یعنی فقط به منافع دنیوی می نگرند و از منافع معنوی و پیامدهای آخرتی به کلی غافل اند، لذا مهم برای آن ها کسب درآمد از هر راه و به هر قیمتی است.

دو: بُخل قبیح: اشاره به کسانی است که حاضر نیستند چیزی از درآمد خود را در کاهای خیر و به نفع محرومان جامعه مصرف کنند،(۴) یا حاضر نیستند حتی مالیات و وجوهات شرعی مالشان را پرداخت کنند و به هرشیوه ای از پرداخت مالیات و وجوهات مال خود فرار می کنند.

سه: احتکار: احتکار بر دو قسم است؛

الف: احتکار اجناس: یعنی انبار کردن اجناسی که مورد نیاز جامعه هست تا با کمبود جنس در بازار، قیمت ها بالا برود و با فروش جنس با چندین برابر قیمت، به سودهای کلانی برسند.

ب: احتکار در منافع: یعنی عده ای خاص، نظام عرضه و توزیع و یا واردات کالاهای

۱-) وصیت نامه، متن، ص ۴۰

۲-) نهج البلاغه (للصبحی صالح)، ص ۴۳۸

۳-) پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۱۱، ص ۵۲

۴-) همان

موردنیاز جامعه را در انحصار خود قرار دهنـد و به دلخواه قیمت گـذاری و عرضه کننـد و هر از چند گاهی، با احتکار اجناس، خودداری از

عرضه ی کالا و انواع شگردهای دیگر، موجی از گرانی را در بازار ایجاد کنند.(۱)

چهـار: تحکیم[و حـاکمیت] بر قیمت گـذاری هـا بـدون توجه به منـافع مردم و قـدرت خریـد آن هـا، به این ترتیب که از طرق مختلف برای ایجاد بازار سیاه و بالا بردن نرخ ها به صورت کاذب تلاش کنند؛ گاه دست به دست یکدیگر بدهند تا قیمت ها را به طور مصنوعی بالا نگه دارند.(۲)

۲. انحصـارگرایی و احتکـار، همراه بـا عـدم نظـارت دولت، زمینه را برای گرانی و تورم و یـا واردات بی رویه ی کالاهـای بی کیفیـت خـارجی فراهم کرده و به تولیـد ملی و قـدرت خریـد مردم آسـیب می زنـد. این امر سـبب کـاهش تولیـد داخلی و رو آوردن مردم به

خریـد کالاهـای ارزان قیمت و بی کیفیت خارجی می شود و زمینه ی نارضایتی آنان را در پی دارد که چه بسا در دراز مـدت منجر به شورش های اجتماعی گردد.

۳. امام علی علیه السـلام راه حل این معضل را در جلوگیری از احتکار و انحصارگرایی، نظارت بر قیمت گـذاری ها و برخورد قضایی مناسب و عادلانه با متخلفین اقتصادی می دانند.

۴. مقـام معظم رهبری"حفظه الله تعـالی" در خصوص لزوم مبـارزه بـا مفاسـد اقتصادی می فرماینـد: «راه های کسب ثروت باید مشـروع باشد. اگر کسانی از راه های نامشروع کسب ثروت کردند؛ این فساد است و باید اصلاح شود. اگر کسانی از امتیازاتِ بی جـا اسـتفاده کردنـد، ثروت هـای بـادآورده بـه دست آوردنـد و دیگران را به قیمت این که خودشـان ثروتمنـد شونـد، فقیر کردند؛ این فساد است و باید اصـلاح شود. اگر در جامعه امتیازاتِ انحصاری به وجود آوردند و همه نتوانسـتند از فرصت های برابر اسـتفاده کننـد؛ این فساد است و بایـد اصـلاح شود. اگر امنیت شـغلی و ثبات مقررات نبود، اگر انسانی که می خواهـد در جامعه کار کنـد، دست و پایش را بسـتند و برای تلاش کردن، به او فرصت ندادند؛ این ها فساد است و باید اصـلاح شود. اگر در جامعه گرایش مصرفی رو به رشد است؛ این فساد است. اگر در تلاش های اقتصادی، دلّالی بر تولید ترجیح دارد؛ این فساد است. این ها را باید اصلاح کرد. اصلاحات این هاست».(۳)

۲۴. نظارت بر قیمت ها و کنترل آن

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: «وَ لْيَكُنِ الْبَيْعُ بَيْعاً سَمْحاً بِمَوَازِينِ عَدْلٍ وَ أَسْعَارٍ لَا تُجْحِفُ بِالْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْبَائِعِ وَ الْمُبْتَاعِ؛

۱-) دانشنامه ی امام علی علیه السلام، ج ۷، ص ۳۳۳

۲-) پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۱۱، ص ۵۲

۳-) بیانات، سال ۱۳۷۹، ص ۱۶

امام علی علیه السلام می فرماید: باید خرید و فروش آسان و بر مبنای موازین عدل و با قیمت هایی که نه به زیان تولیدکننده و فروشنده باشد و نه به زیان مصرف کننده و خریدار، استوار باشد».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. یکی از وظایف دولت این است که با نظارت بر بازار، باید بی واسطه یا با واسطه از تغییرات قیمت ها اطلاع یابد و در صورت لزوم برای اصلاح آن اقدام نماید.(۲)

۲. یکی از معیارهایی که هم تولیدکنندگان و فروشندگان، و هم ناظران باید در قیمت گذاری در نظر بگیرند، این است که قیمت ها در سطحی تعیین شود که منافع و سود فروشنده و مصرف کننده، هر دو رعایت گردد و به هیچ کدام اجحاف نشود. اگر سود کالا در حدی باشد که تولید آن برای تولیدکنندگان و سرمایه گذاران، توجیه اقتصادی نداشته باشد، سرمایه گذار، تولیدکننده و فروشنده متضرر می شوند و انگیزه ی لازم را برای تداوم و تقویت خط تولید پیدا نمی کنند. همچنین اگر قیمت ها به طور سرسام آور و غیر منطقی و چندین برابر قیمت تمام شده تعیین شود، اجحاف در حق مصرف کننده است.

۳. دولت ضمن نظارت بر قیمت ها حق ندارد قیمت کالاها را پایین تر از حد طبیعی که با سختیِ تولید و وضع طبیعی بازار- مانند خشک سالی، تورم جهانی، افزایش نرخ حمل و نقل، بالارفتن قیمت مواد اولیه و...)هماهنگ است، تعیین کند؛ زیرا در این صورت به تولید کننده ستم شده و به حرکت تولید آسیب وارد می شود؛ بلکه وظیفه دارد با عوامل غیر طبیعی مانند: احتکار، تبانی و توطئه بر

قیمت معیَّن و ایجاد بازار سیاه

که قیمت ها را از حد طبیعی بالاتر می برند، رویارویی کند؛ زیرا در غیر این صورت به مشتری و مصرف کننده ظلم می شود.(۳)

از مجموع سخنان فقهای اهل بیت و اهل سنت به دست می آید که بنا بر اصل اولی، حاکم اسلامی حق قیمت گذاری اجناس را ندارد و قیمت ها را فروشندگان و نظام عرضه و تقاضا معین می کنند، ولی در صورتی که اجناس از لوازم ضروری و مایحتاج مردم باشد و فروشندگان با ایجاد جنگ روانی و احتکار و بازار سیاه و به هدف سودجویی و ستم به مردم از فروش عادلانه کالاها امتناع ورزند، حاکم می تواند به قیمت گذاری اقدام کند، اما در صورتی که گرانی کالا بر اثر کمبود و بحران طبیعی مثلاً خشکسالی و مانند آن باشد؛ در این جا دولت نمی تواند فروشندگان را وادار کند که کالاهای خود را به قیمت سال های فراوانی عرضه کنند، هرچند با نظارت مستمر، از افزایش نامتعادل و غیر طبیعی قیمت ها جلوگیری می کند و همچنین با

۱-) نهج البلاغه (للصبحی صالح)، ص ۴۳۸

۲-) دانشنامه ی امام علی علیه السلام، ج ۷، ص ۵۲۰

۳-) توسعه ی اقتصادی بر پایه ی قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۲۹۴، با تلخیص

وارد کردن کالاـ به بازار و فراهم ساختن تسهیلات گمرکی و اجازه ی واردات از دیگر مناطق، به توازن عرضه و تقاضا و تعادل قیمت ها کمک می کند.(۱)

۲۵. جلوگیری از انحصارگرایی اقتصادی

«...کَيْ لا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِياءِ مِنْكُمْ؛ ...تا اموال بین ثروتمندان شما در جریان نباشد».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. این آیه، یک اصل اساسی را در اقتصاد اسلامی بازگو می کند و آن این که جهت گیری اقتصاد اسلامی چنین است که در عین احترام به "مالکیت خصوصی" برنامه طوری تنظیم شده که اموال و ثروت ها در دست گروهی متمرکز نشود تا پیوسته در میان آن ها دست به دست بگردد. البته این به آن معنی نیست که ما پیش خود قوانین وضع کنیم و ثروت ها را از گروهی بگیریم و به گروه دیگری بدهیم، بلکه منظور این است که اگر مقررات اسلامی در زمینه ی تحصیل ثروت و همچنین مالیات هایی همچون خمس و زکات و خراج و غیر آن و احکام بیت المال و انفال درست پیاده شود، خود به خود چنین نتیجه ای را خواهد داد که در عین احترام به تلاش های فردی، مصالح جمع [نیز] تأمین خواهد شد و از دو قطبی شدن جامعه (اقلیتی ثروتمند و اکثریتی فقیر) جلوگیری می کند.(۳)مال

مایه ی قوام جامعه است و جامعه ی تهی دست، قدرت قیام و قوام ندارد. مَثَل مال در جامعه، مثل جریان خون در شرایین و رگ هاست؛ همان گونه که جاری نشدن خون در بعضی از رگ ها موجب فلج شدن آن عضو می شود، مال نیز باید در همه ی شرایین جامعه جریان داشته باشد. خدای سبحان در سوره ی مبارکه ی

حشر فرموده: «مال به گونه ای توزیع شود که فقط در دست توانگران تداول نشود...». در نظام سرمایه داری، ثروت های کلان و سنگین در دست گروه خاصی است؛ آن هایی که در دنیا داد و ستدهای مهم را انجام می دهند، محدودند؛ به طوری که گاه ممکن است شرکت ها، تراست ها، کشتی ها یا هواپیماهای متعددی را خریداری کرده و بفروشند؛ ولی قرآن، مال را به منزله ی خون در پیکر جامعه می داند که باید در تمام عروق جامعه، جریان داشته باشد و چون مال، مایه ی قوام جامعه است، نباید آن را سفیهانه فراهم کرد و سفیهانه مصرف نمود.(۴)

همان طوری که مال نباید در اختیار سفیه قرار گیرد، نباید در قلمرو قدرت گروهی خاص واقع شود؛ زیرا اگر ثروت جامعه در گروِ گروهی معیّن قرار گیرد، دیگران قدرت قیام نخواهند

۱-)دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۳۰۲

۲-) سوره ی مبارکه ی حشر، آیه ی ۷

۳-) تفسیر نمونه، ج ۲۳، ص ۵۰۷؛ تفسیر نور(۱۰جلدی)، ج ۹، ص ۵۴۴؛ تفسیر قرآن مهر، ج ۲۰، ص ۲۹۰

۴-) انتظار بشر از دین، ص ۲۲۲

داشت؛ خواه آن گروهِ ثروتمند، اشخاصِ حقیقی باشند؛ نظیر نظام سرمایه داری غرب، یا اشخاصِ حقوقی باشند؛ نظیر نظام دولت سالاری شرق.

آنچه در نظام دین سالاری اسلام معتبر است، آن است که همگان راه برای درآمد کافی و مشروع داشته باشند؛ گرچه در اثر اختلاف استعدادها درآمدها مساوی نیست، ولی عادلانه خواهد بود و نه تنها اسراف یا اِتراف در صرف و حبس و اِکتناز و احتکار و ... در جمع زیان بار است، بلکه نفس تمرکز قدرت اقتصادی در شخصیت حقیقی یا حقوقی ممنوع می باشد؛ گرچه با اسراف یا اتراف مقرون نباشد.(۱)

انحصارگرایی اقتصادی در نظام اقتصادی بین المللی سبب شده که تقریباً ۸۳ در صد کل درآمد جهان، در مناطق توسعه یافته یعنی در اختیار جمعیتی کمتر از ۲۳ درصد مردم جهان باشد و بیش از سه چهارم جهان، فقط ۱۷ درصد کل تولید جهان را در دست داشته باشند و جهان سوم با ۷۷ درصد از جمعیت، کمتر از ۲۰ درصد درآمد دنیا را داشته باشند.(۲)

انحصارگرایی اقتصادی که ریشه در بخل صاحبان ثروت و علم و فن آوری دارد، سبب طغیان ثروتمندان علیه خدا، بی توجهی به ارزش های الهی و طغیان علیه کشورها و طبقات محروم و استعمار و استثمار آن ها، تخریب محیط زیست، اسراف و تجمل گرایی، گسترش و شیوع مفاسد اخلاقی و... می شود، همین طور سبب طغیان و شورش محرومان در دراز مدت شده و هرج و مرج به بار می آورد، نیز باعث رشد مفاسد اجتماعی نظیر قتل، سرقت، ناامنی، تجاوز و... می گردد.

۲. مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در ابلاغ سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، جلوگیری از ایجاد انحصار توسط بنگاه های اقتصادی غیر دولتی از طریق تنظیم و تصویب قوانین و مقررات را از جمله این اصول می دانند.(۳)

۳. برای جلوگیری از انحصارگرایی، دولت می تواند چند برنامه را در دستور کار خود داشته باشد؛

الف: دادن تسهیلات به عموم متقاضیان

با دادن تسهیلات بانکی به تمام کسانی که علاقه مند به فعالیت اقتصادی هستند از انحصارگرایی افرادی خاص جلوگیری کرده و عموم اقشار جامعه را وارد چرخه ی نظام عرضه، توزیع و واردات کالا نماید.

ب: توزیع مساوی درآمدهای عمومی بین تمام مردم؛ مثل پرداخت یارانه و سهام عدالت.

ج: گسترش صنایع تولیدی و تجاری در سطح کشور با استفاده از نیروهای بومی هر استان و شهر و روستا.

د: دریافت مالیات و تشویق به پرداخت خمس و زکات در طبقه ی ثروتمند و متمکن جامعه.

ه: توجه به رشد اقتصادی همه ی نقاط کشور و پرهیز از تمرکز صنایع و شرکت های اقتصادی در مناطق پُر برخوردار.

۱-) سرچشمه ی اندیشه، ج ۲، ص ۲۲۲
۲-) جوان و اقتصاد زندگی، ص ۲۷
۳-) مکتوبات، سال ۱۳۸۴، ص ۹

۲۲. لزوم نظارت مستمر بر فعالیت های اقتصادی

قَالَ الرِّضَاعلیه السلام: «إِذَا فَعَلَ النَّاسُ هَذِهِ الْأَشْيَاءَ وَ ارْتَكَبَ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا يَشْتَهِي وَ يَهْوَاهُ مِنْ غَيْرِ مُرَاقَبه لِأَحَدٍ كَانَ فِي ذَلِكَ فَسَادُ الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ وَ وُثُوبُ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ؛

امام رضاعلیه السلام می فرماید: هنگامی که مردمان به انجام دادن کارهای ممنوع بپردازند و هر انسانی هر کاری را که دلش می خواهد (و منافع شخصی و یا گروهی او اقتضا می کند)، انجام دهد و هیچ کس نظارتی بر کارشان نداشته باشد، مردم گرفتار تباهی و فساد می گردند و به اموال و نوامیس یکدیگر حمله ور می شوند».(۱)

۱-) عیون أخبار الرّضاعلیه السلام، ج ۲، ص ۹۹

پیام ها و نکته ها

۱. در نظام اقتصاد اسلامی (بر خلاف نظام اقتصادی لیبرالیسم که مبتنی بر آزادی و رهایی افراد در تولید، عرضه و نرخ گذاری است)، انسان در کارهای اقتصادی و شیوه های کسب درآمد و توزیع و مصرف و عرضه؛ آزاد نیست و باید در چهارچوب قوانین

شرعی و با لحاظ مصالح فردی و اجتماعی و معنوی و تحقق عدالت اجتماعی و اقتصادی فعالیت کند؛ لذا نظارت لازم و مستمر دولت بر فعالیت بازار، ضرورت دارد.(۱)

۲. مراقبت بر بازار در صدر اسلام به گونه ای معمول بود که ناظران بر بازار را "عامل السوق" می نامیدند و از وظایف مهم آنان: رسیدگی به وزن ها، پیمانه ها و گردآوری مالیات هایی بود که بر مراکز کسب و صنعتگران، وضع می گردید.(۲)

۳. اگر نظارتی بر بازار و فعالیت های اقتصادی نباشد، بر اساس حس منفعت طلبی و خودخواهی که در طبیعت همه وجود دارد، هر کسی به فکر جلب منفعت حداکثری برای شخص خود و یا گروه وابسته به خود خواهد بود؛ و این باعث می شود که گناهانی مانند: کلاه برداری، دروغگویی، کم فروشی، احتکار، گران فروشی، تقلب، قاچاق کالا، ربا خواری، رشوه و... گسترش یابد و گروهی یک درصدی با در دست گرفتن شریان اقتصادی کشور، خون نود و نه درصد جامعه را بمکند.

۴. تولید ملی و رغبت مردم به خرید کالای ایرانی در گروِ تولید کالای مرغوب و با قیمت مناسب می باشد که قابلیت رقابت با کالاهای وارداتی را داشته باشد. رسیدن به این هدف مهم نیز در گروِ نظارت مستمر بر چرخه ی تولید، عرضه، نرخ گذاری، واردات، قاچاق کالا و... می باشد.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در فرمان هشت ماده ای به سران قوا فرمودند: «خشکانیدن ریشه ی فساد مالی و اقتصادی و عمل قاطع و گره گشا در این باره، مستلزم اقدام همه جانبه به وسیله ی قوای سه گانه مخصوصاً دو قوه ی مجریه و قضائیه است. قوه ی مجریه با نظارتی سازمان یافته و دقیق و بی اغماض، از بروز و رشد فساد مالی در دستگاه ها پیش گیری کند و قوه ی قضائیه با استفاده از کارشناسان و قضات قاطع و پاک دامن، مجرم و خائن و عناصر آلوده را از سر راه تعالی کشور بردارد. بدیهی است که نقش قوه ی مقننه در وضع قوانین که موجب تسهیل راهکارهای قانونی است و نیز در ایفای وظیفه ی نظارت، بسیار مهم و کارساز است».(۳)

۱-) امام رضاعلیه السلام، زندگی و اقتصاد، ص ۳۱، با تلخیص و تغییر

۲-) دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۲۸۳

۳-) مکتوبات، سال ۱۳۸۰، ص ۵

۲۶. نظارت ویژه بر فعالیت اقتصادی اقلیت ها

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ علیه السلام: «لَا يَنْبَغِی لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَدَعَ ذَلِکَ فِی أَيْدِی أَعْدَاءِ الْإِسْلَامِ فَيَكُونَ شَوْكَةً عَلَيْهِ؛

امام علی علیه السلام

می فرماید: به مال احدی از مردم؛ چه مسلمان نمازگزار و چه غیرمسلمانی که در پناه اسلام است، دست درازی نکنید! مگر اسب و سلاحی که علیه اسلام به کار گرفته شود؛ زیرا سزاوار مسلمان نیست که اسب و سلاح را در دست دشمنان اسلام واگذارد تا موجب شوکت ایشان بر ضد او شود».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. بر اساس تعلیل حضرت که می فرمایند: وجود سلاح نظامی در دست دشمنان اسلام، سبب شوکت آنان بر مسلمین می شود؛ می توان گفت هر چیزی که سبب شوکت کفار بر مسلمین شود، همین حکم را دارد و از جمله این موارد؛ وابستگی اقتصادی به دشمنان به ویژه در کالاهای اساسی است.

۲. حضرت علی علیه السلام در دوران حکومتش، اهل ذمه (کفاری که با رعایت شرایطی در کشور اسلامی زندگی می کنند) را از ورود به برخی شغل های حساس مانند صرافی ها که نقش مهمی در مبادلات پول های خارجی با داخلی و بالعکس داشتند، منع می کردند؛ زیرا حضرت مایل نبودند که یکی از شریان های مهم اقتصادی، در اختیار کسانی باشد که به گونه ای دلبسته بیگانگان هستند و نمی توانند امانتدار مصالح امت اسلام باشند.(۲) بنابراین اقلیت های دینی که در مملکت اسلامی به عنوان شهروند ایرانی زندگی می کنند، ضمن حفظ آزادی در دینی که دارند و می توانند مانند سایر شهروندان ایرانی، برای کسب معیشت و تأمین نیازمندی های زندگی خود به کار و تلاش مشغول گردند، نباید متصدی اموری شوند که زمینه ی سلطه ی آنان را بر مسلمین فراهم می سازد یا ممکن است در مقاطع حساسی با دشمنان اسلام همنوا شوند و با همدستی دشمنان بیرونی، بحران های اقتصادی و مالی را بر کشور تحمیل کنند.

۲۷. مدیریت بحران های اقتصادی

«قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَباً فَمَا حَصَدْتُم فَذَرُوهُ فِی سُنبُلِهِ إِلَّا قَلِيلاً مِّمَّا تَأْكُلُونَ ثمّ يَأْتِی مِن بَعْدِ ذَالِکَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلاً مِّمَّا تُحصِنُونَ؛

گفت: هفت سال با جدیّت زراعت می کنید و آنچه را درو کردید، جز کمی که می خورید، در خوشه های خود باقی بگذارید!- و ذخیره نمایید!- پس از آن، هفت سال سخت - و خشکی

۱-) نهج البلاغه، ترجمه ی انصاریان، ص ۶۷۵؛ نهج البلاغه (للصبحی صالح)، ص ۴۲۵

۲-) دانشنامه ی امام علی علیه السلام، ج ۷، ص ۵۲۳

و قحطی- می آید که آنچه را برای آن سال ها ذخیره کرده اید، می خورند جز کمی که (برای بذر) ذخیره خواهید کرد».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. گاه کشور در اثر بلایای طبیعی نظیر خشکسالی، سیل، زلزله و...، یا در اثر بحران های سیاسی مثل تحریم اقتصادی و یا بر اثر موج آفرینی بنگاه های اقتصادی منفعت طلب، با بحران اقتصادی و کمبود مواد غذایی یا موجی از گرانی مواجه می شود که باید آمادگی لازم و به موقع را برای مدیریت این گونه بحران ها داشته باشد.

۲. دولت می تواند با ذخیره سازی کالاهای اساسی و عرضه ی آن در موقع لازم، بحران های اقتصادی را مدیریت کند. لازم است این ذخیره سازی از محل تولیدات داخلی و در طول سال باشد، تا هم از تولید ملی حمایت شود و هم شرکت های تولیدی داخلی با ظرفیت بالای تولید مشغول تولید باشند؛ که خود این امر سبب کاهش قیمت تمام شده ی کالا و افزایش اشتغال نیز می شود.

انقلاب اسلامی ایران از بدو شکل گیری، همواره دستخوش بحران بوده است؛ چه بحران های طبیعی مانند: سیل و زلزله و خشکسالی، چه بحران های اجتماعی و سیاسی مانند: توطئه ی منافقین و فتنه جویان و ترور شخصیت های طراز اول انقلاب، هشت سال دفاع مقدس و... ولی به لطف خداوند و با تدبیر هوشمندانه و الهی حضرت امام "رضوان الله تعالی علیه" و مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" و هوشیاری ملت، این تهدیدها تبدیل به فرصتی برای رشد و تعالی بیشتر شده است که به برخی اشاره می شود:

یک: قطع رابطه با آمریکا یعنی؛ ختم چپاول گری ها

امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه" فرموده اند: «ما این قطع رابطه را به فال نیک می گیریم؛ چون که این قطع رابطه دلیلی بر قطع امید امریکا از ایران است. ملت رزمنده ی ایران این طلیعه ی پیروزی نهایی را که ابرقدرت سفاکی را وادار به قطع رابطه- یعنی خاتمه دادن به چپاول گری ها- کرده است، اگر جشن بگیرد حق دارد».(۲)

دو: ترورهای کور شخصیت ها؛ سبب بیداری ملت

امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه" فرموده اند: «این انقلاب باید زنده بماند، این نهضت باید زنده بماند؛ و زنده ماندنش به این خونریزی هاست. بریزید خون ها را؛ زندگی ما دوام پیدا می کند. بکُشید ما را؛ ملت ما بیدارتر می شود. ما از مرگ نمی ترسیم؛ و شما هم از مرگ

۱-) سوره ی مبارکه ی یوسف، آیات ۴۷ و ۴۸

۲-) صحیفه ی امام، ج ۱۲، ص ۲۳۳

ما صرفه ندارید. دلیل عجز شماست که در سیاهی شب، متفکران ما را می کشید. برای این که منطق ندارید. اگر منطق داشتید که صحبت می کردید؛ مباحثه می کردید. لکن منطق ندارید، منطق شما ترور است! منطق اسلام ترور را باطل می داند! اسلام منطق دارد؛ لکن با ترور شخصیت های بزرگ ما، شخص های بزرگ ما، اسلام ما تأیید می شود».(۱)

سه: تحریم اقتصادی؛ فرصتی برای خودکفایی

امام خمینی"رضوان الله تعالی علیه" فرموده اند: «شما امروز خودتان بحمدالله قدرت در دست دارید و خودتان تمام رشته ها را در دست دارید و با همه ی توطئه هایی که آن ها کردند، همه را خود شماها خنثی کردید و همین تحریم اقتصادی برای شما یک تحفه ی آسمانی بود که فکرهای متفکران ما را به راه انداخت و بحمدالله رو به خودکفایی می روند».(۲)

«... و به خوبی و عینیت دیدید که در این مدت کوتاه پس از تحریم اقتصادی همان ها که از ساختن هر چیز، خود را عاجز می دیدند و از راه انداختن کارخانه ها آنان را مأیوس می نمودند، افکار خود را به کار بستند و بسیاری از احتیاجات ارتش و کارخانه ها را خود رفع نمودند و این جنگ و تحریم اقتصادی و اخراج کارشناسان خارجی، تحفه ای الهی بود که ما از آن غافل

بودیم. اکنون اگر دولت و ارتش، کالاهای جهان خواران را خود، تحریم کنند و به کوشش و سعی در راه ابتکار بیافزایند، امید است که کشور خودکفا شود و از دریوزگی از دشمن نجات یابد».(۳)

مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" دراین باره می فرمایند: «در زمینه ی مسائل اقتصادی هم من باید به ملت عزیزمان عرض کنم که علی رغم موج عظیم و طوفان خانه برانداز رکود اقتصادی و بحران اقتصادی در عالم، و علی رغم تحریم هایی که علیه ایران به خاطر مسئله ی انرژی هسته ای و دیگر مسائل انجام گرفت، مسئولین کشور توانسته اند بر این موج فائق بیایند و تا حدود زیادی تبعات و آثار منفی این موج را در کشور کنترل کنند و نگذارند که ملت ما در این موج عظیمی که خیلی از کشورها را دچار مشکلات بسیار زیادی کرد؛ بغلتد و ملت سرپای خود بایستد. إن شاء الله پیشرفت های اقتصادی باید روز به روز شکوفاتر بشود و ملت را خوشحال تر کند و إن شاء الله امکان و زمینه ی پیشرفت های گوناگون را در عرصه های مختلف به وجود بیاورد».(۴)

چهار: پشت سر گذاشتن بحران رحلت حضرت امام"رضوان الله تعالی علیه" با انتخاب هوشمندانه ی مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی".

ص:۶۷

۱-) صحیفه ی امام، ج ۷، ص ۱۸۳

۲-) صحیفه ی امام، ج ۱۶، ص ۲۷۶

۳-) صحیفه ی امام، ج ۲۱، ص ۴۳۴

۴-) مکتوبات، سال ۱۳۸۸، ص ۲

پنج: پشت سر گذاشتن فتنه هایی نظیر فتنه ی سال ۸۸، با صبر و بردباری و روشنگری و بصیرت افزایی.

۲۸. نظارت بر واردات

قَالَ الصَّادِق علیه السـلام: «کَانَ أَمِیرُ الْمُؤْمِنِینَ علیه السـلام یَقُولُ لَا تَزَالُ هَذِهِ الْأُمَّهُ بِخَیْرٍ مَا لَمْ یَلْبَسُوا لِبَاسَ الْعَجَمِ وَ یَطْعَمُوا أَطْعِمَهَ الْعَجَمِ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِکَ ضَرَبَهُمُ اللهُ بِالذُّل؛

امام صادق علیه السـلام می فرماید: همواره حضـرت علی علیه السلام می فرمود: همیشه این امت در خیر خواهند بود تا مادامی که لباس بیگانه را نپوشـند و از غـذاهای آنان اسـتفاده نکنند؛ ولی هنگامی که چنین کنند خداوند آنان را ذلیل و خوار خواهد کرد!»(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. وابسـتگی امت اسـلامی به بیگانگان در خوراک و پوشاک که دو نیاز از نیازهای اساسـی است، سبب ذلت و خواری جامعه ی اسـلامی است و در واقع حضرت علی علیه السلام تأکید دارند که نیازمندی های ضروری جامعه باید در داخل تأمین شود و جامعه ی اسلامی در نیازمندی های اساسی خود نباید به بیگانگان محتاج باشد؛ لذا ذکر خوراک و پوشاک از باب نمونه است و موضوعیت نـدارد. همین طور خوراک و پوشـاک از کالاهای مصـرفی است و نبایـد یک جامعه کالاهای مصـرفی خود را به طور مستقیم از خارج

وارد کند، زیرا این کار به اشتغال و تولید داخلی ضربه ی مهلک وارد می کند و چه بسا شرکت های تولیدی داخلی را گرفتار ورشکستگی کند.

۲. خرید کالاهای اساسی از خارج، القا کننده ی روحیه ی خود کم بینی در تأمین نیازمندی های اساسی و احساس حقارت در برابر بیگانگان است و باعث می شود که به هنگام درگیری با بیگانگان، صـدور چنین کالاهایی وجه المصالحه ی کوتاه آمدن امت اسـلامی در برابر بیگانگـان قرار گیرد. نیز خریـد کالاهـای وارداتی به معنـای کمک به گسترش فعالیت های اقتصادی در کشورهای بیگانه و قدرت روز افزون آنان است و سبب بیکار ماندن نیروی کار هم وطنان ما و تضعیف قدرت اقتصادی جامعه ی اسلامی می شود.

۳. ورود کالاهای بیگانه خصوصاً از کشورهایی که دشـمن اسـلام و مسلمین هستند، سبب می شود تا آن ها آرام آرام فرهنگ خود را نیز در ضـمن صادرات کالا وارد جامعه کننـد، به طور مثال؛ کشورهای صادرکننده، با هدف ایجاد زمینه های تحریک جنسی و گسترش مفاسد

۱-) المحاسن، ج ۲، ص ۴۱۰

اخلاقی، لباس هایی متناسب با فرهنگ خود که نمایش دهنده ی جذابیت های جنسی زن و مرد است و حداقلی از پوشش را دارد، وارد کشورهای دیگر می کنند.(۱)

مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" دراین باره می فرمایند: «واردات بی رویه قطعاً ضرر خواهد زد؛ دستگاه های سیاست گذار کشور و کسانی که سیاست های اجرایی را تنظیم می کنند، به این نکته باید توجه کنند. فراوانی و ارزانی، چیز خیلی خوبی است، اما از آن مهم تر و بهتر، رشد صنعت داخلی است؛ قوام گرفتن صنعت داخلی است. این درست نیست که ما به دلایل گوناگونی که غالباً هم دلایل واهی است، دروازه را به روی واردات باز کنیم. من بارها به مسئولین- مسئولین گوناگون در بخش های مختلف دولتی- گفتم: اگر فلسفه ی شما، منطق شما برای افزایش واردات و تسهیل وارداتِ ساخته های صنعتی این است که می گویید کیفیت مصنوعات داخلی باید بالا برود، خب فشار را روی این بخش بگذارید. سیاست هایی وجود دارد که می شود وادار کرد، مجبور کرد تولیدکننده ی داخلی را به این که کیفیت را ارتقا بدهد. بدترین گزینه برای بالا بردن کیفیت داخلی این است که ما راه را برای مصنوعات خارجی باز کنیم؛ این، بدترین گزینه است. گزینه های بهتری وجود دارد برای این که ما کیفیت را بالا ببریم».(۲)

۲۹. وارد کردن کالاهای واسطه ای

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ عليه السلام: «مَنِ اشْتَرَی الْحِنْطَهَ زَادَ مَالُهُ وَ مَنِ اشْتَرَی الدَّقِيقَ ذَهَبَ نِصْفُ مَالِهِ وَ مَنِ اشْتَرَی الْخُبْزَ ذَهَبَ مَالُهُ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: کسی که گندم بخرد؛ بر مالش افزوده می شود و کسی که آرد بخرد؛ نیمی از مالش از بین می رود و کسی که نان بخرد؛ تمام مالش از بین می رود».(۳)

پیام ها و نکته ها

۱. در حدیثی شبیه به این روایت از امام صادق علیه السلام نقل شده که می فرمایند: «خرید گندم، فقر را دور می کند؛ خرید آرد، فقر می آورد؛ و خرید نان، مایه ی نابودی است».(۴) یعنی هر چه جامعه از کار و تولید فاصله بگیرد، به فقر و تهی دستی نزدیک تر می شود.(۵) در این روایت نیز

۱-) با استفاده از دانشنامه ی امام علی علیه السلام، ج ۷، ص ۵۴۲

۲-) بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۱۲

۳-) تهذیب الأحکام، ج ۷، ص ۱۶۲

۴-) توسعه ی اقتصادی بر پایه ی قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۲۱۷

۵-) همان

حضرت علی علیه السلام به سه نوع خرید اشاره می کنند که می تواند به عنوان یک اصل در واردات کالا، مبنای کار قرار گیرد.

یک: خرید گندم که در نظام اقتصادی، نقش کالای واسطه ای را ایفا می کند؛ یعنی از گندم می توان در تولید گندم و فرآورده های گندم مانند: انواع نان های صنعتی و سنتی، انواع شیرینی و... استفاده کرد. وارد کردن این نوع از کالا چون می تواند عامل ایجاد اشتغال و گسترش تولید شود، در مقایسه با دو گروه دیگر بهتر است. وارد کردن فولاد، تکنولوژیِ تولید و... مانند: انواع کارخانه های تولیدی، از این قبیل است.

دو: خرید آرد که می تواند در مرحله ای پایین تر نسبت به گندم، نقش کالای واسطه ای را ایفا کند و در خدمت تولید قرار گیرد؛ وارد کردن این گونه کالاها در اولویت دوم می تواند مورد توجه قرار گیرد، چون وارد کردن این قبیل کالاها نیز می تواند در خدمت تولید و اشتغال باشد. شاید وارد کردن قطعات کالا و مونتاژ آن در داخل، وارد کردن پارچه، وارد کردن شمش طلا و ... در این طیف از واردات قرار گیرد؛ ولی چون به فرمایش حضرت سبب می شود نیمی از مال انسان با خرید این دسته از کالاها هدر برود، باید تدابیری اندیشیده شود که وارد کردن این گونه کالاها نیز به حداقل برسد.

سه: خرید نان که کالایی مصرفی است و مستقیماً بدون این که تغییری در آن ایجاد گردد مصرف می شود؛ وارد کردن چنین کالاهایی که فقط سبب خروج ارز از کشور و ضربه زدن به تولیدات داخلی و اشتغال می شود جز در مواردی ضروری مثل تنظیم بازار، یا وارد کردن کالایی غیر ضروری که به هر دلیلی تولید آن در داخل صرفه اقتصادی ندارد، توصیه نمی شود.

بنابراین وارد کردن مواد غذایی مصرفی، دارو، میوه و تره بار، وسایل حمل و نقل هوایی و ریلی و زمینی، تجهیزات نظامی، لوازم خانگی، پوشاک، فرش و لوازم صوتی، تصویری، ارتباطی و رایانه ای باید به حداقل ممکن برسد.

۲. البته در این روایت، این سه نوع کالا در قیاس با همدیگر مورد سنجش قرار گرفته است، لذا در امر واردات، جهات دیگری هم هست که باید مورد توجه قرار گیرد و این روایت ناظر به آن جهات نیست. مثلاً وارد کردن کالاهای واسطه ای نیز چنان چه در موردی سبب وابستگی به قدرت های استکباری شود، خصوصاً در مواردی مانند انرژی هسته ای که در آینده ی نه چندان دور به نیازی اساسی برای کشور تبدیل خواهد شد، به صلاح نیست و باید دولت مردان بکوشند تا در این گونه موارد، کشور به استقلال کامل دست یابد.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" می فرمایند: «در جلسه ی مسئولین و کارگزاران نظام، توصیه کردیم، گفتیم واردات را مدیریت کنید؛ نمی گوییم متوقف کنید؛ یک چیزهایی باید

بیاید، یک چیزهایی باید نیاید، یک مدیریت صحیحی باید انجام بگیرد؛ این مسلماً هست».(۱)

همین طور معظم له در ابلاغ سیاست های نظام در برنامه ی دوم، یکی از سیاست ها را "گسترش تولید داخلی، به ویژه در زمینه ی کشاورزی و تأمین نیازهای اساسی جامعه و کاهش واردات اجناس مصرفی و غیر ضرور، همراه با افزایش کیفیت فرآورده ها در کشور و توسعه ی صادرات غیر نفتی" ابلاغ فرمودند.(۲)

۳۰. ایجاد روحیه ی خود کنترلی در بازاریان

قَالَ البَاقِرُعلیه السلام: « كَانَ عَلِيٌ علیه السلام بِالْكُوفَهِ يَغْتَدِي كُلَ بُكْرَهٍ فَيَطُوفُ فِي أَسْوَاقِ الْكُوفَهِ سُوقاً سُوقاً وَ مَعَهُ الدِّرَّهُ عَلَى عَاتِقِهِ وَ كَانَ لَهَا طَرَفَانِ وَ كَانَتْ تُسَمَّى السَّبِيبَهَ قَالَ فَيَقِفُ عَلَى أَهْلِ كُلِّ سُوقٍ فَيُنَادِيهِمْ يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ قَدِّمُوا الِاسْتِخَارَهَ وَ تَبَرَّكُوا بِالسُّهُولَهِ

وَ اقْتَرِبُوا مِنَ الْمُبْتَاعِينَ وَ تَزَيَّنُوا بِالْحِلْمِ وَ تَجَافَوْا عَنِ الظُّلْمِ وَ أَنْصِفُوا الْمَظْلُومِينَ وَ لَا تَقْرَبُوا الرِّبَا وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزانَ وَ لا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْياءَهُمْ وَ لا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ قَالَ فَيَطُوفُ فِي جَمِيعِ أَسْوَاقِ الْكُوفَهِ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَقْعُدُ لِلنَّاسِ؛

اميرالمؤمنين علیه السلام در ايام خلافت در كوفه هر روز، اول صبح به بازار می رفت و بازار به بازار سركشی می كرد و تازيانه ای همراه داشت كه دارای دو سر بود و به آن "سبيبه" می گفتند؛ و بر سر هر بازاری می ايستاد و با صدای بلند می فرمود: "ای جماعت تجار! قبل از هر چيز از خداوند طلب خير كنيد و بركت را در آسان گيری در معامله بجوييد! به خريداران نزديک شويد، خود را به بردباری بياراييد، از ستم كردن دوری كنيد و با مظلومين انصاف داشته باشيد (يعنی خود را به جای آنان تصور كنيد) و به ربا نزديک نشويد، كيل و وزن را كامل ادا كنيد (كم فروشی نكنيد)، اجناس مردم را كمتر از آن چه هست، بر نداريد و در زمين، فساد به راه نيندازيد! آن حضرت، همين طور در همه ی بازارها می گشت و اين توصيه ها را تكرار می نمود، سپس بر می گشت و به امور مردم رسيدگی می كرد».(۳)

پیام ها و نکته ها

۱. دولت و حکومت نمی تواند برای تک تک بازاریان ناظر بیرونی بگذارد، ضمن این که پلیسی کردن فضای جامعه نیز خیلی مطلوب نیست، لذا بهترین راهکاری که حضرت علی علیه السلام در کنار برخورد قضایی با متخلفان اجرا می کنند، این است که حس خودکنترلی را با تذکرات هر روزه در بازاریان ایجاد کنند تا هر کسی خودش پلیس خود باشد و رفتارش را کنترل کند.

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۱۳۶

۲-) مکتوبات، سال ۱۳۷۲، ص ۶۵

۳-) من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۹۴

از طرفی به فرمایش رسول خدا علیه السلام مهیاترین نقطه ی زمین برای حضور ابلیس و زیردستانش و برای سوق دادن فعالان اقتصادی (اعم از تولید کننده، فروشنده و خریدار) به سوی گناه، بازار و مراکز فعالیت های اقتصادی است؛ او از آغاز شروع فعالیت اقتصادی، شروع به وسوسه گری می کند و افراد را به کم فروشی، گران فروشی، تولید و عرضه ی کالاهای مضر و مفسده انگیز، دروغگویی، فریبکاری، ربا و رشوه، کلاه برداری و... ترغیب می کند.(1)از این جهت است، فعالان اقتصادی بیشترین نیاز را به تذکر و پند و نصیحت مستمر دارند، لذا پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم و حضرت علی علیه السلام خود، شخصاً به صورت سرزده از بازار سر می زدند و بازاریان را به رعایت تقوا و ارزش ها، ذکر و یاد خدا و نماز اول وقت و... دعوت می کردند و تذکرات لازم را به آنان می دادند. امروزه به دلیل رعایت مسائل امنیتی و مشغله ی زیاد مسئولین ارشد مملکت، شاید نتوان از آن ها انتظار سرکشی به بازار را داشت، ولی سایر مسئولین مانند: برخی از وزرای مسئول، استانداران، فرمانداران، شهرداران، رؤسای شوراهای شهر و... چطور؟ آیا شده این عزیزان در دوره ی مسئولیت خود، یک بار سری به بازار عرضه ی میوه و تره بار، مواد غذایی و ... بزنند؛ از نزدیک وضعیت حاکم بر بازار را تماشا کنند و تذکرات لازم را به بازاریان بدهند؟!

۲. چند پیشنهاد اجرایی

یک: نهادهای تبلیغاتی با کمک و همکاری اتحادیه های صنفی، برنامه های منظم تبلیغی، در قالب های متنوع تبلیغی از قبیل نصب پوستر، تهیه ی روزنامه، تولید نرم افزار، تبلیغ چهره به چهره، همایش های هفتگی و... داشته باشند.

دو: تشکیل گروه های ویژه ی امر به معروف و نهی از منکر اقتصادی.

سه: نصب دعاهای مخصوص بازار و آغاز فعالیت تجاری در مکانی مناسب و در معرض دید بازاریان.

چهار: ساخت مسجد و نمازخانه در مراکز اقتصادی و پخش اذان و اقامه ی نماز جماعت؛ امری که متأسفانه در سال های اخیر یا به کلی نادیده گرفته شده و یا بسیار کمرنگ شده است به طوری که امروزه ساخت مراکز تجاری بدون نمازخانه و مسجد را فراوان شاهدیم.

در گذشته بین مراکز تجاری و مساجد و حوزه های علمیه پیوند عمیقی وجود داشته است و در اثر همین پیوندها بود که تجار مسلمان، در بسیاری از سفرهای تجاری، اسلام را با خود به کشورهای کفر به ارمغان برده و نقش یک مبلغ را ایفا می کردند؛ کم نیست مناطقی از جهان که اسلام و تشیع به برکت حضور یک تاجر مسلمان به آن جا رفته است، همچنین اگر می بینیم که در شکل گیری انقلاب اسلامی، بازاریان نقش اساسی و تعیین کننده ای ایفا کردند، به برکت همین پیوند عمیق بود.

۱-) من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۹۹، با ترجمه ی آزاد

از باب نمونه می توان به چند مورد که در کتاب دائره المعارف فقه مقارن آمده است اشاره کرد:

بازار تهران؛ که در ابتدای آن یک مدرسه ی علمیه وجود دارد و در گذشته بازاریان هر بامداد قبل از شروع درس در درس های عمومی فقه و قرآن شرکت می کردند.

یا در اصفهان؛ دو مسجد بزرگ در دو سوی بازار و بیش از سی و سه مدرسه ی علمیه و مسجد در طول بازار و ایوان نظام الملك در مدخل بازار(محل برگزاری نماز جمعه)، بازار اصفهان را تبدیل به بازار اسلامی کرده است.(۱)

در مشهد مقدس نیز زمانی که

خود من از درس مکاسب استاد صالحی"حفظه الله تعالی" در مسجد گوهرشاد فیض می بردم، شاهد حضور برخی از بازاری های اطراف حرم مطهر در درس مکاسب بودم.

پنج: پخش نواهای دلنشین دعا، زیارت، سرود و تواشیح در مناسبت ها.

شش: برگزاری کارگاه هایی تحت عنوان کارگاه رزق حلال برای فعالان اقتصادی؛ به صورت مستمر.

هفت: برگزاری کلاس آموزش احکام اقتصادی، قبل از دادن مجوز فعالیت اقتصادی.

هشت: تأکید بر اهمیت و پاداش عرضه و خرید کالای ایرانی، به کارگیری نیروی کار ایرانی، تبلیغ کالای ایرانی در مراکز اقتصادی و خودداری از عرضه ی کالای قاچاق، کالاهای ساخت کشورهای دشمن اسلام و مسلمین و کالاهای مفسده انگیز؛ با تأکید بر گناه بودن و آثار سوء آن ها از سوی نهادهای ذی ربط.

۳۱. برخورد قضایی با مفسدین اقتصادی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام فِی كِتَابِهِ إِلَى مَالِكٍ الْأَشْتَرِ "رحمه الله علیه": «قَالَ فَامْنَعْ مِنَ الِاحْتِكَارِ فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم مَنَعَ مِنْهُ وَ لْيَكُنِ الْبَيْعُ بَيْعاً سَمْحاً بِمَوَازِينِ عَدْلٍ وَاسِعاً لَا يُجْحَفُ بِالْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْبَائِعِ وَ الْمُبْتَاعِ فَمَنْ قَارَفَ حُكْرَةً بَعْدَ نَهْيِكَ إِيَّاهُ فَنَكِّلْ وَ عَاقِبْ فِی غَيْرِ إِسْرَافٍ؛

امام علی علیه السلام در نامه ای خطاب به مالك اشتر"رحمه الله علیه" می فرماید: از احتکار جلوگیری کن؛ که رسول خدا علیه السلام از آن منع فرمود! و باید که خرید و فروش آسان صورت پذیرد و با میزان عدل انجام گیرد و با نرخ هایی؛ نه به زیان فروشنده و نه به زیان خریدار. و آن که پس از منع تو دست به احتکار زند، او را کیفر ده تا مایه ی عبرت دیگران گردد، و در کیفر دادن زیاده روی مکن!»(۲)

ص:۷۳

۱-) دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۴۹۸

۲-) وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۴۲۷؛ الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۶، ص ۲۹۰

پیام ها و نکته ها

۱. گزارش هـای متعـددی از برخورد پیـامبر اعظم صـلی الله علیه و آله وسـلم و حضـرت علی علیه السـلام بـا متخلفین اقتصادیماننـد: گران فروشان، محتکران، کسانی که غش در معامله می کردند و... رسـیده است و این نشان می دهد که یکی از اصول مسلّم برای کنترل بازار و حاکمیت قانون بر بازار، برخورد قضایی مناسب با متخلفان است.

۲. حمایت از تولید ملی و کار و سرمایه ی ایرانی اقتضا می کند با هر پدیده ای که تولید ملی را تهدید می کند، برخورد لازم صورت گیرد؛ لازمه ی این کار این است که نخست نماینـدگان مجلس شورای اسـلامی، قوانین لازم و حمایت کننده از تولید ملی را به تصویب برسانند و در مرحله ی بعد، دولت و همه ی مجریان، با قاطعیت و صـلابت و ضـمن همکاری قوه ی قضائیه، با هر آنچه به تولید ملی و کار ایرانی آسیب می رساند برخورد لازم قضایی را انجام دهند.

نظارت بر عملکرد بنگاه های اقتصادی و برخورد قضاییِ بازدارنـده و به موقع با متخلفین اقتصادی، می تواند نقش تعیین کننده ای در کنترل بـازار و حمـایت از تولیـد ملی داشـته باشـد و مـانعِ اجحاف عـده ای منفعت طلب به مردم شود. لازم است تمامی دسـتگاه های نظارتی اعم از وزارت اطلاعات، مجلس شورای اسلامی، وزارت صنایع، اتحادیه های صنفی و... ، بازار و فعالیت اقتصـادی افراد و بنگاه ها را در طول سال رصـد کننـد و از بروز مفاسـد اقتصادی قبل از این که به بحرانی اجتماعی و اقتصادی تبـدیل شود، جلوگیری نماینـد؛ از جمله: برخورد بـا کسانی که به نام فعالیت های اقتصادی، تسـهیلات بانکی و دولتی دریافت می کنند ولی آن ها را در جای

دیگری به کار می گیرنـد، برخورد با کسانی که از پرداخت مالیات فرار می کنند، برخورد با محتکران و رشوه گیران، برخورد با واردات بی رویه و ضـرر زننـده به تولید ملی، برخورد با رانت خوران، ویژه خواران، کم فروشان و گران فروشان، برخورد با قاچـاق کالاـ و... برخورد بـا کسـانی که غیر قـانونی از کـارگران خـارجی اسـتفاده می کننـد، برخورد قاطع با واردکننـده های کالاهـایی که تولیـد داخلی مشـابه دارد به ویژه در همـان زمـانی که فصل عرضه ی کالای ایرانی است و به جـد به تولیـد ملی آسیب می رساند و...

مقـام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" مبارزه با فساد را خصوصاً در این دوران که دوران شـکوفایی اقتصادی مملکت است یک ضرورت می داننـد و می فرماینـد: «یکی از وظـایف امروز آقایـان مبـارزه با فساد است؛ چون کشور به ثمردهی رسـیده و وقت میوه چینی است. زحمـات گذشـته ی شـما به تدریـج ثمر می دهـد و امکانـات در کشور در حال افزایش است. چنین موسـمی همیشه و در همه ی تاریـخ، موسم خطرنـاکی بوده است. موسم ورود آدم های سوءاسـتفاده کن و فرصت طلب و کـج دست و بددل و سـیاه روست که وارد می شوند و اگر توانسـتند، از غفلت ها سوءاستفاده می کنند. خیلی مراقب این جهت باشید. شاید ما ده سال پیش این قدر به مراقبت

نیـاز نـداشتیم- اگرچه همیشه مراقبت لازم است- زیرا آن وقت چیز زیـادی برای بردن و دزدیـدن نبود؛ ولی امروز چیز زیادی برای بردن و دزدیـدن وجود دارد. من محاکمـات جنجـالی این روزهـا را جزو افتخارات نظام می دانم. وجود فساد تعجب آور نیست؛ مبـارزه نکردن بـا فسـاد تعجب آور است. این محاکمـات معنـایش این است که نظـام جمهـوری اسـلامی بـا هیـچ کس رودربایستی و شوخی ندارد و هر انگیزه ی فسادی را در هر جا ببیند سرکوب می کند؛ به خصوص آن فسادی که مثل خوره و کرمِ داخـل درخت، بنـاست که اصـل بنـا را پوسانـده و پوک کنـد و از بین ببرد. هرجا که با این مسأله در مجموعه ی خودتان برخورد کردیـد، با ک مال قـدرت و بدون هیچ گونه ابا و امتناع و با تکیه بر همان روش ها و طریقه های قانونی- که بحمدالله ما برای همه ی این کارهای اساسی قانون داریم- با آن مبارزه کنید».(۱)

۳۳. برخورد قضایی با محتکرین

عَنْ أَمِیرِالْمُؤْمِنِینَ علیه السلام: أَنَّهُ کَتَبَ إِلَی رِفَاعَهَ: «انْهَ عَنِ الْحُکْرَهِ فَمَنْ رَکِبَ النَّهْیَ فَأَوْجِعْهُ ثُمَّ عَاقِبْهُ بِإِظْهَارِ مَا احْتَکَر؛

امیرالمؤمنین؛ علی علیه السـلام در نامه ای به رفاعه(قاضـی اهواز) نوشتند: از احتکار (کالاهای موردنیاز جامعه) جلوگیری کن! هرکس بعد از این فرمان، دست به احتکار کالا بزند، او را مجازات کن و او را وادار کن کالای احتکار شده را آشکار کند (و در معرض عرضه قرار دهد)!»(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. احتکـار کالـای موردنیـاز جـامعه از حرام های مسلّم فقه اسـلامی است که انسان را از نعمت های خاص و رحمت خـداوند محروم کرده، سـزاوار جهنمی شـدن می کنـد و خیر و برکت را از زنـدگی می برد؛ همین طور خطر گرفتاری به برخی بیماری های سخت و ورشکستگی را به دنبال دارد.(۳)

۲. مسلمانی فقط به نماز خواندن و روزه گرفتن نیست؛ باید به تمام دستورات و مقررات الهی اعم از احکام فردی و اجتماعی و سیاسـی دین پایبند باشـیم. رعایت نکردن احکام فردی دین، فقط شخص مسلمان را متضرر می کند ولی رعایت نکردن احکام اجتماعی و سیاسی اسلام،

۱-) بیانات، سال ۱۳۷۴، ص ۷۷

۲-) مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۳، ص ۲۷۷

۳-) توسعه ی اقتصادی، ج ۱، ص ۲۷۸

جامعه ی اسلامی را متضرر می کند؛ زیرا احتکار معمولاً با هدف بالابردن قیمت ها صورت می گیرد که در این صورت، عامه ی مسلمین متضرر می شوند لذا پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: «هرکس یک شب را در آرزوی گران تر شدن اجناس به ضرر مسلمانان به سر برد، خداوند عمل چهل سالش را از بین می برد».(۱)

۳. به خاطر آثار زیان باری که احتکار در ضرر رسانی به عامه ی مردم، افزایش قیمت ها و بدبینی توده ی مردم نسبت به دولت دارد؛ لازم است دولت به همکاری قوه قضائیه و با قاطعیت، با احتکار مبارزه کند. زیرا احتکار می تواند ضربه ی بزرگی به تولید ملی بزند؛ چون سبب گران شدن اجناس و کاهش توان خرید مردم می شود، همین طور با ایجاد بحران در جامعه، دولت مردان گاه ناچار می شوند برای ایجاد تعادل در بازار، درهای واردات کالا را باز کنند و در نتیجه با عرضه ی واردات، ضربه ی زیادی به تولیدات داخلی وارد می شود.

۴. مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" می فرمایند: «حرمتِ احتکار بر اساس آنچه در روایات آمده و نظر مشهور هم همان است، فقط در غلاتِ چهارگانه و در روغن حیوانی و روغن نباتی است که طبقات مختلف جامعه به آن نیاز دارند، ولی حکومت اسلامی هنگامی که مصلحت عمومی اقتضا کند، حق دارد از احتکار سایر احتیاجات مردم هم جلوگیری کند و اجرای تعزیر مالی بر محتکر در صورتی که حاکم صلاح بداند، اشکال ندارد».(۲)

آیت الله شاهرودی"حفظه الله تعالی" می نویسد: «شکی نیست که احتکار اگر به قصد اضرار به مسلمانان و یا موجب اختلال در نظام زندگی اجتماعی آنان شود، حرام است؛ البته نه به عنوان احتکار بلکه به عنوان ثانوی که همان حرمت اضرار به مسلمانان یا حرمت ایجاد اختلال در نظام زندگی آنان است. از این جهت... هر نوع حبس کردن مواد غذایی و غیرغذایی از چیزهایی که در زندگی به آن احتیاج است را می تواند شامل شود».(۳)

۱-) همان

۲-) أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، ص ۳۲۸

۳-) فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیتD، ج ۱، ص ۲۶۹

بخش چهارم: وظایف و نقش صاحبان ثروت و سرمایه

اشاره

ص:۷۷

در نظام اقتصاد اسلامی بر اساس توحید در مالکیت که از شاخه های مهم توحید افعالی است، مالک اصلی اموال و سرمایه ها خداوند متعال است،(۱) و مال، امانتی در اختیار انسان می باشد تا برابر با دستور العمل مالک اصلی آن یعنی خداوند متعال، آن را به کار گیرد.(۲) خداوند متعال روی هم انباشته کردن ثروت را هدف نهایی زندگی انسان قرار نداده،(۳) بلکه مال و ثروت را ابزاری در راستای دست یابی به اهداف برتر مانند: تأمین نیازمندی های خود و خانواده، احسان و انفاق به نیازمندان، ترویج و تبلیغ دین، خودکفایی و پس اندازی برای آخرت قرار داده است و از همگان خواسته که داشته های مالی خود را به سه بخش تقسیم کنند؛ بخشی را به مصرف روزمره ی زندگی خود و خانواده و سایر نیازمندان برسانند، بخشی را برای نیازهای فرداهای زندگی؛ نهایت به مقدار یک سال پس انداز کنند و باقی مانده آن را در کارهای تولیدی سرمایه گذاری نمایند. لذا بر همه ی صاحبان ثروت و سرمایه لازم است؛ ثروت و سرمایه ی خود را در راستای تحقق این اهداف به کار اندازند و بخش مازاد بر نیاز روزانه و سالیانه ی خود را در راه شکوفایی اقتصاد اسلامی و در امور تولیدی به کار گیرند.

این بخش در سه فصل تنظیم شده است که در ادامه می آید.

۱-) سوره ی مبارکه ی نور، آیه ی ۳۳

۲-) بحار الأنوار(ط- بیروت)، ج ۷۲، ص ۳۰۵

۳-) سوره ی مبارکه ی توبه، آیه ی ۳۴

فصل اول: اهمیت سرمایه گذاری

اشاره

ص:۷۹

۳۴. ادای حق محرومان با سرمایه گذاری اقتصادی

قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: «إِنَّمَا وُضِعَتِ الزَّكَاةُ اخْتِبَاراً لِلْأَغْنِيَاءِ وَ مَعُونَةً لِلْفُقَرَاءِ وَ لَوْ أَنَّ النَّاسَ أَدَّوْا زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ مَا بَقِيَ مُسْلِمٌ فَقِيراً مُحْتَاجاً وَ لَاسْتَغْنَى بِمَا فَرَضَ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ وَ إِنَّ النَّاسَ مَا افْتَقَرُوا وَ لَا احْتَاجُوا وَ لَا جَاعُوا وَ لَا عَرُوا إِلَّا بِذُنُوبِ الْأَغْنِيَاءِ وَ حَقِيقٌ عَلَى اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَمْنَعَ رَحْمَتَهُ مَنْ مَنَعَ حَقَّ اللهِ فِي مَالِهِ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: زکات برای آزمون ثروتمندان و مدد رساندن به زندگی فقیران مقرر شده است. اگر مردم زکات اموال خود را بدهند، هیچ مسلمانی فقیر و نیازمند نخواهد ماند و با مقداری که خدا برای او واجب کرده است، بی نیاز خواهد شد. به یقین مردمان، فقط از گناه توانگران (در نپرداختن حقوق فقرا) است که فقیر و نیازمند و گرسنه و برهنه می مانند و سزاوار است که خداوند متعال رحمتش را از این گونه افراد باز دارد».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. زکات در اصطلاح قرآن کریم و روایات، شامل هر نوع واجب مالی ابتدایی مانند: زکات اصطلاحی، زکات فطره، خمس و زکات باطنی می شود و اختصاصی به زکات اصطلاحی ندارد؛ زیرا قرآن کریم برای مقابله با پدیده ی فقر، کاهش فاصله ی طبقاتی و اجرای عدالت اقتصادی و اجتماعی، از آغاز نزول و به گونه های مختلف، به پرداخت بخشی از مال به نیازمندان جامعه تأکید کرده است،(۲) در حالی که زکات اصطلاحی در مدینه و آن هم با لفظ «صدقه» واجب شده است.(۳)

۲. یکی از انواع زکات واجب، زکاتی است تحت عنوان زکات باطنی. این زکات زکاتی است فراگیر که برای رفع فقر و محرومیت، به اموال توانگران تعلق می گیرد و از نظر مقدار، زمان و شرایط با زکات مصطلح متفاوت است و بر خلاف زکات مصطلح، حد نصاب ظاهر و مشخصی ندارد؛ بلکه به میزان محرومان در جامعه و توان مالی پرداخت کننده وابسته است.(۴)

آیات ۲۴ و ۲۵ سوره ی مبارکه ی معارج، آیه ی ۱۹ سوره ی مبارکه ی ذاریات، آیه ی ۴۴ سوره ی مبارکه ی مدثر، آیه ی ۳۴ سوره ی مبارکه ی حاقه، آیه ی ۳ سوره ی مبارکه ی ماعون، آیات ۱۷و ۱۸ سوره ی مبارکه ی فجر و آیات ۳۴ و ۳۵ سوره ی مبارکه ی توبه، اشاره به این

۱-) من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۷

۲-) سوره ی مبارکه ی توبه، آیات ۶۰ و ۱۰۳

۳-) زکات باطنی، ص ۱۷ به بعد

۴-) زکات باطنی، ص ۴۴، با تلخیص

نوع از زکات دارد.(۱)

حضرت آیت الله مکارم شیرازی"حفظه الله تعالی" از این وظیفه، تحت عنوان "حق معلوم" یاد می کنند و می فرمایند: «یکی دیگر از حقوق مالی که از تراکم ثروت و انباشته شدن آن می کاهد، انفاق های ویژه ای است که به نام "حق معلوم" در اموال ثروتمندان منظور شده است؛ بدین معنا که آدمی در زندگی خود سهمیه ای برای محرومان و حمایت از امور جامعه در راه خدا - جز مالیات شرعی - قرار دهد و به طور مداوم آن را بپردازد».(۲)

بر این اساس بر ثروتمندان و توانگران لازم است به میزان توان مالی که دارند، تا مادامی که انسان های نیازمند و فقیر در جامعه وجود دارد، از راه های مختلف مانند: صدقه، هدیه، اعطای وام قرض الحسنه و... به این وظیفه ی دینی و شرعی خود عمل کنند.

مهم ترین و پسندیده ترین شکل کمک به دیگران، ایجاد فرصت های شغلی با راه اندازی کارهای تولیدی است؛ زیرا در این صورت، نیازمندان با کمال عزت و حفظ آبرو و حیثیت و از راه کار و تلاش، زندگی خود را تأمین می کنند و غبار احساس ذلت و خواری که معمولاً بر چهره ی دریافت کننده ی صدقات و انفاق و قرض الحسنه می نشیند، بر چهره ی آنان نمی نشیند.

۳۵. پیشگام بودن اولیای خدا در سرمایه گذاری اقتصادی

عَنِ الرَّاوِی: «أعطی أبو عبد الله علیه السلام لأبی ألفاً و سَبعَمِائهِ دِینَارٍ وَ قَالَ لَهُ : اِتَّجِرْ لی بِهَا. ثُمَّ قَالَ: أمَا إنَّهُ لَیسَ لِی رَغبَهٌ فِی رِبحِهَا وَ إن کانَ الرِّبحُ مَرغُوباً فِیه، وَ لَکِنْ أحبَبتُ أن یَرانِیَ الله ُعَزَّ و جلَّ مُتَعرِّضاً لِفَوائدِهِ؛

محمّد بن عذافر از پدر خود روایت می کند که: امام صادق علیه السلام هزار و هفتصد دینار به من داد و فرمود: با این مبلغ، برای من تجارت کن! سپس فرمود: بدان که من رغبتی به سود آن ندارم؛ هر چند سود مطلوب است، بلکه دوست دارم خداوند عزّ وجلّ، ببیند که من در جستجوی نعمت او هستم».(۳)

پیام ها و نکته ها

۱. امام صادق علیه السلام بخشی از سرمایه ی خود را در اختیار دیگران قرار می دهند، که هم خود از منافع و سود آن بهره مند شوند و هم برای کسانی که سرمایه ی کافی برای تجارت و کار

۱-) برای توضیح بیشتر پیرامون مفاد این آیات و همین طور روایات مربوط به آن، نک: زکات باطنی، ص ۹۱ به بعد
۲-) دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۴۴۷
۳-) میزان الحکمه، ج ۱۰، ص ۱۲۸

ندارند، ایجاد اشتغال کنند تا آنان نیز با کار و تلاش از دست رنج خود، آبرومندانه و عزتمندانه زندگی شان را اداره کنند.

۲. شخص امام صادق علیه السلام رغبت چندانی به درآمدهای حاصل از این فعالیت اقتصادی ندارند، ولی چون خداوند فعالیت صحیح اقتصادی را دوست دارد، سرمایه ی خود را در این مسیر به کار می اندازند. این درس بزرگی برای تمام شیعیان و ارادتمندان به آن حضرت است تا سرمایه ها و درآمدهای اضافی زندگی خود را در مسیر تولید و ایجاد اشتغال به کار اندازند و از مصرف های اسراف گونه و تجمل گرایانه به جد پرهیز کنند.

مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" ضمن گلایه از مصرف های اسراف گونه می فرمایند: «بسیاری از کسانی که سرمایه دارند، پول دارند، درآمدهای کلانی دارند؛ نمی دانند این درآمدها را چگونه باید صرف کنند. این جا هم باز همان اصلاح الگوی مصرف خود را نشان می دهد. پول را به جای سرمایه گذاریِ تولیدی، صرف تجملات می کنند؛ سفرهای خارجی بیهوده، بی ثمر، پرخرج و احیاناً فسادآور، بهانه برای تغییر وسایل خانه، وسایل زندگی؛ این چیزها یک حرکت مسرفانه است نسبت به ثروت. می شود پول را، درآمد را سرمایه گذاری کرد. امروز وسایل این کار فراهم است. با فعال شدن بورسهایی که در کشور هست، می توان سرمایه گذاری کرد. همه می توانند آنچه را که دارند، در سرمایه گذاری ها دخالت بدهند».(۱)

۳. سیره ی امام صادق علیه السلام، به دولت مردان ما این درس را می دهد که فکری برای جذب نقدینگی و پول های سرگردان در دست مردم کنند و با ساز و کاری مناسب، آن ها را جذب فعالیت های اقتصادی و تولیدی مناسب نمایند تا هم مردم به اسراف و خریدهای زاید و غیر ضرور که خود، ایجاد تورم می کند رو نیاورند و هم سیستم اقتصادی و تولیدی و چرخ اقتصاد بر سرمایه ی ایرانی متکی باشد و تولید کنندگان ناچار نباشند برای جذب سرمایه با خارج نشینان و شرکت های خارجی قراردادهایی ببندند که ممکن است خود، زمینه ساز وابستگی ما به خارج باشد.

همین طور سیره ی امام صادق علیه السلام این درس را برای عموم مردم دارد که پول های زاید بر نیاز خود را در چهارچوب قوانین شرعی و در امور تجاری و اقتصادی به کار اندازند و از تجمل گرایی، زیاده روی در مصرف و یا روی آوردن به فعالیت های ناسالم اقتصادی مثل ربا بپرهیزند.

۳۶. لزوم سرمایه گذاری اقتصادی

عَنْ زُرَارَهَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ علیه السلام یَقُولُ: «مَا یُخَلِّفُ الرَّجُلُ شَیْئاً أَشَدَّ عَلَیْهِ مِنَ الْمَالِ الصَّامِتِ قُلْتُ: کَیْفَ یَصْنَعُ بِهِ قَالَ یَجْعَلُهُ فِی الْحَائِطِ یَعْنِی فِی الْبُسْتَانِ أَوِ الدَّارِ؛

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۶

زراره می گوید: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: انسان از خود چیزی دردناک تر از مال راکد(پول نقد یا طلا و نقره) بر جای نمی گذارد. زراره پرسید: چه باید بکند؟ حضرت فرمود: آن را در تولید باغ و مزرعه و یا تولید مسکن به کار گیرد».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. "مال صامت" در مقابل "مال ناطق" به کار برده می شود. منظور از مال ناطق؛ حیوانات و منظور از مال صامت؛ جمادات مانند پول نقد و طلا و نقره است.(۲)

۲. "مال ناطق" که بخش غالب آن در قالب دامداری نمود دارد؛ خود به خود مولّد است. توصیه ی امام صادق علیه السلام این است که مال صامت را نباید روی هم به صورت راکد نگه داشت، بلکه باید از آن در جهت کارهای تولیدی و ایجاد اشتغال که ارزش افزوده را به دنبال دارد، استفاده کرد. در فرهنگ اسلام از مال اندوزی و روی هم انباشتن ثروت به شدت نهی شده است. حضرت آیت الله مکارم شیرازی "حفظه الله تعالی" در این زمینه می فرمایند: «ویژگی قوام بخشی در مال این است که در چرخه ی تولید و توزیع قرار گیرد و به دور از انباشته شدن و راکد ماندن، برای همگان— تحت شرایطی- قابل دسترسی باشد».(۳)

لذا از بررسی این روایت و سایر آیات و روایات اقتصادی، فهمیده می شود که جمع کردن مال و ثروت و هر روز بر آن افزودن، مورد قبول اقتصاد اسلامی نیست؛ بلکه باید از راه صحیح، درآمد کسب نمود؛ به اندازه ی نیاز، مصرف کرد و مازاد آن را بعد از ادای حقوق آن، در مسیر سرمایه گذاری و یا کمک کردن به نیازمندان خرج نمود که البته راه اول یعنی سرمایه گذاری، در بسیاری از موارد و شرایط، صحیح تر به نظر می رسد؛ چون هم تولید را افزایش می دهد، هم بیکاری را کم می کند و هم انگیزه ی تولید کالاهای دیگر را فزونی می بخشد.(۴)

۳۷. سه نوع هزینه

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ سَمِعْتُ الرِّضَا علیه السلام يَقُولُ: «إِنَّ الْإِنْسَانَ إِذَا أَدْخَلَ طَعَامَ سَنَتِهِ خَفَّ ظَهْرُهُ وَ اسْتَرَاحَ وَ كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ وَ أَبُو عَبْدِ اللهِ علیه السلام لَا يَشْتَرِيَانِ عُقْدَةً حَتَّى يُحْرَزَ إِطْعَامُ سَنَتِهِمَا؛

حسن ابن جهم می گوید: از امام رضاعلیه السلام شنیدم که می فرمود: انسان هنگامی که خوراک یک سالش را ذخیره کند، سبک بار شده و احساس راحتی و آرامش می کند. همچنین فرمود:

ص:۸۳

۱-) الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۹۱

۲-) مجمع البحرین، ج ۲، ص ۲۰۹

۳-) دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۴۲۷

۴-) جوان و اقتصاد زندگی، ص ۱۰۵

امام باقر و امام صادق علیه السلام هرگز زمین کشاورزی نمی خریدند مگر این که ابتدا خوراک سالشان را پس انداز می کردند».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. از بررسی مجموع روایات مربوط به سیره ی معصومین علیهم السلام بر می آید که آن بزرگواران، درآمدها یشان را به سه گونه هزینه می کردند:

یک: بخشی از درآمدشان را برای تأمین نیازمندی های خود، خانواده و سایر نیازمندان جامعه در قالب انفاق، وقف، صدقه، اطعام، قرض الحسنه و پرداخت خمس و زکات هزینه می کردند.

دو: بخشی از درآمدشان را برای هزینه های زندگی در نهایت به مدت یک سال پس انداز می کردند.(۲)

سه: مازاد بر این دو بخش را در راه سرمایه گذاری مانند خرید زمین کشاورزی به کار می گرفتند.

۲. این سیره معصومین علیهم السلام باید مبنای کار ما در هزینه کردن اموال قرار گیرد یعنی؛ مانند امامان:، درآمدهای خودمان را به سه بخش تقسیم کنیم: "مصرف" به مقدار نیاز و به دور از اسراف (منظور از مصرف، مطلقِ مصرف است؛ چه برای تأمین نیازهای خود و خانواده، و چه برای رسیدگی به محرومان؛ "پس انداز" تا حد یک سال؛ و"سرمایه گذاری" مازاد بر آن دو بخش، در بخش های تولیدی اعم از کشاورزی، صنعتی، مسکن و... .

۳. لازم است دولت با همکاری نظام بانکی و بخش خصوصی، پول های سرگردان مردم را در قالب اوراق مشارکت و یا واگذاری سهام شرکت های تولیدی، در قالب یک برنامه ی منظم و با رعایت موازین شرعی جذب کنند. این کار باید به یک روند و فرهنگ عمومی و پایدار تبدیل شود؛ به گونه ای که هر فرد در هر زمان اگر پول زایدی داشت، مراجعه کرده و آن را تبدیل به سرمایه کند.

۳۸. سرمایه گذاری اقتصادی برای فرداهای دنیا

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ علیه السلام- لِمُصَادِفٍ مَوْلَاهُ: « اتَّخِذْ عُقْدَةً أَوْ ضَيْعَةً فَإِنَّ الرَّجُلَ إِذَا نَزَلَتْ بِهِ النَّازِلَةُ أَوِ الْمُصِيبَةُ فَذَكَرَ أَنَّ وَرَاءَ ظَهْرِهِ مَا يُقِيمُ عِيَالَهُ كَانَ أَسْخَى لِنَفْسِه؛

امام صادق علیه السلام به خدمتکار خود به نام مصادف می فرمایند: برای خودت زمین کشاورزی

ص:۸۴

۱-) الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۸۹

۲-) الگوی مصرف، ص ۸۴

و یا سرمایه ای فراهم کن، زیرا هرگاه برای مرد، رخداد ناخوشایند و یا مصیبتی پیش آید و به یاد آورد سرمایه ای دارد که می تواند با تکیه بر آن زندگی خود و خانواده اش را اداره کند،مردن و یا تحمل مصیبت برای او آسان تر خواهد بود».(۱)

پیام ها و نکته ها:

۱. "عُقده" به معنای زمین کشاورزی و بارور و یا زمین پُر از درخت و گیاه است.(۲) "ضَیْعَه" به چیزی گفته می شود که می تواند درآمد زا باشد مانند: صنعت، تجارت، کشاورزی و...(۳)

۲. انسان تا سن خاصی توان کارکردن دارد و بعد از آن ناگزیر است به دلیل کاهش توان جسمانی و روحی و روانی، از میزان کارش کم کند. در حالی که نیازمندی های او نه تنها کمتر نمی شود بلکه چه بسا به دلیل بیماری های دوران میانسالی و کهنسالی و یا افزایش مهمان و... بیشتر نیز می شود. در کنار این مسائل، حوادث غیر مترقبه ای هم هست که ممکن است هر لحظه، جان و یا سلامتی اش را تهدید کند. لذا لازم است انسان بخشی از درآمدش را به سرمایه گذاری اقتصادی برای فرداهای زندگی اختصاص دهد تا در دوران سالمندی یا هنگام بیماری با تکیه بر آن به زندگی عزتمندانه خود ادامه دهد و ناچار به انجام کارهای فوق توانش نشود و اگر جانش در اثر حادثه ای به خطر افتاد، دغدغه ی گذران زندگی خانواده اش را برای بعد از حیاتِ خود نداشته باشد.

۳۹. سرمایه گذاری اقتصادی؛ ذخیره ای برای آخرت

قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: «سِتُّ خِصَالٍ یَنْتَفِعُ بِهَا الْمُؤْمِنُ بَعْدَ مَوْتِهِ: وَلَدٌ صَالِحٌ یَسْتَغْفِرُ لَهُ وَ مُصْحَفٌ یَقْرَأُ فِیهِ وَ قَلِیبٌ یَحْفِرُهُ وَ غَرْسٌ یَغْرِسُهُ وَ... وَ سُنَّهٌ حَسَنَهٌ یُؤْخَذُ بِهَا بَعْدَهُ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: شش خصلت است که مؤمن بعد از مرگش از آن بهره می برد: فرزند صالحی که برای پدر و مادرش طلب آمرزش کند، نوشته ای که بعد از او مورد استفاده قرار گیرد، چاه آبی که حفر می کند، نهال و درختی که می کارد، ... و سنّت حسنه ای که پایه گذاری می کند و بعد از او مورد استفاده قرار می گیرد».(۴)

۱-) مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۱۹، ص ۴۲

۲-) فرهنگ ابجدی عربی- فارسی، ص ۶۱۸

۳-) النهایه فی غریب الحدیث و الاثر، ج ۳، ص ۱۰۸

۴-) الخصال، ج ۱، ص ۳۲۳

پیام ها و نکته ها

۱. انسان در هر سه مقطع زندگی(دنیا، برزخ و قیامت) نیاز به خوراک، پوشاک، مسکن و امکانات زندگی دارد و بر اساس آموزه های دینی، رابطه ی دنیا با آخرت مانند رابطه ی فصل کِشت با فصل برداشت است؛ یعنی فردای قیامت چیزی را برداشت خواهیم کرد که امروز کِشته ایم و امروز هر چه به کاریم فردای قیامت همان را برداشت خواهیم کرد.(۱)

۲. بر این اساس، انسان موظف است در دنیا از طریق کار و تلاش، نیازمندی های خود و خانواده اش را تأمین کند، ولی آخرت جای عمل نیست و باید در همین دنیا، با ایمان و انجام اعمال صالحه (مانند انفاق، صدقه، وقف، پرداخت خمس و زکات و...) برای تأمین نیازمندی های فردای قیامت خود؛ آن هم به اندازه ی ابدیت، ذخیره سازی و پس انداز کنیم. قیامت روزی است که انسان خودِ عملش را به شکل نعمت های بهشتی و یا عذاب های جهنمی مشاهده می کند؛(۲)

لذا خداوند در آیه ی ۲۵ سوره ی مبارکه ی بقره می

فرماید: «هرگاه میوه ای از باغ های بهشت، روزیِ ایشان می شود، می گویند: "این همان است که پیش از این [نیز] روزیِ ما بوده است"».

حضرت آیت الله جوادی آملی در تفسیر این آیه می فرمایند: «عمل انسان نیز مانند خودش جاوید است و چون میوه های بهشتی ظهور همین اعمال است، بنابراین هر بار که در بهشت ثمری(میوه ای) نصیب بهشتیان می شود، می یابند که آن ثمر(میوه) همان عقیده، اخلاق و عمل صالحی است که خداوند در دنیا روزی آنان کرده بود و اکنون به صورت این میوه ها دیده می شود».(۳)

لذا کسانی که از داشته های دنیایی خود برای فردای آخرتشان استفاده ای نکرده اند، همین که مرگشان فرا می رسد، می فهمند که دستشان خالی است و تقاضای بازگشت به دنیا می کنند تا با انفاق مال خود در راه خدا، ذخیره ای برای آخرت تدارک ببینند اما با جواب منفی مواجه می شوند که: «و از آنچه روزیِ شما گردانیده ایم، انفاق کنید، پیش از آن که مرگ یکی از شما فرا رسد و بگوید: پروردگارا! چرا تا مدتی بیشتر[اجل] مرا به تأخیر نینداختی تا صدقه دهم و از نیکوکاران باشم؟»(۴) و در قیامت نیز با حسرت می گویند: «ای کاش در دنیا، برای این زندگانی ام (زندگی آخرتی و حقیقی خود) عمل صالح و کار نیکی پیش فرستاده بودم!»(۵)

مولوی نیز در مثنوی می گوید:

چون سجودی یا رکوعی مرد کِشت شد در آن عالم، سجود او بهشت

ص:۸۶

۱-) مجموعه ی ورام، ج ۱، ص ۱۸۳

۲-) سوره های مبارکه ی آل عمران، آیه ی ۳۰؛ کهف، آیه ی ۴۹؛ یس، آیه ی ۵۴؛ تحریم، آیه ی ۷ ؛ عنکبوت، آیه ی ۵۵

۳-) تفسیر تسنیم، ج ۲، ص ۴۸۰

۴-) سوره ی مبارکه ی منافقون، آیه ی ۱۰

۵-) سوره ی مبارکه ی فجر، آیه ی ۲۴

چون ز دستت رُست ایثار و زکات گشت این دست، آن طرف نخل و نبات

۳. بر اساس روایت فوق؛ تولید نسل صالح، تولید علم سودمند، حفر چاه آب و درخت کاری و پایه گذاری هر سنّت سودمندی که ماندگار باشد و برای مردم سودمند باشد، ذخیره ای برای آخرت انسان است و تا مادامی که این امور وجود داشته باشد، سود و بهره ای به حساب آخرتیِ کسی که آن را تولید و احداث کرده، واریز می شود.

۴. ظاهراً بیان موارد شش گانه، خصوصیتی ندارد و از باب نمونه است؛ و ملاک و معیار این است که انسان به وجود آورنده ی اثری باشد که ماندگار بوده و برای جامعه سودمند باشد، لذا با الغای خصوصیت می توان نتیجه گرفت که سرمایه گذاری اقتصادی برای ایجاد فرصت های شغلی با احداث شرکت ها و کارخانه های تولیدی، راه اندازی مؤسسات پژوهشی و هر امری که برای جامعه مفید باشد، همین حکم را دارد.(۱)

۴۰. سرمایه گذاری اقتصادی؛ از مصادیق انفاق در راه خدا

قَالَ اَمیرُالمؤمِنِینَ علیه السلام: «شَرُّ الْمَالِ مَا لَمْ یُنْفَقْ فِی سَبِیلِ اللهِ مِنْهُ وَ لَمْ تُؤَدَّ زَکَاتُهُ؛

امام علیعلیه السلام می فرماید: بدترین اموال آن است که بخشی از آن در راه خداوند هزینه نشود و زکات آن پرداخت نگردد».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. بهترین نحوه ی استفاده از مال آن است که انسان آن را تبدیل به سرمایه ای ماندگار کند تا در تمام مقاطع حیات- دنیا، برزخ و آخرت- برای انسان سودآور بوده و پشتوانه ای برای او، جهت تأمین نیازمندی های زندگی باشد. تأسیس شرکت های تولیدی و صنعتی؛ با هدف ایجاد اشتغال، تأمین آتیه ی زندگی، خودکفایی کشور اسلامی و مقابله با فشارها و تحریم های اقتصادیِ دشمنان اسلام، می تواند از بهترین راهکارها در این زمینه باشد؛ زیرا هم سبب بهره مندی شخصِ تولید کننده در دنیا می شود و هم ذخیره ای برای قبر و قیامتِ او است؛ چراکه ایجاد اشتغال- در صورتی که با اهداف فوق باشد- از برترین مصادیق انفاق در راه خداست.

۲. انفاق در راه خداوند نمونه های مختلف و متنوعی دارد مانند: کمک مستقیم به نیازمندان، دادن وام قرض الحسنه به اقشار نیازمند و... ولی از همه ی این ها بهتر و مهم تر؛ به جریان انداختن سرمایه در امور تولیدی و ایجاد اشتغال است که سبب زندگی عزتمندانه ی کارگران و امنیت شغلی آنان

۱-) برای مطالعه ی قاعده ی الغای خصوصیت و قیاس مستنبط العلّه مراجعه شود به: دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۸۴
۲-) تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۳۶۹

می گردد؛ زیرا احساس عزت، شخصی را که کار کرده و از این راه، کسب درآمد می نماید، همراهی می کند ولی شخصی که صدقه یا قرض الحسنه دریافت می کند، همواره احساس شرمساری دارد.(۱)

۴۱. عبادت بودن سرمایه گذاری اقتصادی

۱۱۷۷۵- قَالَ جَبرئیلُ علیه السلام: «یا محمّدُ! لَو کانَت عِبادَتُنا عَلَی وَجهِ الأرضِ لَعَمِلْنا ثَلاثَ خِصالٍ : سَقیَ المَاءِ لِلمُسلِمینَ، وَ إغاثَةَ أصحابِ العِیالِ، وَ سَترَ الذُّنوبِ؛

جبرئیل علیه السلام فرمود: ای محمد! اگر قرار بود ما در روی زمین عبادت کنیم، سه کار می کردیم: آب دادن به مسلمانان، کمک کردن به مردان عیال وار و پوشاندن گناهان[دیگران]».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. هدف از خلقت انسان، عبادتِ خداست. عبادت یعنی نهایت خضوع و خشوع در برابر خداوند متعال یعنی؛ هدف ما در تمام کارها جلب رضایت و خشنودی خداوند باشد. بنابراین انجام هر کاری که مطلوب و محبوب خداوند است اگر به همین نیّت انجام گیرد عبادت است.(۳)

استاد قرائتی "حفظه الله تعالی" نیز می فرمایند: «معنای عبادت یعنی؛ آدم کاری کند که رنگش رنگ الهی باشد...

لذا اگر کسی کاسبی بکند، برای این که من کار می کنم؛ کارگری هستم، کارمند هستم، استاد هستم، قالی می بافم، بنایی می کنم، مهندس هستم، استاد دانشگاه هستم، هر کس ... برای این که خدا این کار را دوست دارد، برای این که خرج خودم را دربیاورم، خرجی زن و بچه ام را در بیاورم و نیاز به جامعه نداشته باشم، بار بر جامعه نباشم؛ همین کار هم عبادت است.(۴) ایجاد اشتغال با سرمایه گذاری اقتصادی، یکی از بهترین مصادیق خدمت به خلق خدا و انفاق در راه خداست که اگر با این هدف انجام شود، عبادت است.

آیت الله جوادی آملی "حفظه الله تعالی" نیز دراین باره می فرمایند: «هدف – از- آفرینش- انسان- همان است که انسان خداوند را عبادت کند؛ نه غیر او را و انسان جز عبادت کار دیگری ندارد. عبادت صبغه ی الهی کار بشر است که بخشی از آن به صورتِ نماز، روزه، حج و مانند آن ظهور دارد و بخش دیگر آن به صورت تلاش در تولید و قناعت در مصرف، تا نیاز جامعه ی بشری به طور کلی بر طرف شود. چنین انسانی، خواب و بیداری وی رنگ معنوی دارد؛ زیرا می خوابد که

۱-) برگرفته از درس تفسیرآیت الله جوادی آملی "حفظه الله تعالی"، سوره ی مبارکه ی توبه، آیه ی ۳۴؛ جوان و اقتصاد زندگی، ص ۱۰۱

۲-) میزان الحکمه، ج ۷، ص ۱۶

۳-) مظفر، اصول فقه، ج ۱، ص ۲۷۲
۴-) قرائتی؛ برنامه ی درس هایی از قرآن، سال ۸۹، ص ۱

خستگی کار گذشته رفع گردد و نیروی کار آینده فراهم شود. چنین انسانی لذت های مادی را نیز مقدمه ی خدمت به جامعه ی انسانی دانسته و در همین راستا برنامه ریزی می کند».(۱)

۲. در این روایت، جبرئیل علیه السلام می گوید: اگر قرار بود ما فرشته ها در روی زمین به عبادت خداوند بپردازیم یکی از کارهای عبادی ما کمک کردن به مردان عیال وار و دارای خانواده بود؛ انسان می تواند به طرق مختلفی در قالب صدقه، کمک بلاعوض، اطعام، قرض الحسنه و... به دیگران کمک کند، اما همان گونه که بارها اشاره شد بهترین شکل کمک، کمک به دیگران در قالب ایجاد اشتغال است و ایجاد اشتغال نیز غالباً با سرمایه گذاری اقتصادی و راه اندازی شرکت های تولیدی، توزیعی و یا خدماتی صورت می پذیرد.

۳. بر اساس این روایت، اولویت اشتغال با مردانی است که مسئولیت اقتصادی خانواده بر دوش ایشان هست. صاحبان شرکت های اقتصادی و بنگاه های معاملاتی و هر شخص حقیقی یا حقوقی که به دنبال استخدام نیرو است، نباید به تبع فرهنگ اقتصاد سرمایه داری که فقط به فکر کسب درآمد بیشتر و هزینه ی کمتر به هر شکل و قیمتی هستند؛ باشند بلکه باید به فکر کمک و دیگران باشند، و روشن است که اولویت در جذب نیرویی است که شرعی و قانونی در قبال خانواده مسئول است و باید پاسخگوی نیازهای آنان باشد؛ در این صورت است که به گفته ی حضرت جبرئیل علیه السلام کار شخص کارآفرین، عبادت به حساب می آید. مبنای محاسبه ی کسی که به دنبال خدمت و عبادت است، نفع مادی و زودگذر دنیوی و شخصی نیست؛ بلکه مبنای محاسبه ی او جلب خشنودی خداوند و منافع مادی و معنوی در کنار هم هست.

اشتغال بانوان جز در مواردی که ضرورت خاصی – مانند: عرصه ی پزشکی بانوان و تعلیم و تربیت- ایجاب کند، هر چند ممکن است با حفظ شئونات اسلامی اشکال شرعی نداشته باشد، اما به یقین در اولویت اول نیست؛ همچنین نه به صلاح خود آنان است، نه به صلاح ارباب رجوع و همکاران مرد آن ها، نه به صلاح خانواده و نه به صلاح جامعه.

۴۲. سرمایه گذاری اقتصادی؛ از مصادیق شکر نعمت

قَالَ الرِّضَا علیه السلام: «وَ اعْلَمُوا أَنَّكُمْ لَا تَشْكُرُونَ اللَّهَ تَعَالَى بِشَيْ ءٍ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللهِ وَ بَعْدَ الِاعْتِرَافِ بِحُقُوقِ أَوْلِيَاءِ اللهِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ رَسُولِ الله علیه السلام أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ مُعَاوَنَتِكُمْ لِإِخْوَانِكُمُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى دُنْيَاهُمُ...

امام رضاعلیه السلام می فرماید: بدانید که بعد از ایمان به خداوند متعال و بعد از اعتراف به حقوق اولیای الهی از آل محمد؛ پیامبر خدا علیه السلام، هیچ شکری نزد خدا دوست داشتنی تر از این نیست

۱-) حق و تکلیف در اسلام، ص ۲۶۲، با اندکی تغییر

که برادران مؤمن خود را در کارهای دنیایی شان یاری رسانید...».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. هر فردی وظیفه ی خود می داند که در برابر نعمت و خدمتی که از دیگران دریافت می کند، از ایشان سپاس گزاری و تشکر کند. هر آنچه داریم، نعمت هایی است که خداوند متعال مستقیم یا غیر مستقیم؛ به ما عطا نموده است. از نمونه های بارز نعمت های خداوند؛ اموال و دارایی هایی است که در اختیار داریم، شکر- عملی- این نعمت اقتضاء می کند که آن را در جهتی که مورد رضا و خشنودی خداوند است به کار بندیم.

یاری رساندن به برادران ایمانی در قالب احسان و انفاق، اعطای قرض الحسنه و از همه مهم تر ایجاد اشتغال، از نمونه های بارز شکر عملی این نعمت است.

۲. حضرت آیت الله مکارم شیرازی"حفظه الله تعالی" درباره ی اهمیت شکرگزاری می فرمایند: «شکرگزاری، همان قدردانی از نعمت است؛ خواه در عمل باشد، خواه به وسیله ی زبان و یا قلب، و کفران و ناسپاسی نعمت؛ بی اعتنایی به نعمت ها، تحقیر و تضییع آن ها و عدم توجه به صاحب نعمت است.

مهم ترین بخش شکرگزاری، همان شکر عملی است؛ چه بسیارند کسانی که با زبان، شکر خدا می گویند ولی در عمل کفران می کنند.

کسانی که اسراف و تبذیر می کنند یا بخیل هستند، کسانی که نعمت های الهی را وسیله ی فخر فروشی بر دیگران قرار می دهند یا بر اثر نعمت مست می شوند و طغیان می کنند؛ همه ی آن ها ناسپاس اند و در طریق کفران نعمت گام بر می دارند. به عکس؛ آن ها که نعمت های الهی را کتمان نمی کنند، آشکار و پنهان انفاق می نمایند و با گسترش نعمت، تواضع آن ها در مقابل خالق و خَلق بیشتر می شود و سعی دارند نعمت ها، همه در جای خود مصرف شود و چیزی از آن ضایع نگردد؛ آن ها بندگان شکرگزاری هستند و شایسته ی فزونی نعمت.(۲)

۳. پیامبراکرم علیه السلام می فرمایند: «خداوند در اموال ثروتمندان به مقدار رفع نیاز نیازمندان، حق قرار داده است که اگر ثروتمندان این حق را پرداخت کنند هیچ فقیر و نیازمندی باقی نمی ماند».(۳) لذا شکر عملی نعمت اقتضا می کند که ثروتمندان این حق را ادا کنند؛

ادای این حق به شکلی که هیچ فقیری باقی نماند و همگان عزتمندانه زندگی خود را اداره کنند، با ایجاد اشتغال و سرمایه گذاری اقتصادی ممکن خواهد بود.

۱-) عیون أخبار الرّضا علیه السلام، ج ۲، ص ۱۶۹

۲-) اخلاق در قرآن، ج ۳، ص ۸۸

۳-) الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۳، ص ۴۹۶

فصل دوم: بایسته های نظام تولید و عرضه

ص:۹۱

الف: اهداف تولید

۴۳. جلب خشنودی خدا

قَالَ رَسُولُ الله علیه السلام: «السّاعی عَلَی وَالِدَیهِ لِیَکُفَّهُمَا أو یُغنِیَهُمَا عَنِ النَّاسِ فی سَبیلِ الله، وَ مَن سَعَی عَلیَ زَوجٍ أو وَلَدٍ لِیَکُفَّهُم و یُغنِیَهُم عَنِ النَّاسِ فِی سَبیلِ الله، وَ السّاعی عَلَی نَفسِهِ لِیُغنِیَهَا وَ یَکُفَّهَا عَنِ النَّاسِ فِی سَبیلِ الله، وَ السَّاعِی مُکَاثِرَةً فِی سَبیلِ الشَّیطَانِ؛

پیامبر اکرم علیه السلام می فرماید: آن که بکوشد تا پدر و مادرش را تأمین کند یا آنان را از مردم بی نیاز سازد، [کارش] در راه خداست؛ و آن که بکوشد تا همسر یا فرزندانش را کفاف بخشد و از مردم بی نیاز کند، [نیز] در راه خداست؛ و آن که تلاش می کند تا خودش را بی نیاز کند و از مردم مستغنی سازد، [هم] در راه خداست؛ و آن که تلاش می کند تا بر دارایی خود بیافزاید؛ در راه شیطان است».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. تولید از دیدگاه اسلام دارای اهدافی الهی است؛ شامل

الف: حفظ عزت و بی نیازی از فرومایگان.

ب: گسترش رفاه معقول و عزتمندانه برای خانواده.

ج: تکریم خویشاوندان و همسایگان.

د: انفاق در راه خدا و رفع نیازهای فردی و اجتماعی.(۲)

۲. مقصود و هدف نهایی زندگی انسان، بندگی خداوند است.(۳) ما با یک رسالت بزرگ به نام"تبدیل زندگی به بندگی خداوند" به دنیا آمده ایم،(۴) لذا باید دلخوشی ما رسیدن به خدا باشد؛ یعنی باید به خاطر خدا کار، تولید و مصرف کرد.(۵) باید زندگی را بر مبنای آنچه انسان را به خدا نزدیک و یا از خدا دور می کند مدیریت و تفسیر کرد. باید از انجام آنچه ما را به خدا نزدیک می کند خشنود باشیم و از انجام آنچه ما را از خدا دور می سازد ناراحت گردیم. بر این اساس، صنعت کار و تاجر مسلمان به این دلیل که خدا سرمایه گذاری اقتصادی و ایجاد اشتغال و تولید را دوست دارد، سرمایه گذاری اقتصادی می کند و جوانان این مرز و بوم را به خدمت می گیرد؛ درآمدش را نیز به خاطر خدا برای تأمین نیازمندی های زندگی خود و خانواده اش، به دور از

۱-) حکمت نامه ی پیامبر اعظم علیه السلام، ج ۱۳، ص ۱۹

۲-) مفاتیح الحیاه، ص ۵۸۱

۳-) سوره ی مبارکه ی ذاریات، آیه ی ۵۶

۴-) سوره ی مبارکه ی بقره، آیه ی ۲۱

۵-) سوره ی مبارکه ی انعام، آیه ی ۱۶۲

اسراف و تبذیر هزینه می کند و مازاد بر نیازش را هم در راه خدا انفاق می نماید؛ زیرا همه ی این کارها محبوب خداوند و نزدیک کننده ی انسان به خداست.

۳. هدف گزاری الهی نه تنها مانع رشد و توسعه نیست؛ بلکه دعوت به رشد و توسعه ی پایدار است. رشد و توسعه ی پایدار نیز در کنار توجه به محرومان و برقراری عدالت اجتماعی حاصل می گردد، لذا این دو در کنار هم موردپسند خداوند است؛ زیرا مانع شکاف طبقاتی و شورش طبقات مستضعف علیه طبقه ی دارا می شود. امروز که در حال نوشتن این کلمات نورانی و وحیانی هستم،

شاهد قیام مردمی در کشورهای ثروتمند علیه طبقه ی حاکم و فروپاشی بسیاری از حاکمانِ وابسته به صاحبان قدرت و ثروت با رأی مردم هستیم. با مشاهده ی این صحنه ها است که ایمان ما نسبت به آموزه های دینی افزون تر می شود.

پس سیاست های اقتصادی دولت و فعالان اقتصادی باید بر این مبنا باشد که فقیری در جامعه نباشد، باید کوشید که زمینه ای برای فقرزدایی از راه ایجاد اشتغال و کار و تلاش، برای تمام نیروهایی که قدرت بر کارکردن دارند حاصل گردد و این گروه، ناچار به تکدی گری و یا گذران زندگی با بیمه ی بیکاری نشوند، و فقط زندگی کسانی که در اثر یتیمی، سالمندی، معلولیت، بیماری و مانند آن، توان کار کردن ندارند، از راه کمک های مالیِ محترمانه، اداره شود.

۴۴. آبادانی آخرت

قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: «نِعْمَ الْعَوْنُ عَلَی الْآخِرَهِ الدُّنْیَا؛

امام صادقعلیه السلام می فرماید: دنیا(امکانات و سرمایه ها) بهترین کمک و یاور برای آخرت است».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. بیش از ۱۵۰۰ آیه از آیات قرآن کریم درباره ی آخرت است. قرآن، دنیا را سرای موقت و آخرت را سرای پایدار و همیشگی انسان می داند و بین دنیا و آخرت، رابطه ای مستقیم و تنگاتنگ بر قرار می سازد؛ یعنی اعمال انسان علاوه بر آثار و پیامدهایی که در دنیا به دنبال دارد، آثار و پیامدهایی نیز در آخرت بر جای می گذارد. اگر کسی دنیا را هدف قرار داده و به فکر آخرت نباشد، آخرت برای او به روز ضرر(۲) و حسرت(۳)

تبدیل می شود و می گوید: «ای کاش

۱-) الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۷۲

۲-) سوره ی مبارکه ی تغابن، آیه ی ۹

۳-) سوره ی مبارکه ی مریم، آیه ی ۳۹

برای زندگی آخرتم از قبل چیزی فرستاده بودم!»(۱)

ولی کسی که آخرت را هدف قرار داده و از دنیا در راستای آخرت استفاده کرده؛ یعنی ثروت و امکاناتش را در راهی مصرف نموده که خداوند برای آن پاداش آخرتی در نظر گرفته است، شاد و خندان(۲) و با دستی پُر، به سوی بهشت روانه می شود(۳) و از این جهت

که توانسته از داده های خدا، در راه جلب خشنودی او و کسب آخرت استفاده کند و نتیجه اش ورود به بهشت شده؛ شکر و سپاس خدای را به جا می آورد.(۴)

۲. در نظام سرمایه داری غرب، ثروتمندان و صاحبان سرمایه، با کنار نهادن اصول اعتقادی و اخلاقی فقط به فکر کسب درآمد بیشتر همراه با هزینه ی کمتر، از هر راهی و به هر قیمتی هستند؛ مانند: توسعه ی منهای عدالت، جذب نیروی کار ارزان با حقوق کمتر - مثل خانم ها- ، کم کردن از حقوق کارگر به بهانه های واهی، ترویج مصرف گرایی، کم فروشی و گران فروشی، تجارت مواد مخدر و مشروبات الکلی، تجارت سکس و...؛ زیرا هدف نهایی آنان انباشت بیشتر ثروت به همراه کسب لذت مادی افزون تر در همین دنیاست. آنان در مقابل محرومان احساس مسئولیتی ندارند، به انفاق در راه خدا، خدمت به خلق خدا، توشه برداری برای آخرت، رعایت حق دیگران، دستگیری از محرومان و... اعتقادی نداشته و همه ی این ها را ضد توسعه می دانند؛ چرا که فقط به منافع زودگذر دنیوی می اندیشند.

ولی سرمایه گذار و تولید کننده ی مسلمان که معتقد به مبانی اعتقادی و اخلاقی است و هدف زندگی را جلب رضایت و خشنودی خداوند و توشه برداشتن برای آخرت می داند، فعالیت های اقتصادی خویش را در قالب آن چیزی تنظیم می کند که سبب خوشایندی خداوند و آبادانی آخرت می شود. تولید بیشتر همراه با قناعت در مصرف، دستگیری از نیازمندان در قالب وقف، انفاق و صدقه، ایجاد فرصت های شغلی و به کارگیری نیروی کار با حقوق مکفی، پرداخت خمس و زکات، ساخت مراکز مذهبی، علمی، درمانی و آموزشی و... رفتارهای معمولی یک مسلمان به هنگام برخورداری از درآمد مکفی است؛ چون او بیش از آن که به منافع زودگذر مادی و دنیوی بیاندیشد، به منافع پایدار و همیشگی اخروی می اندیشد.

ب: بایسته های فرایند تولید

۴۵. شروع کار با راز و نیاز با خدا

۱-) سوره ی مبارکه ی فجر، آیه ی ۲۴

۲-) سوره ی مبارکه ی غاشیه، آیه ی ۸

۳-) سوره ی مبارکه ی زمر، آیه ی ۷۳

۴-) سوره ی مبارکه ی یونس، آیه ی ۱۰

قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: «إِذَا دَخَلْتَ سُوقَکَ فَقُلِ اللهُمَّ إِنِّی أَسْأَلُکَ مِنْ خَیْرِهَا وَ خَیْرِ أَهْلِهَا وَ أَعُوذُ بِکَ مِنْ شَرِّهَا وَ شَرِّ أَهْلِهَا اللهُمَّ إِنِّی أَعُوذُ بِکَ مِنْ أَنْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ أَوْ أَبْغِیَ أَوْ یُبْغَی عَلَیَّ أَوْ أَعْتَدِیَ أَوْ یُعْتَدَی عَلَیَّ اللهُمَّ إِنِّی أَعُوذُ بِکَ مِنْ شَرِّ إِبْلِیسَ وَ جُنُودِهِ وَ شَرِّ فَسَقَهِ الْعَرَبِ وَ الْعَجَمِ وَ حَسْبِیَ اللهُ لا إِلهَ إِلَّا هُوَ عَلَیْهِ تَوَکَّلْتُ وَ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِیمِ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: هنگامی که وارد محل کسب و کارت شدی بگو: خدایا! از تو خیر بازار و خیر اهل بازار را خواهانم و به تو پناه می برم از شرّ بازار و شرّ اهل بازار؛ خدایا! از این که به کسی ظلم کنم و یا کسی به من ظلم کند، یا از این که کسی به حق من تجاوز کند و یا من به حق کسی تجاوز کنم به تو پناه می برم؛ خدایا! از شر شیطان و سربازانش و از شر انسان های فاسق به تو پناه می برم! و خدا مرا بس است؛ هیچ معبودی جز او نیست، بر او توکل کردم؛ و او پروردگار عرش بزرگ است».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. در اهمیت و جایگاه دعا همین بس که خداوند در قرآن می فرماید: «قُلْ مَا یَعْبَؤُا بِکُمْ رَبِّی لَوْ لَا دُعَاؤُکُمْ؛ اگر دعای شما نبود، خداوند به شما توجه و اعتنایی نداشت».(۲) اگر در زندگیِ انسان روح دعا کردن حاکم نباشد و اگر انسان با دعا سر و کار نداشته باشد، دست عنایت خدای متعال از او برداشته می شود و کسی که خدا به او توجه نکند و عنایتی نداشته باشد، روزگارش تیره تر از شب تار و سقوطش حتمی است.(۳)

پایه و اساس نماز، روزه، خمس، زکات، حج و جهاد؛ دعا و راز و نیاز با خداست. همه، به ویژه جوان ها باید توجه به این مطلب داشته باشند که دعا یک معلم اخلاق و کارخانه ی انسان سازی است. بهترین چیز برای تهذیب نفس و برای این که صفت رذیله را از دل بر کَند و به جای آن، فضیلت بارور کند؛ دعا و راز و نیاز با خداست.(۴)

۲. شیطان قسم یاد کرده که انسان را به گمراهی بکشاند(۵) و بازار یکی از بهترین مکان ها و فرصت هایی است که در آن حاضر می شود تا با غافل کردن آدمی از یاد خدا و قیامت، زیبا جلوه دادن مال در چشم انسان، [ترغیب به] کسب مال از راه حرام و صرف آن در راه های ناروا و بخل ورزی در پرداخت حقوق واجب مال، او را به گمراهی بکشاند.(۶)

۱-) الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۱۵۶

۲-) سوره ی مبارکه ی فرقان، آیه ی ۷۷

۳-) سیر و سلوک، مقدمه، ص ۱۴۰

۴-) اخلاق و خودسازی در مکتب قرآن و اهل بیت علیهم السلام؛ ص ۱۵۴

۵-) سوره ی مبارکه ی حجر، آیه ی ۳۹

۶-) توسعه ی اقتصادی بر پایه ی قرآن و حدیث، ج ۲، ص ۹۰۸ - ۹۱۲

۳. همان گونه که با پرداخت مقداری مال به شرکت های بیمه، اموال خود را در برابر خطرات و سوانح احتمالی بیمه می کنیم؛ باید روح و روان خود را نیز در برابر خطرات آلودگی به گناه، تعدی به دیگران و وسوسه های شیاطین جن و انس بیمه کنیم. نیز برای پیشگیری از سوانح و خطرات مادی بهترین راهکار در کنار رعایت اصول امنیتی، استفاده از بیمه ی معنوی است. بیمه ی معنوی از راه چند دقیقه راز و نیاز در هر روز و پرداخت اندکی صدقه حاصل می شود.

۴. دعا و راز و نیاز روزانه به ویژه اگر با توجه به محتوای غنی موجود در ادعیه باشد، الهام بخش هر روزه ی یاد خدا و در نتیجه رعایت حق دیگران با خودداری از ظلم و تعدی می شود، همچنین روحیه ی ظلم ستیزی را در انسان تقویت خواهد کرد تا در کنار روحیه ی عدالت محوری، ظلم پذیر نیز نباشد و اجازه ندهد که دیگران به او ظلم کنند.

۴۶. تولید کالاهای مورد نیاز جامعه

قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: «وَ أَنْوَاعِ صُنُوفِ الْآلَاتِ الَّتِی یَحْتَاجُ إِلَیْهَا الْعِبَادُ مِنْهَا مَنَافِعُهُمْ وَ بِهَا قِوَامُهُمْ وَ فِیهَا بُلْغَةُ جَمِیعِ حَوَائِجِهِمْ فَحَلَالٌ فِعْلُهُ وَ تَعْلِیمُهُ وَ الْعَمَلُ بِهِ وَ فِیهِ لِنَفْسِهِ أَوْ لِغَیْرِه؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: و انواع وسایل و ابزاری که مردمان به آن ها نیاز دارند و از آن ها استفاده می کنند و سامان یابی زندگی شان به آن هاست و نیازهای گوناگون ایشان با آن ها برآورده می شود؛ همه جایز است و باید باشد».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. بر اساس این فرمایش امام صادق علیه السلام در تولید، چهار اصل باید رعایت شود:

یک: کالای تولیدی مورد نیاز جامعه باشد؛ مانند: وسایل حمل و نقل عمومی- هوایی، زمینی، ریلی و دریایی- ، انواع مواد غذایی، انواع دارو، لوازم خانه و وسایل ارتباطی مانند: گوشی همراه و...

دو: سود و منفعت جامعه در آن کالا ها باشد.

سه: مایه ی قوام و استواری جامعه باشد؛ قوام و استواری جامعه در این است که مردم آن در تولید کالاهای اساسی مانند: صنایع نظامی، انرژی هسته ای، مواد غذایی از قبیل روغن، گوشت، گندم و... خود کفا باشند. بنابراین تولید هر کالایی که قوام و استواری و استقلال و امنیت کشور وابسته به آن است باید در برنامه ی تولید قرار گیرد.

چهار: اقلام تولیدی باید نیاز توده ی مردم را بر طرف سازد؛ برخی از کالاها موردنیاز قشر خاصی از مردم است و در میان عده ای خاص مورد استفاده قرار می گیرد مثل: برخی از

۱-) وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۸۵؛ الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۵، ص ۵۳۲

اتومبیل های گران قیمت و کالاهای تزیینی؛ ولی برخی از کالاها استفاده ی فراگیر دارد مثل: پوشاک، غالب وسایل منزل، بیشتر موادغذایی؛ انواع میوه ها، گوشت و...

تأکید بر تولید این گونه کالاها در کشور به دلیل نیاز فراوان جامعه، سبب ایجاد هزاران فرصت شغلی در چرخه ی تولید هر یک از آن ها می شود که می تواند مشکل اشتغال را به صورت پایدار حل کند. به طور مثال: بیشترین پارچه ی چادری به ویژه چادر مشکی در ایران مصرف می شود ولی حجم وسیعی از آن از خارج وارد می شود؛ اگر با کمک دولت و بخش صنعت و نساجی جلوی واردات این قبیل اجناس گرفته شود و از تولید داخلی آن حمایت گردد؛ هم می تواند مانع خروج ارز از کشور شود و هم باعث ایجاد اشتغال پایدار برای نیروهای جویای کار.

۴۷. رعایت کیفیت در تولید

قَالَ رَسُولُ الله علیه السلام: «...لَكِنَّ اللَهَ يُحِبُّ عَبْداً إِذَا عَمِلَ عَمَلاً أَحْكَمَه؛

پیامبر اکرم علیه السلام می فرماید: ... خداوند بنده ای را دوست می دارد که چون کاری انجام دهد، محکم کاری کند».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. این سخن، قسمتی است از حدیثی که عبدالله بن سنان از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده است؛ بخشی از حدیث چنین است: «نزد پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم آمدند و گفتند: سعد بن معاذ از دنیا رفته است. پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم برخاست و اصحاب به همراه او برخاستند. فرمود تا سعد را بشویند. بعد از اتمام غسل و کفن او را تشییع جنازه کرده و کنار قبرش آوردند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم خود به درون قبر سعد رفت و لحد وی را چید و آن را با دست خود آماده می کرد؛ و پیوسته می فرمود: "سنگ بدهید! گِل بدهید!" و بدین گونه میان خشت ها را محکم می کرد. هنگامی که کار ساختن لحد را پایان داد و بر آن خاک ریخت و گور را پر کرد، فرمود: "من می دانم که این گور (و لحد آن) فرسوده می شود و

می پوسد، لیکن خدا بنده ای را دوست دارد که چون کاری انجام دهد، محکم کاری کند و آن را درست و استوار به انجام برساند (و سرسری نگیرد و ساخت آن را از سر خود وا نکند)».(۲)

۲. تولید کنندگان باید برای ارتقای کیفیت کالاهای ساخت ایران بکوشند و با تولید کالای با کیفیت، ذهنیت منفی جامعه را نسبت به پایین بودن کیفیت کالای ایرانی دهند. نباید تولید کنندگان داخلی، کالای با کیفیت را روانه ی خارج از کشور کنند و کالای بی کیفیت را برای داخل کشور در نظر

۱-) الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۵، ص ۴۳۸

۲-) الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۱، ص ۴۹۶، با تلخیص و تغییر

بگیرند. البته می توانند کالای درجه یک و دو و سه و... را با قیمت های مختلف داشته باشند تا هر کسی متناسب با توان مالی و سلیقه ی خود خریداری کند.

۳. تولید کنندگان، با گسترش خدمات پس از فروش و دادن ضمانت های لازم در دوره ای خاص، می توانند اعتماد و اطمینان مصرف کنندگان را نسبت به تولید و عرضه ی کالای با کیفیت خود جلب کنند. علاوه بر این، این کار سبب ایجاد فضای رقابتی بین شرکت های تولیدی در عرضه ی کالای با کیفیت تر می شود.

برای بسیاری از مصرف کنندگان، کیفیت و زیبایی کالا مهم است و نه ایرانی و یا خارجی بودن آن؛ لذا اگر کالای ایرانی از این دو شاخصه برخوردار باشد، خود به خود این طیف از خریداران را به سمت خود جلب خواهد کرد. مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" می فرمایند: «مسئله ی واردات بی رویه و بی منطق ضرر بزرگی است، خطر بزرگی است؛ مردم هم باید این را بدانند. وقتی یک محصول خارجی را ما داریم مصرف می کنیم، در واقع داریم یک کارگر خودمان را بیکار می کنیم، یک کارگر دیگر را داریم به کار وادار می کنیم؛ این هست، منتها مسئله ی مرغوبیت و کیفیت خیلی مهم است و استحکام؛ این ها خیلی مهم است. اگر چنان چه جنس داخلی، تولید داخلی، این خصوصیات را داشته باشد، به طور طبیعی تمایل پیدا می شود».(۱)

۴۸. رعایت کیفیت؛ خواسته ی رهبران دینی

قَالَ أَمِيرُالمُؤمِنِينَ علیه السلام – عِنـدَ مَا وقَفَ عَلَى خَيّاط – : «يا خَيّاطُ! ثَكِلَتْكَ الثَّواكِلُ! صَلِّبِ الخُيُوطَ، وَ دَقِّقِ الدُّرُوزَ، وَ قَارِبِ الغَرْزَ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم يَقُولُ: يَحشُرُ الله الخَيّاطَ الخَائِنَ وَ عَلَيهِ قَمِيصٌ وَ رِدَاءٌ مِمَّا خَاطَ وَ خَانَ فِيهِ. واحْذَرُوا السُّقَاطَاتِ، فَإِنَّ صاحِبَ الثَّوبِ أحَقُّ بِهَا، وَ لاَ تَتَّخِذْ بِهَا الأَيَادِيَ تَطْلُبُ المُكَافَاةَ؛

امام علی علیه السلام آنگاه که بر در دکان خیاطی ایستاد – فرمود: ای خیاط! مادران بچه مُرده در عزای تو بگریند! نخ ها را محکم کن و درزها را باریک بگیر و کوک ها را نزدیک به هم بزن؛ زیرا از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم شنیدم که می فرمود: خداوند، خیاط خیانتکار را در پیراهن و ردایی از پارچه هایی که دوخته و در آن ها خیانت کرده است؛ محشور می کند. از برداشتن اضافات پارچه ها پرهیز کنید؛ زیرا صاحب جامه به آن ها سزاوارتر است؛ مبادا آن ها را به عنوان دستمزد و پاداش بردارید!»(۲)

پیام ها و نکته ها

چند توصیه از مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" درباره ی لزوم رعایت کیفیت در تولید:

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۱۳۶

۲-) میزان الحکمه، ج ۳، ص ۵۸۲

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" با تأسی از مولایشان؛ امیرمؤمنان علیه السلام همواره رعایت کیفیت در تولید را سفارش و گوشزد کرده اند که در این مجال به چند نمونه اشاره می شود.

۱. رعایت کیفیت؛ دستور اسلام

کارگران کشور، در هر نقطه که مشغول کار سازنده ای برای آبادانی کشور هستند، بدانند که مشغول مبارزه اند. این مبارزه را هر چه می توانید با کیفیت بهتر و محکم تر انجام دهید!... کارگر مسلمان باید کارش را بالاتر و بهتر از معیارها و حدود و استانداردهای کار اجرا کند و تحویل دهد. این، فرهنگ و دستور اسلامی است.(۱)

۲. لازمه ی آینده نگری و خوش نامی

در دنیا کمپانی هایی هستند؛ صد سال است این ها دارند کار می کنند، صد و پنجاه سال است دارند کار می کنند و محصولاتشان در دنیا فروش می رود. اسم این ها کافی است که جنس را توی بازار رایج کند؛ به خاطر این که درست کار کردند، خوب کار کردند، مشتری مطمئن است به این ها. شما می گویید که ما سفارش کنیم به مردم که تولیدات داخلی را مصرف کنند. من که خُب چند سال است دارم سفارش می کنم؛ بنده که بارها گفته ام، منتها این با شعار درست نمی شود.(۲)

۳. اختصاص بودجه برای ارتقای کیفیت

چه خوب است کارخانه هایی که در کشور ما وجود دارد؛ چه آن هایی که در اختیار دولت است و چه آن هایی که در اختیار مردم است؛ - امروز تعداد زیادی از واحدهای تولیدی در اختیار مردم و مال خود مردم است- یک مقدار از درآمدشان را برای تحقیق، برای پیشبرد کار و برای کیفیت بخشیدن به کالای تولیدی شان صرف کنند. چرا ما باید بنشینیم که دیگری در اروپا یا در یک گوشه ی دیگر دنیا تحقیقی بکند و ما از او یاد بگیریم؟! مگر ما کمتر از آن ها هستیم؟! مگر ما کمتر می فهمیم؟! پس باید تحقیقات کنند، ابتکار کنند، تولید را جلو ببرند، صنعت را جلو ببرند، تولید را از لحاظ کیفیت و کمیت بالا ببرند!(۳)

۴۹. نقش رعایت کیفیت در احساس رضایت از زندگی

قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: «فِی الْجَیِّدِ دَعْوَتَانِ وَ فِی الرَّدِیِّ دَعْوَتَانِ یُقَالُ لِصَاحِبِ الْجَیِّدِ بَارَکَ اللهُ فِیکَ وَ فِیمَنْ بَاعَکَ وَ یُقَالُ لِصَاحِبِ الرَّدِیِّ لَا بَارَکَ اللهُ فِیکَ وَ لَا فِیمَنْ بَاعَکَ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: در خرید و فروش کالای مرغوب و با کیفیت، دو دعا و در خرید و فروش کالای نامرغوب نیز دو دعا وجود دارد؛ به فروشنده ی کالای خوب گفته می شود:

۱-) بیانات، سال ۱۳۷۱، ص ۲۵

۲-) بیانات، سال ۱۳۸۹، ص ۱۳۵

۳-) بیانات، سال ۱۳۷۲، ص ۲۵

“خدا به تو و به کسی که این کالا را به تو فروخته، برکت دهد!” و به فروشنده ی کالای نامرغوب گفته می شود: “خدا به تو و به کسی که این کالا را به تو فروخته برکت ندهد!”»(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. در زندگی دو چیز در کنار هم لازم و بایسته است: داشتن امکانات و وسایل رفاهی، همچنین داشتن برکت در عمر و ثروت و احساس خوشایندی، خوشبختی و رضایت از زندگی. امکانات زندگی، آسان و با هر نوع فعالیت اقتصادی(چه حلال و چه حرام) به دست می آید ولی برکت و احساس خوشایندی جز با رعایت حق دیگران و موازین عدل و انصاف حاصل نمی شود. کم نیستند کسانی که عالی ترین مدرک تحصیلی و پیشرفته ترین امکانات رفاهی را دارند ولی احساس خوشبختی و رضایت از زندگی را ندارند.

آمارها می گویند: علی رغم ریشه کن شدن بسیاری از بیماری های مهم قدیمی و بالا رفتن حد متوسط عمر انسانی، بیماری های روانی و انواع افسردگی ها، گسترش زیادی پیدا کرده است؛ به گونه ای که در درون خانه های مجلل و زندگی های مرفه، انسان های پژمرده، افسرده، ناراحت و نگران فراوانی را می یابیم.(۲)

۲. عوامل فراوانی در احساس شادکامی و خوشبختی دخالت دارند که یکی از آن عوامل، جلب رضایت مشتری با تولید کالای باکیفیت است. تولید و یا خرید و فروش کالای باکیفیت چون دعای خیر خریداران را به دنبال دارد، هم سود مادی و افزایش درآمد را به دنبال خواهد داشت و هم برکت و احساس راحتی و خوشایندی از زندگی را. برخلاف تولید و خرید و فروش کالای بی کیفیت که ممکن است سود مادی را به دنبال داشته باشد، ولی چون کارآیی لازم را ندارد، نفرین مصرف کننده را به دنبال دارد و این نفرین چون به تأیید امام معصوم علیه السلام رسیده است؛ باعث سلب برکت از زندگی می شود. لذا انسان هایی را می بینیم که با وجود داشتن امکانات زندگی و درآمد فراوان، هرگز احساس راحتی و رضایت از زندگی ندارند و همواره از وضع موجودشان می نالند.

۵۰. فواید تولید کالای با کیفیت

قَالَ رَسُولُ الله صلی الله علیه و آله وسلم: «إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا فَلْيُتْقِن؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هرگاه یکی از شما می خواهد کاری انجام دهد؛

باید آن را محکم انجام دهد!»(۳)

۱-) الکافی(ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۲۰۲

۲-) دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۱۲۰

۳-) الکافی (ط- دارالحدیث)، ج ۵، ص ۶۴۵

پیام ها و نکته ها

۱. تولید کالای باکیفیت- یعنی با رعایت استانداردهای لازم- از چند جهت مهم است:

یک: برای مصرف کننده به صرفه است؛ زیرا با تهیه ی یک محصول باکیفیت، سال ها خیالش راحت است و ناچار نیست برای تهیه ی یک کالا چندین بار و در فاصله ای کوتاه، هزینه کند.

دو: برای محیط زیست مناسب تر است؛ زیرا کمتر به عنوان زباله دور ریخته می شود و در نتیجه محیط زیست سالم تر می ماند.

سه: از جهت مصرف مواد اولیه ی تولید مناسب است؛ زیرا برای تهیه ی یک کالا، نیاز به مقدار زیادی مواد اولیه است و تهیه ی مواد اولیه گاهی پُر هزینه و با سختی همراه است و چه بسا در مدت کوتاهی سبب کمیاب شدن و یا نایاب شدن مواد اولیه شود.

چهار: به نفع تولید کننده است؛ زیرا سبب اعتماد مشتریان به آن شرکت می شود بنابراین هم خودِ این مشتری، به مشتری همیشگی این شرکت تولیدی تبدیل می شود ؛ هم به تبلیغی بدون هزینه در نزد دیگران تبدیل می شود ؛همچنین دعای خیر خریداران را در پی دارد.

پنج: از همه مهم تر این که تولید باکیفیت، محبوب خداوند و سیره ی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم و اولیای خدا است. بنابراین همه ی تولیدکنندگان می توانند به قصد این که تولید باکیفیت؛ محبوب خداوند است، کالای باکیفیت تولید کنند که در این صورت تولیدشان رنگ عبادت و معنویت به خود می گیرد.

۵۱. زیبایی ظاهری

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم: «إنَّ اللهَ-تَعَالَی یُحِبُّ مِنَ العَامِلِ إذا عَمِلَ أن یُحسِنَ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: خداوند متعال دوست دارد کسی که کاری انجام می دهد، آن را زیبا و هنرمندانه انجام دهد».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. اسلام در تمام شئون حیات، به دو عنصر محوری اهمیت می دهد و همگان، به ویژه دولت مردان را مسئول تأمین آن دو رکن اساسی می داند: یکی استحکام عمل و دیگری هنرمندی و زیبایی آن؛ یعنی کاری که مطابق اصول علمی نباشد، چون متقن و استوار نیست؛ مقبول نیست و کاری که در عین اتقان و استواری، هنرمندانه و زیبا نیست؛ مطبوع و مطلوب نخواهد بود. خداوند نیز جهان را با همین دو اصل یعنی استحکام و زیبایی آفریده است و

۱-) نهج الفصاحه، ص ۸۰۱

دوست دارد که جانشین او در زمین، انسانِ وارسته ای باشد که معماری کارهای او فنی و زیباسازی های عمل او نیز هنرمندانه باشد».(۱)

۲. هدف از تولید این است که مشتری آن را بپسندد و خریداری نماید؛ بر اساس حس زیبایی دوستی که در فطرت همه ی انسان ها نهفته است، طبیعی است که به دنبال کالایی با ظاهری زیبا باشند؛ و چون زیبایی امری نسبی است، هر یک از مشتریان ممکن است

رنگ و شکلی خاص را بپسندد، بنابراین تولید کننده ها ی موفق کسانی هستند که کالای تولیدی خود را در قالب ها و رنگ های متنوع تولید کرده و در بسته بندی هایی زیبا عرضه نمایند تا بتوانند همه ی سلیقه ها را جذب کنند.

۳. گاهی خبرهای ناخوشایندی به گوش می رسد که برخی از کالاهای ما به صورت فله ای به خارج از کشور صادر می شود و آن کشورها، همان کالا را در بسته بندی زیبا و مناسب با چندین برابر قیمت به فروش می رسانند؛ در حالی که با اندکی تدبیر و سرمایه گذاری می توانیم صنایع بسته بندی را در کشور گسترش دهیم، کالا ها را با قیمتی مناسب تر به بازار داخلی و خارجی عرضه کنیم و بر دامنه ی اشتغال برای نیروی کار جوان نیز بیافزاییم.

توصیه می شود با حمایت دولت، در نزدیکی مراکز تولیدی، صنایع بسته بندی کالا راه اندازی گردد تا ضمن ایجاد فرصت شغلی برای نیروهای بومی هر شهر و استان؛ هم از مهاجرت نیروی کار به شهرهای بزرگ جلوگیری شود، هم در حمل بار و نرخ تمام شده ی کالاهای تولیدی صرفه جویی شود و هم تولید کننده ها با عرضه ی مستقیم اجناس خود به شرکت های تولیدی، به سود واقعی کالای خود برسند.

۵۲. کمک به گسترش ارزش ها

«تَعَاوَنُوا عَلَی الْبِرِّ وَ التَّقْوی؛

و در نیکوکاری و پرهیزگاری با یکدیگر همکاری کنید».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. حضرت آیت الله مکارم شیرازی"حفظه الله تعالی" در تفسیر این آیه می فرمایند: «آنچه در آیه ی فوق در زمینه ی تعاون آمده، یک اصل کلی اسلامی است که سراسر مسائل اجتماعی و حقوقی و اخلاقی و سیاسی را در بر می گیرد. طبق این اصل، مسلمانان موظف اند در کارهای

۱-) اسلام و محیط زیست، ص ۲۶۱

۲-) سوره ی مبارکه ی مائده، آیه ی ۲

نیک، تعاون و همکاری کنند ولی همکاری در اهداف باطل و اعمال نادرست و ظلم و ستم، به طور مطلق ممنوع است؛ هر چند مرتکب آن، دوست نزدیک یا برادر انسان باشد».(۱)

حضرت آیت الله جوادی آملی"حفظه الله تعالی" این آیه را ناظر به ساختن مدینه ی فاضله و جامعه ی برین بر مبنای بِر و تقوی دانسته و می فرمایند: «مردم یکدیگر را با نیکی و پرهیزکاری کمک کنند و برای ترویج آن در جامعه و ریشه کن کردن فساد و تباهی بکوشند تا ارکان جامعه ی اسلامی بر پایه های تقوی بنا نهاده شوند».(۲)

۲. بر اساس نکته ی فوق می توان گفت: تولید هر کالا‌یی که به گسترش ارزش های دینی و الهی و رعایت اوامر و نواهی دینی در جامعه کمک می کند، از مصادیق کمک به نیکی و تقوی است. در ادامه به برخی از کالاها که تولید کننده ها می توانند با تولید آن به گسترش ارزش های دینی کمک کنند، اشاره می شود:

یک: تولید اسباب بازی با رعایت ارزش های اسلامی و با هدف آموزش آداب اسلامی.

توضیح این مطلب باید گفت: اسباب بازی ها دارای سه کارکرد اساسی می باشند:

الف: موجب سرگرمی کودکان می شوند.

ب: استعدادهای نهفته ی کودکان را شکوفا می کنند؛ این استعدادها بر دو قسم اند: استعدادهای خوب و استعدادهای بد.

ج: مانند معلم، مفاهیم و آموزه هایی را به طور غیرمستقیم به کودکان منتقل می کنند.

بنابراین اسباب بازی می تواند پرورش دهنده ی استعدادهای انسانی و ارزش های الهی در کودکان باشد و آن ها را به سمت خوبی ها هدایت کند، همچنین می تواند کودکان را به سمت ضد ارزش ها و ناهنجاری ها سوق دهد.(۳)

دو: تولید پوشاکی که حجاب اسلامی در آن رعایت شود و به گسترش فرهنگ حجاب و عفاف کمک کند. تولیدکنندگان و طراحان مد و لباس می توانند با رعایت شئون اسلامی، هر ساله مدهای جدید مناسب با فرهنگ اسلامی- ایرانی عرضه کنند، تا هم به حس تنوع طلبی جامعه به ویژه در قشر جوان پاسخ دهند و هم به طراحان و تولیدکنندگان غرب گرا، مجالی برای عرض اندام در فضای کشور اهل بیت علیهم السلام ندهند. متأسفانه خانواده های متدیّن و پایبند به ارزش ها، دلِ خونی از وضعیت آشفته ی بازار تولید پوشاک دارند؛ گاه یک زن مسلمان برای خرید یک مانتو تمام بازار پوشاک را زیر پا می گذارد ولی دریغ از وجود یک مانتو که در آن حدود شرعی ضمن برخورداری از ظاهری زیبا و کیفیتی مناسب، رعایت شده باشد؛ پس به

۱-) تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۲۵۳

۲-)تفسیر تسنیم، ج ۲۱، ص ۵۴۸

۳–) باربی، ص ۱۷ به بعد

ناچار باید بر خلاف میل باطنی خود از همان لباس های موجود خریداری کند.

خوشبختانه اخیراً در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی حرکت های مبارکی با هدف گسترش و حمایت از طراحی و تولید لباس های ملی همراه با رعایت ارزش های دینی شروع شده است که امیدواریم به سرنوشت غمبار عروسک های "دارا و سارا" گرفتار نشود.

سه: در طراحی و تولید لوازم التحریر، پوشش وسایل خانه، پرده ، تابلوهای تزیینی و... می توان از نقش و تصاویری استفاده کرد که انتقال دهنده ی مفاهیم ارزشی به ذهن بیننده باشد.

چهار: به تمام تولیدکننده ها در تمام عرصه های تولیدی توصیه می شود؛ قبل از طراحی و تولید، اندکی بیاندیشند که چگونه می توانند کالایی را تولید کنند که زنده کننده ی ارزش های الهی در جامعه و در ذهن بیننده باشند. در این صورت به تولیدکننده و ترویج کننده ی ارزش های الهی برابر همان ثوابی داده می شود که به عمل کننده ی به ارزش ها داده می شود؛ بدون این که از پاداش هر یک[چیزی] کم شود.(۱)

۵۳. خودداری از کمک به هنجار شکنان

«وَ لا تَعاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوانِ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدیدُ الْعِقابِ؛

و در گناه و تعدّی دستیار هم نشوید و از خدا پروا کنید که خدا سخت کیفر است!»(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. در نظام اقتصادی سرمایه داری غرب؛ چون تنها سودآوری و کسب منافع مادی برای سرمایه داران مطرح است، کاری به زیان آور بودن کالای تولیدی ندارند، لذا گاهی زیان آورترین کالاها مانند مواد مخدر صنعتی و روانگردان را تولید و روانه ی بازار مصرف می کنند؛ ولی در فقه اسلامی، سودآور و یا زیان بار بودن یک کالا از لحاظ جسمی و روحی و معنوی، مورد عنایت قرار گرفته و تولید و خرید و فروش هر کالایی که زیان آور باشد-چه برای جسم، چه برای روح- تحریم شده است؛ مانند: تولید سلاح های کشتار جمعی، بمب اتم، مواد مخدر، شراب، فیلم های مبتذل، نوارهای موسیقی مناسب مجالس لهو و لعب و...

۲. بر اساس آیه ی فوق، تولید هر کالایی زمینه را برای ارتکاب گناه فراهم آورد؛ نهی شده است. بر این اساس از آیه ی فوق استفاده های حقوقی شده و برخی از خرید و فروش ها و قراردادهای تجاری که کمک به گناه محسوب می شود، حرام و ممنوع گردیده است؛ مانند:

۱-) تفسیر تسنیم، ج ۲۱، ص ۵۴۶

۲-) سوره ی مبارکه ی مائده، آیه ی ۲

فروختن انگور به کارخانه های شراب سازی، فروختن اسلحه به دشمنان حق و عدالت و یا اجاره دادن محل برای انجام معاملات نامشروع و اعمال خلاف شرع و... که احکام آن ها به طور مفصل در کتاب های فقهی بیان شده است.

در روایتی از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم آمده است: «هنگامی که روز قیامت بر پا شود، منادی ندا می دهد: کجا هستند ستمکاران و کجا هستند یاوران آن ها و کسانی که خود را شبیه آنان ساخته اند؛ حتی کسانی که برایشان قلمی تراشیده و یا دواتی را (با لیقه) آماده کرده اند؟ پس همه ی آن ها را در تابوت آهنی قرار می دهند، سپس در میان جهنم پرتاب می کنند».(۱)

۳. به گفته ی حضرت آیت الله جوادی آملی "حفظه الله تعالی" شاید مراد از "اِثم"؛ گناهان شخصی نظیر: شراب خواری، قماربازی، زنا و بی عفتی، بی حجابی و بی حیایی و... باشد و مراد از "عُدوان" گناهان اجتماعی مانند: گمراه ساختن دیگران، تجاوز به جان، مال، ناموس و عِرض و آبروی دیگران و... باشد.(۲)

۴. بر اساس نکته های فوق، تولید کالاهایی که ترویج کننده ی فرهنگ بی حجابی و بی حیایی و به نوعی سوق دهنده ی استفاده کننده به سمت بدی ها و ضد ارزش ها باشد، نوعی کمک به "اثم" و "عدوان" محسوب می شود که به برخی نمونه ها اشاره می گردد.

یک: تولید لباس های چسبان و نمایان کننده ی برجستگی های بدن؛ که مروج بی حیایی و بدحجابی و تهییج کننده ی شهوت در بیننده ها می باشد.

دو: تولید وسایل قمار، مواد منفجره و ترقه برای چهارشنبه سوری و... .

سه: تولید اسباب بازی هایی که حاوی انواع موسیقی های مبتذل و آرایش های تند و زننده بوده و احیاناً دارای قابلیت رقص هستند.

چهار: تولید لوازم التحریر، کیف مدرسه، لوازم بهداشتی و آرایشی؛ با تصاویر و برچسب های باربی و نمادهای گروه ها و فرقه های انحرافی مانند: شیطان پرستی و... .

پنج: تولید و ساخت طلای مردانه، تولید کروات و پاپیون، تولید جوراب های نازک و لباس های بدن نما برای استفاده در انظار عمومی و در معرض دید نامحرمان.

۵۴. تولید بر پایه ی علم و تخصص

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم: «يَا ابْنَ مَسْعُودٍ إِذَا عَمِلْتَ عَمَلاً فَاعْمَلْ بِعِلْمٍ وَ عَقْلٍ وَ إِيَّاكَ وَ أَنْ تَعْمَلَ عَمَلًا بِغَيْرِ تَدَبُّرٍ وَ عِلْمٍ فَإِنَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ يَقُولُ وَ لا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَها مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثاً؛

۱-) تفسیر قرآن مهر، ج ۵، ص ۳۳

۲-) تفسیر تسنیم، ج ۲۱، ص ۵۴۶، با اندکی تغییر

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: پسر مسعود! هر کاری را که می کنی؛ از روی عقل و دانش کن و از عمل بدون علم و تدبیر بپرهیز که خداوند می فرماید: "چون پیرزنی که نخ ها را پس از رشتن دوباره پنبه می کند؛ نباشید!"(۱)».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. زمانی تولید، تولیدی موفق خواهد بود که مبتنی بر علم و دانش و تخصص باشد؛ علم به باید و نبایدها و قوانین فقهی و حقوقی مربوط به تولید و تجارت در عرصه ی کشوری و بین المللی، علم به نیاز و سلیقه ی مصرف کننده، علم به فرایند تولید و استانداردهای لازم، علم به اولویت های تولید، علم به فن آوری و تکنولوژی روز و...

۲. لازمه ی پیوند علم و تولید، پیوند بین صنعت با نهادهای علمی اعم از دانشگاه و حوزه می باشد.

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" در این باره می فرمایند:

«این نکته ی بسیار مهمی است؛ این همان چیزی است که من روی آن تکیه می کنم: "متصل شدن مراکز علم و تحقیق با مراکز استفاده کننده از علم و تحقیق"؛ این ها همدیگر را زیر نظر داشته باشند و از هم استفاده کنند؛ هم آن ها می توانند تحقیق این ها را جهت بدهند، هم این ها می توانند فعالیت آن ها را جهت بدهند».(۳)

۵۵. به کارگیری نیروی کار متخصص

قَالَ الصَّادِق صلی الله علیه و آله وسلم: «كُلُّ ذِي صِنَاعَهٍ مُضْطَرٌّ إِلَى ثَلَاثِ خِلَالٍ يَجْتَلِبُ بِهَا الْمَكْسَبَ وَ هُوَ أَنْ يَكُونَ حَاذِقاً بِعَمَلِهِ مُؤَدِّياً لِلْأَمَانَهِ فِيهِ مُسْتَمِيلاً لِمَنِ اسْتَعْمَلَه؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: هر صنعتگری ناگزیر باید از سه خصوصیت بهره مند باشد تا کسب و کارش رونق یابد؛ در کار خود ماهر باشد، امانت را در کار رعایت کند و نظر کسی را که کاری به او سپرده است جلب نماید».(۴)

پیام ها و نکته ها

۱."حاذق" از ریشه ی "حَذِقَ " به معنای داشتن مهارت در کار است؛ به گونه ای که شخص،

۱-) سوره ی مبارکه ی نحل، آیه ی ۹۴

۲-) مکارم الأخلاق، ص ۴۵۸

۳-) بیانات، سال ۱۳۸۵، ص ۱۰۱

۴-) الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۵، ص ۴۴۳ ؛ تحف العقول، النص، ص ۳۲۲

دشواری ها و ظرافت های کار را بدانند.(۱) بر این اساس کارفرما و نیروی کاری که به کار گرفته می شود؛ باید دارای تخصص و مهارت لازم برای تولید مطلوب، مرغوب و به روز باشند تا در امر تولید موفق باشند و بتوانند کالایی را با رعایت استانداردهای روز دنیا تولید و عرضه کنند.

لازمه ی این کار آن است که پیوند عمیقی بین بازار، صنعت و نظام آموزشی بر قرار شود؛ نظام آموزشی در خدمت صنعت قرار گیرد و به پرورش نیروی کار متخصص و ماهر برای بخش های مختلف تولیدی به تناسب نیاز و بر اساس آخرین استانداردها بپردازد، همچنین نظام تولید و صنعت نیز نیروی کار خود را از فارغ التحصیلان ماهر و متخصص نظام آموزشی جذب کنند.

کارفرما و صاحبان صنایع نیز خوب است دوره های آموزشی ضمن خدمتی را برای ارتقاء دانش و مهارت کارگرانشان مطابق با آخرین دستاوردهای علمی و فنی در نظر بگیرند تا بهترین بهره وری را از نیروی کارخود داشته باشند.

۲. امانتدار باشد:

کارفرما و صاحب سرمایه از چند جهت امانتدار است:

امانتدار خدا: بر اساس توحید مالکیت که از شاخه های مهم توحید افعالی است، تمام آنچه داریم اعم از اعضا و جوارح، نیروی عقل و فکر، امکانات و اموال و... داده های الهی است که خداوند به عنوان امانت در اختیار ما قرار داده است تا هم خودمان به اندازه ی نیاز و به دور از اسراف و تبذیر از آن استفاده کنیم و هم، مازاد نیاز خود را در قالب انفاق، وقف، قرض الحسنه، ایجاد اشتغال و... در اختیار دیگران قرار دهیم.

امانتدار بیت المال: دولت برای حمایت از تولید ملی معمولاً تسهیلاتی را در اختیار کارآفرینان و صاحبان صنایع و تولید قرار می دهد؛ این تسهیلات به منزله ی امانت هایی است که در اختیار آنان قرار می گیرد و امانتداری اقتضا می کند که از آن تسهیلات، در همان جهتی استفاده کنند که برای آن منظور گرفته اند، و از هزینه کردن بی جای آن خودداری فرمایند.

امانتدار مردم: گاه مشتری سفارش تولید جنسی را به تولیدکننده می دهد و یا جنسی را در اختیار یک واحد تولیدی قرار می دهد تا برای او کالایی را تولید کند؛ این جنس و سفارش، امانتی است که تولیدکننده باید مطابق قراردادی که با مشتری بسته، همان طور که مشتری خواسته و با کیفیت مطلوب او؛ کالا را تولید و تحویل نماید.

۲. جلب نظر کارگر

تولید به طور مستقیم روی دوش کارگر قرار دارد؛ لذا باید زمینه و انگیزه ی لازم و مناسب برای کارگر جهت کار همراه با احساس مسئولیت وجود داشته باشد.

١-) المصباح المنير، ج ٢، ص ١٢٦

پرداخت حقوق مکفی، عادلانه و به موقع، پرداخت حق بیمه، در نظر گرفتن تعطیلات و مرخصی های لازم، برخورد مناسب و عاطفی و... بخشی از اقداماتی است که کارفرما می تواند برای حمایت و جلب نظر کارگر انجام دهد.

۵۶. رعایت حق کارگر

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم: «مَنْ ظَلَمَ أَجِيراً أَجْرَهُ أَحْبَطَ اللهُ عَمَلَهُ وَ حَرَّمَ عَلَيْهِ رِيحَ الْجَنَّهِ وَ إِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَهِ خَمْسِمِأَئَهِ عَامٍ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هرکس به کارگر در پرداخت مزدش ستم کند، خداوند اعمال نیک او را حبط می کند و بوی بهشت را بر او حرام می گرداند، در حالی که بوی خوش آن از فاصله ی پانصد سال تا بهشت استشمام می شود». (۱)

پیام ها و نکته ها

۱. شاید بتوان گفت کارگر مهم ترین نقش را در میزان بهره وری و تولید کالای باکیفیت ایفا می کند، لذا باید حقوق و مزایایی متناسب با نقشی که دارد، برای او تعیین شود.

۲. ظلم در مقابل عدالت است؛ عدالت یعنی هر چیزی را در جای مناسب خود قرار دادن(۲) و یا حق هر کسی را برابر با حقی که دارد به او دادن. (۳) بنابراین عدالت به معنای مساوات و برابری نیست؛ بنابراین نمی توان برای تمامی کارگران حقوق یکسان و واحدی تعیین کرد، بلکه هر کارگر نسبت به توانمندی ها و نقشی که در تولید و یا خدمت دارد و نسبت به وقتی که صرف انجام کار می نماید، حقی متناسب با خود پیدا می کند. رعایت کردن این حق؛ عدالت است و عدم رعایت آن، یعنی پرداخت کمتر از حقش؛ ظلم به او است. این که هرساله برای طبقه ی کارگر حقوق یکسان و واحدی به عنوان حقوق پایه و حداقل اعلام شود، برای تمام کارگران خوب است؛ ولی لازم است شرکت ها و واحدهای تولیدی برابر با اضافه کاری و یا نقش آفرینی بیشتر برخی از کارگران بر حقوق ایشان بیافزایند.

۳. عدالت نسبت به کارگر اقتضا می کند که قبل از شروع به کار، برابر با میزان نقشی که در تولید و کار دارد، و برابر با ساعت کاری، حقوق مناسبی برایش تعیین و به او اعلام شود و توصیه می شود که حداقل، همان حقوقی که از جانب دولت برای کارگران اعلام شده است

۱-) من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۱۲

۲-) سبحانی، محاضرات فی الالهیات، ص ۱۶

۳-) مکارم، الامثل فی تفسیر کتاب الله المنزل، ج ۴، ص ۳۴۶

مبنا قرار گیرد. امام رضاعلیه السلام به شدت با کارفرمایی که بدون بستن قرارداد مشخص، کارگری را به کار گرفته بود،

برخورد کردند.(۱) با کمال تأسف گاهی برخی از کارفرمایان، برگه ی قرارداد بین خود و کارگر را بدون این که مفاد قرارداد در آن نوشته شده باشد، در اختیار کارگر قرار می دهند و با تهدید به اخراج، از او می خواهند که امضا کند؛ تا بعد خودشان بر اساس میل شخصی، آن را تکمیل کنند! کارگر نیز که خود را مجبور به ادامه ی کار می داند، به ناچار آن را امضا می کند. این گونه اقدامات، ظلم فاحش به کارگران است و سبب می شود که آن ها نیز به نوعی با کم کاری و یا هر اقدام دیگری واکنش نشان دهند. روشن است که در چنین فضایی نمی توان تولید با کیفیت و پایدار را انتظار داشت.

۵۷. عمل به تعهدات در برابر نیروی کار

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم: «قالَ اللّه ُ تَعَالی: ثَلَاثَةٌ أنَا خَصْمُهُم یَومَ القِیَامَهِ؛ رَجُلٌ اُعطِیَ بِی ثُمَّ غَدَرَ، وَ رَجُلٌ بَاعَ حُرّا فَأکلَ ثَمَنَهُ وَ رَجُلٌ اسْتَأجَرَ أَجِیرا فَاسْتَوفَی مِنهُ وَ لَمْ یُعْطِهِ أَجرَهُ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: خداوند متعال فرمود: سه نفرند که در روز قیامت، من خود مدّعی ایشانم؛ کسی که با من پیمان ببندد سپس پیمان بشکند، کسی که انسان آزاد را بفروشد و بهای فروش او را بخورد و کسی که کارگری را اجیر کند و از او کامل کار بکشد اما مزدش را نپردازد».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. کارفرما باید به موقع و در موعد مقرر حق بیمه و حقوق کارگر را پرداخت کند. پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: «پیش از آن که عرق کارگر خشک شود؛ حقوق او را بپرداز!» همین طور امام صادق علیه السلام به سرکارگر کارگرانِ خود بعد از پایان کار فرمودند: «قبل از آن که عرقشان خشک شود؛ حقوقشان را پرداخت کن!»(۳) متأسفانه گاهی شنیده می شود که برخی از کارفرمایان تا ماه ها پرداخت حقوق کارگران را به تأخیر می اندازند. این کار ظلم فاحش به کارگری است که چه بسا در پایان ماه باید اجاره ی خانه و یا قسطی را پرداخت کند و چشم همسر و فرزندانش نیز به دست اوست.

۲. کارفرما باید بعد از انجام کار، نه تنها کمتر از میزان قراردادی که قبلاً توافق کردند به

۱-) الکافی(ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۲۸۹

۲-) میزان الحکمه، ج ۱، ص ۴۵

۳-) الکافی(ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۲۸۹

کارگر ندهد بلکه حتی اگر می تواند مقداری بیشتر از مبلغ قرارداد به او پرداخت کند. پیامبر مهربانی ها؛ حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: «خداوند هر گناهی را می آمرزد ولی گناه کسی که حقی از کارگر را نپردازد؛ نمی آمرزد». همچنین فرمودند: «یکی از پلیدترین گناهان؛ گناه کسی است که حق کارگر را نپردازد».(۱)

۳. اگر کسی کارمند یا کارگری را برای انجام کاری استخدام کند و در طی مدتی که او را استخدام کرده، برای آن کار به او مراجعه نکند؛ باید حقوق و دستمزد او را بپردازد؛ خواه کارگر یا کارمند در آن مدت بیکار بوده و یا به کار شخصی پرداخته باشد.(۲)

۵۸. عمل به تعهدات در برابر ارباب رجوع

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم: «وَیْلٌ لِصُنَّاعِ أُمَّتِی مِنَ الْیَوْمِ وَ غَد؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: وای بر صنعتکاران امت من از "امروز و فردا کردن!"»(۳)

پیام ها و نکته ها

۱. اگر بخش تولید خواستار رونق است و می خواهد مردم و شرکت ها(به ویژه شرکت های خارجی) به خرید از آن ها رغبت نشان دهند؛ باید به تعهدات خود عمل کنند، طبق قرارداد و در موعد مقرر کالا را به مشتری تحویل دهند و از امروز و فردا کردن جداً بپرهیزند. امام رضاعلیه السلام می فرمایند: «سیره ی ما اهل بیت، این است که وعده های خود را مانند دَینی بر عهده ی خود می دانیم».(۴)

۲. چون امر تولید بر دوش نیروی کار است، لازمه ی عمل به موقع به تعهدات کارفرما، این است که حمایت از نیروی کار و عمل به تعهدات در قبال آنان، همواره مدّنظر جدی کارفرمایان باشد.

۳. برای این که شرکت های تولیدی بتوانند به تعهدات خود پایبند باشند؛ باید قراردادها را واقعی و بر اساس توان خود در امر تولید منعقد کنند و از بستن قراردادهای غیرواقعی که معمولاً فقط به منظور جذب مشتری و از دست ندادن او منعقد می شود، خودداری نمایند.

۱-) وسائل الشیعه، ج ۱۹، ص ۱۰۸

۲-) زندگی در پرتو احکام دین، ص ۱۵۳؛ به نقل از رساله ی نوین حضرت امام خمینی«رضوان الله تعالی علیه»، ج ۲، ص ۱۷۵

۳-) من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۶۰؛ الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۵، ص ۵۷۵

۴-) تحف العقول، النص، ص ۴۴۶

فصل سوم: بایسته های نظام عرضه ی کالا

اشاره

ص:۱۱۱

۵۹. اهمیت عرضه ی کالا

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم: «فَإِنَّ الجالِبَ إلَی سُوقِنَا کَالمُجاهِدِ فِی سَبیلِ الله، وَالمُحتَکِرَ فی سُوقِنَا کَالمُلحِدِ فی کِتابِ اللهِ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: همانا آورنده ی جنس به بازار ما، همانند جهاد کننده ی در راه خداست؛ و احتکارکننده ی جنس در بازار ما، همانند کسی است که در کتاب خدا، کافر شمرده شده است».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. واژه ی "جَالِب" به معنای آورنده ی کالا به بازار است، لذا عرضه ی کالا به بازار با هدف تأمین نیازمندی های مسلمین، خدمت به خلق خدا است و رونق بخشیدن به بازار مسلمین، پاداشی مانند مجاهد راه خدا دارد.

۲. واژه ی "جالب"، در مفهومی گسترده، انتقال هرگونه سرمایه، فن آوری، مدیریت، کارآفرینی و کالاهای مورد نیاز به درون کشور را در بر می گیرد که خود زمینه ی رونق تجاری و رفاه عمومی را فراهم می سازد.(۲)

۳. قید"فِی سَبیلِ الله" این نکته را گوشزد می کند که جذب سرمایه از خارج و عرضه کردن کالا به ویژه کالاهای خارجی؛ باید در چهارچوب مصالح مسلمین و استقلال اقتصادی و سیاسی و فرهنگی نظام اسلامی باشد؛ و با رعایت مصالح اسلام و مسلمین است که پاداش مجاهد در راه خدا به فعال اقتصادی داده می شود.

بنابراین عرضه ی کالاهایی که فرهنگ عمومی جامعه را به سمت ابتذال و آلودگی سوق می دهد، این پاداش را ندارد؛ مانند: برخی از لباس که پوشش مناسب اسلامی در آن رعایت نمی شود، عرضه ی آنتن های ماهواره برای عموم مردم، ابزار قمار و لهو و لعب، سی دی و فیلم های مبتذل و بازی های رایانه ای تولیدی دشمنان اسلام و انقلاب، اجناس قاچاق و... بلکه از آن جهت که زمینه ی گناه را برای دیگران فراهم می کند؛ نوعی کمک کردن به دیگران برای ارتکاب گناه محسوب می شود، در حالی که خداوند در آیه ی دوم سوره ی مبارکه ی مائده می فرماید: «در گناه و تعدّی به همدیگر کمک نکنید!»

۴. در این روایت"جَالِبَ" در مقابل "مُحتَکِر" به کار رفته است. "محتکر" یعنی کسی که کالای موردنیاز جامعه را انبار و از عرضه ی آن به بازار خودداری نماید؛ تا با کمبود عرضه ی آن

۱-) حکمت نامه ی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم، ج ۱۳، ص ۷۱

۲-) اخلاق تجارت، ص ۳۰

کالاـ در بـازار، قیمتش بالاـتر رفته و در نتیجه با فروش آن به قیمت بالاتر، به سود بیشتری دست یابـد. اگر فروشـنده ای در این فضا از احتکار خودداری کنـد و کالای خود را در بازار به قیمت مناسب عرضه کنـد؛ ثواب مجاهـد در راه خـدا را دارد. مانند امام صادق علیه السـلام که وقتی متوجه می شونـد گنـدم در بازار گران شده است، به غلام خود دسـتور می دهند تا بر خلاف عرف رایج، گندم های داخل منزل را بفروشد و به مقدار نیاز روزانه، مانند سایر مردم از بازار گندم بخرد.(۱)

۶۰. تبلیغ و معرفی کالا

قَالَ الصَّادِق علیه السلام: «ثَلَاثَهٌ یُدْخِلُهُمُ اللهُ الْجَنَّهَ بِغَیْرِ حِسَابٍ إِمَامٌ عَادِلٌ وَ تَاجِرٌ صَدُوقٌ وَ شَیْخٌ أَفْنَی عُمُرَهُ فِی طَاعَهِ اللهِ؛

امام صادقعلیه السـلام می فرماید: سه گروه هسـتند که بدون حسابرسـی در صـحرای محشر، وارد بهشت می شوند: رهبر عادل، تاجر راستگو و سالمندی که عمرش را در راه اطاعت خداوند سپری کرده باشد».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. در عصـر حاضـر بـا توجه به گسترد گی شـهرها و روسـتاها و کشورهـا، تولیدکننـده نـاگزیر است کالاـی خود را به مصـرف کننـد گان داخلی و خارجی معرفی کنـد. تبلیغات کالا باید صادقانه و مبتنی بر کارکردهای مثبت و واقعی کالا باشد؛ نه این که برای فریب افکار عمومی و فروش کالا، به تبلیغات دروغین و فریبنـده روی آورنـد و ویژ گی ها و کارکردهایی غیرواقعی برای کالا برشـمارند؛ این کار، هم سـبب فریب مشتری و ضـرر و زیان او می شود و هم به ضـرر و زیان تولیدکننده و فروشـنده تمام می شود زیرا وقتی مشتری آثار تبلیغی را بعـد از خرید، در آن کالا مشاهده نکند، به این شـرکت تولیدی بدبین می شود و این سبب از دست دادن مشتری ها در درازمدت خواهد شد.

۲. در سال تولید ملی؛ صدا و سیمای جمهوری اسلامی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، شهرداری ها و همه ی کسانی که به نوعی در تبلیغ و معرفی کالاها سـهمی دارنـد، بایـد تبلیغ و معرفی کالای تولید ایران را وظیفه ی خود بدانند و از معرفی و تبلیغ پُر زرق و

برق و فریبنده ی کالاهای تولید کشورهای دیگر که سبب به وجود آمدن احساس نیاز کاذب، مدگرایی، چشم و هم چشمی و سوق دادن مردم به سمت خرید کالای خارجی می شود، به جد بپرهیزند.

۱-) الگوی مصرف از نگاه قرآن و حدیث، ص ۱۱۹

۲-) ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، النص، ص ۱۳۳

۶۱. دفترچه راهنمای استفاده از کالا

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم : «لا یَحِلُّ لِأَحَدٍ یَبیعُ شیئاً إلاّ بَیَّنَ ما فِیه، و لا یَحِلُّ لِمَن عَلِمَ ذَلکَ إلاَّ بَیَّنَهُ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: بر هیچ کس روا نیست چیزی را بفروشد؛ مگر این که هر عیب و ایرادی دارد به خریدار بگوید و هر کسِ فرد دیگری هم از آن عیب ها اطلاع داشته باشد؛ باید بگوید».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. لازم است حتی الامکان در کنار محصولات تولیدی، دفترچه ی راهنما هم وجود داشته باشد تا به معرفی کالا بپردازد؛ ویژگی ها، مزایا، درجه ی مرغوبیت کالا و طرز استفاده از آن را بیان کند؛ همین طور اگر عوارض سوء دارد، آن عوارض را نیز صادقانه با مصرف کنندگان در میان بگذارد. به ویژه در برخی از داروها، موادغذایی، نوشیدنی، دخانی و... که اطلاع از عوارض آن ها برای مصرف کننده از اهمیت بسیاری برخوردار است.

۲. بیان وزن دقیق کالا در اجناس بسته بندی شده مانند: مواد غذایی و... ضروری است.

۳. درجه ی مرغوبیت کالا در اقلامی نظیر پارچه و لوازم خانگی، میزان درصد مواد تشکیل دهنده ی کالا مانند درصد چربی در شیر و سایر مواد لبنی، نوع سازه در ساختمان سازی (اسکلت، نیمه اسکلت، غیر اسکلت، ضد زلزله و...)، بیان خصوصیات خودرو و... و در یک کلام؛ تمام اطلاعاتی که در فروش کالا و ارزش واقعی آن نقش دارد، باید بیان شود.

۴. اگر جنس مرغوب و غیر مرغوب با هم مخلوط است؛ [فروشنده] باید آن را به عنوان جنس مخلوط به فروش برساند و بگوید که این جنس، مخلوطی از خوب و بد است؛ مثل: چای مخلوط که مخلوطی از چای داخلی و خارجی است؛ اگر شیر با آب مخلوط است [باید] بگوید که این شیرها با کمی آب [هرچند کم] مخلوط شده است؛ و اگر کالایی مشابه کالای اصلی است [باید] بگوید این جنس مشابه جنس اصلی است؛ وگرنه پنهان نگه داشتن اطلاعاتی که در ارزش کالا و در خرید و فروش کالا نقش تعیین کننده ای دارد، به عنوان "غش در معامله" به شدت نهی شده است.(۲)

۵. زیر و روی کالاهای بسته بندی شده

مخصوصاً موادغذایی مانند: میوه ها، خرما و... باید یکسان باشد و در صورت تفاوت، لازم است آن را بیان کنند.

ص:۱۱۴

۱-) میزان الحکمه، ج ۸، ص ۴۳۰

۲-) الکافی (ط - دارالحدیث)، ج ۱۰ ، ص ۴۴

۶۲. حذف واسطه های غیرضروری

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم : «لَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ، دَعُوا النَّاسَ يَرزُقُ الله بَعضَهُم مِن بَعضٍ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: شهری نباید به جای روستایی اجناس او را بفروشد؛ مردمان را به حال خود واگذارید، خدا روزی بعضی از ایشان را به وسیله ی بعضی دیگر خواهد رساند».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. یکی از معضلات بازار و نظام اقتصادی موجود این است که کشاورزان ، دامداران و باغبانان به دلیل ارزان بودن محصولاتشان احساس می کنند تولیداتشان با محاسبه ی وقت و سرمایه ای که برای تولید آن هزینه کرده اند؛ توجیه اقتصادی ندارد، لذا نسل جدید انگیزه ی زیادی برای پرداختن به این امور نشان نمی دهند. از طرفی ما مصرف کننده ها نیز گاهی با مراجعه به بازار میوه و تره بار، موادغذایی و لبنیاتی و... به دلیل گران بودن محصولات از خرید منصرف شده و با دست خالی به منزل بر می گردیم. به طور مثال؛ گاه در گزارش های خبری می شنویم که پیاز، کیلویی سی تومان از کشاورز خریده می شود ولی کیلویی پانصد تا هزار تومان به دست مصرف کننده می رسد! این تفاوت قیمت چرا ایجاد می شود و به جیب چه کسانی می رود؟! جز این است که به جیب دلال ها و واسطه های غیر ضروری می رود؛ بدون این که زحمت زیادی برای تولید آن کشیده باشند؟! آیا انصاف و عدالت است که حق کشاورز از یک کیلو پیاز سی تومان باشد در حالی که چندین ماه برای تولید محصول زحمت کشیده؛ سردی و گرمی چشیده و عرق ریخته، ولی حق یک دلال و واسطه ی غیرضروری صدها تومان باشد؟!

۲. راه حل چیست؟ راه حل را پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم در حذف واسطه های غیرضروری دانسته و فرموده اند: شهری نباید واسطه ی فروش اجناس روستاییان و بادیه نشینان باشد؛ لذا باید تدابیری اندیشیده و اجرا شود که خودِ تولیدکننده با کمترین واسطه، جنس خود را به بازار مصرف عرضه کند؛ تا هم کالای تولیدکننده با قیمتی که برای او توجیه اقتصادی دارد به فروش برسد و هم مصرف کننده، آن را با قیمتی ارزان تر خریداری نماید. خرید تضمینی کالا توسط دولت و یا شرکت های تعاونی، احداث سردخانه در مراکز تولید محصولات، نظارت و کنترل بازار از تولید تا مصرف و احداث کارخانه های تبدیل محصولات به فرآورده های مصرفی در مراکز تولید؛ نمونه ای از راهکارهای حل این معضل است.

۱-) الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۵، ص ۵۷۷

۶۳. قیمت گذاری بر مبنای سود عادلانه

قَالَ الرِّضَاعلیه السلام: «رِبْحُ الْمُؤْمِنِ عَلَی أَخِیهِ رِباً إِلَّا أَنْ یَشْتَرِیَ مِنْهُ شَیْئاً بِأَکْثَرَ مِنْ مِائَهِ دِرْهَمٍ فَیَرْبَحُ فِیهِ قُوتَ یَوْمِهِ أَوْ یَشْتَرِیَ مَتَاعاً لِلتِّجَارَهِ فَیَرْبَحُ عَلَیْهِ رِبْحاً خَفِیفاً؛

امـام رضاعلیه السـلام می فرمایـد: سودگرفتن مؤمن از برادر دینی خود، ربا است؛ مگر این که کالایی از او بخرد که ارزش آن بیش از صد درهم باشد که در این صورت می تواند به اندازه ی گذرانِ زندگی روزانه اش سود دریافت کند و یا کالایی را با هدف تجارت بخرد؛ که می تواند سود خفیف و اندکی از آن بگیرد».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. دریـافت سود در داد و سـتدهای تجـاری مبـاح است؛ ولی بایـد دریـافت سود در چهارچوب عـدل و انصاف باشـد. دریافت سودهای کلان و چندین برابر قیمتِ تمام شده؛ بی انصافی است و سبب رویگردانی مصرف کننده ها از خرید شده و فاصله ی طبقاتی را روز به روز زیادتر می کند.

اهل بازار نیز رونق خرید و فروش را با وجود سود کمتر و کالای ارزان تر بر قیمت های بالا که سبب بی رونق شدن داد و ستد می شود، ترجیح می دهند.

۲. نمی شود درصـد مشخصـی را برای میزان سود دریافتی معیّن کرد و آن را به همه دیکته نمود، لـذا امام رضاعلیه السـلام می فرماینـد: میزان سود دریافتی، خفیف و اندک (به مقدار هزینه ی زندگی) باشد؛ بنابراین سودهای کلان ناروا است. همین طور فرمودنـد: به مقدار تأمین نیازمندی های زندگی به دور از اسـراف و تجمل گرایی باشد، یعنی تجار و معامله گران باید به سود اندک در حد گذران زندگی قانع باشند و به دنبال دریافت سودهای کلان نباشند.

۳. این که تولیدکنندگان و فروشندگان کالا، به سود اندک و به مقدار کفاف زندگی و برابر حق الزحمه ی خود برای تولید یا فروش، قانع باشـند؛ سبب کاهش قیمت تمام شده ی کالای مصرفی می شود، در نتیجه؛ هم توان رقابت با شرکت های تولیدی دیگر به ویژه در حوزه ی واردات افزایش می یابد، هم سبب می شود که مردم تمایل بیشتری به خرید از بازار نشان دهند و هم شرکت های تولیدی ما توان رقابت با سایر کشورها در بازارهای جهانی را خواهند داشت.

۴. در این روایت معاملات به سه قسم تقسیم شده است:

یک: معاملات کوچک که طبعاً افراد نیازمند و فقیر به سراغ آن می آیند؛ در این جا توصیه شده که هیچ سودی گرفته نشود و به اصطلاح فروش به صورت "رأس المال" انجام پذیرد.

۱-) مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۳، ص ۲۵۵

دو: معامله با کسانی که قـدرت بیشتری برای خریـد دارند؛ در معامله با این افراد، اضافه نمودن سود عادلانه ای به اندازه ی نیاز روزانه بر اصل سرمایه، بلا مانع است.

سه: معامله با گروهی که جنسی را به عنوان تجارت از دیگری خریداری می کنند؛ در مورد آنان نیز به سود عادلانه ی آمیخته با ارفاق توصیه شده است.(۱)

۵. در ادامه، یک استفتاء از مراجع عظام تقلید در این زمینه ذکر می شود:

س: گرفتن چه مقدار سود در فروش کالا مجاز است؟

ج: مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" فرموده اند: «سود گرفتن حد معیّنی ندارد؛ بنابراین تا وقتی که به حد اجحاف نرسیده و بر خلاف مقررات دولت هم نباشد؛ اشکال ندارد ولی افضل بلکه مستحب آن است که فروشنده به آن مقدار سودی که هزینه هایش را تأمین می کند، اکتفا نماید».(۲)

حضـرت آیت الله مکـارم شـیرازی"حفظه الله تعالی" نیز در پاسـخ به همین سوال فرموده انـد: «موارد مختلف است و حـد ثابتی نـدارد؛ اما رعـایت انصـاف در هر حال شایسـته ی هر مسـلمانی است و اگر از طرف حکومت اسـلامی نرخ معیّنی تعیین شـده باشد، از آن نباید تخلف کرد».(۳)

۶۴. پرهیز از بالابردن قیمت ها به صورت ساختگی

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم: « لَا تَنَاجَشُوا وَ لَا تَدَابَرُوا؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: با همدستی یکدیگر قیمت ها را بالا نبرید و به یکدیگر پشت نکنید!»(۴)

پیام ها و نکته ها

۱. "تَنَاجَشُوا" از مـاده ی"نَجَشَ" و از بـاب " تفاعـل" است؛ یکی از معانی باب تفاعل نیز به معنای «تظاهر» است. بر اساس این معنی، واژه ی "تَنَاجَشُوا" بیان کننـده ی حالتی است که؛ فردی که قصـد خرید کالایی را ندارد ضـمن تبانی با فروشـنده، قیمت آن را بیش از ارزش واقعی بالا ببرد و نزد مشتری اصـلیِ کالا تظاهر کند که می خواهد آن را بخرد؛ تا کسی که مشتری اصلی است بشنود و به ناچار برای این که کالا را از دست ندهد؛ به قیمت بالاتر بخرد.

۲. معنای دیگر باب تفاعل، "مشارکت" است و در این صورت معنای حدیث این می شود

ص:۱۱۷

۱-) دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۲۷۷

۲-) أجوبه الاستفتاءات(فارسی)، ص ۳۷۰، س ۱۶۱۱

۳-) احکام اصناف، ص ۱۶۳

۴-) معانی الأخبار، النص؛ ص ۲۸۴

که فعالـان اقتصـادی با همـدستی و تبانی با یکـدیگر، کالایی را بـدون رعایت قیمت تمام شـده و صـرفاً بر مبنای زیاده طلبی و منفعت طلبی شخصی بالا ببرند.

بر اساس مبانی اصولی؛ یعنی ظهور صیغه ی نهی در حرمت، و جواز استعمال یک لفظ در بیش از یک معنی، هر دو معنی می تواند منظور باشد، بنابراین تبانی بر افزایش قیمت کالا توسط افراد، شرکت ها، اصناف، فروشندگان، راننده ها و... به هر گونه ای جـایز نیست، مگر این که افزایش قیمت در پی افزایش هزینه هـای حمـل و نقـل، حقوق کارگران و یا افزایش مواد اولیه ی تولید باشد که در این صورت توجیه منطقی و عقلانی دارد.

۳. در نظام اقتصاد اسلامی، هدف تاجر و تولیدکننده ی مسلمان ضمن کسب درآمد حلال از راه داد و ستد عادلانه؛ خدمت به مسلمین از راه ایجاد اشتغال ، تأمین نیازمندی های آنان و استقلال و امنیت بخشی به جامعه ی اسلامی است. بنابراین تاجر و فعال اقتصادی مسلمان، هیچ گاه به دنبال کسب ثروت بیشتر به قیمت ظلم به مصرف کننده از طریق قیمت گذاری ناعادلانه نخواهد بود.

۴. در فرهنگ اسلام تأکیـد فراوانی بر قناعت در کسب درآمـد به میزانی که خداونـد از راه فعالیت عادلانه ی اقتصادی روزی انسان نموده است، شده(۱)

و از حرص و زیاده طلبی در انباشت ثروت به شدت نهی کرده است،(۲)

این که جمعی از فعالان اقتصادی با

تبـانی قبلی اقـدام به افزایش قیمت کالا در بـازار کننـد، از مصادیق بارز حرص و زیاده خواهی، عـدم قناعت در کسب درآمد حلال و اجحاف در حق مصرف کننده می باشد.

۵. برگزاری مناقصه و مزایده چنان چه در فضای باز رقابتی و بدون صحنه سازی و تبانی های پشت پرده باشد، اشکالی ندارد و مشمول این نهی نمی شود.(۳)

۶۵. حرمت سودهای ناعادلانه

دَعا أبو عبـدِاللّه علیه السـلام مَولیً لَهُ یقالُ لَه: مُصادِفٌ، فأعْطاهُ ألْفَ دِینارٍ و قالَ لَهُ: «تَجَهَّزْ حتّی تَخرُجَ إلیَ مِصـرَ ، فَإنَّ عِیالی قَد کَثُرُوا... فلَمَّا دَنَوا مِن مِصرَ اسْتَقْبَلَتْهُم قافِلَهٌ... فأخْبَرُوهُم أنّهُ لَیسَ بِمِصـرَ مِنهُ شَیءٌ ، فتَحالَفوا و تَعاقَدوا عَلَی أن لا یَنْقُصُوا مَتاعَهُم مِن رِبحِ الدِّینَارِ دِینارا، فلَمّا قَبَضُوا أمْوالَهُم وانْصَرَفوا إلی المَدِینَهِ، فَدَخَلَ مُصادِفٌ علی أبی عبدِ الله علیه السلام و مَعهُ کِیسانِ، فی کُلِّ واحـدٍ ألفُ دِینارٍ، فَقَالَ: جُعِلتُ فِداکَ هَـذَا رأسُ المالِ و هـذا الآخَرُ رِبـحٌ، فَقَالَ: إنَّ هَـذَا الرِّبـحَ کثیرٌ، ولکِنْ مَا صَـنَعْتَهُ فی المَتاعِ؟

۱-) الکافی (ط- الإسلامیه)، ج ۲، ص ۱۳۹

۲-) بحارالأنوار(ط - بیروت)، ج ۷۰، ص ۱۶۰

۳-) دائره المعارف فقه مقارن، ج ۲، ص ۳۷۸

فحَدَّثَهُ كيفَ صَنَعوا و كيفَ تَحالَفُوا، فَقَالَ: سُبحانَ الله! تَحْلِفُونَ عَلَى قَومٍ مُسلِمينَ أَلّا تَبيعُوهُم إلّا رِبْحَ الدِّينارِ دِينارا؟! ثُمّ أَخَذَ أحدَ الْكِيسَيْنِ فَقَالَ: هَذَا رَأسُ مَالي، وَ لا حاجةَ لَنَا فِي هَذَا الرِّبحِ. ثُمَّ قَالَ: يا مُصَادِفُ! مُجادَلَهُ السُّيُوفِ أهْوَنُ من طَلَبِ الحَلالِ؛

امام صادق علیه السلام غلام خود، مُصادِف را فرا خواند، هزار دینار به او داد و فرمود: « آماده شو که [برای تجارت] به مصر بروی! چون عائله ام زیاد شده است... وقتی به مصر نزدیک شدند، کاروانی به استقبال آن ها آمد... و به اطلاعشان رساندند که کالاهای آن ها در مصر کمیاب است و با هم پیمان بستند که کالاهای خود را به کمتر از دو برابرِ خرید، نفروشند. پس از فروش کالاـ و گرفتن پول خود، به مدینه برگشتند. مصادف؛ با دو کیسه که در هر یک، هزار دینار بود، خدمت امام صادق علیه السلام رسید و عرض کرد: فدایت شوم! این کیسه، اصل سرمایه است و این یکی، سود آن. حضرت فرمود: این، سود زیادی است! با کالا چه کردی؟ مصادف برای امام توضیح داد که چه کردند و چگونه با هم عهد و پیمان بستند. حضرت فرمود: سبحان اللّه! علیه گروهی از مسلمانان هم پیمان می شوید که کالای خود را به آنان به کمتر از دو برابرِ خرید نفروشید؟ آن گاه یکی از دو کیسه را گرفت و فرمود : این سرمایه ی من است و ما را به این سود نیازی نیست. سپس فرمود: ای مصادف! شمشیر زدن، آسان تر از به دست آوردن مال حلال است».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. علت اعتراض امام صادق علیه السلام تنها نرخ سود بالاـ نبود؛ بلکه از تبانی برای ایجاد انحصار و بازار سیاه و سودِ کلان حاصل از آن انتقاد کردند، چرا که این کار، قدرت انتخاب خریدار را سلب می کند و وی را به خرید کالا (با قیمت بالا) با توجه به نیازی که دارد وادار می کند.(۲)

۲. سودهایی که با تبانی فروشنده ها و به زیان مسلمانان به دست می آید، حرام است؛ زیرا مبتنی بر قیمت واقعی و تمام شده ی کالا نیست، بلکه مبتنی بر زیاده طلبی و تبانی عده ای منفعت طلب و دنیاپرست علیه مسلمانان است.

۳. اگر در شرایط عادی و با وجود فروشندگان متعدد که کالاـ را به قیمت واقعی آن عرضه می کنند، و با فرض آگاهی خریداران از قیمت واقعی کالاـ فروشنده ای بخواهد کالاـیش را گران تر از دیگران بفروشد، حرام نیست؛ زیرا نه مشتری مجبور به خرید از او است و نه فروش کالا با نرخ بالاتر باعث اضرار و فریب مشتریان می شود؛ هرچند از این جهت که قیمت بالا

۱-) میزان الحکمه، ج ۳، ص ۲۱۱

۲-) اخلاق اقتصادی از دیدگاه قرآن و حدیث، ص ۲۰۶، با اندکی تغییر

بی انصافی و ناعادلانه است، از نظر اخلاقی بی اشکال نیست.(۱)

۴. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم سپاهی را به جنگ اعزام کردند. وقتی سپاه برگشت، فرمودند: «خوش آمد می گویم به مردمانی که جهاد اصغر را گذراندند ولی جهاد اکبر همچنان بر عهده ی آنان باقی مانده است». عرض شد: «ای رسول خدا! جهاد اکبر چیست؟» فرمودند: «جهاد با نفس».(۲)

“جهاد با نفس” یعنی جهاد با خواهش های غیرمنطقی، ناعادلانه و غیر مشروع نفس که یکی از مصادیق آن، سودهای ناعادلانه و باد آورده ای است که سبب فقیرتر شدن طبقه ی متوسط و ضعیف جامعه و ثروتمندتر شدن طبقه ی ثروتمند و مرفه می شود. همین شکاف طبقاتی در دراز مدت سبب شورش و قیام مستضعفین علیه صاحبان قدرت و ثروت می گردد. امام صادق علیه السلام با رد کردن این سود ظالمانه نشان می دهند که قهرمان مبارزه با نفس در جهاد اکبر هستند. چه خوب است شاگردان مکتب امام صادق علیه السلام نیز با بسنده کردن به سود اندک حلال و خودداری از سودهای کلان از طریق ایجاد بازار سیاه و تبانی در قیمت گذاری، در مبارزه با نفس در میدان جهاد اکبر، پیروِ امام خود باشند.

ص:۱۲۰

۱-) اخلاق اقتصادی از دیدگاه قرآن و حدیث، ص ۲۰۶

۲-) میزان الحکمه، ج ۲، ص ۳۳۲

بخش پنجم: نقش و وظایف کارگر

اشاره

ص:۱۲۱

تولید به طور مستقیم بر دوش کارگر قرار دارد؛ اوست که باید به موقع سرِ کارش حاضر شود و کار را برابر با استانداردهای لازم انجام دهد؛ لذا باید از نظر روحی و روانی و توان جسمی، حس و حال و توان کار کردن را داشته باشد. این، در گرو آن است که همه ی مسئولین؛ به خصوص کارفرماها و صاحبان شرکت ها و صنایع به جایگاه کارگران و نقش آنان واقف باشند و حقوق و مزایای ایشان را به موقع و به اندازه و محترمانه پرداخت کنند؛ همان گونه که سیره و روش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم و ائمه اطهارعلیهم السلام بوده است.

کارگران نیز باید، با توجه به نقشی که در تولید دارند، اولاً به ارزش و جایگاه خود به عنوان یک کارگر نزد خداوند و اولیای او توجه داشته باشند، ثانیاً وظایف خود را با احساس مسئولیت و وجدان کاری انجام دهند و هدفشان تولید کالای با کیفیت، با ظاهری زیبا و چشم نواز، و با رعایت حدود شرعی و قانونی، در راستای پیشرفت و تعالی نظام مقدس اسلامی باشد و ثالثاً شأن خود را از کارهای یدی و مشاغل تولیدی بالاتر ندانند؛ مشکل برخی از بیکاران این است که بسیاری از شغل های تولیدی را که نجات بخش کشور است، در شأن خود ندانسته و دنبال شغل اداری می گردند. انبیای الهی که برترین انسان ها در طول تاریخ بشریت بوده و هستند، در کنار ارشاد و هدایت و تعلیم و تربیت جامعه، برخی از اوقاتشان را به شغل های به اصطلاح آزاد و یدی اختصاص می دادند. به طور مثال: حضرت آدم علیه السلام؛ کشاورزی، حضرت ادریس علیه السلام؛ خیاطی، حضرت نوح علیه السلام؛ نجاری، حضرت ابراهیم علیه السلام؛ کشاورزی و دامداری، حضرت یعقوب علیه السلام؛ دامداری، حضرت ایوب علیه السلام؛ دامداری و زراعت، حضرت شعیب علیه السلام؛ شبانی و کارگری، حضرت داودعلیه السلام؛ زره سازی و آهنگری، حضرت هود و صالحC؛ تجارت، حضرت لوط علیه السلام؛ زراعت، حضرت سلیمان علیه السلام؛ حصیر بافی و حکومت، حضرت عیسی علیه السلام؛ نجاری و حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم؛ تجارت و شبانی.(۱)

۶۶. توجه به ارزش کارگری

قَالَ رَسُولُ الله صلی الله علیه و آله وسلم: «مَنْ أَکَلَ مِنْ کَدِّ یَدِهِ کَانَ یَوْمَ الْقِیَامَهِ فِی عِدَادِ الْأَنْبِیَاءِ وَ یَأْخُذُ ثَوَابَ الْأَنْبِیَاء؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: کسی که از دست رنج خود هزینه های زندگی اش را تأمین کند، روز قیامت در شمار پیامبران خدا قرار می گیرد و پاداش پیامبران خدا را دریافت می کند».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. کار کردن نزد پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم چنان از اهمیت و احترام برخوردار است که حضرت خم

۱-) ماهنامه ی مبلغان، ش ۱۵۳، ص ۹

۲-) جامع الأخبار(للشعیری)، ص ۱۳۹

می شوند و دست کارگر را می بوسند.(۱)

۲. راه رسیدن به آن پاداش ها، تلاش در چهارچوب ارزش های الهی(کسب حلال) و با هدف جلب خشنودی خداوند و تأمین نیازمندی های خود و خانواده، و رسیدگی به محرومان است.

۳. وقتی کارگر نزد خداوند متعال و رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم محترم و با ارزش است؛ پس هر کارگری در هر کار مشروع و قانونی که مشغول کار است(اعم از کار اداری، خدماتی، کشاورزی، دامداری و...) باید نزد همه (کارفرما، مسئولان، خانواده، همسایه ها، دوستان و...) محترم باشد و همه با احترام به او نگاه کنند. خودِ کارگر نیز باید به خود و شغل خود با دیده ی احترام نگاه کند.

مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" می فرمایند: «ملت ایران باید قدر جامعه ی کارگری خود را بداند. ما باید در عرف مفاهیم دینی و اجتماعی خودمان، برای کلمه ی"کارگر" قداست قائل باشیم؛ کارگر یک قداست دارد. کارگر آن کسی است که دارد کار می کند تا ملت و کشورش به عزتِ استقلال دست پیدا کند. این باید برای همه ی ما به عنوان یک باور قطعی در بیاید؛ همه بدانیم که کارگر چقدر اهمیت دارد. این عنوان"کارگر" شامل همه ی کسانی است که دارند کار می کنند برای پیشرفت کشور، برای توسعه ی تولید در کشور، برای بهبود وضع کار در کشور».(۲)

۶۷. مانند مجاهد راه خدا

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ عليه السلام: «الشَّاخِصُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ الْحَلَالِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: کسی که به دنبال کسب روزی حلال باشد؛ مانند کسی است که در راه خداوند مجاهدت می کند».(۳)

پیام ها و نکته ها

۱. جهاد از ماده ی"جَهَدَ" به معنای مشقت است و در اصطلاح شرع؛ عبارت است از: بذل جان، مال و توان خویش در راه اعتلای کلمه ی اسلام و اقامه ی شعائر ایمان.(۴) بنابراین کارگری که برای پیشرفت، استقلال و خودکفایی نظام مقدس اسلامی و تأمین نیازمندی های خود و خانواده اش تلاش می کند، مانند مجاهد میادین نبرد است.

رهبر کبیر انقلاب"رضوان الله تعالی علیه" می فرمایند: «همان طوری که سرحدات را قوای

ص:۱۲۳

۱-) تأمین اجتماعی در اسلام، ص ۴۲ - ۵۰

۲-) بیانات، سال ۱۳۸۷، ص ۷

۳-) عوالی اللئالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیه، ج ۳، ص ۱۹۴

۴-) فرهنگ قرآن، ج ۱۰، ص ۸۲

مسلح نگهداری می کنند و با شجاعت و شهامت از اسلام دفاع می کنند و جوانانی پُر ارزش را از دست می دهند؛ مع ذلک، با کمال شجاعت به دفاع از کشور و اسلام مشغول هستند، در داخل کشور هم مجاهدین کارگر و مجاهدین کشاورز مجاهده می کنند نظیر همان مجاهدات. آن ها سرحدات را از آسیب حفظ می کنند و شما متن کشور را از وابستگی حفظ می کنید. آن ها مجاهد فی سبیل الله هستند و شماها هم مجاهد فی سبیل الله. همان طور که خون آن ها در پیش خدای "تبارک و تعالی" مقدس و ارجمند است، عَرَق شما هم در پیشگاه خدای تعالی مقدس است. اگر شما کارگران و کشاورزان سرتاسر کشور قیام کنید به امری که مصلحت کشور شما، استقلال کشور شما، آزادی شما؛ به او بستگی دارد، این کشور به پیش خواهد رفت و آسیب نخواهد دید».(۱)

«در روایات فرموده اند: قطره ی عرقی که از بدن کارگر می آید؛ مثل قطره ی خونی است که از شهدای در راه خدا بیاید. چقدر این ارزش دارد! آن هایی که الان در جبهه ها جنگ می کنند و در جبهه بحمد الله، پیروزمندانه جنگ می کنند و اخیراً هم پیروزی بزرگی به دست آورده اند و امید است پیروزی نهایی را به دست بیاورند؛ ان شاء الله! این چقدر ارزش دارد! عرق شما هم که در کارخانه ها می ریزد، همان ارزش را دارد؛ برای این که، شما هم برای احیای یک کشور، برای وابسته نبودن یک کشور به خارج، برای استقلال کشور اسلامی زحمت می کشید؛ آن ها هم برای دفاع از یک کشور اسلامی، دفاع از اسلام زحمت می کشند. آن ها کارگرند؛ مثل شما و شما مجاهدید؛ مثل آن ها و این یک نعمت بزرگی است که نصیب کارگرها در قشر وسیع و شما عزیزان [شده] که در کارخانه ها و در مواردی که صنعت در آن جا حکم فرماست، کار می کنید».(۲)

۶۸. وجدانِ کاری کارگران

«وَ لا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْیاءَهُمْ وَ لَا تَعْثَوْا فِی الْأَرْضِ مُفْسِدینَ؛

و حق مردم را کم نگذارید و در زمین برای فساد، تلاش نکنید!»(۳)

پیام ها و نکته ها

۱. این که گفته می شود: "در ترازو و کَیل کم ندهید!" اختصاص به داد وستد ندارد بلکه کنایه

۱-) صحیفه ی امام، ج ۱۴، ص ۳۲۹

۲-) صحیفه ی امام، ج ۱۶، ص ۲۳۷

۳-) سوره ی مبارکه ی شعراء، آیه ی ۱۸۳

از مطلق تصرفات و تعهدات است؛ بنابراین کاستن از هر کاری متناسب با همان کار است و این که می گویند: "کم نفروشید!" یعنی هر کاری که بر عهـده ی شـماست؛ از آن ندزدید! خواه خرید و فروش باشد و خواه غیر آن.(۱) مانند: وجدانِ کاری که کارگران شـرکت های تولیدی باید داشـته باشند و خود را در برابر کاری که بر عهده دارند، مسئول بدانند و در انجام تعهدات و رعایت دقت در کاری که بر عهـده ی آن ها است کم نگذارند؛ چرا که کم گذاشـتن از رعایت دقت لازم در تولید کالا، از مصادیق کم فروشی می باشد.

۲. مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" در اهمیت وجدانِ کاری می فرمایند:

«بایـد برنامه ریزی کننـد! "وجـدانِ کاری" بایـد فرهنگ عمومی مردم شود. باید اگر کسـی کاری انجام می دهد، فکر کند که یک نفر بالای سـرش ایستاده است؛ حتی اگر تنها، در اتاقی خلوت باشد. کار باید کامل، محکم، قوی، ابتکاری و همراه با نیاز انجام گیرد.

...هیچ کس در کارهای خود کوتاهی نکند و بیکاری را برای خود مغتنم نشـمارد. هسـتند کسانی که در حال خسـتگی از کار هم، وقتی که کاری وجود دارد با کمال شوق کار می کننـد. کسـی از این ها نمی پرسد"شـما چرا کار نکردید؟" فکر مؤاخذه ی الهی و نیاز مردم، این ها را به کار وادار می کند. این روحیه، باید همگانی شود. این، همان "وجدانِ کاری" است».(۲)

«وجـدانِ کاری، یعنی افراد یک جامعه، خود را در قبالِ آن کاری که پـذیرفته اند متعهد بدانند و نوعی احساس وجدان نسـبت به آن داشـته باشـند و سـرِهم بنـدی و رفع تکلیف نکننـد و آن کار را به صورت کامل انجام دهنـد. این ها از جمله ی خُلقیّات یک ملت است که تأثیرش در زندگی و سرنوشت آن ها خیلی زیاد است».(۳)

«علاوه بر جنبه ی شـرعی، جنبه ی انسانی و تعهـد در قبال خودِ کار، انسان خودش را مسـئول بدانـد که کار را درست، کامل، قوی و بهترین انجام دهد؛ چه بالای سر او کسی باشد و چه نباشد. این، معنای "وجدانِ کاری" است. در اسلام که کار، عبادت و ارزش شـمرده شـده است، لازمه اش این است که هر کس کـاری را قبول کرد و تعهـد نمود، آن را به بهترین وجهی انجـام دهد. این حرف، سرِ کلاس درس و پای خط تولید و داخل مزرعه و پای چرخ خیاطی و کار داخل خانه هم هست. در هر نوع کـاری؛ که به این حسـاب، معلمی و تربیت و تعلیم هم یـک کـار است؛ آن هم یک کار بسـیار ارزشـمند، اگر کننـده ی کار، وجدانِ کاری داشته باشد، آن کار به بهترین شکل انجام خواهد یافت. این، آن چیزی است که کلید مشکلات کشور است.

... وقتی همه ی کنندگان کار، با احساس وجدانِ کاری به کار پرداختند و فهمیدند در حالی که

۱-) تفسیر موضوعی، ج ۷، سیره ی پیامبران در قرآن، ص ۹۰

۲-) بیانات، سال ۱۳۷۴، ص ۲۳

۳-) بیانات، سال ۱۳۷۴، ص ۶۶

کار را می کنند؛ اگر صاحب کار هم نیست، اما خداوند متعال حاضـر و ناظر است، کرام الکاتبین حاضـرند و ملائکه ی مقرّب الهی نگاه می کننـد؛ هر دقتی که برای بهبود کار بشود، مورد تحسـین کرام الکاتبین خواهـد بود و در پرونده ی عملِ کننده ی کار ثبت خواهـد شـد. این چیزها، در محاسبات بشـریِ ما به حساب نمی آیـد و غالباً نمی بینیم، غفلت می کنیم و بـدان توجه نداریم؛ اما در حساب خدا که این حرف ها نیست».(۱)

۶۹. نمودهای عملیِ وجدانِ کاری

قَالَ رَسُولُ الله صلی الله علیه و آله وسلم: «مَن طَلَبَ الدُّنیَا حَلالا فِی عِفافٍ کَان فِی دَرَجَهِ الشُّهَدَاء؛

پیامبر اکرم صـلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هر کس تلاش کند تا زندگی اش را از راه حلال اداره کند، مانند مجاهد در راه خـدا است و هر کس از راه حلال و با رعایت خویشـتن داری مالی به دنبال کسب درآمـد در دنیا باشد؛ در درجه ی شـهدا می باشد».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. "عفت در مال" یعنی خویشتن داری در برابر خواسته های ناروای نفس در قلمرو مسائل مالی. نفس انسان چون لذت طلب و راحت طلب است، به دنبال کسب درآمـد با کمترین زحمت و بیشترین لـذت است و در این راه، فرقی بین راه های روا و ناروا نمی گـذارد. به طور مثال: نفس انسان بدش نمی آید کاری را که می تواند در یک روز انجام دهد، با تعلّل در انجام کار، آن را در چنـد روز انجام داده و برای کار یک روزه، حقوق سه روز کاری را دریافت کند یا در وقت کاری، به کارهای شخصـی خودش بپردازد و یـا در حضور کارفرما با جـدیت کار کنـد ولی در نبود او، کم کاری و بی دقتی نمایـد. عفت در مسائل مالی یعنی؛ انسان وجدانِ کاری داشته باشد و به نمودهای عملی وجدانِ کاری عمل کند.

۲. نمودهای عملی وجدانِ کاری عبارتند از:

اگر انسان، وجـدان خویش را زیر پا نگذارد و به بهانه جویی روی نیاورد؛ در همه ی صـحنه های زندگی، هر کاری را به نحو احسن انجام می دهد؛ از جمله:

– در انجـام کـار، برای خود امتیازی قائل نمی شود و همان طور که برای خود، کار می کنـد، برای دیگران نیز همان گونه کار می کند.

– ساعات کاری را به طور دقیق مراعات و از کم کاری به شدت پرهیز می کند.

۱-) بیانات، سال ۱۳۷۶، ص ۲۷

۲-) المحجه البیضاء، ج ۳، ص ۲۰۳

– در انجام امور کاری خود، با دقت و سرعت عمل می کند و از مسامحه و سهل انگاری دوری می جوید.

– به سلسله مراتب، گردن می نهد و از نافرمانی و تمرّد، پرهیز می کند.

– کار را با کیفیت خوب، سلیقه، نظافت و به طور کامل انجام می دهد.

– کمیت کار را نیز در نظر دارد و سعی می کند که حجم کار و زمان انجام آن در سطح استاندارد و متناسب با میزان بهره وری مطلوب نسبت به ساعت مقرر باشد.

– در کارها ابتکار و خلاقیت به خرج می دهد و در جهت بهبود روش ها و کاهش هزینه ها شیوه های مناسبی را به کار می گیرد.

– دستورهای مقامات مافوق را تا حصول نتیجه، به طور مستمر پی گیری می کند؛ همچنین مراحل پیشرفت کار را طبق برنامه و جدول زمان بندی آن، مد نظر دارد.

– نسبت به کار، علاقه و جدیت دارد و آن را با پشتکار و احساس مسئولیت انجام می دهد.

– اشتباه های خود را می پذیرد و به سرعت درصدد جبران برمی آید؛ و به این منظور از نظریات منطقی دیگران سود می جوید.

– از ابزار و امکانات به طور صحیح استفاده می کند و نسبت به آن ها افراط و اسراف روا نمی دارد.

– به همه ی قوانین و مقررات، پایبندی نشان می دهد.

– همیشه و همه جا مصالح عمومی را بر منافع شخصی ترجیح می دهد.

– نسبت به همکاران و همنوعان، ایثار و فداکاری می کند و در موقع لزوم از نثار مال و جان خویش دریغ نمی ورزد.(۱)

– برای او حضور و عدم حضور کارفرما تفاوت نمی کند و در هر دو صورت به وظیفه و مسئولیت خود در حد توان عمل می نماید.

۷۰. رعایت مقررات و وظایف

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم: «مَنْ سَعَى عَلَى عِيَالِهِ فِي طَلَبِ الْحَلَالِ فَهُوَ فِي سَبِيلِ الله؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلمی فرماید: کسی که برای تأمین نیازمندی های خانواده اش از راه حلال، بکوشد؛ در راه خدا گام بر می دارد».(۲)

۱-) فقه مدیریت، ص ۲۴

۲-) روضه الواعظین و بصیره المتعظین(ط-القدیمه)، ج ۲، ص ۴۵۷

پیام ها و نکته ها

۱. در این روایت، بر کسب درآمد از راه حلال تأکید شده است.

ارتباط این روایت با وجدانِ کاری این است که اگر کارگری وجدان کاری نداشته باشد و معیارهای وجدانِ کاری را که در روایت قبل بیان کردیم رعایت نکند؛ حقوقی که در قبال کار می گیرد دچار اشکال خواهد بود. در این مختصر برای نمونه به چند فتوا و استفتاء از مراجع تقلید اشاره می شود.

س: بنده وکیل شخصی هستم، به این صورت که صاحب کار، پولی را به عنوان دستمزد برای کارگران به من می دهد، ولی من به کارگران، کمتر از آن مبلغ می دهم و بقیه ی آن را برای خودم بر می دارم؛ آیا جایز است؟

ج: جایز نیست.(۱)

س: چنان چه کارگر و یا کارمند از انجام شغلی که برای آن استخدام شده، سر باز زند، استحقاق اجرت ندارد و اگر حقوقی بدون انجام کار گرفته؛ ضامن است.(۲)

س: شخصی به عنوان عضو شورای اسلامی کارخانه ای انتخاب شده ولی همه روزه به جای حضور در کارخانه به تحصیل مشغول است و ماهیانه حدود شش هزار تومان به عنوان حقوق و مزایا از کارخانه دریافت می دارد. مستدعی است صحت و یا عدم صحت کار شخص یاد شده را بیان فرمایید!

ج: اگر کاری که برای آن استخدام شده را انجام نمی دهد، نمی تواند حقوق بگیرد.(۳)

س: در صورتی که کارمندی برای ساعت مشخصی در روز استخدام شود، اگر در آن ساعت ها مشغول مطالعه شود یا بدون اشتغال خاصی بیکار بماند؛ آیا در قبال آن ساعات می تواند حقوق دریافت نماید؟

ج: اگر کاری که باید انجام شود ترک می کند، جایز نیست.(۴)

س: برخی از کارمندان وظایف محوله ی خود را در ساعات اداری انجام نداده و بعد از ساعت اداری به آن می پردازند و در قبال آن اضافه حقوق دریافت می دارند، آیا این عمل جایز است؟

ج. جایز نیست.(۵)

س: بعضی از مشتریان بانک برای انجام سریع کارهایشان و دریافت خدمات بهتر، اموالی را

۱-) استفتاءات آیت الله بهجت«رضوان الله تعالی علیه»، ج ۳، ص ۲۹۶

۲-) استفتاءات امام خمینی«رضوان الله تعالی علیه»، ج ۲، ص ۲۱۲

۳-) استفتاءات امام خمینی« رضوان الله تعالی علیه»، ج ۳، ص ۵۳۷

۴-) استفتاءات حضرت آیت الله بهجت «رضوان الله تعالی علیه»، ج ۳، ص ۳۰۵

۵-) استفتاءات حضرت آیت الله بهجت «رضوان الله تعالی علیه»، ج ۳، ص ۳۰۵

به کارمنـدان بانک می بخشـند؛ با توجه به این که اگر کارمنـدان بانک آن کارها را برایشان انجام ندهنـد، چیزی به آنان نمی دهند، آیا در این حالت، گرفتن آن مال جایز است؟

ج: جـایز نیست کارمنـدان در برابر انجام کار مشتریان که برای آن اسـتخدام شـده انـد و هر ماه در برابر آن حقوق دریافت می کننـد، از مشتریـان چیزی بگیرنـد و همچنین مشتریان بانک نبایـد کارمنـدان را در برابر انجام کارهایشان با پول نقـد یا غیر آن تطمیع کنند؛ زیرا این کار مستلزم فساد است.(۱)

- کارمند یا کارگری که اسـتخدام می شود تا طی مدت تعیین شده، تنها برای اسـتخدام کننده کار کند، جایز نیست که در آن مـدت برای خود یـا برای دیگری کـار کنـد، مگر در برخی از کارهـای جزئی که منافاتی با قرارداد استخدام او نـدارد؛ ماننـد: صرف نهار یا خواندن نماز جماعت.(۲)

- اگر کارمند یا کارگر برای کار معیّنی اسـتخدام شود ولی کار دیگری انجام دهد، مسـتحق دسـتمزد برای هیچ کدام از کارها نمی باشد.(۳)

۱-) أجوبه الاستفتاءات «فارسی»، ص ۲۷۲، س ۱۲۴۱

۲-) زندگی در پرتو احکام دین، ص ۱۵۳، نقل از رساله ی نوین حضرت امام خمینی «رضوان الله تعالی علیه»، ج ۲، ص ۱۷۵

۳-) همان

بخش ششم: نقش و وظیفه ی مردم در تولید ملی

اشاره

ص:۱۳۱

انواع وظایف مردم

به فرمایش مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" مهم ترین نقش در تولید کالای ملی، بر دوش عامه ی مردم و مصرف کننده ها می باشد. اگر عامه ی مردم پی به اهمیت تولید ملی، لزوم حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی و خودکفایی و استقلال اقتصادی ببرند، به این راحتی تن به خرید کالای خارجی نمی دهند؛ حتی اگر آن کالا نسبت به نمونه ی ایرانی؛ قدری زیباتر و باکیفیت تر باشد.

تمام کشورهایی که امروزه شاهد رشد و شکوفایی اقتصادی آنان هستیم؛ در روزگار نه چندان دور، نه تنها در امر تولید نسبت به ما بهتر نبوده اند بلکه به مراتب از ما عقب تر بوده اند؛ ولی تصمیم گرفتند روی پای خود بایستند و جز کالای تولیدیِ خود را مصرف نکنند. بعد از این که در این راه موفق شدند، بر اساس خوی استعمارگری که در آن ها وجود داشت و دارد، دست اندازی به منابع سرشار سایر کشورها را آغاز کردند و با انواع حیله ها و ترفندها و با بی کفایتی و خود فروختگی پادشاهان و مسئولین غیر مسئول کشورهای به اصطلاح جهان سوم، منابع آن ها را یا به یغما بردند و یا به صورت مواد خام و با بهایی اندک از چنگ آنان خارج کردند و در مقابل، کالاهای تولیدی خود را با بهای فراوان روانه ی این کشورها نمودند. همچنین همراه با صدور کالا، فرهنگ مبتنی بر دنیاگرایی، مصرف گرایی، مدپرستی و شهوت رانی خود را نیز بر همگان تحمیل کردند. به این ترتیب آن کشورها را از نظر اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و... دنباله روِ خود کردند و آنان شدند ارباب و همگان نوکر!

آیا وقت آن نرسیده تا با همتی عالی، عزمی عمومی و اندکی گذشت و چشم پوشی، به جای این که با مصرف کالای خارجی، روز به روز بر قدرت اقتصادی کشورهای خارجی به ویژه دشمنان قسم خورده ی خود بیافزاییم، به مصرف و خرید کالای ایرانی روی آوریم تا ضمن ارج نهادن به همت و تلاش کارگران ایرانی و دلگرمی بخشیدن به سرمایه گذاران اقتصادی؛ بر استقلال اقتصادی، سیاسی و فرهنگی خود در برابر دشمنان قدّار و بی رحم بیافزاییم و پایه گذار تمدن اسلامی مبتنی بر آموزه های دینی جهت زمینه سازی برای ظهور نجات بخش بشریت، از دست استعمارگران تاریخ باشیم؟!

ص:۱۳۲

فصل اول: لزوم خرید کالای ایرانی

اشاره

ص:۱۳۳

۷۱. خرید کالای ایرانی؛ مصداق جهاد اقتصادی

«جاهِدُوا بِأَمْوالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ فی سَبیلِ اللهِ ذالِكُمْ خَیْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ؛ با اموال و جان های خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید!»(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. جهاد مالی در راه خداوند مصادیقی دارد؛ از جمله این که به خاطر اعتلای نظام اسلامی، خودکفایی در تولید، ایجاد اشتغال پایدار برای فرزندان ایران زمین، عدم وابستگی به خارج به ویژه قدرت های استکباری و... اقدام به خرید کالای ایرانی کنیم.

۲. بی گمان خرید کالای ایرانی سبب رونق گرفتن تولیدملی، رشد و شکوفایی اقتصادی و امنیت و استقلال اقتصادی و حتی سیاسی و فرهنگی کشور خواهد شد. همین طور به اشتغال پایدار جوانان و فرزندان ما کمک می شود؛ در این صورت است که دشمنان اسلام نمی توانند با فشار و تحریم، ما را وادار به پذیرفتن سیاست های استکباری و خصمانه خود کنند. پس بیایید در عزمی ملی، همه با هم (اعم از دولت مردان و شرکت ها و عامه ی مردم) با خرید کالای ایرانی و ترجیح آن بر کالای خارجی؛ به آبادانی، امنیت، استقلال و اشتغال پایدار میهن خود کمک کنیم!

۳. توصیه ی مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی"

«همه باید دست به دست هم بدهند تا تولید داخل رجحان پیدا کند؛ ارزش پیدا کند و فرهنگی بر جامعه ی ما و بر ذهن های ما حاکم شود که مصرف کردن تولید داخلی را ارزش بدانیم. ما به قیمت به کار واداشتنِ یک کارگر بیگانه که تولید او را مصرف می کنیم، یک کارگر داخل کشور را بیکار می کنیم. همه ی مسئولان کشور، سیاست گذاران کشور، مسئولان تبلیغات کشور، خودِ کارآفرینان، خودِ کارگران، دولت و بخش های مربوطه به این نکته باید اهمیت بدهند. امروز خوشبختانه بسیاری از محصولات و مصنوعات داخل کشور، برتر و گاهی بسیار برتر از مشابه های بیرونی و خارجی است. چرا ما باید نسبت به مصنوعات خودمان بی اعتنا باشیم؟ گذشت آن روزی که وابستگان به دستگاه قدرت به دست خودشان، با بیانات زهرآگین خودشان تلقین می کردند که ایرانی قادر به تولید و ساخت نیست. آن ها ایران را عقب انداختند».(۲)

۱-) سوره ی مبارکه ی توبه، آیه ی ۴۱

۲-) بیانات، سال ۱۳۸۸، ص ۱۴

۷۲. تعصب نسبت به خرید کالای ایرانی؛ تعصبی پسندیده

سُئِلَ عَلِیُّ بْنُ الْحُسَیْنِ علیه السلام عَنِ الْعَصَبِیَّهِ فَقَالَ: «الْعَصَبِیَّهُ الَّتِی یَأْثَمُ عَلَیْهَا صَاحِبُهَا أَنْ یَرَی الرَّجُلُ شِرَارَ قَوْمِهِ خَیْراً مِنْ خِیَارِ قَوْمٍ آخَرِینَ وَ لَیْسَ مِنَ الْعَصَبِیَّهِ أَنْ یُحِبَّ الرَّجُلُ قَوْمَهُ وَ لَکِنْ مِنَ الْعَصَبِیَّهِ أَنْ یُعِینَ قَوْمَهُ عَلَی الظُّلْمِ؛

از امام سجادعلیه السلام پیرامون تعصب سوال شد؛ آن حضرت فرمود: تعصبی که گناه دارد آن است که شخص متعصب، افراد شرور و بد قوم خود را از اشخاص خوب اقوام دیگر بهتر بداند، ولی این که انسان قوم خود را دوست داشته باشد تعصب [باطل] نیست؛ تعصب [باطل] این است که انسان قومش را بر ستمگری کمک کند».(۱)

پیام ها و نکته ها:

۱. بر اساس این روایت، تعصب اگر به معنای دوست داشتن قوم خود باشد اشکالی ندارد، بنابراین خرید کالای ایرانی و به کارگیری نیروی کار ایرانی به خاطر علاقه ای که به اشتغال هموطنان خود داریم، نوعی محبت عملی به آنان است و اشکالی ندارد.

۲. نمونه ی دیگر تعصب پسندیده، تعصب در دفاع از حق و عدالت است؛ همان کاری که حضرت حمزه علیه السلام در دفاع از پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم انجام دادند. حضرت آیت الله مکارم شیرازی"حفظه الله تعالی" در بیان تعصب ایشان می فرمایند: «تعصب حمزه علیه السلام در دفاع از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم در مقابل مشرکان کثیف و ننگین و بی منطق، چیزی جز دفاع از حق و عدالت نبود و این تعصب ممدوح است. اگر حمزه علیه السلام به خاطر تعصب، چیزی بر خلاف حق و عدالت انجام می داد، مذموم بود».(۲)

بر همین مبنا، تعصب در خرید کالای ایرانی چون در جهت اعتلای نظام جمهوری اسلامی در برابر استکبار جهانی و مقابله با جنگ نرم دشمنان اسلام و تحریم های به اصطلاح فلج کننده ی آنان است، از سنخ تعصب حضرت حمزه علیه السلام برای دفاع از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم در برابر مشرکان و ممدوح می باشد.

۷۳. خرید مستقیم از تولیدکننده

قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: «لَا تَلَقَ وَ لَا تَشْتَرِ مَا تُلُقِّیَ وَ لَا تَأْکُلْ مِنْهُ؛

۱-) الکافی (ط – الإسلامیه)، ج ۲، ص ۳۰۹

۲-) اخلاق در قرآن، ج ۲، ص ۲۲۴

امام صادق علیه السلام می فرماید: به پیشباز (بار میوه و کالاهای روستایی که برای فروش به شهرها می آورند) مرو و آنچه این گونه باشد مخر و از آن مخور!»(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. این کار(به پیشباز فروشندگان روستایی رفتن در بیرون شهر)، در اصطلاح فقهی، "تلقّی رکبان" نامیده می شود؛ یعنی این که خریدار(یا فروشنده) از شهر خارج شود و جنس را پیش از ورود به شهر (و اطلاع تولیدکنندگان و فروشندگان از نرخ روز)، از آن ها بخرد.(۲) بر اساس تعلیلی که در روایات مربوط به "تلقّی رکبان" آمده است، می توان ضرورت حذف واسطه های غیر ضروری میان تولید کننده و مصرف کننده ی نهایی را نتیجه گرفت که خاصیتی جز افزایش قیمت ندارند.(۳)

۲. شاید حکمت نهی از واسطه گری، دو سویه باشد یعنی؛ گاه واسطه گری سبب می شود که واسطه ها و دلال ها کالای تولیدی را از کشاورزان و دامداران و سایر تولید کنند گانی که برای تولید آن زحمت زیادی هم نکشیده اند، ارزان بخرند، آن را در انحصار خود درآورند و به قیمت بالایی بفروشند در حالی که این ها نیز برای تهیه و تولید آن زحمت چندانی نکشیده اند؛ که در این صورت، هم به تولید کننده و هم به مصرف کننده ظلم شده است.

۳. پیشنهاد می شود بازارچه هایی برای عرضه ی مستقیم تولیدات روستایی و عشایری در شهرها ی مختلف و در فصل تولید، در نظر گرفته شود تا هم واسطه های غیر ضروری از بازار تولید و عرضه حذف شوند، هم سود واقعی کالا به جیب تولید کننده برود و هم کالا با قیمت مناسب تر در اختیار مصرف کننده قرار گیرد. همچنین به همه ی مصرف کننده ها توصیه می شود که حتی المقدور اجناس خود را مستقیم از تولید کننده ها و یا اولین واسطه هایی خریداری کنند که وجودشان ضروری است و اجناس را با سودی عادلانه به فروش می رسانند.

۱-) الکافی(ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۱۶۸؛ الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۳، ص ۵۳۵

۲-) الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ج ۵، ص ۵۷۷

۳-) اخلاق تجارت، ص ۴۰

فصل دوم: پرهیز از خرید کالای غیر مسلمان

ص:۱۳۷

۷۴. پرهیز از داد و ستد اقتصادی با فرومایگان

قَالَ الصَّادِق علیه السلام: «إِیَّاکَ وَ مُخَالَطَهَ السَّفِلَهِ- فَإِنَّ السَّفِلَهَ لَا یَئُولُ إِلَی خَیْرٍ- لَا تُخَالِطُوا وَ لَا تُعَامِلُوا إِلَّا مَنْ نَشَأَ فِی الْخَیْرِ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: از آمد و شد و داد و ستد اقتصادی با انسان های فرومایه و پست پرهیز کنید، - زیرا ارتباط بـا انسان های فرومایه، عاقبت خوشی برای انسان نـدارد و انسان را به خوبی و خیر نمی رسانـد- نیز آن حضرت فرمود: داد و ستد و معامله نکنید مگر با کسانی که در خوبی و خیر پدید آمده و رشد کرده اند».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. واژه ی" مُخَالَطَهَ " به معنای "ارتباط و آمد و شد" است(۲) و در واقع داد و ستد و مشارکت تجاری، مصداقی از آن به شمار می رود. از این رو، محدثان و فقیهان این روایت را در باب "آداب تجارت" آورده اند.(۳)

۲. «سَفِلَه» به معنای فرد پست و فرومایه است(۴) ولی در منطق قرآن به کسی گفته می شود که تمام توجه او به عالم طبیعت است... و اصولًا از ماورای دنیا و عالم روحانیت بی خبر بوده، منکوس الی الطبیعه (واژگون به سوی طبیعت) است و هیچ گاه در این مقام برنیامده که خود را تهذیب کند؛ حرکت و نیروی روحانی و معنوی در خویشتن ایجاد نماید و پرده های سیاهی را که روی قلب او سایه افکنده، کنار زند؛ [چنین انسانی] در "اسفل السافلین" که آخرین حجب ظلمانی است، قرار دارد.(۵)

۳. داد و ستد با انسان های پست و فرومایه، مستقیم یا غیر مستقیم در رفتار و افکار انسان اثر می گذارد و او را به سمت و سوی دنیاگرایی، لـذت طلبی و شـهوت گرایی سوق می دهـد؛ زیرا آنان هدفی جز دنیا و لذتی جز لذت مادی و شـهوانی دنبال نمی کننـد، اعتقادی به حرام و حلال و طهارت و نجاست ندارنـد و به طور معمول در تولید کالاهای مصـرفی نیز توجهی به رعایت این جهات نخواهند داشت. لذا معاشرت با آنان خطر اباحه گری، بی مبالاتی و آلودگی روحی و ظاهری را برای وارد کننده و مصـرف کننـده و به تدریـج کـل جـامعه در پی دارد، خصوصاً که امروزه یکی از راه هـای تهـاجم فرهنگی دشـمن، تهاجم به ارزش های دینی از راه صادرات کالای

۱-) الکافی(ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۱۵۸

۲-) فرهنگ معاصر عربی- فارسی، ص ۱۷۸

۳-) الکافی(ط- الإسلامیه)، ج ۵، ص ۱۵۸؛ من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۶۴؛ علل الشرایع، ج ۲، ص ۵۲۷

۴-) النهایه فی غریب الحدیث و الأثر، ج ۲، ص ۳۷۶

۵-) تفسیر قرآن مهر، ج ۲۲، ص ۲۶۵

مصرفی به کشورهای هدف است.

۴. داد و ستد مداوم با این انسان ها که اوصافشان دربندهای قبل آمد، مستلزم وارد کردن کالاهای مصرفی است، و وارد کردن کالای مصرفی هم، سم مهلکی برای تولید ملی و اشتغال پایدار می باشد. بنابراین جز در موارد ضرورت نباید کالای مصرفی از کشورهای بیگانه وارد کرد. البته آموختن علم و فن آوری که مقطعی و گذراست؛ نه تنها اشکالی ندارد بلکه گاه ضرورت هم دارد، چرا که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم می فرمایند: «علم را بیاموزید هر چند از چین باشد!»(۱)

۵. لازم است کشورهای اسلامی با برقراری روابط تجاری و اقتصادی متقابل، نیازمندی های مصرفی یکدیگر را پوشش دهند تا در مواردی که به هر دلیل نمی توانند برخی از کالاهای مصرفی را تولید کنند، نیازمند کشورهای کفر نباشند و این احتیاجات را از طریق ارتباط تجاری با هم برطرف سازند تا؛ در نتیجه به جای کمک به اشتغال و مقتدرتر شدن کشورهای کفر، کشورهای مسلمان تقویت شوند و امت اسلامی رشد و شکوفایی و تعالی خود را باز یابد.

۶. چند فتوا و استفتاء فقهی در این زمینه بیان می شود:

- با توجه به این که یکی از شرایط تذکیه، مسلمان بودن ذبح کننده است؛ بنابراین حیوانی که به وسیله ی کافران ذبح شده، نجس و خوردن آن حرام است.

س: آیا چرمی که در کشور فرانسه به فروش می رسد (یا کفش چرمی و غیره) از آن جا که احتمال ورود از الجزایر را دارد، پاک است و پوشیدن یا استفاده کردنش اشکال ندارد؟

ج: در حکم میته است.

س: آیا پوست هایی که از خارج وارد می شود و در ساختن کفش و امثال آن به کار می رود پاک است یا نجس؟

ج: پوستی که از بلاد اسلامی وارد می شود، محکوم به طهارت است؛ مگر آن که ثابت شود که ذبح به طریق غیرشرعی بوده، و پوستی که از بلاد غیر اسلامی وارد می شود، محکوم به نجاست است مگر احراز شود که ذبح به طریق شرعی بوده یا احتمال داده شود که واردکننده ی مسلمان، احراز تذکیه ی حیوان را نموده، سپس پوست را در دسترس مسلمین قرار داده است.(۲)

۷۵. پرهیز از داد و ستد با انسان های آلوده

قَالَ الصَّادِق علیه السلام: «لَا تُعَامِلْ ذَا عَاهَةٍ فَإِنَّهُمْ أَظْلَمُ شَيْ ءٍ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: با انسان هایی که بیمارند و یا دارای کالای آفت زده و معیوب

۱-) مشکاه الأنوار فی غرر الأخبار، النص، ص ۱۳۵

۲-) احکام مسافران خارج از کشور، ص ۱۱

هستند، داد و ستد نکن! زیرا آنان ستمگرترین چیزند».(۱)

پیام ها و نکته ها:

۱. "العـاهَه" جمع "عَاهَات " به معنی آفتی است که در کشتزار و یـا دام و جز آن افتـد؛ «اَهْـلُ العَاهَاتِ» نیز یعنی آنان که آفت زده شده اند.(۲) نویسـنده ی کتاب اخلاق تجارت در صفحه ی ۸۸ کتـابش می نویسـد: مراد از "عَاهَه" آن گونه که از برخی روایات و تصریح بعضی از فقیهان بر می آید، همان بیماری های مُسری است. به هرحال چه منظور از این واژه، مطلقِ بیماری و آفت باشد و چه تنها بیماری های مسـری را شامل شود، انسان در خرید محصولات کشاورزی و دامی و غذایی باید از سلامت محصول مطمئن باشـد؛ زیرا بسـیاری از بیمـاری هـای علاـج ناپـذیر و یـا صـعب العلاج، همچنین کاهش عمر طبیعی؛ ناشـی از مصـرف محصولات خوراکی و نوشیدنی ناسالم است. پس تولیدکنندگان و فروشندگان محصولات غذایی هم باید از سلامتی لازم برخوردار باشند.

بدین منظور لازم است وزارت بهداشت و درمان، نظارت کافی را بر بازار محصولات غذایی-از تولید تا مصرف- داشته باشد.

باتوجه به آنچه گفته شد؛ منظور از "ذَا عَاهَه" این است که تولیدکننده و فروشـنده مبتلا به بیماری و عدم سلامت جسمی باشد و یا این که خود شخص سالم ولی کالایی که به فروش می رساند دارای آفت بوده و برای سلامتی انسان زیان بار باشد.

۲. با پرهیز از خرید کالاهای مضـر و یا بدون پروانه ی بهداشت، می توانیم به تولیدات سالم در کشور جهت دهیم و مانع رشد قارچ گونه ی شرکت های تولیدی مضر و ناسالم شویم.

وقتی مردم بـدون توجه به آثار و پیامدهای مضـر و آسـیب زننده، کالاهایی مانند مواد مخدر سـنتی و صـنعتی، دخانیات، انواع نوشابه های گازدار، انواع چیپس و پفک و انواع غـذاهای آماده نظیر: سوسـیس، کالباس، فست فود و... را مصـرف می کننـد، پیامدش شیوع انواع بیماری ها و هزینه ی کلان درمان آن هاست.

۳. متأسـفانه چون هـدف در اقتصـاد مبتنی بر سـرمایه داری غرب، کسب سود حـداکثری به هر قیمت و از هر راه است، گـاهی تولیدکننـدگان نظام اقتصاد سـرمایه داری با علم به زیان آور بودن برخی محصولات، آن ها را تولیـد و روانه ی بازار مصـرف می کننـد و چه بسـا بـا سازمـان هـای بهـداشتی، استاندارد و سازمـان هـای نظـارتی تبـانی کرده و علامت بهـداشتی بودن و یا استاندارد بودن را هم بر محصولات خود می زنند. داد و ستد با کشورهای کفر که اقتصادشان مبتنی بر

ص:۱۴۰

۱-) الکافی (ط - الإسلامیه)، ج ۵، ص ۱۵۸

۲-) فرهنگ ابجدی عربی - فارسی، ج ۱، ص ۵۹۷

معیارهای نظام سرمایه داری غرب است، خطر خرید و فروش کالاهای مضر را در پی خواهد داشت که به برخی از آن ها اشاره می شود:

– مواد مخدر طبیعی و صنعتی، انواع قرص های روان گردان و انواع دخانیات که خطر و ضررش بر کسی پوشیده نیست و استفاده از آن ها پایه ی بسیاری از بیماری ها و انحرافات اخلاقی و اقتصادی است.

– چای خارجی؛ چای خارجی به علت داشتن رنگ، مواد افزودنی معطر وکافئین، مناسب بدن نیست، به ویژه اگر با قند و شکر مصرف شود. همین طور سبب وابستگی به کشورهای بیگانه، خروج ارز از کشور و آسیب به چای کاران و صنعت چای کشور می شود؛ لذا بهتر است به جای آن از چای ایرانی استفاده گردد که فاقد رنگ و مواد افزودنی است و به جای قند و شکر نیز خرما یا کشمش مصرف شود. برای معطرکردن چای هم بهتر است از دارچین، میخک، نعناع، گل نارنج، گل محمدی و... استفاده کرد.(۱)

– نوشابه های صنعتی؛ نوشابه های صنعتی به دلیل دارا بودن مواد افزودنی مضر، گاز و رنگ، کاملاً برای بدن ضرر دارند و به هیچ وجه نباید استفاده شوند. همین طور خطر پوسیدگی دندان، چاقی، سوء تغذیه، تأثیر سوء در کلیه، پوست، استخوان ها، خواب، تعادل آب بدن و قاعدگی زنان را تشدید می کنند.(۲)

بهترین نوشابه و نوشیدنی طبیعی و مفید برای سلامتی بدن؛ دوغ، شیر شیره، آب و شیره ی خرما، سرکه شیره و شربت های گیاهی (آب میوه های طبیعی) می باشد.(۳)

– چیپس و پفک؛ خطرات مصرف پفک عبارتند از: بروز اختلال های رفتاری؛ اضطراب، پرخاشگری و تندخویی در کودکان، خراب شدن دندان ها به سبب بالابودن میزان چسبندگی پفک، از بین رفتن اشتهای طبیعی، سرطان زا بودن، افزایش احتمال ناباروری در بزرگسالی، خطر ابتلا به فشارخون، بیماری های قلبی و عروقی و سکته در بزرگسالی و...(۴)

۴. سلامتی روحی و روانی به مراتب مهم تر از سلامتی جسم است، بنابراین وقتی که باید از انسان های آلوده به بیماری های جسمی و یا از کالاهایی که ضرر جسمانی دارد، پرهیز کرد؛ به طریق اولی باید از انسان هایی که آلوده به گناه کفر و شرک هستند و یا کالاهایی که آلودگی روحی و روانی به دنبال دارند، نیز پرهیز نمود.

۵. برخی احکام فقهی داد و ستد با کفار عبارتند از:

یک: معامله و تجارت با کافران، اگر موجب ورشکستگی یا خوف ورشکستگی بازار

۱–) غذا و تغذیه در آموزه های دینی و یافته های علمی، ص ۱۷۶

۲–) بخوانید و سالم بمانید، ص ۱۲۴

۳-) غذا و تغذیه در آموزه های دینی و یافته های علمی، ص ۱۷۶

۴-) بخوانید و سالم بمانید، ص ۱۲۳

مسلمانان شود، حرام است و بر مسلمانان واجب است که این گونه تجارت را ترک کنند.

دو: اگر روابط اقتصادی با کافران، موجب تعطیل شدن منابع اقتصادی کشور، رکود اقتصادی یا از بین رفتن ثروت ملی کشور اسلامی شود یا خوف آن وجود داشته باشد؛ حرام است.

سه: هرگونه رابطه (اقتصادی، سیاسی، نظامی و فرهنگی) با کفار که موجب سلطه ی آنان بر کشور اسلامی یا مسلمانان شود، حرام است.

چهار: رباگرفتن مسلمان از کافر حربی اشکال ندارد.(۱)

۷۶. تحریم خرید کالای دشمنان؛ تحریم در مقابل تحریم

«فَمَنِ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ؛ پس هر کس بر شما تعدی کرد، همان گونه که بر شما تعدی کرده، بر او تعدی کنید و از خدا پروا بدارید و بدانید که خدا با تقواپیشگان است».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. نخستین گام در راه مقابله با دشمن، پذیرش وجود دشمن و دشمنی او در قالب جنگ سخت(حمله ی نظامی)، جنگ نیمه سخت(کودتای نظامی) و جنگ نرم(تهاجم فرهنگی، تغییر باورها، ارزش ها و...) است. جنگ نرم دارای ابعاد وسیع دینی، سیاسی، حقوقی، عاطفی، اجتماعی و اقتصادی است. در بُعد اقتصادی تلاش دشمن بر این است که اقتصاد کشورهای غیرصنعتی و پیشرفته، تک محصولی باشد، مثلاً اقتصاد ایران، یک اقتصاد نفتی باشد و سایر نیازهای خود را از خارج وارد کند و حتی در بخش کشاورزی محصولاتی مانند پنبه و توتون را تولید کند، ولی در تبدیل آن به فرآورده، خودکفا نباشد. وقتی اقتصاد یک کشور، تک محصولی باشد و نسبت به تمامی نیازمندی های خود متکی به خارج باشد؛ دشمنان می توانند بدون لشگرکشی و قطعنامه های سازمان ملل و فقط با تحریم و فشار اقتصادی، آن کشور را تسلیم سیاست های خود کنند. این حربه سال هاست علیه جمهوری اسلامی ایران اعمال می شود و در سال های اخیر تشدید شده است. بر اساس قانون داماتو که در سال ۱۹۹۶ به تصویب دولت آمریکا رسید، هر کشوری که در سال بیش از چهل میلیون دلار در ایران سرمایه گذاری کند، از تجارت با دولت آمریکا محروم خواهد شد. در سال ۲۰۰۷ میلادی هم برخی از مؤسسات

۱-) احکام مسافران خارج از کشور، ص ۲۵؛ به نقل از تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۴۸۷ و ۵۳۹

۲-) سوره ی مبارکه ی بقره، آیه ی ۱۹۴

مالی و بانکی کشور؛ همچون بانک ملی، ملت، صادرات و سپه، مورد تحریم یک جانبه ی آمریکا قرار گرفتند.(۱)

آیا وقت آن فرا نرسیده که جنگ نرم دشمنان را – به ویژه در بُعد اقتصادی- جدّی بگیریم و بر اساس آیه ی شریفه، به مقابله با آنان برخیزیم و متقابلاً- در یک اقدام انقلابی، با تصمیم جمعی، خرید کالاهای تولید خارج را تحریم کرده و با خرید کالاهای ایرانی به رشد اقتصادی و خودکفایی در تولید کالاهای مصرفی کمک کنیم و این حربه ی دشمن را از اساس بی ثمر سازیم؟! امیدواریم ما؛ فرزندان رزمندگان میدان جنگ سخت که با ایثار و از خودگذشتگی دشمن را از این سرزمین بیرون راندند و شکست دادند، این بار نیز ایثار و از خودگذشتگی کرده و با خرید کالای ایرانی، در میدان جنگ نرم نشان دهیم که از نسل و تبار همان رزمندگان دیروزیم و خط و راه شهدا را فراموش نکرده ایم و حاضریم به خاطر شکست دشمن و رشد و تعالی انقلاب و میهن اسلامی خود، از اندکی زیباتر بودن، ارزان تر بودن، و یا هر امر دیگری که به خاطر آن، تن به خرید کالای خارجی می دهیم، بگذریم تا به استقلال اقتصادی و خودکفایی ملی برسیم.

۲. در فضایی که دشمنان ما، از ابزارهای رسانه ای، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و عاطفی برای ضربه زدن به جمهوری اسلامی استفاده می کنند، ما نیز برای خنثی کردن تبلیغات آن ها و همچنین به منظور ترویج اندیشه های ناب اسلامی و برای تقویت قدرت نرم خود، لازم است همه ی این ابزارها را در خدمت بگیریم و از هیچ کوششی فروگذار نکنیم.(۲)

امام علی علیه السلام می فرمایند: «سنگ ستم را از همان جایی که آمده است؛ برگردانید! (در برابر توطئه های دشمن بی تفاوت و ستم پذیر نباشید!) زیرا شر جز با شر دفع نمی شود».(۳) حضرت در این بیان نورانی، راه مقابله با دشمنان را مقابله به مثل می دانند، بنابراین تحریم اقتصادی دشمن را باید با تحریم اقتصادی پاسخ گفت، جنگ نظامی اش را با جنگ نظامی، جنگ نرم او را با جنگ نرم، حملات سایبری اش را با حملات سایبری، حملات لفظی را با حملات لفظی و... .

در ضرب المثل های زبان شیرین فارسی نیز با مواردی در این زمینه برخورد می کنیم از جمله:

“جوابِ های؛ هوی است” یا “کلوخ انداز را پاداش سنگ است” و... .(۴)

۷۷. برائت عملی از دشمنان خدا

قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: « قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم: إِذَا رَأَيْتُمْ أَهْلَ الرَّيْبِ وَ الْبِدَعِ مِنْ بَعْدِی فَأَظْهِرُوا الْبَرَاءَةَ مِنْهُمْ

۱–) جنگ نرم، ص ۱۲۸– ۱۹۸، با تلخیص

۲–) جنگ نرم، ص ۲۲۸

۳–) نهج البلاغه (للصبحی صالح)، ص ۵۳۰

۴–) ماه در آب، ص ۱۷۹

وَ أَكْثِرُوا مِنْ سَبِّهِمْ وَ الْقَوْلَ فِيهِمْ وَ الْوَقِيعَهَ وَ بَاهِتُوهُمْ كَيْلَا يَطْمَعُوا فِي الْفَسَادِ فِي الْإِسْلَامِ وَ يَحْذَرَهُمُ النَّاسُ وَ لَا يَتَعَلَّمُوا مِنْ بِدَعِهِمْ يَكْتُبِ اللهُ لَكُمْ بِذَلِكَ الْحَسَنَاتِ وَ يَرْفَعْ لَكُمْ بِهِ الدَّرَجَاتِ فِي الْآخِرَهِ؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: هرگاه دست اندازان به حریم دین و شبهه افکنان نسبت به ارزش های دینی را دیدید، بیزاری خود را نسبت به آنان آشکار سازید و بدی های آن ها را فراوان نقل کنید و آنان را با برهان و منطق مبهوت و محکوم کنید تا نسبت به ایجاد فساد در جامعه ی اسلامی طمع نورزند و مردم نیز از آن ها دوری کنند و آلوده به شبهات و راه و رسم زندگی آنان نشوند. در این صورت است که خداوند متعال برای چنین جامعه ای حسنه و سرنوشت نیک رقم می زند و بر درجات آخرتی آنان می افزاید».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. مرحوم مجلسی "رضوان الله تعالی علیه" می گویند: «گویا مقصود از اهل ریب آن هایی هستند که در دین شک کنند و مردم را با القای شبهات به شبهه اندازند و گفته شده که مقصود کسانی هستند که پایه ی دین آن ها بر گمان و اوهام فاسده بنا نهاده شده مانند: علمای اهل خلاف».(۲) بی شک نمونه ی بارز این گروه، استکبار جهانی به رهبری آمریکا و صهیونیسم و چند کشور اروپایی مانند انگلیس و فرانسه است که با استفاده از صنایع فرهنگی نظیر: سینما، انیمیشن، ماهواره، اسباب بازی، بازی های رایانه ای، موسیقی و... ، رسانه هایی مانند: رادیو، تلویزیون، مطبوعات، آژانس های خبری و... همچنین فن آوری های نوین ارتباطی مثل: اینترنت؛ در قالب انواع سایت، وبلاگ، چت و ایمیل، تلفن همراه در قالب پیام کوتاه، بلوتوث، ام ام اس و... و نیز با استفاده از واردات کالاهای هدفمند؛ سعی در ترویج فساد و فحشا، رواج خرافات، شبهات فکری و دینی، تبلیغ سبک زندگی غربی، مُدسازی و مُدگرایی، تضعیف نظام ولایی و فقاهتی، ترویج مصرف گرایی، ایجاد شائبه ی ناکارآمدی نظام اسلامی، تقویت تفکر سکولاریسم (جدایی دین از سیاست) و... دارند.(۳)

۲. امام صادق صلی الله علیه و آله وسلم از شیعیان و پیروان خود انتظار برائت و بیزاری جستن را در مقام عمل دارند و می خواهند که شیعیانشان بیزاری خود از دشمنان خدا را در عمل نشان دهند. لذا در پاسخ به فراخوان امام صادق علیه السلام برای مبارزه با اهل ریب و بدعت، باید همه دست در دست هم بسیج شویم و با استفاده از تمام امکانات، خرید کالاهای ساخت این گونه کشورهارا تحریم کنیم؛ چراکه می تواند یکی از راه های بسیار مؤثر در نیل به این هدف باشد. ما با خودداری

۱-) الکافی (ط - الإسلامیه)، ج ۲، ص ۳۷۵

۲-) اصول الکافی، ترجمه ی مصطفوی، ج ۴، ص ۸۴

۳-) ره توشه ی راهیان نور، محرم الحرام ۱۳۸۹، ص ۱۰۰- ۱۷۹ و ۱۹۸- ۲۱۴

از خرید کالاهای ساخت آمریکا، اسراییل و برخی از سران کشورهای اروپایی نظیر انگلیس خبیث، می توانیم برائت و بیزاری عملی خود از آنان را به نمایش بگذاریم. همین طور پرهیز از استفاده از شبکه های ماهواره ای و اینترنتی و فیلم ها و بازی های رایانه ای و... که وابسته به دشمنان خداست، از مصادیق بارز اظهار برائت از دشمنان خدا می باشد.

۳. خرید برخی کالاهای ساخت کشورهای کفر که حاوی نمادهای فرهنگ دشمن است از آن جهت که ترویج کننده ی فرهنگ آن ها است؛ حرمت مضاعف دارد. در مجله ی فقه اسلامی زیر نظر آیت الله شاهرودی"حفظه الله تعالی" آمده: «پوشیدن لباسی که نقش صلیب و مانند آن دارد به قصد تشبه به کفار و تبعیت از آنان، جایز نیست؛ به دلیل وجود آیاتی که از تبعیت از کفار منع می کنند. اگر پوشیدن این گونه لباس ها به قصد زینت باشد؛ نه تبعیت و تشبه به کفار، در این صورت مکروه است و سزاوار است که این عمل ترک شود. این حکم در صورتی است که پوشیدن این گونه لباس ها، عنوان حرام دیگری از قبیل تضعیف حکومت یا جامعه ی اسلامی و یا ترویج مسیحیت، به خود نگیرد؛ وگرنه همچنان که نگهداری صلیب و نصب آن حرام است، پوشیدن لباسی که منقش به نقش صلیب باشد نیز حرام است؛ زیرا برای ریشه کن کردن ماده ی فساد، اتلاف صلیب واجب است».(۱)

۷۸. مقاومت و خویشتن داری

«إِنْ تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَ إِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِها وَ إِنْ تَصْبِرُوا وَ تَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئاً إِنَّ اللهَ بِما يَعْمَلُونَ مُحيطٌ؛

اگر نیکی به شما برسد، آن ها را ناراحت می کند و اگر حادثه ی ناگواری برای شما رخ دهد، خوشحال می شوند. [اما] اگر [در برابرشان] استقامت و پرهیزگاری پیشه کنید، نقشه های [خائنانه ی] آنان، به شما زیانی نمی رساند؛ خداوند به آنچه انجام می دهند، احاطه دارد».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. در آیات ۱۱۸ تا ۱۲۰ سوره ی مبارکه ی آل عمران به برخی از ویژگی های دشمنان خدا در برابر اسلام و مسلمین اشاره شده است؛ ویژگی هایی که از اول انقلاب به طور مشهود در رفتار دنیای استکبار علیه انقلاب اسلامی در قالب جنگ سخت و نرم، تهدید و تحریم، حمایت از فتنه گران، مخالفت با فن آوری هسته ای و انواع فشارهای سیاسی شاهد بوده و هستیم.

ص:۱۴۵

۱-) مجله ی فقه اهل بیت علیهم السلام (فارسی)، ش ۱۵ ، ص ۴۰

۲-) سوره ی مبارکه ی آل عمران، آیه ی ۱۲۰

۲. برخی از نشانه های دشمنیِ دشمنان اسلام

یک: «لَا یَأْلُونَکُم خَبَالاً...»: "خَبَال" به معنای فساد و تباهی است. "لَایَأْلُونَکُم خَبَالاً" یعنی در به فساد کشاندن شما از هیچ کوششی فروگذار نمی کنند. آنان در به فساد کشاندن نظام اجتماعی، سیاسی، اعتقادی، اقتصادی و فرهنگی مسلمانان، همه ی توانایی و امکانات خویش را به کار می گیرند. راه اندازی هزاران شبکه ی ماهواره ای، رادیویی، تلویزیونی و سایت اینترنتی علیه ارزش های انقلاب و اسلام، توزیع گسترده و گاه رایگان مواد مخدر، شراب؛ فیلم ها و سی دی های غیرمجاز و حمایت از فرقه های نوظهور نمونه ای از این اقدامات است.

دو: «وَدُّوا مَا عَنِتُّم...»: "عَنَت" به معنای مشقت و ضرر است. یعنی آنان خواستار زحمت و ضرر شما هستند و می خواهند نظام و سازمان درونی شما به فساد کشیده شود. نا کارآمد جلوه دادن نظام اسلامی با سیاه نمایی و بزرگ نشان دادن مشکلات و ضعف ها و کوچک نشان دادن پیشرفت ها و توانمندی ها از این نمونه است.

سه: «قَد بَدَتِ البَغضَاءُ مِن اَفواهِهِم وَ مَا تُخفِی صُدُورُهُم اَکبر»: یعنی کینه و عداوت از گفتارشان به خوبی مشهود است ولی دشمنی و کینه توزی قلبی آنان بیش از آن اندازه ای است که در گفتارشان ظهور می کند.

چهار: «وَ اِذَا لَقُوکُم قَالُوا ءَامَنَّا وَ اِذَا خَلَوا عَضُّوا عَلَیکُمُ الاَنَامِلَ مِنَ الغَیظ»: یعنی آنان دو چهره دارند؛ آن گاه که نزد مسلمانان اند، سخن آن ها را تصدیق می کنند؛ اما در خلوتِ خود، از روی خشم سرانگشتان خویش را گاز می گیرند. نشانه اش همین مذاکرات مرسوم به ۱+۵ راجع به انرژی هسته ای است که هنگام مذاکره می گویند داشتن انرژی هسته ای حق مسلم شماست ولی بعد به بهانه های واهی با آن مخالفت می کنند و از انواع روش ها برای وادارکردن ایران در کنار نهادن انرژی هسته ای استفاده می کنند.

پنج: «اِن تَمسَسکُم حَسَنَهٌ تَسُؤهُم وَ اِن تُصِبکُم سَیِّئَهٌ یَفرَحُوا بِهَا»: یعنی مخالفان لدود اسلام بر اثر شدت کینه توزی، از پدید آمدن کمترین وسیله ی رفاهی و راحتی و آسایش برای مؤمنان، بدحال شده و از هر خیری، هرچند اندک، که به ایشان برسد ناخشنودند؛

همچنین از پیش آمدن سخت ترین و غمبارترین بدی و مصیبت برای مؤمنان، خوشحال می شوند. انواع تحریم ها از اول انقلاب، حمایت از فتنه گران به ویژه در فتنه ی سال ۱۳۸۸ و ترور دانشمندان هسته ای، نمونه ای از اقدامات خصمانه ی دشمنان اسلام است.(۱)

۳. راه مقابله با توطئه های دشمن

«إِنْ تَصْبِرُوا وَ تَتَّقُوا لَا یَضُرُّکُمْ کَیْدُهُمْ شَیْئاً...؛ اگر در برابر دشمن مقاوم و خویشتن دار باشید، مکر و حیله های آنان هیچ آسیبی به شما وارد نمی کند». در این فراز از این آیه ی نورانی به دو

۱-) تفسیر تسنیم، ج ۱۵، ص ۴۳۳ و ۴۵۰ ، با اضافه

راهکار اشاره شده است:

یک: صبر و مقاومت؛ صبر به معنای تحمل کردن سختی ها و دشواری ها و پرهیزکردن از جزع و بی تابی، هنگام مواجهه با امور ناخوشایند است.(۱)

بر این اساس، اولین وظیفه در برابر دشمنان عبارت است از: صبر و مقاومت در برابر تحریم های اقتصادی با تکیه بر تولید داخلی و صبر و مقاومت در برابر تهدیدها، فشارهای سیاسی و حمله ی نظامی آنان.

دو: تقوی؛ تقوی به معنای خویشتن داری و خود نگهداری است.(۲)

خویشتن داری در جایی معنا می یابد که میل و کششی بر اساس گرایش های شهوانی (قدرت طلبی، شهوت پرستی، مال اندوزی، ثروت طلبیِ هدف گونه و تجمل گرایی) وجود دارد؛ ولی این کشش ها به مصلحت انسان نیست.

دشمن برای رسیدن به اهدافش، به پهن کردن دام شهوت در کنار تحریم و تهدید و حمله روی می آورد. وظیفه ی ما در برابر این حربه عبارت است از: خویشتن داری در برابر استفاده از شبکه های ماهواره ای، رادیویی، تلویزیونی، اینترنتی و رایانه ای دشمن؛ خویشتن داری در برابر خرید کالاهای ساخت دشمنان اسلام به ویژه کالاهایی که جنبه ی ترویج فرهنگ غرب را دارد مانند: عروسک های باربی و...؛ و نیز خویشتن داری در برابر درخواست فتنه گری و جاسوسی.

۷۹. قطع رابطه ی اقتصادی با مستکبران

«فَقَاتِلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا إِيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ؛ با پیشوایان کفر پیکار کنید چرا که آن ها پیمانی ندارند شاید [با شدت عمل] دست بردارند!»(۳)

پیام ها و نکته ها

۱. بر اساس این آیه مسلمانان موظفند با پیشگامان کفر مقاتله و مبارزه کنند؛ ولی نه از آن جهت که کافرند بلکه از آن جهت که سران کفر پایبند به تعهدات و قراردادهای بین المللی و دو جانبه و چند جانبه نیستند.

۲. خداوند در سوره ی مبارکه ی "ممتحنه"، داشتن رابطه ی سیاسی، تجاری، فرهنگی، ورزشی و... را با کشورهای کفر امضا کرده است؛ چون زندگی مسالمت آمیز با کافر امکان پذیر است؛

۱-) اخلاق پژوهی حدیثی، ص ۱۸۹

۲-) مفردات ألفاظ القرآن، ص ۸۸۱؛ اخلاق پژوهی حدیثی، ص ۸۹

۳-) سوره ی مبارکه ی توبه، آیه ی ۱۲

زیرا وی گرچه اصول الهی را نمی پذیرد، ولی اصول انسانی را می پذیرد؛ به عهد و پیمان های بین المللی و طرفینی پایبند است و به آن احترام می گذارد.

اما در سوره های مبارکه ی "انفال" و "توبه" داشتن رابطه با مستکبران را امضا نکرده است؛ زیرا مستکبر نه اصول الهی را می پذیرد و نه اصول انسانی را؛ خوی استکبار، پیمان شکنی و نقض عهد است، آنان همواره خود را از دیگران برتر دانسته و می خواهند خود را بر دیگران تحمیل کنند؛ می خواهند به هر شکلی بر کل جهان حکومت کرده و مدیرعامل دهکده ی جهانی با چند میلیارد انسان و اختیاردار مال و عِرض و منابع آنان باشند.

دستور قرآن کریم این است که با مستکبر فقط باید ستیز کرد و هرگونه رابطه ی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی با آنان ممنوع است؛ چون مستکبران در روابط خود با دیگران، فقط به فکر تحمیل سیاست و فکر و فرهنگ خود هستند. در مسائل تجاری و اقتصادی نیز درصددند از منابع و صنایع دیگران استفاده کنند ولی هرگز حاضر نیستند علم و فن آوری و تکنولوژی صنایع خود را در اختیار آن ها قرار دهند، تا دیگران همیشه وابسته به آنان باشند.(۱)

۳. در تأیید مطلب فوق به توصیه های "آنتونی پارسونز"؛ آخرین سفیر انگلیس در رژیم شاه، خطاب به بازرگانان انگلیسی توجه کنید که می گوید:

«نخستین کاری که این جا می کنید، این است که تا می توانید کالاهایتان را بفروشید و فقط در صورتی سرمایه گذاری کنید که برای فروش کالایتان چاره ای جز این کار نداشته باشید، اما اگر مجبور باشید در این جا سرمایه گذاری کنید، به میزان حداقل ممکن سرمایه گذاری کنید و صنایعی را انتخاب کنید که قطعات و لوازم آن از انگلستان وارد شود؛ مانند صنایع مونتاژ که در واقع سوارکردن قطعات صادراتی انگلیس در ایران است. در این محدوده و با توجه به این نکات، من معتقدم که ایران یکی از بهترین بازارهایی است که شما می توانید برای مصرف کالاهای خود در جهان سوم پیدا کنید».(۲)

۴. با توجه به نکته ی فوق، هرگونه رابطه ی تجاری و اقتصادی با کشورهای مستکبر روا نمی باشد؛ کشورهایی نظیر: آمریکا و انگلیس و برخی از کشورهای اروپایی که خوی استکباری آنان بر کسی پوشیده نیست.

در این زمینه به دو مسئله ی فقهی اشاره می شود:

یک: اگر در روابط تجاری با اجانب، خوف آن است که به بازار مسلمین صدمه ی اقتصادی وارد گردد و موجب اسارت تجاری و اقتصادی شود، واجب است قطع این گونه روابط و حرام است این نحو، تجارت.(۳)

۱-) برگرفته از کتاب روابط بین الملل در اسلام، ص ۱۷۱ به بعد، با تلخیص و اندکی اضافه

۲-) اسحاقی، مصرف مدبرانه در اسلام، ص ۱۰۹

۳-) توضیح المسائل(محشی) امام خمینی«رضوان الله تعالی علیه»، ص ۷۶۲، م ۲۸۳۱

دو: اگر در روابط اقتصادی و غیر آن بر قلمرو اسلام و بلاد مسلمین، ترس باشد که بیگانگان بر آن تسلط سیاسی یا غیر آن پیدا کنند، که موجب استعمار آنان یا استعمار بلادشان وَلو از حیث فرهنگی می شود، بر همه ی مسلمین واجب است که از چنین روابطی اجتناب کنند؛ و این گونه روابط، حرام می باشد.(۱)

۸۰ . تحریم اقتصادی صهیونیسم

«لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَ الَّذينَ أَشْرَكُوا وَ لَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارى ذَلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَ رُهْبَاناً وَ أَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ؛

به طور قطع، دشمن ترینِ مردم نسبت به مؤمنان را، یهود و مشرکان خواهی یافت و نزدیک ترین دوستان به مؤمنان را کسانی می یابی که می گویند: "ما نصاری هستیم". این به خاطر آن است که در میان آن ها، افرادی عالِم و تارک دنیا هستند و آن ها [در برابر حق] تکبر نمی ورزند».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. در این آیه ی شریفه، خداوند متعال به سه گروه اشاره می کند که دشمن اسلام و مسلمین هستند: یهودیان، مشرکان و مسیحیان. در میان این سه گروه، یهودیان و مشرکان بیشترین دشمنی را با اسلام و مسلمین دارند و مسیحیان، کمترین دشمنی را؛ البته منظور مسیحیانی است که در واقع مسیحی هستند؛ نه مسیحیان صهیونیسم که نه یهودی هستند و نه مسیحی!

حضرت امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه" می فرمایند: «هر کس مسیرش، مسیر اسلام نباشد؛ دشمن ما است... همه ی آن اشخاصی که بر خلافِ مسیرِ ملت ما هستند، بر خلاف مسیر قرآن و اسلام هستند، بر خلاف مسیر پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم و ائمه اطهارعلیهم السلام هستند؛ این ها دارند با هم مجتمع می شوند و توطئه می کنند».(۳)

۲. با بررسی تاریخ اسلام می توان رد پای صهیونیست های یهود را در تمام توطئه ها و جنگ افروزی ها و تحریم ها علیه اسلام و مسلمین از ابتدای اسلام تاکنون مشاهده کرد. آنان خون و مال و عِرض مسلمانان را برای خود حلال می شمارند، از هیچ اقدامی برای ضربه زدن به اسلام و مسلمین باکی ندارند و به هیچ عهدنامه و قطعنامه ی منطقه ای و بین المللی پایبند نیستند. بنابراین هر نوع داد و ستد با دشمنان خدا به معنای تقویت آنان برای توطئه ی بیشتر

۱-) تحریر الوسیله، ترجمه، ص ۳۲۹، م ۵

۲-) سوره ی مبارکه ی مائده، آیه ی ۸۲

۳-) دشمن شناسی از دیدگاه امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه"، ص ۱۵

علیه اسلام و مسلمین است، لذا هیچ بازرگان و تاجر مسلمانی به خود اجازه نمی دهد که به قیمت تقویت دشمنان اسلام، به فکر تأمین منافع زودگذر و شخصی باشد و منافع خود را بر منافع اسلام و مسلمین ترجیح دهد.

۳. در این زمینه به چند استفتاء و فتوا از مراجع عظام تقلید اشاره می شود:

س: آیا خرید و استفاده از تولیدات شرکت های حامی صهیونیسم جایز است و در این باب تفاوتی میان کالاهای مختلف (پوشاک، موادغذایی، نرم افزار و...) وجود دارد و آیا تأسیس نمایندگی یا تولید تحت لیسانس آن شرکت ها درون کشور تفاوتی در مسأله ایجاد می کند؟ در ضمن استخدام در چنین شرکت هایی چگونه است؟

پاسخ حضرت امام خمینی"رضوان الله تعالی علیه": «اسراییل قیام مسلحانه بر ضد ممالک اسلامی نموده است و بر دُوَل و ملل اسلام؛ قلع و قمع آن لازم است. کمک به اسراییل چه فروش اسلحه و مواد منفجره و چه فروش نفت، حرام و مخالفت با اسلام است. رابطه با اسراییل و عُمال آن، چه رابطه ی تجاری و چه رابطه ی سیاسی؛ حرام و مخالفت با اسلام است. باید مسلمین از استعمال امتعه ی(کالاهای)اسراییل خودداری کنند!»(۱)

پاسخ مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی": «خرید هرگونه کالایی که موجب تقویت صهیونیسم شود؛ جایز نیست. باید از معاملاتی که به نفع دولت غاصب اسراییل است، خودداری شود و وارد کردن و ترویج کالاهای آنان که از ساخت و فروش آن سود می برند، برای هیچ کس جایز نیست».

پاسخ حضرت آیت الله صافی گلپایگانی"حفظه الله تعالی": «در صورتی که چنین شرکت یا نهاد یا مؤسسه ای وجود داشته باشد، چه در داخل و چه در خارج، هیچ یک از سوالات جایز نیست و تفاوتی بین کالاها نیست».

پاسخ حضرت آیت الله مکارم شیرازی"حفظه الله تعالی": «خرید و فروش از شرکت هایی که وابستگی روشنی به شرکت های اسراییلی یا آمریکایی دارند، جایز نیست. استخدام و هرگونه فعالیت در چنین شرکت هایی حرام است».

پاسخ حضرت آیت الله نوری همدانی"حفظه الله تعالی": هر شرکت و مؤسسه ای که در راه تقویت دشمنان اسلام اقدام می نماید و سود به دست آمده [را] در مسیر تضعیف اسلام و نظام اسلامی به کار می گیرد، فعالیت آنان جایز نیست و هرگونه همکاری با آنان حرام است».(۲)

مسأله ی فقهی:

«روابط تجاری و سیاسی با بعضی دُوَل که آلت دست دُوَل بزرگ جائر هستند از قبیل

۱-) صحیفه ی امام، ج ۲، ص ۱۳۹

۲-) پاسخ به شبهات اینترنتی، ج ۵، ص ۱۵۶

دولت اسراییل جایز نیست و بر مسلمانان لازم است که به هر نحو ممکن است با این نحو روابط مخالفت کنند و بازرگانانی که با اسراییل و عُمال اسراییل روابط تجاری دارند، خائن به اسلام و مسلمانان و کمک کار به هَدْم احکام [اسلام] هستند و بر مسلمانان لازم است با این خیانتکاران؛ چه دولت ها و چه تجار، قطع رابطه کنند و آن ها را ملزم کنند به توبه و ترک روابط با این نحو دولت ها».(۱)

۸۱. تحریم اقتصادی سعودی های وهابی

قَالَ الصَّادِقُ صلی الله علیه و آله وسلم: «لَا تَصْحَبُوا أَهْلَ الْبِدَعِ وَ لَا تُجَالِسُوهُمْ فَتَصِيرُوا عِنْدَ النَّاسِ كَوَاحِدٍ مِنْهُمْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله وسلم الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ وَ قَرِينِهِ؛

امام صادق صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: با بدعت گزاران در دین خدا، همدم و همراه نشوید و با آنان همنشینی نکنید؛ زیرا در این صورت در نزد مردم از اهل بدعت به حساب می آیید. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: انسان بر دین دوست و همنشین خود می باشد».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. بدعت آن است که حلالی را حرام و یا حرامی را حلال کنند و چیزی از آیین خدا بکاهند یا چیزی بر آن بیافزایند؛ بدون آن که دلیل معتبری بر آن قائم باشد و یا این که آیین جدیدی اختراع کنند و مردم را به عنوان یک دین به سوی آن دعوت نمایند؛ این یکی از عظیم ترین گناهان کبیره است.(۳)

به یقین امروزه بارزترین و خطرناک ترین گروه بدعت گزار وهابیون هستند که بسیاری از آموزه های دینی را نه تنها از دین خارج کرده اند، بلکه با تفسیر غلط از آیات و روایات و تمسک به روایات جعلی و ساختگی، آن را از مصادیق شرک می دانند و به بهانه ی دفاع از توحید و مبارزه با شرک، همدوش با آمریکا و اسراییل و جبهه ی جهانی کفر و استکبار، به مبارزه ی تمام عیار علیه مکتب اهل بیت علیهم السلام، شیعیان و انقلاب اسلامی ایران رو آورده اند و در هر جایی که پای نحس ایشان باز شده، ره آوردی جز اختلاف افکنی بین مسلمین و راه اندازی جوی خون از خون آنان نداشته است.

۲. مصاحبت و همنشینی مراتبی دارد که یکی از آن مراتب؛ داد و ستد می باشد. از این جهت

۱-) توضیح المسائل(محشی) امام خمینی«رضوان الله تعالی علیه»، ص ۷۶۳، م ۲۸۳۴

۲-) الکافی (ط - الإسلامیه)، ج ۲، ص ۳۷۵

۳-) مکارم شیرازی«حفظه الله تعالی»؛ پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۱، ص ۵۷۸

داد و ستد با وهابیون که هم پیمان با صهیونیست ها و دنیای استکبار، دستشان به ریختن خون هزاران مسلمان بی گناه آلوده است و از هیچ اقدامی علیه مکتب اهل بیت علیهم السلام

پرهیز نمی کنند، در سفر حج و غیر آن روا نیست. زیرا با کمال تأسف اکثر کالاهایی که در این کشورها عرضه می شود مربوط به کشورهای استکباری است که دشمن اسلام و مسلمین هستند و خرید این کالاها باعث تقویت آنان می شود. به فرمایشی از امام راحل "رضوان الله تعالی علیه" توجه کنید:

«کالاهایی که در حجاز به حجاج محترم عرضه می شود، آنچه مربوط به آمریکای مخالف با آرمان های اسلامی و اساساً مخالف با اسلام است؛ خریداری آن ها کمک به دشمنان اسلام و ترویج باطل است و از آن ها باید احتراز شود. انصاف نیست که جوانان عزیز ما در جبهه ها جان دهند و جانبازی کنند و شما با خرید این کالاها به جنایت کاران جنگی کمک کنید و به اسلام و جمهوری اسلامی و ملت مظلوم خود با این اعمال، دهن کجی نمایید. شما برای خودتان یا دوستانتان می توانید چیزهای مناسب از خود ایران تهیه نمایید که به دشمنان ایران و اسلام کمک نشود. این جانب وظیفه ی خود را ادا نمودم و شمایید که در زیارت خدا و رسول صلی الله علیه و آله وسلم،

به دشمنان آنان کمک ننمایید و موجب سرافکندگی ملت و میهن خود نشوید. این ها تذکراتی است که به واسطه ی اهمیت آن، در سال های قبل داده شد و تکرار آن وظیفه ی این جانب است».(۱)

استاد قرائتی "حفظه الله تعالی" نیز می فرمایند:

«از خرید اجناسی که سودش به جیب دشمنان اسلام می رود جداً دوری نمایید! ای کاش مسئولین کشورهای اسلامی با ایجاد بازار مشترکی در مکه و مدینه، تولیدات کشورهای اسلامی را در معرض خرید و فروش قرار می دادند و با قطع رابطه ی اقتصادی با بیگانگان و به کِسادی کشیدن بازار پر رونق آنان، سیلیِ محکمی بر صورتشان می نواختند».(۲)

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" نیز می فرمایند: «در حج، سرگرم شدن به خرید و فروش و معامله و این قبیل چیزها مضر است».(۳)

حج موقعیتی است که به تجارت کلان و خدمات عمده ی دیگر نیاز دارد و دولت ها یا تجار کشورها، شرکت ها و کارخانه ها در آن نقش دارند. اگر کالاهای عمده از کشورهای اسلامی به بازار حج و در جهت تأمین تدارکات آن، حمل و نقل گردد، تأثیر بسیار عمیقی در اقتصاد کشورهای اسلامی خواهد داشت. عمده ی نیاز زائران می تواند از کشورهای اسلامی و به وسیله ی شرکت ها و بخش های اقتصادی مسلمین و دولت های اسلامی تأمین گردد و

۱-) صحیفه ی امام، ج ۲۰، ص ۹۷

۲-) حج ، ص ۲۷۷

۳-) فصلنامه ی میقات حج، ش ۲۸، ص ۳۵

در این صورت روا نیست کالایی که امکان تهیه ی آن از کشورهای اسلامی وجود دارد، از کشورهای دیگر تهیه شود، مانند: گوشت و مرغ که عمدتاً در موسم از کشورهای غربی خریداری و مصرف می شود و علاوه بر جنبه ی اقتصادی، خالی از شبهات شرعی هم نیست. اگر کشورهای اسلامی ضمن برنامه ای سنجیده و حساب شده با یکدیگر همکاری داشته باشند، می توانند بسیاری از این نوع کالاها را خود، تهیه و با نشان کشور اسلامیِ خود عرضه نمایند. در چنین صورتی است که آثار کلان اقتصادی حج در مجموعه ی جامعه ی اسلامی نمودار می گردد و میلیون ها نفر از دست اندرکاران تولید بهره می برند. همچنین توان اقتصادی مسلمین که زیربنای بسیاری از مسائل دیگر است، بالا می رود. تشکیل بازار مشترک اسلامی در حج، بهترین فرصت برای کشورهای مسلمان است تا این پیوند و مشارکت اقتصادی در طول سال ها نیز پابرجا بماند و بِدان وسیله با فقر و بیکاری که دو عامل عمده ی مفاسد هستند، مبارزه شود. تأثیر چنین پروژه ای بر سایر ابعاد زندگی مسلمین چون بُعد فرهنگی و سیاسی، نیز غیر قابل انکار است. در عصری که دشمنان اسلام برای جهانی سازی کشورها با هدف وابستگی دائم ملت ها به خود تلاش می کنند؛ مسلمین می توانند برای جهانی شدن مکتب و آرمان خود با اهداف انسانی و الهی، در عزمی عمومی گام بردارند و وحدت امت را پایه ریزی کنند. جمعیت ها و تشکل های بین الملل اسلامی هم می بایست در این راستا حرکت کنند و به صرف شعار و اجلاس و تعارفات بسنده نکنند.(۱)

حضرت آیت الله مکارم شیرازی"حفظه الله تعالی" نیز می فرمایند: «زوّارِ خانه ی خدا باید از تمام کارهایی که موجب وَهن مذهب است، اجتناب ورزند؛ مانند: بازگشت از مسجدالحرام و مسجدالنّبی و صفوف جماعت؛ هنگام اذان یا نزدیک اذان و پرداختن به خرید و فروش در بازارها و خیابان ها یا بازگشتن با اجناس خریداری شده به سمت کاروان ها در چنان ساعاتی؛ بلکه این کارها را کنار بگذارند و به جماعت بپیوندند».(۲)

حرمت خرید برخی از کالاها

بی شک دشمنان اسلام برای مبارزه با اسلام و انقلاب و برای تأثیرگذاری بر روح و روان مسلمانان به ویژه کودکان، نوجوانان و جوانان و ترویج و بسط و تعمیق فرهنگ آلوده و پست مادی و غرق در ابتذال و شهوات خود، از انواع ابزارها و امکانات و فن آوری های بسیار پیشرفته استفاده می کنند تا روند جهانی شدن را به نفع خود مدیریت کرده، همگان را همراه

۱-) فصلنامه ی میقات حج، ش ۳۷، ص ۴۵

۲-) مناسک عمره ی مفرده، ص ۲۷۵

خود سازند و مدیریت فکری، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جهان را در دست بگیرند. امروزه دشمنان اسلام در کنار استفاده از جنگ سخت نظیر: تلاش برای ایجاد کودتا، شورش، انقلاب، جنگ داخلی و حمله ی نظامی؛ در حرکتی مهم تر، پیچیده تر و خزنده تر؛ از جنگ نرم مانند: ایجاد اصلاحات آمریکایی، راه اندازی جنبش های اجتماعی مخالف نظام، استفاده از انقلاب مخملی و رنگی و... برای ایجاد تغییر در حکومت های مخالف و همراه کردن آنان با خود جهت به قدرت رساندن افراد و جریان های همسو استفاده می کنند.

جنگ نرم شامل هرگونه اقدام روانی، تبلیغاتی، رسانه ای و فرهنگی است که جامعه یا گروه هدف را نشانه می گیرد و بدون درگیری نظامی و اعمال خشونت، رقیب را به انفعال و یا شکست و تسلیم وا می دارد و او را همراه خود می کند. ابزار دشمن در جنگ نرم، بیشتر رسانه های عمومی نظیر ماهواره، بازی های رایانه ای، شبکه های رادیویی و تلویزیونی، اسباب بازی ها و... می باشد.

با توجه به این نکته باید در استفاده از فن آوری ها، شبکه ها و تولیدات هدفمند و جهت دار دشمن، کمال مراقبت و احتیاط را به خرج داد و نباید به راحتی از کنار آن گذشت؛ به ویژه که تأثیرپذیری از رسانه ها تدریجی و در درازمدت شکل می گیرد؛ بدون این که حتی گاه خود انسان هم متوجه این تغییرات در خود بشود.

از این رو در سال تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی باید از خرید و فروش، تعمیر و عرضه ی آنچه دشمن را در این راستا کمک می کند به شدت پرهیز نماییم و نقش سربازان پیاده نظام و بی اجر دشمنان را در راستای نیل به اهدافشان بازی نکنیم.

۸۲. آنتن ماهواره

«وَ لَنْ تَرْضَی عَنْکَ الْیَهُودُ وَ لاَ النَّصَاری حَتَّی تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَی اللهِ هُوَ الْهُدَی وَ لَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِی جَاءَکَ مِنَ الْعِلْمِ مَالَکَ مِنَ اللهِ مِنْ وَلِیٍّ وَ لا نَصِیرٍ؛

هرگز یهود و نصاری از تو راضی نخواهند شد، تا [به طور کامل، تسلیم خواسته های آن ها شوی، و) از آیین [تحریف یافته ی] آنان، پیروی کنی. بگو: "هدایت، تنها هدایت الهی است!" و اگر از هوی و هوس های آنان پیروی کنی، بعد از آن که آگاه شده ای؛ هیچ سرپرست و یاوری از سوی خدا برای تو نخواهد بود».(۱)

۱-) سوره ی مبارکه ی بقره، آیه ی ۱۲۰

پیام ها و نکته ها

۱. این آیه در عین این که خطاب به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم است، خطاب به همه ی مسلمانان در طول تاریخ نیز هست که: هرگز یهود و نصاری از شما راضی نخواهند شد، مگر آن که تسلیم بی چون وچرای آنان شوید و از اصول و ارزش های الهی کناره بگیرید، ولی شما باید با قاطعیت، دست رد به سینه ی آن ها بزنید و بدانید تنها راه سعادت، راه وحی است؛ نه پیروی از تمایلات این و آن. دشمن، به کم راضی نیست؛ فقط با سقوط کامل و محو مکتب و متلاشی شدن اهداف شما راضی می شود.(۱)

۲. دشمنان اسلام گاهی با جنگ سخت، گاهی با تحریم و تهدید و گاه با تهاجم و شبیخون فرهنگی سعی در ترویج و تحمیل فرهنگ خود بر دیگران دارند. آنان فقط به فکر اغنای غرایز و شهوات انسان هستند؛ مانند: استفاده از شبکه های ماهواره ای که برای نفس انسان بسیار جذاب و لذت بخش است؛ نیز در صدد از میان بردن فرهنگ های مخالف خود به ویژه ارزش های دینی و معنوی می باشند، لذا با راه اندازی هزاران شبکه ی ماهواره ای، تلویزیونی، رادیویی و سایت این هدف را دنبال می کنند. بنابراین لازم است خریداران و بازرگانان از خرید و فروش تجهیزاتی که با هدف استفاده از شبکه های ماهواره ای دشمنان اسلام تولید و فروخته می شوند، خودداری کنند. تک تک ما اعم از تجار و مصرف کننده ها نیز باید در تصمیمی دینی و خیرخواهانه؛ با خودداری از خرید، نصب و استفاده از تجهیزات ماهواره ای در مسیر عاقبت به خیری خود و خانواده هامان حرکت نماییم.

۳. چند استفتاء از مراجع عظام تقلید در این زمینه:

س: آیا خرید، نگهداری و استفاده از دستگاه گیرنده ی برنامه های تلویزیونی از ماهواره جایز است؟ اگر دستگاه گیرنده، مجانی به دست انسان برسد چه حکمی دارد؟

ج: دستگاه آنتن ماهواره ای از این جهت که صرفاً وسیله ای برای دریافت برنامه های تلویزیونی است که هم برنامه های حلال دارد و هم برنامه های حرام، حکم آلات مشترک را دارد. لذا خرید و فروش و نگهداری آن برای استفاده در امور حرام، حرام و برای استفاده های حلال، جایز است. ولی چون این وسیله برای کسی که آن را در اختیار دارد، زمینه ی دریافت برنامه های حرام را کاملًا فراهم می کند و گاهی نگهداری آن، مفاسد دیگری را نیز در بر دارد، خرید و نگهداری آن جایز نیست مگر برای کسی که به خودش مطمئن است که استفاده حرام از آن نمی کند و بر تهیه و نگهداری آن در خانه اش مفسده ای هم مترتب نمی شود؛ لکن اگر قانونی در این مورد وجود داشته باشد باید مراعات گردد.(۲)

س: آیا خرید و فروش دستگاه دریافت کننده ی کانال های

۱-) تفسیر نور(۱۰جلدی)، ج ۱، ص ۱۹۳

۲-) اجوبه الاستفتائات، س ۱۲۱۲

ماهواره ای برای گرفتن کانال های ماهواره ای جمهوری اسلامی ایران برای کسی که در خارج از آن زندگی می کند، جایز است؟

ج: دستگاه مذکور هر چند از آلات مشترکی است که قابلیت استفاده ی حلال را دارد ولی چون غالباً از آن بهره برداری حرام می شود و علاوه بر این بهره گیری از آن در خانه، مفاسد دیگری را هم در بر دارد، بنابراین خرید و استفاده از آن در خانه جایز نیست، مگر برای کسی که اطمینان دارد از آن بهره برداری حرام نمی کند و نصب آن در خانه نیز مفسده ی دیگری را در بر ندارد.(۱)

س: نصب آنتن ماهواره برای استفاده از برنامه های تلویزیون های خارجی چه حکمی دارد؟ با توجه به این که: در اکثر برنامه ها، به خصوص فیلم های سینمایی، ترویج فساد و فحشا و پخش اعمال جنسی به صورت عریان یا نیمه عریان مشاهده می شود، برخی یا اکثر برنامه های آن بر اساس نیات سوء یا مقاصد شوم اجانب بر علیه اسلام و مسلمین هدف گذاری شده است و جنبه ی تهاجم فرهنگی دارد و با مصالح مسلمین هماهنگ نیست و از طرفی، برخی از برنامه های آن ناظر بر پیشرفت بشری در کلیه ی زمینه هاست و اطلاع از آن، مفید به نظر می رسد.

ج: چنان چه نصب این آنتن ها موجب اشاعه ی فساد در سطح جامعه یا در خانواده شود، به یقین حرام است و وجود بعضی از برنامه های آموزنده، کافی برای رفع حرمت نمی باشد. مسلمانان باید دقت داشته باشند که این مسائل، جزئی از تهاجم فرهنگی برای نابود ساختن اخلاق و متزلزل کردن پایه های ایمان و در نتیجه سلطه ی سیاسی و اقتصادی و فرهنگی بر کشورهای اسلامی است؛ سلطه ای که باعث نابودی دین و دنیای آن ها؛ هر دو می شود.(۲)

س: آیا آنتن ماهواره جزو آلات لهو است؟ خرید و فروش و استفاده از آن، چه حکمی دارد؟

جواب: با وجود فساد، استفاده از آن و خرید و فروش آن جایز نیست.(۳)

س: آیا خرید و نصب آنتن های ماهواره ای در منازل جایز است؟ ثانیاً استفاده افراد از برنامه ها چگونه است؟ ثالثاً آیا منع کودکان از دیدن برنامه ها، مجوز تهیه و نصب آنتن و استفاده ی بزرگ ترها (پدر و مادر) می باشد یا خیر؟

ج: اولاً ـ با توجه به آنچه مطلعین اظهار می دارند برنامه های ماهواره اکثراً موجب شیوع فحشا و منکر مخصوصاً در رابطه با نسل جوان می باشد؛ لذا خرید و نصب آنتن های ماهواره ای جایز نیست.

ثانیاً صرف استفاده از برنامه ها، اگر خارج از برنامه های فوق الذکر باشد و موجب انحراف

۱-) توضیح المسائل(محشی) امام خمینی«رضوان الله تعالی علیه»، ص ۹۷۶، س ۱۲۱۳

۲-) استفتاءات جدید حضرت آیت الله مکارم شیرازی«حفظه الله تعالی»، ص ۴۹۵، س ۱۶۰۹

۳-) استفتاءات حضرت آیت الله بهجت«رضوان الله تعالی علیه»، ص ۲۲۲، س ۴۰۸۷

اخلاقی و یا اعتقادی و غیره نباشد، مانعی ندارد.

ثالثاً اگر استفاده بزرگ ترها در همان محدوده ای باشد که در جواب دوم ذکر شد، مانعی ندارد. ولی در عین حال عدم جواز خرید و نصب، به قوّت خود باقی است.(۱)

۸۴. تشبّه به دشمن

قَالَ رَسُولُ اللّه صلی الله علیه و آله وسلم: «لا یُشبِهُ الزِّیُّ بِالزِّیِّ حَتّی یُشبِهَ الخُلقُ بِالخُلقِ؛ و مَن تَشَبَّهَ بِقَومٍ فَهُوَ مِنهُم؛ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: ظواهر افراد با هم یکسان نمی شود، مگر آن گاه که خُلق و خوی ایشان با یکدیگر برابر گردد؛ و هر کس به گروهی شباهت جوید، در شمار آنان محسوب می شود».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. خرید کالاهای تولیدی دشمنان اسلام چون مبتنی بر فرهنگ لذت گرایی و شهوت پرستی می باشد، سبب می شود که استفاده از آن ها به تدریج با تأثیری که بر روح و روان انسان می گذارد، مصرف کننده را به سمت شهوت و لذت سوق دهد. این که برخی معتقدند ما مواظب خودمان هستیم و استفاده ی این گونه کالاها در ما هیچ اثری نمی گذارد، ساده اندیشی است؛ زیرا رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم که سخنان ایشان ریشه در وحی الهی دارد، می فرمایند: «همگونی

۱-) جامع المسائل فارسی- حضرت آیت الله فاضل لنکرانی«رضوان الله تعالی علیه»، ج ۱، ص ۲۴۶، س ۱۰۰۱

۲-) حکمت نامه ی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله وسلم، ج ۱۳، ص ۱۲۵

ظاهری، همگونی فکری و روانی را به دنبال دارد؛ به گونه ای که با مرور زمان و به تدریج، فکر و رفتار انسان، همان فکر و رفتار دشمنان خدا می شود». لذا مشاهده می کنیم بین انسان هایی که در استفاده از محصولات تولیدیِ هدفمند دشمنان ابایی ندارند، گرایش به شهوت رانی و ارتباط های لذت گونه مشوب به حرام و بی میلی به رفت و آمد با علما و متدّینین و مراکز مذهبی مانند مساجد، به وفور مشاهده می شود. شاید به همین دلیل باشد که خداوند در قرآن کریم می فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده اید، یهود و نصاری را دوستانِ خود مگیرید که بعضی از آنان دوستان بعضی دیگرند و هر کس از شما آن ها را به دوستی گیرد، از آنان خواهد بود. آری؛ خدا گروه ستمگران را هدایت نخواهد کرد».(۱)

۲. سال هاست که مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی" از تهاجم فرهنگی و بلکه شبیخون فرهنگی و در این اواخر از ناتوی فرهنگی دشمنان سخن می گویند؛ معنای این سخن آن است که دشمن از راه های مختلف از جمله: تولید اقلام خاص به دنبال ترویج و اشاعه ی فرهنگ خود و حمله به ارزش های اسلامی و شیعی هست و در این راه، سرمایه گذاری کلان و تلاش وافری می کند. تولید انواع مواد مخدر، مشروبات الکلی، فیلم های مبتذل و ضد اسلامی و ضد ایرانی، تولید عروسک"باربی" به همراه دوستش"کِن" با هدف

ترویج شهوت گرایی و ارتباطات نامشروع گسترده، تولید بازی های رایانه ای با هدف اشاعه ی فحشا و خشونت گرایی و زمینه سازی برای تهاجم نظامی به کشورهای اسلامی خصوصاً ایران، نمونه هایی از این اقدامات است.

۳. با توجه به مطالب گفته شده، همه باید در یک حرکت قاطع برای سلامتی روح و روان خود و فرزندانمان تصمیم بگیریم که در مرحله ی اول از خرید و فروش کالاهای ساخت دشمن به ویژه کالاهای هدفمند خودداری کنیم.

در ادامه به نمونه هایی از این کالاها اشاره می شود:

یک: انواع عروسک های ساخت کشورهای بیگانه از قبیل: عروسک "باربی" در نمادهای مختلفش، عروسک"کن"، عروسک "لی لی آلمانی" ، عروسک "میچ"، عروسک "اسکیپر" و...؛ جالب است بدانیم که عربستان سعودی در سال ۲۰۰۳ میلادی خرید و فروش عروسک باربی را به دلیل عدم تطابق با فرهنگ اسلامی ممنوع اعلام کرد، ولی متأسفانه در کشور ما این نوع عروسک و موارد مشابه آن به وفور مشاهده می شود.

دو: وسایلی که در بردارنده ی تصاویر باربی و سایر تصاویر مستهجن می باشد مانند: لوازم التحریر، کیف مدرسه، وسایل اتاق کودک، وسایل حمام، لباس مهمانی، لباس خواب و... .

سه: لباس هایی که ترویج کننده ی شهوت و آلودگی اخلاقی می باشند مانند: لباس های تنگ،

۱-) سوره ی مبارکه ی مائده، آیه ی ۵۱

کوتاه و چسبیده به بدن، لباس های پاره، لباس های جذب کننده ی نامحرمان و... .

۴. چند استفتاء و مسأله ی فقهی از مراجع عظام تقلید در این زمینه:

س: با توجه به تهاجم فرهنگی دشمنان اسلام و مسلمین که می خواهند همچون گذشته با تغییر لباس مردان، به ویژه جوانان، چادر و روپوش زنان و یا نازک بودن آن لباس ها، جامعه را به فساد بکشانند؛ تولید و مصرف این گونه لباس ها چه حکمی دارد؟ و نیز عکس های برهنه ی زن های بی حجاب و یا مردان بدنام که بر روی بالش ها، روفرشی ها، ظروف و پاره ای از البسه انداخته می شود چه صورتی دارد؟ به طور کلی حکم آنچه در مسیر ترویج فساد اخلاق جامعه و کمک به تهاجم فرهنگی دشمنان اسلام و مسلمین باشد، چیست و وظیفه ی مسلمین در قبال آن کدام است؟

ج: هر کاری که موجب اشاعه و توسعه ی فرهنگ های فاسد و بیگانه باشد جایز نیست؛ ولی تولید لباس های نازکی که می تواند در منزل مورد استفاده ی زن در برابر همسرش باشد، اشکالی ندارد و دیگران نباید از آن سوء استفاده کنند.(۱)

س: پوشیدن لباس مبتذل، تنگ و مهیج غربی برای زن و مرد چه حکمی دارد؟

ج: چون معرضیت برای مفسده دارد، جایز نیست.(۲)

- خرید، فروش، توزیع و تکثیر نوارهای ترانه، عکس های مبتذل و مستهجن، عکس های مینیاتور از زنان و مردان به صورت محرک یا نیمه عریان، کتاب ها و مجلاتی که باعث ایجاد جو فرهنگی فاسد و غیر اسلامی در بین جوانان می شود، نوارهای ویدیویی حاوی فیلم های مبتذل، موسیقی، آواز، رقص و... ، کوپلن با تصاویر برهنه ی زنان و یا با تصاویر رقص دسته جمعی، فرش هایی با

تصاویر مبتذل و هر چیزی که در بردارنده ی تصاویر مستهجن و ترویج دهنده ی بدحجابی و فساد و فحشا باشد؛ به فتوای همه ی مراجع تقلید جایز نیست.(۳)

۸۳. نماد فرهنگی دشمنان و گروه های انحرافی

قَالَ الصَّادِقِ علیه السلام: «أَوْحَى اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى نَبِيٍّ مِنْ أَنْبِيَائِهِ قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ لَا يَلْبَسُوا لِبَاسَ أَعْدَائِى وَ لَا يَطْعَمُوا مَطَاعِمَ أَعْدَائِى وَ لَا يَسْلُكُوا مَسَالِكَ أَعْدَائِى فَيَكُونُوا أَعْدَائِى كَمَا هُمْ أَعْدَائِى؛

امام صادق علیه السلام می فرماید: خداوند متعال به یکی از پیامبرانش وحی کرد که به مؤمنان بگو: لباس دشمنان من را نپوشید، غذای خاص آنان را نخورید و راه دشمنان من را نپیمایید؛ زیرا در این صورت شما نیز مانند آنان دشمن من به حساب می آیید».(۴)

پیام ها و نکته ها

۱.منظور از لباس و غذای دشمنان اسلام، لباس و غذاهایی است که مخصوص آن هاست، نماد فرهنگ آنان به حساب می آید

و با هـدف گسترش اباحه گری و مفاسـد و تحریک جنسـی طراحی می شودماننـد: لباس های کوتاه و چسبیـده به بدن، لباس های پاره و یا لباس هایی با تصاویر و نوشته های مستهجن و رنگ های محرک که موازین شرعی در آن لحاظ نشده و یا مانند عروسک های باربی، اسـباب بازی ها و کیف و لوازم التحریری که حاوی تصاویر باربی و سایر نمادهای فرهنگ غرب و گروه های انحرافی نظیر شیطان پرستان است.

۲. شاید اطلاع داشـته باشـید که برای ساختن این مدها، متخصصین روان شناس، جامعه شناس و حتی متخصصین نظامی، مدت ها به مطالعه می پردازنـد و راجع به تأثیری که یک مـد خاص می توانـد در یک جامعه از خود به جای گذارد، آینده نگری و تحلیل می کنند و هنگامی که تصویب شد، با شـگردهای عجیبی به تبلیغ آن می پردازند،سپس در راستای نیل به اهداف خود، این اجناس را گاه با قیمت های بسـیار نازل در کشورهای هـدفماننـد کشور ما به فروش می رسانند. به راستی با چه هدف و انگیزه ای این همه متحمل هزینه می شوند؟! آیا دلسوز ما هستند؟! آیا صرفاً در پی اهداف و منافع اقتصادی هستند؟!

۳. بر ملت شـریف، متـدین و انقلابـی ایران، که با هشت سال مقاومت و دفاع در برابر شـرق و غرب عالم توانست برای همیشه، درس عبرتی به دشمنان و متجاوزان بدهد، لازم است که در

۱-) استفتاءات جدید حضرت آیت الله مکارم شیرازی«حفظه الله تعالی»، ص ۵۳۴، س ۱۷۵۸

۲-) استفتاءات حضرت آیت الله بهجت«رضوان الله تعالی علیه»، ص ۱۷۶، س ۵۲۱۱

۳-) درآمدهای حلال و حرام، ص ۲۰۰

۴-) من لا یحضره الفقیه، ج ۱، ص ۲۵۲

جنگ نرم نیز با خودداری از خرید کالاهایی که با این هدف و از جانب دشمنان خدا طراحی و عرضه می شود؛ به وظیفه ی خود در مقابله با جنگ نرم و تهاجم فرهنگی دشمن عمل کنند تا هم خود را از خطرِ ملحق شدن به صف دشمنان اسلام مصون و محفوظ نگه دارند و هم محیط جامعه، مدرسه ها و خانه ها را از خطر آلودگی های دیداری و تصویری سالم بدارند، همچنین روح و روان پاک فرزندان دلبندشان را از خطر گرایش به انحراف و مفاسد جنسی و شهوانی پاک نگه دارند.

۴. چند استفتاء از مراجع عظام تقلید در این زمینه:

خرید و فروش صلیب که علامت مسیحیان است به صورت طلا و نقره یا شکل دیگر توسط مسلمانان چه صورتی دارد؟

آیات عظام بهجت"رضوان الله تعالی علیه"، سیستانی، مکارم و تبریزی"حفظهم الله تعالی": «جایز نیست».

حضرت آیت الله فاضل لنکرانی "رضوان الله تعالی علیه": «بر مؤمنین لازم است از اموری که موجب ترویج فرهنگ اجانب(بیگانگان) است اجتناب کنند».

حضرت آیت الله صافی گلپایگانی "حفظه الله تعالی": «حرام است و از بین بردن هیأتش واجب است».(۱)

۸۵. کروات و پاپیون

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ علیه السلام: «مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ عُدَّ مِنْهُمْ؛

امام علی علیه السلام می فرماید: هر کس خود را شبیه قومی قرار دهد از آنان به حساب می آید».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. یکی از مهم ترین ابعاد تهاجم فرهنگی دشمنان، رفتارسازی است؛ یعنی سعی و تلاش

۱-) درآمدهای حلال و حرام، ص ۲۱۴

۲-) دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۵۱۳

می کننـد تـا رفتارهـای متنـاسب بـا فرهنـگ خود را بر همه ی ملت هـا تحمیـل کننـد. آنان نمادهایی را به عنوان فرهنگ خود طراحی می کنند و استفاده از آن را برای همگان شایع می سازند تا نشان بدهند که دیگران تابعشان بوده و چیزی را ارزش می دانند که آن ها ارزش بدانند.

۲. خرید و فروش لباس ها و کالاهایی که نماد دشمنان اسلام است و استفاده از آن ها انسان را حتی در قیافه و ظاهر شبیه آنان می کنـد، روا نیست. زیرا هر چنـد ممکن است قریب به اتفاق کسانی که از این گونه نمادها اسـتفاده می کننـد، فکر و ایده ی دشـمنان خدا را قبول نداشـته باشـند ولی حداقل نقش سـیاهی لشـگر را برای دشـمنان اسلام بازی می کنند و با عمل و قیافه ی ظاهری خود، دشـمنان خـدا را در تـداوم راه خود دلگرم می سازند. خرید و فروش صـلیب، کروات و پاپیون، نمادهای شـیطان پرستی و نمادهای فرقه های انحرافی از این قبیل است.

۳. چند استفتاء از مراجع عظام تقلید در این زمینه:

س: آیا استفاده از کروات و پاپیون جایز است؟

ج: سزاوار نیست مؤمن با زدن کروات خود را از زیّ مؤمنین خارج کند و پاپیون زدن اشکال دارد؛ و الله العالم.(۱)

س: استفاده از کروات و خرید و فروش آن چه حکمی دارد؟

ج: اشکال دارد.(۲)

س: پوشیدن کروات چه حکمی دارد؟

ج: به طور کلی پوشـیدن کروات و دیگر لباس هایی که پوشـش و لباس غیرمسلمانان محسوب می شوند به طوری که پوشیدن آن ها منجر به ترویج فرهنگ منحط غربی شود، جایز نیست.(۳)

۸۶. مُد پرستی

قَالَ رَسُولُ الله صلی الله علیه و آله وسلم: «لَیسَ مِنَّا مَن تَشَبَّهَ بِغَیرِنَا؛

پیـامبر اکرم صـلی الله علیه و آله وسـلم می فرمایـد: از مـا نیست کسـی که خود را (در پوشـش، آرایش و آداب و رسوم) شبیه دشمنان ما (کفار و منافقان) کند».(۴)

پیام ها و نکته ها

۱. منظور از "غَیرِنَا" دشمنان اسلام مانند کفار و منافقان می باشند. در قرآن کریم انسان ها به

۱-) استفتاءات جدید حضرت آیت الله تبریزی«حفظه الله تعالی»، ص ۴۷۶، س ۱۹۳۷
۲-) استفتاءات حضرت آیت الله بهجت«رضوان الله تعالی علیه»، ص ۱۸۳، س ۳۹۶۸
۳-) أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، ص ۳۰۷، س ۱۳۷۸
۴-) نهج الفصاحه، مجموعه کلمات قصار حضرت رسول صلی الله علیه و آله وسلم، ص ۶۶۳

دو قسم خـودی و غیرخـودی تقســیم شـده انـد: مســلمانان نسبت بـه هـم، خـودی و غیر مسـلمانان (اعـم از منـافقین داخلی و کفارخارجی) نسبت به مسلمانان، غیرخودی هستند.(۱)

۲. منظور از تشبّه، تشبیه در مدل آرایش، مدل لباس و پوشش، مدل ارتباط با نامحرمان، مدل حضور خانم ها در اجتماع، مدل برداشته شدن حریم محرم و نامحرم و مانند آن می باشد.

ظاهر انسان به تدریـج و با مرور زمان بر افکار و ارزش های مورد قبول او اثر می گذارد؛ لذا آرام آرام، هم خودِ شـخص و هم دیگران، احسـاس می کننـد که ارزش هـا و افکـار او تغییر کرده است؛ کم کم میـل به حق، میـل به ارتبـاط بـا مؤمنین، میـل به ارتباط با مراکز مذهبی، میل به شـنیدن موعظه و نصیحت و... در انسان فروکش می کند و در عوض میل به باطل و شرکت در مجـالس لهو و لعب، میـل به بی بنـد و بـاری و... در او افزایش می یابـد و در نتیجه مؤمنـان، علمـا، مسـئولین، زنان با حجاب و پاکـدامن و... در چشم انسـان کوچک و عقب مانـده و متحجر و انسان های لاأُبالی و بی دین و فاسـد، بزرگ و سـتودنی جلوه می کننـد و حتی سـکونت در محله و شـهرک های مؤمنین (به اصـطلاح پایین شـهر) را نشانه ی عقب مانـدگی و سـکونت در شهرک ها و محله ی کاخ نشین ها (به اصطلاح بالاشهر) را نشانه ی پیشرفت و ترقی و ارزشمندی به حساب می آورد.

۳. انسان دارای دو زبان است: زبانی که داخل فضای دهان و وسـیله ی سـخن گفتن او است و با آن منویات خود را به دیگران منتقل می کند؛ و دیگری، زبان بدن و ظاهر؛ یعنی انسان با تیپ ظاهری و نحوه ی پوشـش و آرایشـش با دیگران سخن گفته و خود را به آنان معرفی می کند. دیگران قبل از این که ما را با زبان سر بشناسند، با زبان بدن و ظاهر می شناسند و قضاوت می کنند. ظاهر و نوع

پوشـش و آرایش هر فرد، نشان دهنـده ی شخصـیت اوست. بنابراین اگر می خواهیم دیگران قضاوت مثبتی از ما داشـته باشـند بایـد مراقب ظاهر و نوع پوشـش خود باشـیم و از پوشـش و آرایش های نامناسب که انسان را شبیه به دشـمنان خـدا و یا انسان های لاأُبالی و فاسد می کند جدا پرهیز کنیم.

۴. پیـامبر گرامی اسـلام صـلی الله علیه و آله وسـلم ملاک و معیار مسـلمان واقعی بودن را علاوه بر ایمان باطنی و پاکی درون، داشـتن ظـاهری منـاسب با رعایت ارزش های دینی می داننـد. این که برخی می گوینـد مهم پاکی دل است، نه تیپ و قیافه ی ظاهری، سـپس با این بهانه، حجاب و پوشـش مناسب را کنار می نهند و از لباس های نامناسبی استفاده می کنند که بیشتر نماد فرهنـگ غرب است و نه نمـاد فرهنـگ اسـلام؛ درست نیست و ملاحـظه می فرماییـد که پیامبر صـلی الله علیه و آله وسـلم خط بطلان بر آن می کشند؛ پس باید ظاهر و باطن ما مبتنی بر ارزش های دینی باشد.

۵. چند استفتاء از مراجع عظام تقلید در این زمینه:

۱-) سوره ی مبارکه ی انفال، آیه ی ۶۰؛ سوره ی مبارکه ی آل عمران، آیه ی ۱۱۸

س: این روزها مدل لباس و آرایش ویژه ی غربی ها در کشور رواج یافته و برخی جوانان نیز خود را به آن می آرایند؛ آیا جایز است؟ همچنین بستن کروات و پاپیون که مسلمان را به کفار شبیه می کند، چگونه است؟

ج: باسمه تعالی؛ مؤمن باید از کاری که موجب ترویج فساد بین جامعه ی مسلمین است یا جامعه را در معرض فساد قرار می دهد، اجتناب کند؛ و الله العالم.(۱)

س: اکنون لباس هایی با رنگ ها و شکل های مختلف در بازار موجود است که ارمغان فرهنگ غرب است؛ پوشیدن این ها چه حکمی دارد؟

ج: باسمه تعالی؛ سزاوار است مسلمان از کافر امتیاز داشته باشد و تشبّه به کفار پیدا نکند؛ و الله العالم.(۲)

۸۷. تیرهای شیطان

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤمِنِينَ۸: «فَاحْذَرُوا عِبَادَ اللهِ عَدُوَّ اللهِ أَنْ يُعْدِيَكُمْ بِدَائِهِ وَ أَنْ يَسْتَفِزَّكُمْ بِنِدَائِهِ وَ أَنْ يُجْلِبَ عَلَيْكُمْ بِخَيْلِهِ وَ رَجِلِهِ [رَجْلِهِ] فَلَعَمْرِي لَقَدْ فَوَّقَ لَكُمْ سَهْمَ الْوَعِيدِ وَ أَغْرَقَ إِلَيْكُمْ بِالنَّزْعِ الشَّدِيدِ وَ رَمَاكُمْ مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ؛»

امام علی۸ می فرماید: «ای بندگان خدا! از دشمن خدا پرهیز کنید! مبادا شما را به بیماری خود مبتلا سازد و با ندای خود شما را به حرکت در آورد و با لشکرهای پیاده و سواره ی خود بر شما بتازد؛ به جانم سوگند! شیطان تیر خطرناکی برای شکار شما بر چله ی کمان گذارده و تا حد توان، کشیده و از نزدیک ترین مکان، شما را هدف قرار داده است».(۳)

پیام ها و نکته ها

۱. همان گونه که جسم انسان در اثر دریافت خوراکی های مسموم و غیربهداشتی مریض می شود، روح انسان نیز که به مراتب حساس تر از جسم اوست، با دریافت برخی اندیشه ها، صحنه های دیدنی، برخی از شنیدنی ها و... آلوده می گردد. در قرآن کریم از

کسانی که گرفتار نفاق هستند یا با کفار و دشمنان خدا ارتباط پنهانی دارند و یا گرفتار ارتباط نامشروع با نامحرمان هستند؛ تعبیر به بیمار شده است.(۴)

بنابراین تمام کسانی که مبتلا به کفر و شرک و نفاق هستند، یا مسلمانند ولی با دشمنان خدا

۱-) استفتاءات جدید حضرت آیت الله تبریزی«حفظه الله تعالی»، ص ۵۰۸

۲-) همان

۳-) نهج البلاغه، ترجمه ی دشتی، ص ۳۸۳

۴-) سوره های مبارکه ی بقره، آیه ی ۱۰؛ مائده، آیه ی ۵۲؛ احزاب، آیه ی ۳۲

ارتباط داشته و دلداده ی آنان می باشند و یا آلوده به گناهان به ویژه گناهان جنسی و شهوانی هستند؛ بیمار محسوب می شوند و اگر خود را با توبه و عمل صالح درمان نکنند، گرفتار مرگ روحی و انسانی می شوند. به فرموده ی امیر بیان، اینان مرده های زنده نما هستند(۱) و دشمن انسان و انسانیت؛(۲) و چون هر کسی دوست دارد دیگران را هم به شکل خود درآورد، سعی انسان های آلوده نیز این است که دیگران را آلوده ساخته و همرنگ خود سازند(۳) بنابراین از تمام ابزار و امکانات ممکن برای آلوده سازی دیگران به ویژه مؤمنان استفاده می کنند.(۴)

۲."خیل" به معنای لشگر سواره و "رجل" به معنای لشگر پیاده است؛ این تعبیر اشاره به دستیاران فراوانی است که شیاطین جن و انس برای گمراه سازی مردم به کار می گیرند. صفات رذیله، عوامل گناه، مراکز فساد، تبلیغات گمراه کننده و ابزار گناه؛ به نوعی لشگر پیاده و سواره ی شیطان اند؛ لذا امام علی علیه السلام بندگان خدا را از نزدیک شدن به دشمنان خدا بر حذر می دارد.(۵)

۳. خطر این گونه بیماری ها این است که مُسری است و به تمام کسانی که با آنان ارتباط داشته باشند، سرایت می کند. لذا حضرت علی علیه السلام می فرمایند: «از این گونه انسان های بیمار و آلوده دوری کنید تا مبادا شما را به بیماری خود آلوده کنند». بر این اساس آیا نمی توان درصد فراوانی از بد حجابی ها، بی حجابی ها، ارتباطات نامشروع دختران و پسران تحت عنوان روابط دوستانه، بدبینی نسبت به مسئولین و نظام اسلامی، میل به خودنمایی، جلوه گری، مدپرستی و تجمل گرایی، خیانت به همسر، اختلاط محرم و نامحرم و... را محصول نزدیک شدن به دشمنان خدا با استفاده از محصولات تولیدی آنان نظیر: برنامه های ماهواره ای و اینترنتی، فیلم های سینمایی هالیوودی، برخی اسباب بازی ها و... دانست؟!

چه بلایی بر سر ما آمده است که از یک محصول غذایی فاسد و یا تاریخ مصرف گذشته یا شخصی آلوده به یک بیماری ساده مانند: سرماخوردگی و... دوری می نماییم تا آلوده نشویم ولی به راحتی، ماهواره های دشمنان اسلام و آلودگان به انواع آلودگی ها را وارد حریم زندگی خود می کنیم؟! به هر سایت اینترنتی با هر گرایشی سر می زنیم و پای هر بازی رایانه ای- به ویژه آن ها که تولید دشمن بوده و با هدف آلوده سازی جوانان ما تهیه شده است- زانو می زنیم؟! و یا هر نوع اسباب بازی را که فقط ظاهری زیبا داشته

باشد، می خریم و بدون توجه به پیامدهای مخربی که بر روح و روان فرزندانمان دارد و در آینده ی نه چندان دور آنان را به

۱-) نهج البلاغه (للصبحی صالح)، ص ۱۱۹

۲-) سوره های مبارکه ی تغابن، آیه ی ۱۴؛ زخرف، آیه ی ۶۷؛ فاطر، آیه ی ۶

۳-) سوره ی مبارکه ی نساء، آیه ی ۸۹

۴-) سوره ی مبارکه ی اسراء، آیه ی ۶۴

۵-) پیام امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ج ۷، ص ۳۷۱

بیماری شهوت گرایی، جلوه گری، لذت پرستی، مدگرایی و بی حجابی می کشاند، در اختیارشان قرار می دهیم!

آیا لازم نیست هنگامی که می خواهیم در آغاز فصل مدارس برای نوگلان و فرزندان دلبندمان لوازم التحریر و کیف مدرسه بخریم، همان قدر که به جنس و شکل ظاهر آن با دقت می نگریم، نیم نگاهی هم به تصاویر حک شده بر روی این محصولات داشته باشیم؟ آیا تصویر دخترک مو طلایی، نیمه عریان و آرایش کرده ی آمریکایی که نمادی از فرهنگ برهنگی و ابتذال دنیای غرب است، هیچ تأثیری بر روح لطیف و حساس فرزندانمان نمی گذارد؟!

آیا وقت آن نشده که به تولیداتی که مستقیم یا غیر مستقیم با خط دهی دشمنان خدا و با هدف گسترش فساد، اعتیاد، ابتذال، مدگرایی و مصرف گرایی تولید می شود، با نگاه تردید نگریسته و در خرید آن ها کمی درنگ کنیم؟!

۸۸. خطر جابه جایی

«قالَ ادْخُلُوا فِی أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِکُمْ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ فِی النَّارِ کُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّهٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّی إِذَا ادَّارَکُوا فِیهَا جَمیعاً قالَتْ أُخْراهُمْ لِأُولاهُمْ رَبَّنَا هؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتِهِمْ عَذَاباً ضِعْفاً مِنَ النَّارِ قَالَ لِکُلٍّ ضِعْفٌ وَ لَکِنْ لَا تَعْلَمُونَ؛

می فرماید: "در میان امت هایی از جن و انس که پیش از شما بوده اند، داخل آتش شوید!" هر بار که امتی [در آتش] درآید، هم کیشان خود را لعنت کند تا وقتی که همگی در آن به هم پیوندند؛ آن گاه پیروانشان درباره ی پیشوایانشان می گویند: "پروردگارا! اینان ما را گمراه کردند، پس دو برابر عذاب آتش به آنان بده!" خداوند می فرماید: "برای هر کدام عذاب دو چندان است ولی شما نمی دانید!"»(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. یکی از ویژگی های قیامت، آن است که انسان ها هر چند ابتدا به صورت انفرادی از قبرها بیرون آمده و وارد صحنه ی محشر می شوند؛(۲) ولی بعد به طور گروهی پشت سر شخص یا جریانی قرار می گیرند که در دنیا از او تبعیت می کردند؛ و به صورت گروهی با هم وارد بهشت یا جهنم می شوند.(۳) گروه های تبهکار، گمراه و گمراه کننده که در دنیا بر همدیگر تأثیر سوء

۱-) سوره ی مبارکه ی اعراف، آیه ی ۳۸

۲-) سوره ی مبارکه ی انعام، آیه ی ۹۴

۳-) سوره ها ی مبارکه ی قصص، آیه ی ۴۱؛ زمر، آیات ۷۱ و ۷۳

گذاشته و یا از همدیگر متأثر شده اند، نیز به طور گروهی با هم وارد جهنم می شوند. وقتی در فضای جهنم کنار یکدیگر قرار می گیرند همدیگر را لعن و نفرین می کنند و می گویند: «خدا تو را لعنت کند که مرا گمراه کردی و اگر تو نبودی؛ من منحرف نمی شدم!» بعد رو به

خداوند می کنند و می گویند: «خدایا! این ها ما را به فساد و ابتذال و اعتیاد کشاندند؛ پس آنان را دو برابر عذاب کن!» و خداوند در پاسخ آنان می فرماید: «هر دو گروه را دو برابر عذاب می کنم».

۲. سرِّ دو برابر شدن عذاب هر دو گروه، آن است که هر دو مرتکب دو تخلف شده اند:

سرکرده ها و گردانندگان شبکه ها و باندهای فساد و منحرف، هم خود گمراه بودند و هم با انواع حیله ها و ابزارها سعی در به انحراف کشاندن دیگران داشتند.

گروه ها و افراد پیرو نیز، هم گناه کردند و هم به جای اولیای خدا به سراغ دشمنان خدا رفتند، یعنی به جای اجابت دعوت رهبران الهی و فراخوان آن ها مبنی بر حضور در صحنه های اجتماعی و سیاسی، به خواست دشمنان خدا پاسخ دادند؛ مثلاً از شرکت در انتخابات و راهپیمایی ها خودداری کردند و به جای آن در تجمعاتی که خواست دشمن بود شرکت کردند، به جای مسجد به کاباره و مراکز فساد رفتند، به جای استفاده از شبکه های تلویزیونی سالم؛ به سراغ ماهواره های ساخت صهیونیست ها، بهایی ها و وهابی ها رفتند، به جای خرید عروسک مناسب؛ عروسک باربی آمریکایی را خریدند، به جای دوستی با مؤمنین؛ با انسان های فاسد و منحرف دوست شدند، به جای خرید کالای ایرانی با رعایت معیارهای اسلامی؛ کالای خارجی با معیارهای غربی خریدند، به جای بازی های رایانه ای اسلامی؛ به بازی های رایانه ای ساخت دشمن با بهانه ی جذابیت بیشتر روی آوردند و... . چنین کسانی به جای بهره مندی از رحمت الهی، گرفتار عذاب الهی می شوند و به جای آن که راهی بهشت برین شوند؛ سر از جهنم سوزان الهی در می آورند.

چه خوش گفت دهقان سالخورده که ای پسر! به جز از کِشته ی خویش ندرَوی!

۸۹. باربی و تهاجم فرهنگی

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: «إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدَثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَهِ مَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْ ءٍ قَبِلَتْه؛

امام علی علیه السلام می فرماید: همانا قلب کودک و نوجوان مانند زمین خالیِ کاشته نشده ای است که آماده ی پذیرش و پرورش هر دانه ای می باشد؛ لذا هر بذر و دانه ای در آن کاشته شود، آن را می پذیرد و به رشد آن می پردازد».(۱)

۱-) تحف العقول، النص، ص ۷۰

پیام ها و نکته ها:

۱. غریزه ی تقلید یکی از نیرومندترین و ریشه دارترین غرایز انسانی و برای کودک، سودمند و سازنده است؛ زیرا به کمک آن، بسیاری از رسوم زندگی، آداب معاشرت، غذا خوردن، لباس پوشیدن و طرز تکلم و ادای کلمات و جمله ها را از پدر و مادر و سایر معاشران فرا می گیرد و به کار می بندد.(۱) کودکان ما از راه دیدن و شنیدن از همان آغاز تولد و بلکه قبل از تولد یادگیری را شروع می کنند و برابر با آنچه در کودکی مشاهده کرده و شنیده اند، در آینده رفتار خواهند کرد.

۲. به خاطر وجود همین غریزه ی تقلید است که اسلام به والدین، سفارش اکید می کند که رفتارهای جنسی باید دور از چشم کودکان باشد و کودکان نباید حتی سخن های عاشقانه ی زن و شوهر را بشنوند. لذا باید محل استراحت والدین از کودکان جدا بوده و از همان کودکی به بچه ها آموزش داده شود که در سه وقت؛ (هنگام استراحت نیم روزی، آغاز شب و پایان شب)، سرزده و بدون اجازه وارد محل استراحت پدر و مادر نشوند.(۲) پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم نیز در همین رابطه هشدار داده اند که چنان چه فرزند، شاهد روابط جنسی پدر و مادرش باشد؛ حتماً آلوده خواهد شد.(۳)

۳. وقتی کودکان با دیدن و شنیدن رفتار جنسی والدین به انحراف کشیده می شوند، آیا با دیدن تصاویر مستهجن ماهواره ای، اینترنتی و پیامکی منحرف نمی شوند؟! با توجه با این نکته ها است که پدر و مادرها، تولیدکننده های وسایل کودک و نوجوان و واردکننده های اجناس مصرفی متعلق به کودکان، باید مراقب باشند که چه تصویر و صحنه ای را در برابر نگاه تیزبین و حساس کودکان قرار می دهند. وقتی عروسک باربی با موهای بور و طلایی، گردن باریک و کشیده، دماغ و دهان کوچک، چشمانی درشت و آبی و کمری باریک تولید و وارد بازار شد، بعد از چند سال آثار سوء خود را در آمریکا نشان داد؛ سوء تغذیه و سوء هاضمه در دختران جوان یکی از این آثار بود. بعد از بررسی های دقیق معلوم شد که چون الگوی دختران آمریکا عروسک باربی شده و باربی، اندامی لاغر و باریک دارد؛ دختران از خوردن غذا خودداری می کنند. همین طور برای حفظ تناسب اندام خود به شکل اندام باربی، از بچه دار شدن خودداری می کردند. لذا برای ایجاد اشتیاق به مادر شدن، باربی ای ساخته شد که جنینی در شکم داشت؛ تا دختران آمریکایی با مشاهده ی وضع حمل او اشتیاق به مادر شدن پیدا کنند.(۴)

۱-) تربیت، ص ۱۳۰

۲-) سوره ی مبارکه ی نور، آیات ۵۸-۵۹

۳-) حکمت نامه ی کودک، ص ۲۱۴

۴-) باربی، ص ۴۰

با مشاهده ی این آثار بود که سازندگان باربی تصمیم گرفتند از باربی به عنوان سربازی برای ترویج فرهنگ مادی گرایی، لذت جویی شهوانی و اباحه گری استفاده کنند. بنابراین آن را در قالب ها، لباس ها و نقش های گوناگون مانند: پرستار، افسر پلیس، سرباز، آموزگار، پزشک، دندان پزشک، دام پزشک، خواننده، دزد، گدا، رقاصه، فاحشه و... و به شکل و قیافه ی ملیت های مختلف (آفریقایی، ژاپنی، آسیایی و...) تولید کردند. همین طور از تصویر و عکس او در تولید لوازم التحریر، کیف، وسایل حمام، اتاق خواب، خانه و... استفاده نمودند.

آیا تصور می کنید، سازندگان باربی فقط به فکر نفع مالی هستند یا در کنار منافع کلان اقتصادی به دنبال اهداف فرهنگ خاص خود نیز می باشند؟! به برخی از این اهداف اشاره می شود: ترویج فرهنگ برهنگی، لذت گرایی، شهوت رانی، اشرافی گری، تجمل گرایی، عادی سازی روابط جنسی آزاد با جنس مخالف بدون ازدواج رسمی(این هدف خصوصاً از سال۱۹۶۶ با تولید عروسک"کن" تشدید شد)، ترویج مصرف بی رویه ی لوازم آرایش، اباحی گری و تکلیف گریزی، معنویت زدایی، قبح زدایی از گناهان جنسی، رقاصی، شرب خمر و... نمونه ای از اهدافی است که باربی دنبال می کند تا آن را در قلب کودک و نوجوان ما به کارد و الگوی رفتاری کودکان و دختران و مادران ما باشد.(۱)

۴. از دشمن جز انتظار دشمنی، توطئه و فتنه نمی رود. لذا نمی توانیم دشمن را برای تولید باربی با این اهداف خاص سرزنش کنیم؛ همین طور نمی توانیم از تمام تجّار و واردکننده ها و قاچاقچیان انتظار داشته باشیم که به واردات و عرضه ی باربی نپردازند؛ چراکه با کمال تأسف برخی از تولیدکنندگان و واردکنندگان بدون توجه به اهداف دشمن، به خاطر سود اقتصادی به وارد کردن و عرضه ی آن می پردازند؛ اما چرا من و شمای مصرف کننده با خرید این کالا به دشمن در ترویج اهدافش کمک کنیم؟! ما چرا با خرید این کالا، بذر گرایش به فساد، بی حجابی و بد حجابی، جلوه نمایی، اباحه گری و... را در قلب بچه های خود می کاریم؟!

بنابراین باید همه در عزمی عمومی؛ تولید، واردات، عرضه و استفاده از باربی و کالاهای حاوی تصاویر باربی را تحریم کنیم و آموزش و پرورش هم استفاده از لوازم التحریر و کیف های حاوی تصاویر باربی را ممنوع کند. در این صورت تولیدکنندگان و عرضه کنندگان لوازم التحریر نیز ناچار به تجدیدنظر در استفاده از تصاویر و عرضه ی کالاها خواهند شد.

۹۰. کالاهای قاچاق

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْباطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجارَةً عَنْ تَراضٍ مِنْكُمْ وَ لا

۱-) باربی، پژوهشی در عروسک آمریکایی باربی، ص ۴۳ - ۱۲۰

تَقْتُلوا أَنْفُسَکَمْ إِنَّ اللّه کانَ بِکَمْ رَحیماً؛ ای افرادی که ایمان آورده اید! اموالتان را میان خودتان بیهوده و باطل نخورید؛ مگر آن که به صورت تجارتی بوده باشد که در آن رضایت هر دو طرف وجود داشته باشد و خودتان را نکُشید که خداوند به شما مهربان است!»(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. واژه ی "باطل" در مقابل حق است و هر چیزی را که ناحق، بی هدف، بی پایه و بیهوده باشد، در بر می گیرد؛ بنابراین، تجاوز، تقلب و غِش در معامله، داد و ستدهایی که بر اساس ربا پایه گذاری شوند، معاملاتی که حدودش مشخص نباشد و خرید و فروش اجناسی که فایده ی منطقی و عقلایی در آن نباشد، مثل: خرید و فروش وسایل فساد و گناه؛ تحت عنوان کلی "باطل" قرار می گیرد و جایز نیست.(۲)

همین طور بر اساس ارتباط جمله ی«لَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَکُمْ» با تجارت و داد و ستد، می توان گفت: انجام هرگونه فعالیت اقتصادی که باعث تباهی جامعه و هلاکت اقتصاد جامعه می شود از قبیل: خرید و فروش کالای قاچاق و مواد مخدر و معاملات هرمی شکل نیز ممنوع است.(۳)

۲. برخی مفسران بیان کرده اند که این آیه به خودکشی اجتماعی نیز اشاره دارد. اگر اقتصاد جامعه سالم نباشد، مردم دچار نوعی خودکشی اجتماعی می شوند و به اموال همدیگر تجاوز می کنند؛ یعنی سیستم اقتصادی ناسالم، زمینه ی پیدایش هلاکت جامعه است، همان گونه که در چنین جامعه ای خودکشی فردی نیز افزایش می یابد.(۴)

۳. خرید و فروش کالاهای قاچاق از مصادیق "اکل مال به باطل" است؛ زیرا هم به تولید داخلی و هم به تبع آن به اشتغال آسیب جدی می رساند و باعث هلاکت اقتصاد و تولید جامعه می شود.

۴. چند استفتاء و مسأله ی فقهی از مراجع عظام تقلید در این زمینه

س: آیا خرید اجناسی که به طور قاچاق از خارج وارد می شود و در بازار به فروش می رسد، (از قبیل: اجناس پوشیدنی، تزییناتی و...) از نظر شرع اشکال دارد یا نه؟

ج: اگر دولت اسلامی مقرراتی در آن دارد، باید مراعات شود و اگر مزاحمتی ندارد، خرید و فروش در بازار مانع ندارد.(۵)

س: این جانب به جهت بیکاری و ناچاری و به علت این که نمی توانم کار سنگین انجام

۱-) سوره ی مبارکه ی نساء، آیه ی ۲۹

۲-) تفسیر قرآن مهر، ج ۴، ص ۱۰۷

۳-) کنز العرفان فی فقه القرآن، ترجمه، ص ۵۱۵

۴-) تفسیر قرآن مهر، ج ۴، ص ۱۰۷

۵-) استفتاءات امام خمینی«رضوان الله تعالی علیه»، ج ۳، ص ۴۶، س ۱۲۶

دهم، دست به سیگارفروشی زده ام که آن هم سیگار خارجی یعنی سیگار وینستون می باشد؛ از شهرستان می خرم و به شهرستان دیگری می برم تا یک لقمه نان برای زن و بچه ام تهیه کنم؛ آیا این کسب از نظر شرع اسلام برای من مباح است یا خیر؟

ج: نظر به این که دولت اسلامی از قاچاق فروشی نهی کرده؛ شما باید قاچاق فروشی نکنید و از مقررات دولت متابعت نمایید.(۱)

س: خرید و فروش اجناس قاچاق که بدون اجازه دولت، مخفیانه وارد کشور می شود، چه حکمی دارد؟

ج: چنان چه مخالف مقررات جمهوری اسلامی ایران باشد، واردکردن و خرید و فروش آن حرام است.(۲)

مسأله ی فقهی:

قاچاق کالاـ (یعنی ورود غیر قانونی آن از مرزها) بر خلاف دستور شرع است و باید از آن به شدت پرهیز کرد. مخصوصاً هنگامی که موجب ضرر و زیان جامعه می شود و به اقتصاد کشور اسلامی لطمه وارد می کند. کمک کردن به قاچاقچیان در امر قاچاق نیز جایز نیست و گرفتن رشوه در این زمینه، گناه مضاعف دارد و بر همگان لازم است امر به معروف و نهی از منکر را فراموش نکنند.(۳)

۱-) مجمع المسائل(للگلبایگانی)، ج ۱، ص ۵۶۴، س ۹۵

۲-) جامع المسائل فارسی- حضرت آیت الله فاضل لنکرانی«رضوان الله تعالی علیه»، ج ۱، ص ۲۶۸، س ۱۰۷۹

۳-) استفتاءات جدید حضرت آیت الله مکارم شیرازی«حفظه الله تعالی»، ص ۶۲۰

فصل سوم: گذشتگان و تولید ملی

ص:۱۷۱

۹۱. نقش علما و مسئولین در حمایت از تولید ملی

یک: علما و تولید ملی

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه و آله وسلم: «صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي إِذَا صَلَحَا صَلَحَتْ أُمَّتِي وَ إِذَا فَسَدَا فَسَدَتْ أُمَّتِي قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ وَ مَنْ هُمْ قَالَ الْفُقَهَاءُ وَ الْأُمَرَاءُ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: دو گروه از امت من اگر راه صلاح و درستی را در پیش گیرند؛ امت را نیز به سمت صلاح و درستی به پیش خواهند بود ولی هرگاه راه فساد را شیوه ی خود قرار دهند؛ امت را نیز به فساد می کشانند. از آن حضرت پرسیدند: آن دو گروه چه کسانی هستند؟ حضرت فرمود: فقیهان و مسئولان».(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. مهم ترین رسالت علما به ویژه در دوران غیبت امام زمانf حفظ دین مردم در ابعاد مختلف عبادی، اجتماعی و سیاسی است. آنان باید با سیره ی علمی و عملی خود هدایت کننده ی مردم به سوی زندگی دینی باشند. لذا علما، برای افراد جامعه نقش الگو را ایفا می کنند و گفتار و رفتارشان تأثیرِ تعیین کننده ای در جهت گیری رفتار جامعه دارد و در این میان، آنچه تعیین کننده ی خط مشی افراد جامعه است؛ رفتار عملی علما است و نه صرف گفتارشان. به فرمایش حضرت آیت الله جوادی آملی "حفظه الله تعالی" که بارها در درس تفسیر بر آن تأکید می ورزند؛ مردم بیش از آن که با گفتار ما وارد دین شوند، با رفتار ما وارد دین می شوند و بیش از آن که با گفتار ما از دین خارج شوند، با رفتار ما از دین خارج می شوند. بنا بر این در سالی که شعار و محور آن "تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی" است؛ عملکرد علما، در حرکت جامعه به سمت تحقق این شعار؛ نقش اساسی و تعیین کننده ای دارد.

۲. چند پیشنهاد:

یک: لازم است علما و فقها همان گونه که در طول تاریخ در خط مقدم انقلاب و دفاع از اسلام و تبعیت از فرامین ولی فقیه بوده اند؛ در جهاد اقتصادی و خرید کالای ایرانی و ترجیح آن بر کالای خارجی که خواسته ی ولی فقیه زمان ما است، نیز پیشگام بوده و برای خرید، سراغ کالای ایرانی را بگیرند و از خرید کالای خارجی خودداری ورزند و سپس در گفتار هم بر خرید کالای ایرانی تأکید ورزند.

دو: پیشنهاد می شود ائمه ی محترم جمعه و جماعات، مبلغین، متولیان هیئت ها و... بر خرید کالای ایرانی و حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی تأکید ورزند و در بحث و گفتگوهایی که با

۱-) تحف العقول، ص ۵۰

اقشار مختلف جامعه دارند به روشنگری و ضرورت حمایت از تولید ملی بپردازند.

۳. تصمیم بر خرید کالای ایرانی سابقه ای دیرینه دارد؛ بررسی تاریخی نشان می دهد که در گذشته برخی از شخصیت های علمی؛ مذهبی و سیاسی، بر خرید کالای ایرانی تأکید داشته اند. به نمونه هایی از این دست، اشاره می شود:

یک: نقل شده: «مرحوم "آیت الله مرعشی نجفی"؛ مرجع عالی قدر جهان تشیع، هیچ وقت لباس خارجی به تن نمی کردند و از خیاط می خواستند با پارچه های تولید داخل برایشان لباس بدوزد. آن روزها دکمه در ایران تولید نمی شد و مجبور بودند از دکمه های تولید خارج استفاده کنند. خیاط آقا هم از دکمه استفاده کرده بود. بعد از این که لباس را نزد آقا برد، آقا از دکمه هایش خوششان نیامد؛ گفتند: دکمه، خارجی است! به همین دلیل به خیاط یاد دادند که با قیطان دکمه درست کند و به لباس بدوزد».(۱)

دو: بسیاری از علمای بزرگ اصفهان مثل: مرحوم"ثقه الاسلام حاجی شیخ محمد علی" و "ثقه الاسلام حاجی شیخ نورالله"، تمام ملبوس خود، حتی عمامه را از پارچه های اصفهان قرار دادند».(۲)

سه: یکی دیگر از موارد تلاش های علما و مفاخر ایران زمین برای تقویت تولیدات داخلی و نفی استفاده از اجناس خارجی، عهدنامه ی سیزده تُن از علمای اصفهان است که در بخش هایی از آن آمده است: «این خدام شریعت مطهره با همراهی جناب رکن الملک، متعهد و ملتزم شرعی شده ایم که:

اولاً: قبالجات و احکام شرعیه از شنبه به بعد روی کاغذ ایرانی بدون آهار نوشته شود؛ اگر بر کاغذهای دیگر بنویسند، مهر ننموده و اعتراف نمی نویسیم.

ثانیاً: کفن اموات اگر از غیر کرباس و پارچه اردستانی یا دیگر پارچه های ایرانی باشد، متعهد شده ایم بر آن میت، ما نماز نخوانیم.

ثالثاً: حرام نمی دانیم لباس های غیر ایرانی را، اما ملتزم شده ایم حتی المقدور بعد از این تاریخ، لباس خود را از منسوج ایرانی بنماییم؛ تابعین ماها نیز کذلک و متخلف، توقع احترام از ما نداشته باشد».

به دنبال این قرارداد، علمای دیگر هم با صدور اعلامیه به آن پیوستند.(۳)

چهار: مرحوم آخوند خراسانی"رضوان الله تعالی علیه" در زمان خود تأکید فراوانی بر خرید کالای ایرانی و تحریم کالاهای خارجی به ویژه کالاهای ساخت انگلیس داشتند.

۱-) نشریه ی تحلیلی دانشجویی بهاران، ش ۷، ویژه ی تولید ملی، ص ۵۳

۲-) سفرنامه ی کلات، ص ۳۱۳

۳-) نشریه ی تحلیلی دانشجویی بهاران، ش ۷، ویژه ی تولید ملی، ص ۵۳

در زنـدگی نـامه ی ایشـان می خوانیم: «یکی از کارهـای روس و انگلیس برای تسـلط بر ایران ایجـاد بانـک و از کار انـداختن صرافی های ایران و نیز ترویج کالاهای خود در ممکت ما بود. از اموری که در مقابله با این ترویج مصنوعات خارجی صورت گرفت، تأسیس شـرکت اسـلامیه توسـط عـده ای از تجار و علما در اصـفهان بود. قضـیه از این قرار است که در سال های اول حکومت مظفری، انجمن ترقی اصـفهان با همکاری تعدادی از بازرگانان، شـرکت اسلامیه را که در ترویج صنایع وطنی ساعی بوده، با مـدیریت ادیب التجار تأسـیس می کنند. واعظ شـهیر؛ "سـید جمال الدین اصـفهانی"، "میرزا نصـرالله بهشتی معروف به ملك المتکلمین" و "مجد الاسـلام کرمانی"، از اعضای انجمن ترقی بودند. وقتی که برخی کالاهای این شرکت به بازار نجف می رسـد، علمـای عتبـات به حمایت از آن برخاسـته و از جمله علمایی که فتوای مساعـدت با شـرکت مزبور را صادر کردنـد، آیات ثلاث حامی مشـروطیت یعنی؛ خراسانی، طهرانی و مازنـدرانی و بزرگانی چون مرحوم سـید کاظم یزدی(صاحب عروه)، مرحوم مامقانی، شـربیانی، محدّث نوری و سـید اسـماعیل صدر اصفهانی (عموی سید جمال واعظ) را می توان نام برد. آخوند خراسانی علاوه بر تأیید اهداف شـرکت، دربار را هم به همکاری با این حرکت الهی دعوت کرده و نامه ای به شاه می نویسـد و در آن، پس از ذکر مقـداری از اوصاف و نتایـج حسـنه ی مترتب بر این شـرکت، شاه ایران را به پوشـیدن البسه تولیـد داخل ترغیب نموده و مردم را هم به این امر تحریض می نمایند؛ در آخر هم به این شعر پارسی- از شیخ سعدی- استشهاد می نمایند که:

کهن جامه ی خویش پیراستن به از جامه ی عاریت خواستن

البته امر علما از جمله آخوند در این مسأله منحصـر به این سالیان نیست؛ ایشان در سال های آینده هم، فتاوای زیادی درباره ی این مسأله یا به صورت اعم از آن یعنی اسـتفاده از مطلق مصنوعات وطنی دارند چنان که یکی از این فتاوا در سال ۱۳۲۴ ق در دست است. در یـک بنـد از انـدرزنامه ای هم که به احمـد شاه قاجار می نویسـند، او را به ترویـج منسوجات و کالاهای وطنی برای آزادی از قیـد احتیاج به منسوجات و مصـنوعات خارجی ترغیب می کنند. در اواخر زندگانی دنیوی هم که بحث حرمت کالاها و امتعه ی روسـی و خارجی مطرح می شود؛ بارها حمایت خود را از تولیـد تولیدگران البسه و امتعه ی داخلی اعلام می دارند و از مردم می خواهند که از صنایع وطنی استفاده کنند.(۱)

به محمد علی شاه نوشته اند:

«منسوجات و کالاهای وطنی را ترویج کنید! زیرا هر آینه شـخص شـما از مصنوعات و فرآورده های مملکتی استفاده بَرید، این امر باعث می گردد که رجال مملکت و قاطبه ی افراد

۱-) زندگی نامه، ص ۱۰۶

ملت از شما متابعت نمایند و چنین عملی موجب می شود که مملکت از بند احتیاج به منسوجات و مصنوعات خارجی آزاد گردد.

چنانی که "میکادو؛ پادشاه ژاپن" به این طریق عمل نمود؛ زیرا می دانست که کلید و راه تعالی و ترقی مملکت، بسته است به عدم احتیاج افراد ملت، از آنچه از خارج وارد می شود؛ و بر اثر انجام این امر، مملکت ژاپن به مراتب عالیه نایل گردید. هر آینه، این راه و طریق پسندیده ی محکم را در ابتدای سلطنت و عنفوان جوانی خود به کار ببرید، موجبات ترقی مملکت و از بین رفتن فقر و فاقه و بی نیازی رعیت را فراهم خواهید ساخت و این امر، نه تنها موجب شکرگزاری آحاد ملت خواهد گردید بلکه باعث پیشرفت مملکت و استقلال واقعی آن خواهد شد».(۱)

پنج: مرحوم آقا نجفی قوچانی "رضوان الله تعالی علیه" می نویسند: «خوب است که این شیعه خانه؛ یعنی ایران (صانعها الله عن الحدثان) در زندگی دنیا، پیروی از اروپایی نکند... اگر ایرانی ها حس و غیرتی پیدا کنند و فقط دوسال، از [استفاده ی] دو جنس فرنگی ها خود داری نمایند؛ یکی قند و چای آن ها را ترک کنند و دیگری بزازی (فروش پارچه های خارجی) را ترک نمایند؛ به ترک این دو، کارخانه های اسلحه سازی و همان دو خط اصلی راه آهن از جنوب به شمال و از شرق به غرب ساخته می شود. چون سالی ۴۰۰ کرور با خرید قند و چای خارجی و ۲۰۰ کرور با خرید پارچه های خارجی، پول ایران به فرنگستان می رود».(۲)

شش: نوه ی حضرت امام خمینی "رضوان الله تعالی علیه" می گوید: «من وعلی هر موقع با هم تنها می شدیم، به قصد گرفتن شکلات پیش خانم می رفتیم و به ما شکلات می دادند. خانم بیشتر اوقات، شکلات ایرانی و گاهی اوقات هم کاکائوی خارجی داشتند و می دادند. بعد پیش دایی احمد می رفتیم؛ آن جا همیشه شکلات خارجی می خوردیم، جای شکلات را هم بلد بودیم. بعد از دایی احمد، پیش آقا می رفتیم. آقا، همیشه شکلات ایرانی می دادند، چند بار هم من و علی از آقا پرسیدیم: شما شکلات خارجی ندارید؟ می گفتند: نه! شما باید حتماً جنس ایرانی بخورید».(۳)

دو: مسئولان و تولید ملی

قَالَ رَسُولُ الله صلی الله علیه و آله وسلم: «مَنْ تَوَلَّی عِرَافَهَ قَوْمٍ أَتَی یَوْمَ الْقِیَامَهِ وَ یَدَاهُ مَغْلُولَتَانِ إِلَی عُنُقِهِ فَإِنْ قَامَ فِیهِمْ

۱-) شناخت نامه، ج ۱، ص ۹۵

۲-) سیمای فرزانگان، ص ۴۹۸

۳-) پدر آسمانی، ص ۹۷ به نقل از پدر مهربان، ص ۱۰۳

بِأَمْرِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَطْلَقَهُ اللهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِإِطْلَاقِهِ وَ إِنْ كَانَ ظَالِماً هُوِیَ بِهِ فِی نَارِ جَهَنَّمَ وَ بِئْسَ الْمَصِیرُ؛

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم می فرماید: هر کسی که رهبری گروهی را بر عهده داشته باشد، در حالی روز قیامت به صحرای محشر می آید که دستانش به گردنش بسته است؛ چنان چه در میان مردم بر اساس دستورات خداوند عمل کرده باشد، خداوند او را آزاد می کند و اگر بر پایه ی ظلم و ستم در میانشان رفتار کرده باشد، در آتش جهنم افکنده می شود؛ و این بد تحولی است!»(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. بر اساس این روایت، مسئولان اعم از مقامات ارشد کشوری، وزرا، هیئت دولت، استانداران، فرمانداران، شهرداران و در یک کلام؛ تمام کارمندان دولت وظیفه ی خطیری بر عهده دارند.

۲. معیار نجات از عذاب قیامت، عمل در چهارچوب اوامر خداوند متعال است. اوامر خداوند توسط پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم که دریافت کننده ی وحی الهی و رساننده ی آن به بشر است، به ما ابلاغ شده است. پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم مأمور بوده اند که جامعه ای مبتنی بر ارزش های الهی بسازند. بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم تداوم خط ایشان بر عهده ی ائمه معصومین علیهم السلام است و در دوران غیبت امام زمان علیه السلام وظیفه ی تبیین و تفسیر خطوط دین و رهبری جامعه بر عهده ی ولی فقیه به عنوان نائب ایشان می باشد. لذا امر ولی فقیه؛ امر امام زمان علیه السلام و امر امام زمان علیه السلام ؛ امر پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم و امر پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم؛ امر خداوند می باشد.

۳. یکی از خواسته ها و اوامر ولی فقیه از مسئولان، حمایت از تولید ملی، کار و سرمایه ی ایرانی است. ایشان در سخنرانی ابتدای سال ۱۳۹۱ فرمودند:

«همه مسئولیت دارند، دولت هم مسئولیت دارد؛ باید از تولید ملی حمایت کند، تولید ملی را حمایت کند. ... مجلس هم باید همکاری کند، دولت هم بایستی همت کند؛ بتوانند به تولید ملی رونق بدهند».(۲)

۴. همان گونه که پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند؛ مردم بر دین و روش مسئولان و پادشاهان خود هستند؛(۳)

زیرا مسئولین در رأس قله هستند و مردم در دامنه ی آن؛ هر چه از بالا ی کوه جاری شود، در دامنه ی کوه نیز جاری خواهد شد. اگر مسئولین در زندگی شغلی و فردی و خانوادگی خود مقید به خرید کالای ایرانی شوند، این فرهنگ به جامعه نیز منتقل خواهد شد. ولی اگر خدای ناکرده، محل کار و محل زندگی مسئولین مملو از کالاهای خارجی باشد نمی توان از جامعه انتظار حمایت از تولید ملی را داشت.

۱-) مجموعه ی ورام، ج ۲، ص ۹
۲-) بهار در بهار، سال ۹۱، ص ۳۶
۳-) ترجمه ی مجمع البیان ،ج ۱۴،ص ۱۰۸

لذا بر تمام مسئولین لازم است در یک اقدام هماهنگ و عملی تصمیم بگیرند که در محیط شغلی و زندگی شخصی خود تا هنگامی که کالای ایرانی وجود دارد، از خرید کالای خارجی خودداری کنند.

۵. نمونه هایی از رفتار شخصیت های تاریخی را که به فکر حمایت از تولید ملی بوده اند با هم بررسی می کنیم تا الگویی باشد برای تمام مسئولان امروزی:

یک: یکی از بازرگانان فرنگستان ظروف چینی برای کریم خان آورد و گفت: «لائق خان خداوندی، این گونه ظروف چینی ست!» کریم خان دستور داد تا ظروف مسی کاشان را بیاورند؛ سپس یکی از آن ظرف های چینی را پرتاب کرد و در دم بشکست. بعداً مسی را پرتاب کرد، سالم به زمین رسید. به بازرگانان گفت: «صلاح کشور و مردم کشور من در این است که با این گونه ظروف خو گیرند که هرگاه پرتاب شد، سالم ماند و به ساخته های کشور خرسند باشند تا تهیدست و درویش نگردند».(۱)

دو: رکن الملک را باید بانی و مؤسس صنعتی شدن شهر اصفهان نامید. او بود که در ۱۶ شوال ۱۳۱۶ شرکت اسلامیه را به مدیریت ادیب التجار با سرمایه ی یکصد و پنجاه هزار تومان که به پانزده هزار سهم ده تومانی تقسیم شده بود، تشکیل داد و هدف از انجام این امر، ترویج تجارت و ترقی کالا و صنایع وطنی بود.(۲)

سه: مرحوم امیرکبیر نیز از جمله شخصیت هایی است که تلاش زیادی کرد تا چرخ صنعت کشور را به چرخش درآورد.

«نقشه ی امیر در بنای صنعت ملی، شامل استخراج معدن، ایجاد کارخانه های مختلف، استخدام استادان فنی از انگلیس یا پروس، فرستادن صنعتکاران به روسیه، خرید کارخانه از فرنگ و حمایت از محصولات داخلی بود».

سه: نمایندگان مجلس و تولیدملی

قَالَ أَمِيرُ المؤمِنِين علیه السلام: «إِنِّی لَا أَحُثُّكُمْ عَلَى طَاعَةٍ إِلَّا وَ أَسْبِقُكُمْ إِلَيْهَا وَ لَا أَنْهَاكُمْ عَنْ مَعْصِيَةٍ إِلَّا وَ أَتَنَاهَى قَبْلَكُمْ عَنْهَا؛

امام علی علیه السلام می فرماید: من شما را به اطاعت از قانونی وانداشتم مگر این که زودتر از شما به اجرای آن پرداختم، و شما را از نافرمانی و خلاف قانون نهی نکردم مگر آن که قبل از آن، خودم از انجام آن خودداری ورزیدم».(۳)

۱-) تاریخ نگارستان، ص ۴۳۲

۲-) سفرنامه ی کلات، ص ۳۱۳

۳-) تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۱۹

پیام ها و نکته ها

۱. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم و ائمه: دارای دو شأن بودند: شأن رسالت و امامت و شأن رهبری و مدیریت جامعه. نسبت به شأن اول ابلاغ کننده ی دستورات الهی به جامعه بودند و نسبت به شأن دوم در راستای اداره ی جامعه، قوانینی را در چهارچوب قوانین کلی دین تصویب می کردند. از باب نمونه به ذکر یک مورد از قوانین حمایتی رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم اشاره می کنیم که مربوط به شأن مدیریتی حضرت می شود. آن حضرت در حمایت از تنظیم بازار و عرضه ی کالاهای اساسی جامعه این قانون را وضع کرده و فرموده بودند: «هر کسی که مواد غذایی را در بازار عرضه کند؛ تا هنگام خروج، مهمان ما خواهد بود. بنابراین اگر خسارتی به او وارد شود و چیزی از او گم شود؛ من خود، ضامن جبران آن هستم».(۱)

۲. مهم ترین مسئولیت نمایندگان مجلس شورای اسلامی تصویب قوانین اجرایی در چهارچوب موازین شرعی است. امسال که سال حمایت از تولیدملی و کار و سرمایه ی ایرانی است، از مجلس شورای اسلامی انتظار می رود قوانینی را در راستای حمایت از تولیدملی؛ حمایت از کارگر ایرانی، حمایت از صادرات کالای ایرانی، ممانعت از واردات آسیب زننده به تولیدملی و مانند آن به تصویب برساند و بر اجرای دقیق آن، نظارت لازم را داشته باشد.

۳. همان گونه که حضرت علی علیه السلام خود پیشگام عمل به قوانین بودند، همان گونه که خودِ پیامبر علیه السلام و ائمه علیهم السلام حریم خود را از مردم جدا نمی دانستند و اجرای قانون را فقط برای مردم نمی خواستند بلکه خودشان در عمل به قوانین پیشتاز بودند؛ از نمایندگان

محترم مجلس شورای اسلامی نیز انتظار می رود، خود در عمل به قوانین مصوب پیشگام باشند و در فضای کاری و خانوادگی از خرید کالاهای خارجی خودداری ورزند و کالای ایرانی را بر کالای خارجی ترجیح دهند، همچنین در حوزه ی انتخابیه ی خود، با عمل و گفتارشان مبلغ و مروج حمایت از کالای ایرانی باشند و در خرید کالاها نظارت لازم را بر ادارات و دستگاه های دولتی داشته باشند.

۴. مروری بر حمایت مجلس از تولیدملی قبل از انقلاب:

یک: بنا به خبری که روزنامه ی ایران در شماره ی امروز خود چاپ کرد، در پی مذاکرات مجلس شورای ملی و نیز مذاکره با بازرگانان، تصمیم گرفته شد لباس همه ی مستخدمین لشگری و کشوری از منسوجات وطنی باشد و همه ی کسانی که از این پس به استخدام دولت در می آیند موظف شده اند لباس های خود را از پارچه های ایرانی تهیه کنند.(۲)

دو: روزنامه ی وطن از مردم خواست تا از خریدن کالاهای انگلیسی خودداری نمایند و به

۱-) اخلاق تجارت، ص ۳۰؛ به نقل از کنز العمال، ج۴، ص ۱۰۰

۲-) روزشمار تاریخ معاصر ایران، ج ۲، ص ۶۲۵؛ جمعه ۲۸ دی ماه ۱۳۰۱

نمایندگان مجلس شورای ملی نیز توصیه کرد که مردم را به پوشیدن منسوجات ایرانی تشویق نمایند.(۱)

چهار: خیانت سلسله ی پهلوی به تولیدملی

قَالَ أَمِیرُ المؤمِنِینَعلیه السلام: «ولَکِنَّنِی آسَی أَنْ یَلِیَ أَمْرَ هَذِهِ الأُمَّهِ سُفَهَاؤُهَا وفُجَّارُهَا، فَیَتَّخِذُوا مَالَ الله دُوَلاً و عِبَادَهُ خَوَلاً، والصَّالِحِینَ حَرْباً، و الْفَاسِقِینَ حِزْباً؛

امام علیعلیه السلام می فرماید: من از این نگران و اندوهناکم که اداره ی امور این امت به دست بی خردان و بدکاران بیافتد؛ نتیجه ی روی کار آمدن آنان این است که مال خدا(یعنی ثروت و درآمدهای کشور) را بین خودشان به چرخش در می آورند، بندگان خداوند را برده ی خود به حساب می آورند، انسان های صالح را دشمن خود می دانند و با آنان به نبرد بر می خیزند و با فاسقان هم پیمان می شوند».(۲)

پیام ها و نکته ها

۱. حضرت علیعلیه السلام در این نامه که آن را توسط مالک اشتر"رضوان الله تعالی علیه" برای مردم مصر نوشته بودند به نگرانی خود از روی کارآمدن انسان های نالایق که فقط به فکر انباشت ثروت و خوش گذرانی شخصی و حزبی خود هستند؛ اشاره می کنند و می فرمایند: «خطر این گروه آن است که منافع و مصالح عمومی و ملی و دینی را مبنای کارشان قرار نمی دهند و به آن کاری ندارند، بلکه مبنای کارشان حفظ قدرت همراه با خوش گذرانی و عیاشی است. آنان بیت المال مسلمین را ملک شخصی خود و مردم را

مانند بردگانی که حق هیچ گونه اظهارنظر و دخالتی در تصمیم گیری ها ندارند، دانسته و برای رسیدن به این هدف با سفیهان و بی خردانی نظیر خود، هم پیمان می شوند و انسان های صالح و آزادی خواهی را که خواهان استقلال و عزت و حاکمیت ارزش ها هستند، از سر راهشان بر می دارند».

۲. از مصادیق بارز فرمایش حضرت علیعلیه السلام می توان به سلسله ی پادشاهی پهلوی اشاره کرد؛ سلسله ای که با برپایی جشن های شاهنشاهی نشان دادند به جای این که ثروت و درآمدهای مملکت را هزینه ی پیشرفت اقتصادی و حمایت از چرخه ی تولید کنند، خرج خوش گذرانی و عیاشی های خود می کنند و برای حفظ قدرت و موقعیت خود، با بی خردان و چپاولگران عالم یعنی: آمریکا و انگلیس و صهیونیست هم پیمان شده و کشور و ملت و منابعش را در اختیار

۱-) روزشمار تاریخ معاصر ایران، ج ۱، ص ۳۱۶؛ پنجشنبه ۱۶ شهریورماه ۱۳۰۰

۲-) مکاتیب الأئمه علیهم السلام ، ج ۱، ص ۴۹۳

آنـان قرار دادنـد و انسـان هـایی نظیر امـام راحـل "رضوان الله تعالی علیه" را تبعیـد و آواره ی این کشور و آن کشور کردنـد و هزاران نفر از بهترین انسان های روزگار را به زنـدان و تبعیـد و یا خاک و خون کشاندند. همچنین با اشاره ی اسـتعمارگران با طرح هایی نظیر اصـلاحات ارضـی و انقلاب سـفید، تولید را از بین بردند، اقتصاد کشور را تک محصولی نمودند و مملکت را به بازاری پر مصرف برای عرضه ی کالاهای خارجی تبدیل کردند.

نویسـنده ی کتاب تاریـخ تطبیقی می نویسد: «سال ۱۳۴۰ ه. ش. به فرمان شاه دسـتور اجرای لایحه ی اصـلاحات ارضـی صادر شد. در دی ماه ۱۳۴۱ کنگره ای مرکب از هیئت مدیره ی شـرکت های تعاونی و روستایی در تهران تشکیل شد. پس از مدتی چند اصل دیگر به عنوان متمم انقلاب شاه و ملت به اصول شـش گانه ی فوق اضافه شد، لیکن در عمل بدون مبالغه هیچ یک از ۱۹ اصل «انقلاب سفید» که دارای ظاهری فریبنده بودند، دردی از ملت دوا نکرد. تمام اصول نوزده گانه

به ویژه لا-یحه ی اصـلاحات ارضـی که شاه بیت قصـیده بود، به عللی که بحث آن نیاز به تجزیه و تحلیل عمیق و دقیق دارد، با شکست روبه رو شـد. کـار به جـایی رسـید که در سـال هـای اخیر بـازده محصولات کشاورزی به نحو بارزی دچار تنزل شـد. دولت های وقت احتیاج مواد غـذایی اهالی کشور را که در آن زمان قریب به یک سوم جمعیت فعلی کشور بود، از سایر نقاط دنیا تأمین می کردند». (۱)

۳. یکی از مهم ترین انگیزه هـای امام راحل "رضوان الله تعالی علیه" برای آغاز و تـداوم انقلاب، همین نوع اقـدامات بود که به نام اصلاحات، به اسلام و ملت و کشور خیانت می کردند و کشور را میدان تاخت و تاز استعمارگران قرار می دادند. به گوشه هایی از سخنان امام راحل "رضوان الله تعالی علیه" در این باره توجه فرمایید:

«تمـام اصـلاحات ارضـی» ما این شـد که ما [که] یک گوشه ای از مملکتمان برای تمام مملکتمان آذوقه داشت؛ باقی اش باید برود بیرون و پول بگیرند، حالا هر چی دست می زنی می گویند از خارج باید بیاید! آن وقت هم افتخار می کنند به این که ما آنیم که گندم از خارج آوردیم، جو از خارج آوردیم، پرتقال از خارج آوردیم، تخم مرغ از خارج آوردیم! گریه دارد این؛ و حیا در کار نیست. اصلاحاتشان هم یک همچو اصلاحاتی است که همه ی آن مفسده است».(۲)

«هدف از اصلاحات ارضی شاه، خصوصاً این بود که بازاری برای کشورهای خارجی، خصوصاً امریکا ایجاد کند».(۳)

«وقتی که اقتصادیات ملت را ملاحظه بکنید، زراعت ما را به کلی به هم زدند؛ به اسم

۱-) تاریخ تطبیقی ایران با کشورهای جهان، ص ۵۹۳

۲-) صحیفه ی امام، ج ۳، ص ۳۰۵

۳-) صحیفه ی امام، ج ۳، ص ۳۶۹

«اصلاحات ارضی» که تز امریکا بود. اصلاحات ارضی به ما چه مصیبت ها وارد آورد؛ مصیبتی که وارد آورد تمام زراعت های ایران را از بین برد. یک مملکت زراعی که یک استان آذربایجان یا خراسانش می توانست که قوت این ملت را بدهد، حالا رسیده به آن جا که برای سه روز یا سی و سه روز- فوقش سی و سه روز- تمام زراعت ایران برای سی و سه روز جمعیت فعلی ایران کافی است، مابقی اش از کجا؟ مابقی یک بازار درست کردند برای امریکا؛ آن ها زیاد داشتند، می سوزاندند یا به دریا می ریختند، حالا می دهند پول می گیرند، نفت می گیرند؛ این یک باب که زراعت ما را از بین بردند و ما شدیم جیره خوار آن ها و بازار برای آن ها؛ ما [مصرف کننده] شدیم».(۱)

«از آن طرف نفت ما را می دهند به امریکا، عوض چه می گیرند؟ من این را که می گویم، من باید هر روز این ها را بگویم؛ برای این که هر روز ممکن است یک گوشی این جا باشد که نشنیده باشد این حرف را؛ می دهند به امریکا، عوض چه می گیرند؟ عوض اسلحه می گیرند. کدام اسلحه؟ اسلحه هایی که ایران نمی تواند استعمال کند، نمی داند چه جوری باید این اسلحه را استعمال کند. برای چه می دهند؟ برای این که پایگاه درست کنند در آن جا برای امریکا. هم نفت را می خورند هم عوضش را؛ این ها پول نفت را خیال می کنید که به ما می دهند؟ یک اشتباه است. این ها، هم نفت را می خورند، هم اسلحه می آورند؛ اسلحه هایی که هیچ نظیرش مثلًا حتی در فرانسه هم پیدا نمی شود، امریکا می دهد به این ها؛ اما می دهد برای ایران؟ نه؛ پایگاه درست می کند برای خودش؛ هم عوض را می خورد و هم معوَّض را می خورد».(۲)

«اصلاحات ارضی شاه جز برنامه ای برای از بین بردن کشاورزی ایران و تحمیل اقتصاد تک محصولی بر جامعه ی ما چیزی نبود. به طوری که امروز اکثر نیازهای غذایی ما از خارج وارد می شود. با بر هم خوردن وضع کشاورزی؛ دهقانان، دهات و زمین ها را رها کرده و به شهرها هجوم آورده اند. سیاست غلط شاه هم در مورد صنایع مونتاژ، نه تنها مشکلی را حل نکرد و زندگی روستاییان مهاجر را حتی در حد قابل تحمل تأمین ننمود، بلکه کشور را هر چه بیشتر وابسته به اجانب کرد که اثرات سوء اقتصادی آن غیر قابل محاسبه است».(۳)

۱-) صحیفه ی امام، ج ۴، ص ۲۳

۲-) صحیفه ی امام، ج ۴، ص ۲۴

۳-)صحیفه ی امام، ج ۴، ص ۵۰۶

حُسن ختام

ص:۱۸۳

یادی از گذشته، نگاهی به آینده

«وَ اذْکُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلیلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِی الْأَرْضِ تَخافُونَ أَنْ یَتَخَطَّفَکُمُ النَّاسُ فَآواکُمْ وَ أَیَّدَکُمْ بِنَصْرِهِ وَ رَزَقَکُمْ مِنَ الطَّیِّباتِ لَعَلَّکُمْ تَشْکُرُونَ؛

و به یاد آورید هنگامی را که شما در زمین، گروهی اندک و مستضعف بودید. می ترسیدید مردم شما را برُبایند، پس [خدا] به شما پناه داد و شما را به یاری خود نیرومند گردانید و از چیزهای پاک به شما روزی داد؛ باشد که سپاس گزاری کنید!»(۱)

پیام ها و نکته ها

۱. مسلمانان مکه قبل از هجرت پیامبر علیه السلامبه مدینه، همواره مورد اذیت و آزار و شکنجه ی مشرکان بودند، لذا با سفارش و تدبیر پیامبر علیه السلام به صورت فردی یا دسته جمعی به دیگر مناطق هجرت می کردند؛ بعضی به حبشه، بعضی به یمن و طائف و برخی به شعب ابی طالب رفتند و پیوسته در ترس و اضطراب بودند و هنگامی که به مدینه مهاجرت کردند، هیچ خانه و کاشانه ای نداشتند و

عده ی بسیاری از آنان جزو اصحاب صفّه، در مسجد پیامبر علیه السلام جای گرفته بودند. انصار نیز در اوایل هجرت پیامبر علیه السلام به مدینه، در فقر و نداری و قحطی گرفتار بودند به حدی که به دانه ای خرما بسنده می کردند، به علاوه گرفتار اذیت و آزار یهودیان نیز بودند.

اما در اواخر بعثت، خداوند به مسلمانان مکنت و توانایی داد و به چنان قدرتی رسیدند که اهل ذمُه به آنان جزیه می دادند و مشرکان همواره در ترس و اضطراب از کشته و اسیرشدن و به غلامی و کنیزی گرفته شدن توسط مسلمانان بودند. بعضی نیز با طوع و رغبت اموال خود را تقدیم مسلمانان می کردند. در این جا خداوند ضعف و ناتوانی آنان را یادآور می شود تا شکرگزار قدرت و امنیت به وجود آمده، باشند.(۲)

۲. قبل از انقلاب نیز ایران در دست کشورهای استعماری نظیر: انگلیس، شوروی و آمریکا دست به دست می شد، زمین و منابع آن مانند گوشت قربانی بین گرگ صفتان انگلیس و شوروی و آمریکا تقسیم می شد، مسئولین و پادشاهان آن هم با صلاحدید کشورهای استعماری انتخاب می شدند و مانند نوکری تمام عیار در خدمت منافع آنان بودند. روحیه ی خودباوری و عزت طلبی را در ما میرانده و به ما باورانده بودند که ما حتی توان تولید کوچک ترین کالا را نداریم و باید همواره مصرف کننده ی محصولات آنان باشیم. تا این که مردی از تبار خوبی ها و

۱-) سوره ی مبارکه ی انفال، آیه ی ۲۶

۲-) تفسیر نور(۱۰جلدی)، ج ۳، ص ۲۹۹

از نسل فاطمهB مأموریت یافت تا کشور را از زیر خروارها خاک ذلت نجات دهد و عزت از دست رفته را به اسلام و مسلمین بازگرداند. امروز که در حال نوشتن این مطالب هستم مصادف است با سالروز رحلت جانسوز آن مرد خدا، همان مردی که ما را از ذلت به عزت، از وابستگی به استقلال، از بردگی به آزادگی، و از اسلام آمریکایی به اسلام ناب محمدی رسانید. به این بهانه و به عنوان حسن ختام این نوشتار برخی از اندیشه های آن پیر فرزانه و جانشین خلف و شایسته اش؛ حضرت آیت الله خامنه ای"حفظه الله تعالی" را که مبتنی بر یادی از گذشته و نگاهی به چشم انداز آینده است، مرور می کنیم.

یک: ما می توانیم!

امام خمینی"رضوان الله تعالی علیه": «این جانب نمی گویم ما خود همه چیز داریم؛ معلوم است ما را در طول تاریخِ نه چندان دور خصوصاً، و در سده های اخیر از هر پیشرفتی محروم کرده اند و دولت مردان خائن و دودمان پهلوی خصوصاً، و مراکز تبلیغاتی علیه دستاوردهای خودی و نیز خودْ کوچک دیدن ها و یا ناچیز دیدن ها، ما را از هر فعالیتی برای پیشرفت محروم کرد. واردکردن کالاها از هر قماش و سرگرم کردن بانوان و مردان خصوصاً طبقه ی جوان، به اقسام اجناس وارداتی از قبیل ابزار آرایش و تزیینات و تجملات و بازی های کودکانه و به مسابقه ی کشاندن خانواده ها و مصرفی بار آوردن هر چه بیشتر، که خود داستان های غم انگیز دارد و سرگرم کردن و به تباهی کشاندن جوان ها که عضو فعال هستند؛ با فراهم آوردن مراکز فحشا و عشرتکده ها و ده ها از این مصائب حساب شده، برای عقب نگه داشتن کشورهاست. من وصیت دلسوزانه و خادمانه می کنم به ملت عزیز که اکنون که تا حدود بسیار چشمگیری از بسیاری از این دام ها نجات یافته و نسل محروم حاضر، به فعالیت و ابتکار برخاسته و دیدیم که بسیاری از کارخانه ها و وسایل پیشرفته مثل هواپیماها و دیگر چیزها که گمان نمی رفت متخصصین ایران قادر به راه انداختن کارخانه ها و امثال آن باشند و همه، دست ها را به سوی غرب یا شرق دراز کرده بودیم که متخصصین آنان این ها را به راه اندازند، در اثر محاصره ی اقتصادی و

جنگ تحمیلی، خود جوانان عزیز ما قطعات محل احتیاج را ساخته و با قیمت های ارزان تر عرضه کرده و رفع احتیاج نمودند و ثابت کردند که اگر بخواهیم؛ می توانیم!»(۱)

دو: از شاگردی تا استادی

مقام معظم رهبری"حفظه الله تعالی": «یک روز آن ها از ما یاد گرفتند و شاگرد ما بودند، بعد شدند استاد ما؛ الان هم ما از آن ها یاد می گیریم و شاگرد آن ها می شویم و بعد می شویم استاد

۱-) وصیت نامه، متن، ص ۳۹

آن هـا. پس نسـل دانش پژوه و محقق و پژوهنـده ی کشور مـا بدانـد؛ امروز اگر برتری علمی بـا غربی هاست، در آینـده ی نه چندان دوری با همت و اراده ی شما می توان کاری کرد که فردا آن ها از شما یاد بگیرند.

مرزهـای دانش را بشـکنید! این که من می گویم نهضت نرم افزاری، انتظار من از شـما جوان ها و اساتیـد این است[که]؛ تولید علم کنید، به سراغ مرزهای دانش بروید، فکر کنید، کار کنید! با کار و تلاش می شود از مرزهایی که امروز دانش دارد، عبور کرد؛ در بعضـی رشته ها زودتر و در بعضی رشته ها دیرتر. فن آوری هم همین طور است. علم باید ناظر به فن آوری باشد. فن آوری هم مرحله ی بسیار مهم و بالایی است. در فن آوری هم می توانیم پیش برویم؛ همچنان که رفتیم.

خوب است شما بدانید که در بعضی از بخش های بسیار حساس علمیِ کشور ما کارهایی شده که هنوز در دنیا صورت نگرفته است. در فن آوری تولیـد سـلول هـای بنیـادی که بنـده چنـد وقت پیش، از آن یـاد کردم؛ یک مشت جوان مثل شـماها که در تهران هسـتند، فعالیت می کننـد. این ها همت کردنـد و رفتند از دیگران یاد گرفتند؛ خودشان هم فکر کردند، سـرمایه گذاریِ فکری کردند و توانسـتند کلید تولید و انجماد و حفظ و کاشت سلول های بنیادی را به دست بیاورند. امروز، این ها برای اولین بار در ایران سـلول های بنیادیِ انسولین ساز را تولیـد کرده انـد که در دنیا هنوز تولیـد نشده است. پس شاگردی کردن اولاً به معنای شاگرد مانـدن نیست که خیال کنیم همیشه ما باید شاگرد آن ها بمانیم؛ نخیر، همت کنید! خواهید دید آن ها مجبور می شوند از شما یاد بگیرند».(۱)

مقـام معظم رهـبری"حفظه الله تعـالی": «مـا علم را از همه کس می گیریم؛ حرفی نـداریم. اسـلام به مـا گفته: «اُطلِبُوا العِلمِ وَ لُو بِالصِّین»؛ "صـین" یعنی "چین". چینِ آن روز وارث یک تمدن کهن و پیشـرفته بود، با آن فاصـله؛ و مطلقاً هم بویی از اسلام به مشامشـان نرسـیده بود؛ درعین حال پیغمبر علیه السـلام فرمود: "علم و دانش و تجربه و- به زبان امروزی ما- فن آوری را هرجا بود، بروید طلب کنید!" یعنی شاگرد عالِم بشوید؛ در مقابل عالم، زانوی ادب بزنید و از او یاد بگیرید.

من یـک وقت در جمع دانشـجوییِ دیگری گفتم هیـچ ننگمـان نمی کنـد که علم را از غربی هـا و اروپـایی هـا یاد بگیریم؛ اما ننگمـان می کنـد که همیشه شـاگرد بمـانیم. شـاگردی می کنیم تـا اسـتعداد خود را پرورش دهیم و از درون بجوشـیم. ما نمی خواهیم مثـل اسـتخری باشـیم که آبی را در ما سـرازیر کننـد و هر وقت هم خواسـتند، آب را بکشـند یا اجازه ندهنـد بیایـد، یا هرگونه آب آلوده ای را در این استخر بریزند. ما می خواهیم مثل چشمه ی جوشان باشیم؛ می خواهیم از

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۳، ص ۹۳

خودمان بجوشیم؛ می خواهیم استعدادهای خود را به کار بگیریم. من به هر جا نگاه می کنم، امکان به کارگیری این استعدادها را می بینم. فقط هم پیشرفت در انرژی اتمی است که مردم در

جریان آن قرار گرفته اند و می دانند در این بخش چه اتفاقی افتاده است؛ یک نمونه ی دیگر، بحث سلول های بنیادی است که حیرت بینندگان خارجی را برانگیخت. نمونه های فراوان دیگری هم وجود دارد.

من دیروز برای بازدید از مجتمع مس سرچشمه به آنجا رفته بودم. یک روز همین مس سرچشمه را انگلیسی ها و بعد هم آمریکایی ها می خواستند اداره کنند؛ چند سال هم کار و طراحی کردند، اما راه اندازی نشد. بعد وقتی انقلاب پیروز شد، مهندسان ما آمدند و آن را راه اندازی کردند؛ محصول به دست آوردند و کارهای خوبی انجام دادند؛ بعد هم طرح توسعه را خود مهندسان ما در دهه ی سوم- تقریباً از نزدیک سال ۸۰ تا الان- راه اندازی کردند و باز هم دارند آن را توسعه می دهند. این کار، جزو بهترین و تمیزترین کارهایی است که به وسیله ی دولت دارد انجام می گیرد. آن روز اگر خارجی ها سود می بردند، استفاده می کردند و یا منافع ملی پامال می شد، همه ی این ها به کنار؛ ملت ایران را تحقیر می کردند؛ این تحقیر از همه چیز سنگین تر است. ملتی بنشیند و عده ای از بیرون بیایند به او بگویند تو نمی توانی؛ برو کنار تا ما برایت درست کنیم؛ او را کنار بزنند و اجازه ندهند حتی از تجربه ی آن ها استفاده کند؛ خودشان بیایند این منبع درونی را استخراج کنند؛ چیزی به او بدهند و لُب و خلاصه ی سود را هم خودشان ببرند. این کار در نفت می شده، در مس می شده، در آهن می شده، در ساخت و سازهای گوناگون می شده، در سدسازی می شده، در سیلوسازی می شده، در بخش های دانشگاهی و علمی می شده».(۱)

سه: جایگاه اول در سطح منطقه

متن کامل سند چشم انداز بیست ساله ی جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی؛ که در تاریخ ۱۳ آبان ۱۳۸۲ توسط رهبر معظم انقلاب"حفظه الله تعالی" به سران قوای سه گانه ابلاغ شد:

با اتکال به قدرت لایزال الهی و در پرتوِ ایمان و عزم ملی و کوشش برنامه ریزی شده و مدبّرانه ی جمعی و در مسیر تحقق آرمان ها و اصول قانون اساسی، در چشم انداز بیست ساله، ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن آوری در سطح منطقه؛ با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین الملل.

۱-) بیانات، سال ۱۳۸۴، ص ۷۸

جامعه ی ایرانی در افق این چشم انداز چنین ویژگی هایی خواهد داشت:

– توسعه یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود، متکی بر اصول اخلاقی و ارزش های اسلامی، ملی و انقلابی، با تأکید بر مردم سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادی های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان ها و بهره مندی از امنیت اجتماعی و قضایی.

– برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فن آوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه ی اجتماعی در تولید ملی.

– امن، مستقل و مقتدر با سامان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه جانبه و پیوستگی مردم و حکومت.

– برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصت های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده، به دور از فقر، تبعیض و بهره مند از محیط زیست مطلوب.

– فعال، مسئولیت پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایتمند، برخوردار از وجدانِ کاری، انضباط، روحیه ی تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران، و مفتخر به ایرانی بودن.

– دست یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن آوری در سطح منطقه ی آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) با تأکید بر جنبش نرم افزاری و تولید علم، رشد پُرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقای نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل.

– الهام بخش، فعال و مؤثر در جهان اسلام با تحکیم الگوی مردم سالاری دینی، توسعه ی کارآمد، جامعه ی اخلاقی، نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی، تأثیرگذار بر همگرایی اسلامی و منطقه ای بر اساس تعالیم اسلامی و اندیشه های امام خمینی"رضوان الله تعالی علیه".

– دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت.(۱)

چهار: باش تا صبح دولتت بدمد!

امام خمینی"رضوان الله تعالی علیه" می فرمایند: «من امیدوارم که ان شاء الله، این روحیه ی قوی که در این کشور هست، این روحیه ی اسلامی و توحیدی که در این کشور هست، باقی باشد. این کشور را ما به صاحب اصلی او؛ امام زمان–سلام الله علیه– تحویل بدهیم. ان شاء الله، به خدمت ایشان همه؛ ان شاء الله همه، برسیم و کشور را و ملت را تسلیم ایشان بکنیم. خداوند ان شاء الله همه ی شما را و همه ی ما را و همه ی ملت را و همه ی مسلمین را موفق کند که به

۱-) مکتوبات، سال ۱۳۸۲، ص ۳۲

تکالیف اسلامی مان عمل بکنیم».(۱)

مقام معظم رهبری "حفظه الله تعالی" نیز می فرمایند: «امروز شما موظفید و باید این نظام را حفظ کنید؛ آن هم پیراسته، سالم، به شکل خالص و به همان شکلی که بشود آن را به ولیّ عصر "ارواحنا فداه" تحویل داد. این، وظیفه ی بزرگ شما جوانان مؤمن است».(۲)

«انقلاب پرچم عزت این ملت است و ملت این پرچم را در دستِ استوار خود محکم نگه خواهد داشت و به فضل پروردگار تسلیم امام زمان " أرواحنا فداه" و "عجّل الله فرجه" خواهد کرد».(۳)

وَ آخَرَ دَعوَانَا اَلحَمدُ لِله رَبَّ العَالَمِین

۱-) صحیفه ی امام، ج ۱۶، ص ۱۸۳

۲-) بیانات، سال ۱۳۷۱، ص ۱۵۸

۳-) بیانات، سال ۱۳۸۱، ص ۱۶۴

کتابنامه

ص:۱۹۱

قرآن کریم.

ابـن اثیر جزری، مبـارک بن محمـد، النهـایه فی غریب الحـدیث و الأـثر، ۵ جلـد، مؤسـسه ی مطبوعاتی اسـماعیلیان قم، چاپ: چهارم، ۱۳۶۷ ش.

ابن أبی جمهور، محمّـد بن زین الـدین، عوالی اللئالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیه، ۴ جلد، دار سیدالشـهداء للنشر- قم، چاپ: اول، ۱۴۰۵ ق.

ابن أبی الحدیـد، عبـد الحمیـد بن هبه الله، شـرح نهـج البلاغه لابن أبی الحدید، ۱۰جلـد، مکتبه آیه الله المرعشـی النجفی- قم، چاپ: اول، ۱۴۰۴ ق.

ابن بابویه، محمّد بن علی، من لا یحضـره الفقیه، ۴ جلد، دفتر انتشارات اسـلامی وابسـته به جامعه ی مدرسین حوزه ی علمیه ی قم - قم، چاپ: دوم، ۱۴۱۳ ق.

ابن بابویه، محمّد بن علی، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ۱ جلد، دار الشریف الرضی للنشر- قم، چاپ: دوم، ۱۴۰۶ ق.

ابن بابویه، محمّـد بن علی، معانی الأخبار، ۱ جلد، دفتر انتشارات اسـلامی وابسـته به جامعه ی مدرسـین حوزه ی علمیه ی قم - قم، چاپ: اول، ۱۴۰۳ ق.

ابن بابویه، محمّـد بن علی، الخصال، ۲ جلـد، جـامعه ی مدرسـین حوزه ی علمیه ی قم - قم، چاپ: اول، ۱۳۶۲ ش.ابن بابویه، محمّد بن علی، عیون أخبار الرّضاعلیه السلام، ۲ جلد، نشر جهان - تهران، چاپ: اول، ۱۳۷۸ ق.

ابن حیون، نعمان بن محمّد مغربی، دعائم الإسلام و ذکر الحلال و الحرام و القضایا و الأحکام، ۲ جلد، مؤسسه: آل البیت:- قم، چاپ: دوم، ۱۳۸۵ ق.

ابن شـعبه حرّانی، حسن بن علی، تحف العقول عن آل الرّسول علیه السـلام، ۱ جلد، جامعه ی مدرسـین حوزه ی علمیه ی قم - قم، چاپ: دوم، ۱۴۰۴ / ۱۳۶۳ق.

آخوندی، مصطفی، غذا و تغذیه در آموزه های دینی و یافته های علمی، زمزم هدایت، قم، ۱۳۸۸ ش.

امینی، ابراهیم، تربیت، بوستان کتاب، قم، چاپ: اول، ۱۳۸۱ ش.

ایروانی، جواد، زکات باطنی، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد، چاپ: اول، ۱۳۹۰ ش.

برقی، احمد بن محمّد بن خالد، المحاسن، ۲ جلد، دار الکتب الإسلامیه - قم، چاپ: دوم، ۱۳۷۱ ق.

بستانی، فؤاد افرام/ مهیار، رضا، فرهنگ ابجدی، ۱ جلد، انتشارات اسلامی - تهران، چاپ: دوم، ۱۳۷۵ش.

پاینـده، ابوالقـاسم، نهـج الفصـاحه (مجموعه کلمات قصار حضـرت رسول علیه السـلام)، ۱ جلـد، دنیـای دانش- تهران، چاپ: چهارم، ۱۳۸۲ ش.

ص:۱۹۳

پسندیده، عباس، اخلاق پژوهی حدیثی، سمت، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۸ ش.

تبریزی، جواد بن علی، استفتاءات جدید، دو جلد، قم — ایران.

تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمّد، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ۱ جلد، دفتر تبلیغات - ایران ؛ قم، چاپ: اول، ۱۳۶۶ش.

حکیمی، محمدرضا و حکیمی، محمد و حکیمی، علی، الحیاه، ترجمه ی احمد آرام، ۶ جلد، دفتر نشر فرهنگ اسلامی - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۰ ش.

حکیمی، محمد، امام رضاعلیه السلام— زندگی و اقتصاد–، بهنشر، مشهد، چاپ: ششم، ۱۳۹۰ ش.

جوادی آملی، عبدالله، اسلام و محیط زیست، مرکز نشراسراء، قم، ۱۳۸۶ ش.

جوادی آملی، عبدالله، تفسیر انسان به انسان، مرکز نشر اسراء، قم، ۱۳۸۴ ش.

جوادی آملی، عبدالله، مفاتیح الحیاه، مرکز نشر اسراء، قم، ۱۳۹۱ ش.

جوادی آملی، عبدالله، تسنیم، مرکز نشر اسراء، قم، ۱۳۸۹ ش.

حلّی، مقداد بن عبدالله سیوری - مترجم: بخشایشی، عبد الرّحیم عقیقی، کنز العرفان فی فقه القرآن - ترجمه، ۲ جلد، پاساژ قدس پلاک ۱۱۱، قم - ایران، چاپ: اول.

حمیری، عبدالله بن جعفر، قرب الإسناد (ط - الحدیثه)، ۱جلد، مؤسسه آل البیت:- قم، چاپ: اول، ۱۴۱۳ ق.

خامنه ای، سید علی، نرم افزار حدیث ولایت، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، تهران، ۱۳۹۰. خامنه ای، سید علی بن جواد حسینی، أجوبه الاستفتاءات (فارسی)، در یک جلد، دفتر معظّم له در قم، قم - ایران، اول، ۱۴۲۴ ق.

خمینی، سید روح الله موسوی، استفتاءات (امام خمینی)، ۳ جلد، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه ی مدرسین حوزه ی علمیه ی قم، قم - ایران، چاپ: پنجم، ۱۴۲۲ ق. خمینی، سید روح الله موسوی، توضیح المسائل (محشی - امام خمینی)، ۲ جلد، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه ی مدرسین حوزه ی علمیه ی قم، قم- ایران، هشتم، ۱۴۲۴ ق

رشاد، علی اکبر، دانشنامه ی امام علی علیه السلام، ۱۲ جلد، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه ی اسلامی، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۰.

رضا بابایی، علی اکبر جوان فکر، حج ۲۸ (گزارشی از حج گزاری سال ۱۴۲۸ قمری)، ۱ جلد، نشر مشعر- تهران، چاپ: ۱، ۱۳۸۷ش.

رضایی اصفهانی، محمد علی، تفسیر قرآن مهر، انتشارات پژوهش های تفسیر و علوم قرآنی، قم، ۱۳۸۷ش.

دفتر تبلیغات اسلامی، ره توشه ی راهیان نور محرم الحرام ۱۳۸۹، معاونت فرهنگی و تبلیغی، قم، ۱۳۸۹ ش.

ص:۱۹۴

شریف الرّضی، محمّد بن حسین – دشتی، محمد، نهج البلاغه / ترجمه ی دشتی، ۱جلد، مشهور – ایران ؛ قم، چاپ: اول، ۱۳۷۹ ش.

شریف الرّضی، محمّد بن حسین، نهج البلاغه (للصبحی صالح)، ۱ جلد، هجرت – قم، چاپ: اول، ۱۴۱۴ ق.

شعیری، محمّد بن محمّد، جامع الأخبار(للشعیری)، ۱جلد، مطبعه حیدریه – نجف، چاپ: اول، بی تا.

شیخ حر عاملی، محمّد بن حسن، تفصیل وسائل الشیعه إلی تحصیل مسائل الشریعه، ۳۰ جلد، مؤسسه آل البیت علیهم السلام – قم، چاپ: اول، ۱۴۰۹ ق.

طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، ۱جلد، شریف رضی – قم، چاپ: چهارم، ۱۴۱۲ ق / ۱۳۷۰ ش. طریحی، فخرالدّین بن محمّد، مجمع البحرین، ۶ جلد، مرتضوی – تهران، چاپ: سوم، ۱۳۷۵ش.

علائی نژاد، امیر بهاء الدین، زلال احکام، شرکت چاپ و نشر بین الملل، تهران، چاپ دوم، ۱۳۹۰ ش.

غیاثی کرمانی، سید محمد رضا، احکام اصناف، نور السجاد، قم، چاپ اول، ۱۳۸۳ ش.

فتال نیشابوری، محمّد بن احمد، روضه الواعظین و بصیره المتعظین (ط – القدیمه)، ۲ جلد، انتشارات رضی– ایران ؛ قم، چاپ: اول، ۱۳۷۵ ش.

فولادی، مجید، زندگی در پرتو احکام دین، مهدی جویان، قم، چاپ اول، ۱۳۹۰ ش.

فیض کاشانی، محمّد محسن بن شاه مرتضی، الوافی، ۲۶ جلد، کتابخانه ی امام أمیرالمؤمنین علیعلیه السلام – اصفهان، چاپ: اول، ۱۴۰۶ ق.

قبولی، عابدین، بخوانید و سالم بمانید، منشور وحی، قم، چاپ اول، ۱۳۸۷ ش.

قرائتی، محسن، تفسیر نور(۱۰ جلدی)، مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، تهران، ۱۳۸۹ ش.

قرائتی، محسن، حج، ۱ جلد، نشر مشعر – ۱، چاپ: تهران.

قوام، میر عظیم، روایت انقلاب اسلامی، مؤسسه ی فرهنگی هنری قدر ولایت، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۹ ش.

کردان، هادی، پاسخ به شبهات اینترنتی، نشر گناباد، مشهد، چاپ اول، ۱۳۹۰ ش.

کلینی، محمّد بن یعقوب بن اسحاق، الکافی (ط – الإسلامیه)، ۸ جلد، دار الکتب الإسلامیه – تهران، چاپ: چهارم، ۱۴۰۷ ق.

گلپایگانی، سید محمدرضا موسوی، مجمع المسائل(للگلبایگانی)، ۵ جلد، دار القرآن الکریم، قم – ایران، چاپ: دوم، ۱۴۰۹ ه

ق

گیلانی، فومنی، محمد تقی بهجت، استفتاءات(بهجت)، ۴ جلد، دفتر حضرت آیت الله بهجت، قم - ایران،

اول، ۱۴۲۸ ه ق

ص:۱۹۵

لنکرانی، محمد فاضل موحدی، جامع المسائل (فارسی - فاضل)، ۲ جلد، انتشارات امیر قلم، قم - ایران، چاپ: یازدهم، ه ق.

ماهنامه ی مبلغان، شماره ی ۱۵۳، محمود مهدی پور، روحانیت و تولید ملی، معاونت تبلیغ و آموزش های کاربردی حوزه های علمیه، قم، ۱۳۹۱ ش.

مجلسی، محمّد باقر بن محمّد تقی، بحار الأنوارالجامعه لدرر أخبار الأئمه الأطهارعلیهم السلام(ط - بیروت)، ۱۱۱جلد، دار إحیاء التراث العربی- بیروت، چاپ: دوم، ۱۴۰۳ ق.

مجلسی، محمّد باقر بن محمّد تقی، مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول علیهم السلام، ۲۶ جلد، دار الکتب الإسلامیه - تهران، چاپ: دوم، ۱۴۰۴ ق.

مفضل بن عمر، توحید المفضل، ۱ جلد، داوری - ایران ؛ قم، چاپ: سوم، بی تا.

محمدی ری شهری، محمد، حکمت نامه ی پیامبر اعظم علیه السلام.

محمدی ری شهری، محمد، حکمت نامه ی کودک، دار الحدیث، قم، چاپ اول، ۱۳۸۵ش.

مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دائره المعارف قرآن کریم، بوستان کتاب، چاپ اول، ۱۳۸۵ش.

مظاهری، اخلاق و خودسازی در مکتب قرآن و اهل بیت علیهم السلام، ۱ جلد، انتشارات پیام آزادی- تهران، چاپ: هفتم، ۱۳۸۶ ش.

مظاهری، مقایسه ای بین سیستم های اقتصادی، ۳ جلد، مؤسسه ی در راه حق - قم، چاپ: اول، ۱۳۷۰ ش.

مظفری، اکبر، باربی، پژوهشی در عروسک امریکایی باربی، شاکر، قم، چاپ دوم، ۱۳۸۵ ش.

مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دار الکتب الإسلامیه، تهران، ۱۳۷۴ ش.

مکارم شیرازی، با همکاران، پیام امام امیر المومنینعلیه السلام، قم، چاپ اول، ۱۳۸۹ ش. مکارم شیرازی، ناصر، استفتاءات جدید (مکارم)، ۳ جلد، انتشارات مدرسه ی امام علی بن ابی طالبعلیه السلام ، قم - ایران، دوم، ۱۴۲۷ ق.

مکارم شیرازی، با همکاران، دائره المعارف فقه مقارن، ۲ جلد، امام علی ابن ابیطالبعلیه السلام، چاپ اول، ۱۳۸۹ ش.

موسوی، سید محسن، ماه در آب، سازمان چاپ و نشر دارالحدیث، قم، ۱۳۸۷ ش.

نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ۲۸جلد، مؤسسه آل البیت علیهم السلام - قم، چاپ: اول، ۱۴۰۸ ق.

جمعی از پژوهشگران زیر نظر شاهرودی، سید محمود هاشمی، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، ۳ جلد، مؤسسه ی دائره المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام، قم - ایران، اول، ۱۴۲۶ ق.

وحیدی، محمد، درآمدهای حلال و حرام، سنابل، قم، چاپ اول، ۱۳۸۶ ش.

ص:۱۹۶

ورام بن أبی فراس، مسعود بن عیسی، تنبیه الخواطر و نزهه النواظر المعروف بمجموعه ورّام، ۲ جلد، مکتبه فقیه - قم، چاپ: اول، ۱۴۱۰ ق.

هاشمی رفسنجانی و محققان مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دائره المعارف قرآن کریم، بوستان کتاب، قم، چاپ دوم، ۱۳۸۶ ش.

هادوی کاشانی، اصغر، جوان و اقتصاد زندگی، دار الحدیث، قم، ۱۳۸۹ ش.

مختاری، رضا، سیمای فرزانگان، یک جلد، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، قم، دبیرخانه ی علمی کنگره، ۱جلد، کنگره ی آخوند خراسانی "رضوان الله تعالی علیه"- قم، چاپ اول، ۱۳۹۰ ش.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه ای
قائمیه
اصفهان
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹